

SAPIENZA
UNIVERSITÀ DI ROMA

Faculty of Arts and Humanities

Italian Institute of Oriental Studies

*Ph.D. Programme in
Civilisations of Asia and Africa*

32nd Cycle

Judeo-Arabic Commentary on the Song of Songs

A Digital Edition

Supervisor

Prof. Giuliano Lancioni

Candidate

Valentina Bella Lanza

Co-Supervisors

Prof. Arianna D'Ottone Rambach

Prof. Alessandro Catastini

a.y. 2018-2019

Table of contents

Acknowledgements	3
Introduction	4
Technical notes	14
Tables of transcription and transliteration	14
List of abbreviations	17
1 Parabiblical literature: the Scripture-based religious texts	19
1.1 The Targumic tradition	25
1.1.1 The Targum of the Song of Songs: status quaestionis	31
1.2 Commentaries and Targums of Targums	35
2 Judeo-Arabic: linguistic, historical and literary background	39
2.1 The formalisation of Arabic within ‘Diglossia’ and ‘Multiglossia’	39
2.2 Judeo-Arabic as a reflection of a linguistic continuum in a multiglossic system	45
2.2.1 The Emergence of Arabic Multiglossia	47
2.3 Judeo-Arabic and its linguistic features	56
2.3.1 Periodisation of Judeo-Arabic	56
2.3.2 Judeo-Arabic according to a Middle Arabic continuum	59
2.3.3 The orthographies of Judeo-Arabic	62
2.3.3.1 Historiographical sheet	64
2.3.3.2 Phonetic, Arabized, and Hebraized Orthography	65
3 Šîr ha-šîrîm: the case of Jewish Theological Seminary, NY, Ms. 5491	71
3.1 General features	72
3.1.1 Content	75
3.1.2 The Song of Songs: some issues on its origin, composition, and style	76

3.1.2.1	The structure of the poem	83
3.2	The Song of Songs in ms. 5491	86
3.2.1	Textual tradition and authorship issues	86
3.2.2	Structure and language(s)	89
4	Research method	92
4.1	Methodology	92
4.1.1	Encoding and tagging (1): the TEI standard	92
4.1.2	Encoding and Tagging (2): text structure and languages	94
4.1.3	Judeo-Arabic: encoding internal features	97
4.2	Presentation of the general results	100
4.2.1	Syntax and style	100
4.2.1.1	Word order and agreement	103
4.2.1.2	Spelling of the definite article	104
4.2.2	Orthography: phonetics and phonology	105
4.2.2.1	Inconsistencies in representation of characters	107
4.2.2.2	Matres lectionis and the marking of vowels	109
4.2.2.3	The disappearance of the hamza	112
4.2.3	Lexicon	112
4.2.3.1	Occurrence of non-Arabic elements	112
5	The manuscript Cod. Sim. Heb. 90: a case study	116
5.1	General features	117
5.2	Linguistic and orthographic features	117
5.3	Further comments on palaeography	122
6	Conclusions and final remarks	127
	References	133
	APPENDIX A – Edition of ms. 5491	149
	APPENDIX B – Text encoding with TEI standard: a sample	231
	APPENDIX C – Judeo-Arabic in Arabic characters: a Sample (ms. 5491, SoS 1)	244

Acknowledgements

I would like to thank who inspired me along these three years of work: my dear friends and inspirational colleagues Simona Olivieri and Valeria Pettinari who supported me literary day by day during my personal path of research, both morally –in those moments of distress– and scientifically –with the continuous exchange of ideas and intellectual debates that made me truly grow up as a scholar. Last but not least, a special thanks to my scientific mentors who, in different ways, all gifted me a piece of their exceptionality, contributing to my personal and scientific growth: Professor Giuliano Lancioni, Professor Arianna D’Ottone Rambach, Professor Alessandro Catastini, and Professor Benjamin Hary.

Introduction

Language is the quality that distinguishes human beings from animals, and it may be seen as an explicit manifestation of a complex thought, proper of our race.¹ The man is a social being so that, from a socio-anthropological perspective, language becomes an expression of identity, together with its graphic representation.

The present work aims to describe a linguistic phenomenon known as Judeo-Arabic, which is a distinctive linguistic variety ensued by the combination of two linguistic (as well as cultural) systems. Its status of ‘linguistic variety’ will be tackled in consonance with the concept of ‘language continuum’ elaborated by scholars in response to the dichotomic principle of diglossia.² The choice is motivated by the need to frame the phenomenon of variation in a fluid context based on the interaction among variants. Furthermore, the concept of diglossia-cum-continuum, in our perspective, is the most appropriate to depict the reality of the linguistic variation, and to avoid any misconception deriving from an idea of hierarchical description of languages (in terms of high and low varieties).

Beyond the linguistic traits that underlie Judeo-Arabic as a result of its hybrid status, the trademark of this linguistic variety results, first and foremost, in its graphic representation; hence, in a nutshell, a text in Judeo-Arabic could be described as Arabic written in Hebrew scripts (abstracting away from borrowings, mainly from Hebrew and Aramaic, and sociolinguistic features, e.g., Middle Arabic ones).

---

¹ We refer here to the ‘human race’ as per Einstein’s assertion. The reference is to a popular anecdote according to which when Einstein arrived in the United States in 1933, having to fill out the form for landing at Ellis Island, under the heading ‘race’ he would have written ‘human’.

² As we will see in chapter 3, we prefer to analyse the phenomenon of linguistic variation according to the concept of diglossia-cum-continuum, or ‘multiglossia’, term finally formalised by Benjamin Hary in the mid ‘90s.

In these terms, the very first consideration is that we should look at Judeo-Arabic within the more generic phenomenon of those languages written in a script that is not theirs. In linguistics, this graphic variation is commonly called *allography*.³

In *Scripts Beyond Borders: A Survey of Allographic Tradition in the Euro-Mediterranean World* edited by den Heijer, Schmidt, and Pataridze (2014), the phenomenon of allography is presented with the contribution of several scholars who wrote about a number of languages sharing this same feature. From Arabic in Syriac script (Garšūnī, and its extensions, such as Greek and Armenian in Syriac script), to Syriac in Chinese script, and passing by Aljamiado, Tatruli (Turkish in Georgian alphabet), Karamanlı (Turkish in Greek script), Armenian in Kipchak scripts and many others, *Scripts Beyond Borders* can be considered the richest vademecum on the matter of the last few years, for it deeply deals with the phenomenon of allography –as long as we mean a language written with the typical alphabetic system of another one.

The term allograph derives from the Greek *állos* ‘another, different’ and *gráphein* ‘to write’. It designates the variation of a basic linguistic unit at different level of description, and for this reason its meaning is associated with different linguistic phenomena, according to the context of use. According to the *Routledge Dictionary of Language and Linguistics* (Bussmann et al. 1996, 42–43) the graphic variant could regard:

- i) the allograph of a phone; like, for example, the different shape of letter of an alphabet e.g., *a* and *A*;
- ii) the allograph of a phonetic complex; meaning the allographic relation between two words bearing the same pronunciation but written in different way. E.g., *centre* and *center*;
- iii) the concept of allograph in logographic languages.

We agree that the research on Judeo-Arabic must proceed on two parallel but inseparable itineraries. The investigation on the orthographic system of this language

---

³ So as expressed in *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (Crystal 1991, 20–21).

variety is of particular interest to us; this type of enquiry makes it possible to frame the Judeo-Arabic in the wider context of the graphic variations phenomenon. The analysis of the subject and the identification of eventual distinctive patterns may allow us to formalise a standard method of enquiring that can be applied to other similar cases.⁴ Thus, ample space will be devoted to this issue, and, in the last chapter of this work, the graphic system of the witness, main object of this research, will be illustrated in the light of the studies on Judeo-Arabic orthographies carried out so far.⁵ Alongside the investigation on the graphic model, that will go together with the linguistic enquiry of the text, the witness will not be treated as a frozen extent, unconnected from its historical and socio-cultural environment, rather as a piece of the puzzle of the history; for it is a part of this very history, it cannot prescind from being studied in the light of i) the literature to which it belongs, and ii) the historical-linguistic context from which it derives. From this point of view, the presence of borrowings (especially from Hebrew and Aramaic) and spoken interference (in the framework of so-called ‘Middle Arabic’) makes Judeo-Arabic a sociolinguistic, and not just an allographic, variant.

Terminology, in particular when it comes to defining Judeo-Arabic, used to be, and still is, a matter of debate and disagreement among academics. As long as scholars try to describe the Judeo-Arabic language still as a sociolinguistic phenomenon, maintaining the utmost objective perspective of analysis, the socio-political factors closely connected to the cultural and religious background of this variety represent a legacy too strong to be avoided during the process of analysis and definition, even

---

⁴ See, for example, the graphic variation system in modern written Arabic dialects (i.e. Arabish, or Arabizi), or the big issue of the standardization in the onomastics that occurs when Arabic names have to be transliterated into Latin characters, or, similarly, the transliteration of Arabic place-names, which is very often influenced by the nearest regional dialect.

⁵ The interest, *inter alia*, is driven by a parallel research that we are pursuing, aimed to create an automatic system for the transliteration of Judeo-Arabic texts into Arabic characters. Such a code is based on an algorithm generated in Python –an open-source programming language (<https://www.python.org/>)– related to the correspondence system of the two alphabets. A sample resulting by a first step of this project –and applied on the text that have been here analysed– is reported further (Appendix C).

within the academic community. In the case of Judeo-Arabic, however, the sociolinguistic approach seems to be the only practicable, as socio-political and historical factors play a fundamental role in the very definition of its identity.

Indeed, it seems that the idea of language has much to do with politics and expression of power, and very little with linguistics per se. The sociolinguist and scholar of Yiddish Max Weinreich wrote once: “A shprach eez a deealekt mit an armee un flot”⁶ (Weinreich 1945, 13), which translates to “A language is a dialect with an army and navy”. The sentence stands for an adage relating to the arbitrariness of differentiating between a dialect and a language. According to the *Oxford Dictionary* (Stevenson 2010, 981), a ‘language’ is the “method of human communication either spoken or written, consisting of the use of words in a structured and conventional way” while, according to the same dictionary, a ‘dialect’ is defined as “a particular form of a language which is peculiar to a specific region or social group”. It seems that there is a tendency to give definitions on the basis of a hierarchy based on the more or less closeness of linguistic expression to a socially defined and accepted standard. Accordingly, everything that differs from this standard would take a subordinate hierarchical position. The language is the standard of human communication conventionally structured by definition; yet, a substandard language is perceived in qualitative terms, as if the idea –based on cultural preconceptions– of subordination and alterity would result in an automatic state of denial. Just see, in this regard, the definition of ‘vernacular’ in the *Dictionary of Linguistics and Phonetics*:

A term used in sociolinguistics to refer to the indigenous language or dialect of a speech community [...] Vernaculars are usually seen in contrast to such notions as standard, lingua franca etc., chiefly in their lack of conscious attention to its style of speech [emphasis mine] (Crystal 1991, 511).

The stress on the concept of power is clear in the definition. It seems that when we are called to define ‘language’, ‘dialect’, and ‘vernacular’, the distinction results political

---

⁶ In this article, Weinreich narrates that he was a student of his who coined this statement during a seminar.

more than anything, as if we move on a continuum, from the centre to the margin, and in terms of power. Linguists tend to define a language relying on the domain of mutual intelligibility among human beings; in this respect, the role of power seems to be ultimately relevant.⁷

If on the one hand we feel the need for a conscious reflection on terminology, the socio-political causes, and the psychological impact that some definitions may have on our overall vision; on the other hand we consider unlikely –and to most extent arid– to ignore the impact of culture (in general), and religion (in particular) when it comes to dealing with the emergence and development of languages and linguistic varieties. Thereby, it should be the work of the scholar to see at these relations without forgetting the arbitrariness of the concept of ‘category’ itself.

Taking a step backwards, it is not a case that the editors of the abovementioned *Scripts Beyond Borders* found it reasonable to treat the topic of the allography in the Euro-Mediterranean world by grouping the phenomena into three broad categories, linked to Judaism, Islam and Christianity, respectively –and they, apparently, didn’t have any interest in dealing with a political debate.

Religion is definitely not the only topic on which people have written in allographic scripts [...] Nevertheless, one cannot ignore that fact that religious attitudes, traditions, practices and identities are somehow present at the background in many of the written texts analysed (Heijer, Schmidt, and Pataridze 2014, 3).

Despite the temptation of analysing the language as a pure expression of human identity, by keeping that analytical observation distance that should be typical of linguists and philologists, we realised the impossibility to analyse any language, and Judeo-Arabic in particular, as a linguistic variety *tout court*.

In the light of this, relating to Judeo-Arabic the term ‘religiolect’ (B. H. Hary 2009), first coined by Benjamin Hary, seems to represent the most suitable choice in

---

⁷ I thank professor Hary and Dr. Ilona Alexandra Gerbakher for the debate on the matter and for useful hints about some of the ideas expressed in this introduction.

this context. In his previous works, Hary used to employ the term *ethnolect* in order to define an independent linguistic entity with its own historical and cultural background, and used by a distinct language community (cf. B. H. Hary 1995). However, he later started to prefer the term *religiolect* which absolutely better fit the role of this language variety –at least with respect to the history of its major literature and audience.

Neat categories of *language* and *dialect* are not sustainable anymore [...] In the past I have used the term *ethnolect*. However, the term “ethnic” is problematic and has undergone several changes in meaning [...] A better and more suitable term is *religiolect*; this term avoids the messiness of “ethnicity” and relates directly to the religious backgrounds of the people who use this language variety (B. H. Hary 2011, 44).

Within the spectrum of Arab-Muslim culture, Judeo-Arabic has been used in large extent to produce a massive literature among the Arabic-speaking Jews. In this respect, its status among the Arabic-speaking Jewish communities can be compared to that of Classical Arabic (if we abstract, of course, of the sacral value of the latter) among Muslim Arabic speakers.⁸ There is a huge number of specimens written in Judeo-Arabic that have survived to date, and most of them have not been investigated yet. It is enough to consider the great discovery of the Cairo Genizah, which represents nowadays the greatest testimony of the social and religious life of Jews in Egypt, the largest treasure on Medieval Jewish world ever discovered.⁹ Cairo Genizah texts are examples of writing in several languages, such as Hebrew, Arabic, Aramaic, Judeo-Arabic, Judeo-Persian, as well as of different writing supports: parchment, paper, papyrus, and so forth. For these reasons, in addition to its historical value, this heritage is particularly valuable for scholars of different disciplines, such as history, archaeology, philology and, of course, linguistics. Besides religious texts (Bible, Talmudic texts, and so forth), these manuscripts represent the most important documentation of economic and cultural life in the regions of North Africa and the Eastern Mediterranean between the 10th and the 13th centuries. They provide a detailed

---

⁸ See Tobi (2012).

⁹ For further details, see Reif et al. (2010), and Goitein (1991).

picture of the relations between communities' members of the three monotheisms, namely Islam, Judaism, and Christianity.

The largest part of the archive is nowadays held at the Cambridge University Library, at the Jewish Theological Seminary of New York, and at the Princeton University Library. A smaller part of the collections is held in other university libraries and scattered around the world in private collections. Studies on Genizah fragments and manuscripts, with a particular focus on Judeo-Arabic as being the most representative language variety of the entire documentation, are nowadays highly fostered by universities and private international institutions. Several projects have been developed by scholars, who are now carrying out studies on the subject with the primary goal of making these texts more accessible and available to the scientific community.¹⁰

The present work is placed in this cultural framework. It has been motivated by the need to give voice to such a relevant literature. Judeo-Arabic is the linguistic evidence of a dialogue between two communities that are nowadays too far apart that the cultural heritage left to us risks being overshadowed. As a result, we think that studies on Judeo-Arabic should be encouraged in order to broaden a conscious reflection on our past in the light of the socio-political framework of our present.

This study thus aims at shedding light on the Judeo-Arabic variety through the analysis of two witnesses, Jewish Theological Seminary, NY, Ms. 5491 and Cod. Sim. Heb. 90.¹¹ Both are unpublished and consist of different versions related to the Song of Songs; ms. A, is a 15th-century trilingual text, which contains the Song of Songs, the Aramaic Targum, and the Judeo-Arabic translation of the Song, plus a commentary of the latter, also in Judeo-Arabic. Ms. B is trilingual as well, but is later. It is in fact a 17th-century manuscript consisting of the Song of Songs, the Targum, and a Judeo-Arabic translation of the latter. Ms. A seems to be the most ancient witness, according

---

¹⁰ See, for example, the Friedberg Genizah Project (<http://pr.genizah.org/Index.aspx>), and the Princeton Geniza Lab (<https://geniza.princeton.edu/>).

¹¹ Hereafter in the introduction, ms. A and B, respectively.

to its literature,¹² reason why it has been chosen as the main subject for this research project.¹³ Its contents and main linguistic features have been investigated in the light of the studies carry out so far on Judeo-Arabic and Judeo-Arabic biblical translations. The analysis of the witnesses has proven to be particularly relevant for the stylistic, linguistic, and palaeographic peculiarities that characterise them. The results of the investigation are significant in terms of i) study and analysis of phenomena, ii) production of new and queryable digital resources.

The present work consists of five chapters, and is organized as follows. Chapter 1 is dedicated to the theme of the so-called rewritten Bible.¹⁴ The texts, object of this research, will be framed within the more generic literature of the Scripture-based religious works. Chapter 2 is fully dedicated to the history of Judeo-Arabic as a language variety emerged and developed in the context of the Neoarabic dialects. Accordingly, in the first part of the chapter, a digression on terminology issues will be made when describing the linguistic situation in the Arabic-speaking world. This excursus will be particularly useful to highlight some methodological choices that will be made in the work, and which underlie the terminology itself.¹⁵ The second part of the second chapter is devoted to framing the historical and socio-linguistic background of Judeo-Arabic. The linguistic peculiarities (with a focus on its diverse orthographies) will be outlined within the framework of the typical features of the so-called New Arabic, which developed in parallel to the Arab-Islamic territorial expansion during

---

¹² The debate about text authorship will be further tackled in the work, see § 3.2.1.

¹³ The decision was made by common agreement with the supervisors of this work to comply with the criteria of Classical philology. As a matter of fact, Ms B (too late to be representative within this research context), has been partially analysed and a small part of the results will be proposed in this work in chapter 5 ('The manuscript Cod. Sim. Heb. 90: a case study').

¹⁴ I thank Professor Craig Morrison for helping me pose these questions.

¹⁵ The idea, indeed, is that the concept of diglossia, namely the sharp contraposition among a community of speakers of a high and a low language variety, is a term that linguists tend to overuse when speaking about Arabic language, when instead it seems being a phenomenon that has always been existed and didn't suddenly emerge. Not only that, but also the dichotomic idea underlies the concept of diglossia *stricto sensu* does not seem to fit the linguistic reality. As we will see, we largely prefer the terms multiglossia, or diglossia-cum-continuum.

the great conquests. Chapter 3 has been designed for the presentation of ms. A, main subject of this research. A general description of its palaeographic and codicological elements and an insight into its contents will be provided—including an overview of the Song of Songs with a focus on its textual origin. Afterwards, a comprehensive illustration of the internal structure of the text in question will be provided, together with relevant information about its textual tradition. In chapter 4, the main results of the enquiry will be outlined. The purely philological observation and analysis of the work¹⁶ has been enhanced by the support of digital methods; these have been used in order to tag the text and extract relevant information from it. The methodological choices and the work of text encoding performed with the TEI¹⁷ standard will be fully illustrated in the course of chapter 4. The general findings will be pictured on the base of an investigation that has concerned, first and foremost, palaeographic evidence, orthography, syntax, and lexicon features. Our goal is to merge the study of classic philology and linguistics with new technologies in order to add something new to the field. We believe that by applying this methodology to such a distinctive variant like Judeo-Arabic, the possibility to develop new standards and foster the research in the scientific landscape would increase. In chapter 5, ms. B—that represents our case study—will be briefly illustrated. This witness represents a further witness of the so-called Parabiblical literature that has been taken into consideration for this research; for this reason, it will be outlined and displaced according to its main linguistic evidence and relevant palaeographic features.

Finally, three outputs are attached to the dissertation in the appendices: A) a digital edition of the entire text, language resource that will be made available for further studies in the field; B) a sample of the TEI-encoded XML file to show the encoding structure that has been accomplished by adopting the TEI standard to represent the document in a digital form;¹⁸ C) a sample of the Judeo-Arabic portion transcribed in

---

¹⁶ Manuscript A, preserved at the Jewish Theological Seminary (New York), and available for consultation at UOVO Fine Art Storage, Orangeburg (NY), was accessed in the period between November and December 2018.

¹⁷ Text Encoding Initiative (<https://tei-c.org/>).

¹⁸ The encoding of the text produced, among other results, the digital edition (Appendix A).

Arabic characters to show the capability of a semi-automatic code for the transliteration built using Python or the purpose of this research.

Technical notes

In this work, we use a broad scientific transliteration for Biblical Hebrew and Standard Arabic (see below). Transcription is displayed between square brackets []; broad phonetic transcription is shown between slashes //. Judeo-Arabic words and quotations are written in Hebrew script, followed by a transcription in Arabic characters when deemed necessary. This choice is in line with much of the scientific literature of the field.¹⁹

Tables of transcription and transliteration

Arabic Script	Name	Transliteration ²⁰
ء	<i>hamza</i>	'
ا	<i>'alif</i>	ā
ب	<i>bā'</i>	b
ت	<i>tā'</i>	t
ث	<i>ṯā'</i>	ṯ
ج	<i>ǧīm</i>	ǧ
ح	<i>ḥā'</i>	ḥ

---

¹⁹ As will be widely outlined in the work, and specifically in chapter 6 ('Conclusions and final remarks') we believe that the investigation on Judeo-Arabic texts should take into account the importance of the graphic elements of the scripts. For this reason, we will suggest a specific methodology for the editions of written Judeo-Arabic texts, whose leading principle is to make increasing levels of normalisation visible. E.g., Judeo-Arabic (Hebrew characters) → Judeo-Arabic (Arabic characters, one-to-one transcription) → Arabic (Normalisation, Arabic Standard) → others.

²⁰ DIN 31365 - *Deutsches Institut für Normung* (DIN) for the transliteration of Arabic.

خ	<i>ḥā'</i>	ḥ
د	<i>dāl</i>	d
ذ	<i>ḏāl</i>	ḏ
ر	<i>rā'</i>	r
ز	<i>zāy</i>	z
س	<i>sīn</i>	s
ش	<i>šīn</i>	š
ص	<i>ṣād</i>	ṣ
ض	<i>ḏād</i>	ḏ
ط	<i>ṭā'</i>	ṭ
ظ	<i>ẓā'</i>	ẓ
ع	<i>'ayn</i>	'
غ	<i>ḡayn</i>	ḡ
ف	<i>fā'</i>	f
ق	<i>qāf</i>	q
ك	<i>kāf</i>	k
ل	<i>lām</i>	l
م	<i>mīm</i>	m
ن	<i>nūn</i>	n
ه	<i>hā'</i>	h
و	<i>wāw</i>	w/ū
ي	<i>yā'</i>	y/ī
ى	<i>'alif maqṣūra</i>	y/ā
ة	<i>ta' marbuṭa</i>	a(t)

Hebrew Script ²¹	Name	Transliteration
א	<i>álef</i>	ʾ
ב/בּ	<i>bet</i>	<u>b</u> /b
ג/גּ	<i>ghímel</i>	<u>g</u> /g
ד/דּ	<i>dálet</i>	<u>d</u> /d
ה	<i>he</i>	h
ו	<i>waw</i>	w
ז	<i>zayn</i>	z
ח	<i>ḥet</i>	ḥ
ט	<i>ṭet</i>	ṭ
י	<i>yod</i>	y
כ/כּ	<i>kaf</i>	<u>k</u> /k
ל	<i>lámed</i>	l
מ	<i>mem</i>	m
נ	<i>nun</i>	n
ס	<i>sámeḵ</i>	s
ע	<i>ʿayn</i>	ʿ
פ/פּ	<i>pe</i>	f
צ	<i>ṣáde</i>	ṣ
ק	<i>qof</i>	q
ר	<i>reš</i>	r

---

²¹ The table follows conventions in Garbini and Durand (1994, 21–22).

שׁ	<i>šin</i>	š
שׂ	<i>šin</i>	ś
ת/ת	<i>taw</i>	ṭ/t

List of abbreviations

SoS	Song of Songs
He	Hebrew
Ar	Arabic
Eng	English
Ger	German
AV	Authorized (“King James”) Version (1611)
RSV	The Revised Standard Version (1952 Old Testament, 1957 <i>Apocrypha</i>)

- Other abbreviations and symbols

ms.	manuscript
l.	line
Ar. script	Judeo-Arabic in Arabic transcription (not normalized)
Jrb	Judeo-Arabic
*	It deviates from the standard
>	it becomes

The examples taken from the text are usually presented by reporting the page and line as per in the ms. The number of page is followed by *r* or *v* (*recto/verso*). E.g., with “18r 17” we refer to line 7 of the *recto* 18 page of the manuscript. Direct quotations from biblical texts are reported with the name of the book, the chapter and the verse. E.g., Ezekiel 2:8.

1 Parabiblical literature: the Scripture-based religious texts

The main goal of this research project is to shed a light on Judeo-Arabic variety, especially when employed in translations of and commentaries on sacred texts. The investigation has as its main object two manuscripts: Jewish Theological Seminary, NY, ms. 5491 (14th -15th century) and Cod. Sim. Heb. 90 (17th -18th century).²² The analysed texts consist in a Judeo-Arabic translation and commentary to the Song of Songs in the first case, and in a Judeo-Arabic translation of the Targum of the Song of Songs in the second case.

Study on the Judeo-Arabic translation or *tafsīr* (commentary) of the Song of Songs has been relatively underdeveloped. P.S. Alexander in his article “Note on Some Targums of the Targums of the Song of Songs” (2002) highlights the popularity of the Song of Songs, noticeable in the number of languages in which it has been translated. With regard to the Judeo-Arabic versions, he states that the origin of these Judeo-Arabic translations of, and commentaries on, the Song of Songs are deeply uncertain, and as far as we know, Alexander’s is the only essay that specifically deals with the topic of Judeo-Arabic “Targum of Targum”. What is clear, though, is that the Arabic translation of the Targum itself belonged to a quite later literature (17th century), since during the Middle Age the language of the Targum was still understood and no Arabic translations were needed. It means that if an Arabic text was found in an earlier manuscript, it would likely be a commentary, as the only paratext that was felt needed in the vernacular it would be an explanation of it. Therefore, the common pattern that is found in these type of texts is usually the biblical text in his original language

---

²² Cod. Sim. Heb. 90 will be analysed as a case study (see chapter 5).

(Hebrew), followed by the Aramaic Targum, followed by the Judeo-Arabic translation of the Hebrew and the Judeo-Arabic *tafsīr*²³—which corresponds to the exact organization of our 15th century manuscript, main subject of this research project.

In the light of this, it will not come as a surprise that the later manuscript Cod. Sim. Heb. 90 dated back to the 17th century, includes, instead, the text in Hebrew, the Aramaic Targum, and the Judeo-Arabic translation of the Targum itself; during that period, in fact, this type of translations were very popular and a number of print editions are mentioned in the modern catalogues. Cowley²⁴ and Vinograd,²⁵ for example, report the following editions: Livorno, 1887; Livorno, 1897; Livorno, 1847 (Tobiana ed.); Livorno, 1850 (Belforte ed.); Bombay, 1894. Alexander cited additionally editions such as Baghdad 1904 and Livorno 1926, 1939 (cf. P. S. Alexander 2002).

This first chapter will deal with the literary context which these type of texts belong to; it has no claim to be exhaustive on some broad topics—secondary for the purpose of this research—such as the historical and exegetical enquiry on the Song of Songs, or a philosophical and theological speculation on the Bible commentaries. It rather sights on framing the texts within that wider context of the Scripture-based religious texts, focusing, in particular on the targumic tradition and the Bible commentaries emerged during the Arabic-Islamic territorial expansion that resulted in a mutual contact and sharing between Arabs and Jews from the 8th century onwards, and that led to a new development and thriving in every field of science among Jewish communities. Hence, according to the philological purposes of this research, it was unavoidable to face issues that involved the sacred aspects of these texts and the question of author's interpretation to the Song of Songs—either in the form of a Judeo-Arabic translation of its Targum or of a Judeo-Arabic commentary to the biblical text,—we would not dwell on the issue of the authoritativeness degree of these texts

---

²³ For further details see P. S. Alexander (2002).

²⁴ *A Concise Catalogue of the Hebrew Printed Books in the Bodleian Library* (Cowley 1929).

²⁵ *Thesaurus of the Hebrew book: listing of books printed in Hebrew letters since the beginning of Hebrew printing, circa 1469 through 1863* (Vinograd 1993).

as the main topic. I would rather treat the literature of the Bible commentaries together with that of the Targums, in the wider perspective of both being part of Bible paratexts.

Among the areas of paratexts, the hermeneutical relationship between the canonical texts and their commentaries and translations have been largely faced by scholars. In the chapter dealing with the rabbinic paratexts, Philip S. Alexander tackles the question of the date concerning certain midrashic commentaries, underlining how much the question of intertextuality is fundamental in order to contextualize the midrashim:

There is first and foremost the relationship between the paratext (the commentary) and base-text (the Bible), but that is not the end of the story. There is the intertextual relationship between parts of the same Midrash, for example, between the Proems and the Commentary in Eikhah Rabbah. There is also the intertextual relationships between the given Midrash and other biblical paratexts: here overlaps can be important, but lack of overlap may be significant as well. One of the most important of these biblical paratext is the Targum (P. S. Alexander, Lange, and Pillinger 2010, 192–93).

In the same way, and despite commentaries in particular would rarely be gathered together with the other “Rewritten Bible” literature,²⁶ we would like to bring and analyse together the two texts, under the wider umbrella of the Scripture-based Judeo-

---

²⁶ Sidnie White Crawford is clear about it: “A ‘Rewritten Bible’ text may be defined as a text that has a close narrative attachment to some book contained in the present Jewish canon of scripture, and some type of reworking, whether through rearrangement, conflation, omission, or supplementation of the present canonical biblical text. This category is to be differentiated from the ‘parabiblical’ texts, which may be tied to some person, event, or pericope in the present canonical text, but do not actually reuse extensively the biblical text. Many of these works can be categorized into specific genres, such as Testament (e.g., Testament of Naphtali), while others are pseudepigraphs (e.g., Pseudo-Ezekiel, Pseudo-Daniel). A third category may be described as works loosely related to a biblical book, but with no overt tie, such as the Prayer of Nabonidus or Proto-Esther (a.k.a. Tales of the Persian Court). None of these categories include the commentaries (e.g., Peshar Nahum, Peshar Habakkuk), which make a clear distinction between biblical lemma and interpretation, although this genre was growing in importance during the Second Temple Period and is well attested at Qumran” (Crawford 1998, 173–74).

Arabic literature; it will be a starting point for carrying out the investigation on the Judeo-Arabic linguistic variety and its phenomena when used in this specific linguistic field.

The most significant perspectives that scholars have been supporting about such kind of rewritings are gathered in a quite recent volume edited by József Zsengellér;²⁷ the work, conceived as the proceedings of the 2011 Budapest conference *Rewritten Bible” after 50 years: Texts, Terms, or Technics? International Conference on the Phenomenon of “Rewritten Bible* consists of a collection of seventeen contributions dealing with the topic of “Rewritten Scripture”, term and case study that was introduced for the first time by the renowned scholar of early Judaism and Christianity Geza Vermes in 1961, in his book *Scripture and Tradition in Judaism*.

After an opening essay by Geza Vermes,²⁸ in which the genesis of the concept of “Rewritten Bible” is defined, the other contributions in the volume develop the topic shedding light on the main issues and problematic elements that scholars have been dealing with during the past fifty years. They did so tackling the matter theoretically (defining the concept of “Rewritten Bible” itself as well as presenting new methodologies and approaches to the field) and practically (presenting a numbers of case studies).

When Vermes first started his research, his main aim was to corroborate the idea that haggadah²⁹ exegesis can be approached historically, in order to solve problems encountered within the biblical text.

---

²⁷ (Vermès and Zsengellér 2014).

²⁸ He unfortunately passed away in 2013, just some months before the publication of the volume.

²⁹ A type of nonlegal narrative literature employed in the Talmud and in other rabbinical literature. See ‘Haggadah’ in Encyclopedia Judaica: “The aggadah comprehends a great variety of forms and content. It includes narrative, legends, doctrines, admonitions to ethical conduct and good behavior, words of encouragement and comfort, and expressions of hope for future redemption. Its forms and modes of expression are as rich and colorful as its content. Parables and allegories, metaphors and terse maxims; lyrics, dirges, and prayers, biting satire and fierce polemic, idyllic tales and tense dramatic dialogues, hyperboles and plays on words, permutations of letters, calculations of their arithmetical values

The view current up to the middle of the twentieth century was that, while halakhah or legal exegesis by definition is a historical phenomenon, and is handed down by more or less reliably named and dated authorities, the nature and purpose of the haggadah could less easily fit into an historical perspective. Such a view can possibly be defended if the evidence is limited to rabbinic midrash. But what happens if in addition to rabbinic haggadah we have recourse also to well-dated prerabbinic sources, such as Jubilees, Qumran, Josephus, the New Testament and Pseudo-Philo? S&T³⁰ was meant to give a positive answer to this question (Vermès and Zsengellér 2014, 7).

As a matter of fact, he used to define this literary genre as a type of narrative that follows the Scripture but including additions which could offer a particular explanation of a specific passage of the Bible: “In order to anticipate questions, and to solve problems in advance, the midrashist inserts haggadic development into the biblical narrative—an exegetical process which is probably as ancient as scriptural interpretation itself” (Vermes 1961, 95). So in these texts, sections of the biblical narrative are literary rewritten with the addition of some direct quotations, omitted episodes briefly summarized, and/or other types of additions; all of this, according to Vermes, would serve to offer explanation to some contradictions in the Bible.

Since Vermes introduced the idea of Rewritten Bible, and despite some scholars have argued against the weakness of this term—in particular if adopted to determine a literary genre *stricto sensu*—the concept went to represent a benchmark in our literature, in order to describe a new narrative setting.

Vermes’s broad definition was later refined by Philip S. Alexander³¹ who, starting from four works generally accepted as example of Rewritten Bible (Jubilees, Genesis

---

(gematria) or their employment as initials of other words (notarikon) – all are found in the aggadah. “Whatever the imagination can invent is found in the aggadah, with one exception: ‘mockery and frivolity’” (Zunz), the purpose always being to teach man the ways of God. The aggadah’s variegated contents and multiplicity of forms can be accounted for by a consideration of its sources and its manner of growth.” (Skolnik 2007, 1:454 (V.1)).

³⁰ S&T are the abbreviation that the authors use for Vermes’s *Scripture and Tradition in Judaism*.

³¹ (P. S. Alexander 1988).

Apocryphon, the Liber Antiquitatum Biblicarum of Pseudo-Philo, and Josephus' Jewish Antiquities), listed nine formal literary characteristics of the genre: for instance, he assumed that rewritten Bible texts are always narratives, following a sequential and chronological order,³² and covering a substantial part of Scripture. He went to exclude this way those works whose talk about certain biblical figures and which relates in a very small extent to the biblical narrative like, for instance, Joseph and Aseneth (cf. Docherty 2004, 29; 2014).

Alexander's criteria have been widely accepted in the academic community, even though the debate about the boundaries of the genre did not stop, in particular considering that we are in the years that followed the discovery, and subsequent publication of the Dead Sea Scrolls (the initial discovery took place in 1946); this cultural ferment fostered the developing of this line of research.³³

Sidnie White Crawford analysed the Qumran material within the framework of these rewrites; in the first place she explained very clearly why it is anachronistic to speak about Rewritten Bible at Qumran: "A Bible, in the sense of a fixed collection of sacred books regarded as authoritative by a particular religious tradition, did not exist during the time in which Qumran corpus was copied (roughly 250 BCE to 68 CE)" (Crawford 1998, 175). In addition, since the pluriform nature of those texts that now we term 'biblical', even the term "rewritten" seems to be inappropriate because it is referring to an unfixed text: "Therefore, the term 'rewritten' can be called into question as well, for if a fixed text does not exist, can it be rewritten? Thus, the category itself is slippery, since there is at Qumran no easy dividing line between biblical and nonbiblical, authoritative and non-authoritative texts" (Crawford 1998, 177).

---

³² "Rewritten Bible texts are narratives, which follow a sequential, chronological order. Their framework is an account of events, and so they may be described broadly as histories [...] They are free-standing compositions which replicate the form of the biblical books on which they are based. Though they make constant use of the words of Scripture, they integrate these into a smooth seamless retelling of the biblical story" (P. S. Alexander 1988, 116).

³³ Zahn in *Rethinking Rewritten Scripture: Composition and Exegesis in the 4Q Reworked Pentateuch Manuscripts* illustrates that the Qumran discoveries have shed a light on the importance of these rewritings among the early Jewish communities (cf. Zahn 2011).

According to her, within the texts found at Qumran *Jubilees* and *Temple Scroll* contain unswerving evidence of the reworking of the Pentateuch so they undoubtedly fit into the Rewritten Bible classification; *4QReworked Pentateuch* and *Genesis Apocryphon* may also fit into the category as well as other smaller texts. In more detail, *Jubilees* and *Temple Scroll* seem to be kind of reworkings with the addition of some theological assumptions; *4QReworked Pentateuch* is more an expanded text made by a scribe and likewise related to the Torah, and *Genesis Apocryphon* has been identified as a translation and haggadic rewriting.

1.1 The Targumic tradition

According to Vermes' assumption, it can be argued that Targums as well fall under this sort of rewrites: "The Palestinian Targum and Jewish Antiquities, Ps.-PHILO and Jubilees, and the recently discovered 'Genesis Apocryphon' [...], each in their own way show how the Bible was rewritten about a millenium before the redaction of Sefer ha-Yashar" (Vermes 1983, 95).

Targum (pl. *Targumim*) literary means "to translate, to interpret". The term commonly designates the Aramaic translations of the Hebrew texts of the Bible. We could historically place the emergence of these translations in the period that immediately followed the exile of the Jews in Babylon (6th century BCE). In 587 BCE, under the Kingdom of Judah, the fall of Jerusalem took place after the Babylonian invasion led by King Nabucodonosor: the Babylonians plundered the city and deported much of the population to Babylon. About twenty thousand people of Judah were exiled and placed in Babylon along the banks of the Euphrates; here they lived in exile, they had lost their land and with it their religious identity.³⁴ From here on, in fact, they began to lose the current use of the Hebrew language by adopting the Aramaic one,

---

³⁴ About exile and restauration during the 6th century BCE, see (Ackroyd 2001).

which was then very widespread throughout the territory of south-western Asia.³⁵ According to this historical picture, it is assumed that arose in this period the need for the masters to explain the biblical texts to the Jews, in the idiom that by now had become the current one: the Aramaic, precisely. Given that, this linguistic substitution process was gradual and long and it is impossible to state precisely when these translations (initially belonging to an oral, then written tradition) began; just as it is impossible for us to know the extent of these very first translations, of which we have no manuscript witness. What is certain is that in the era of the Maccabees (2nd century BCE) these were already in use. These explanations, or translations, were made by the *Meturgheman* (“translator”, “interpreter”)³⁶ and had initially the purpose of literally translate the biblical text, but subsequently they came to assume a richer and more articulated character of a textual exegesis.³⁷ Moreover, the frequent and continuous repetition of the translations created standards, especially in rendering certain Hebrew words and constructs; this system of rules remained unchanged, even with the modifications that the texts underwent in the course of time and from one country to another where a different dialect was spoken.

The places of greatest diffusion of these exeges are mostly to be identified with the synagogues, with the public reading of the sacred texts; but they also developed within the academia, especially via the teaching of the Bible and the Hebrew language to the youth. In fact, it was the *Bet Sefer* (e.g., schools and universities) itself the place where these translations emerged, according to the more recent studies on the matter.

With regard to the *Sitz im Leben*,³⁸ Flesher and Chilton relate the emergence of these texts to the rabbinical tradition, but placing their progressive affirmation in a context different from the synagogue; and this is the same hypothesis supported by

---

³⁵ (Cf. Laras 1975, 585).

³⁶ See Philip S. Alexander “Targum, Targumim” in (Freedman 1992, 2:6:320-321).

³⁷ (Cf. Laras 1975, 586).

³⁸ “‘Sitz im Leben’ (Ger ‘place in life’). A term used mainly in biblical criticism, to signify the circumstances (often in the life of a community) in which a particular story, saying, etc., was either created or preserved and transmitted” (E. Livingstone 2006).

Morrison. He took into account Fassberg's studies, which in an article published in 2012 demonstrated that investigations carried out on Jewish and Aramaic documents from the Judean Desert show that speakers in Palestine before and after the common era were (at least) bilingual: they used to speak and understand both Hebrew and Aramaic (cf. Fassberg 2012, 274),³⁹ and by Levine: "In association with the liturgical reading of Scripture in the Synagogue [...] is unsupported by clear evidence" (Levine 1988, 9).

Generally speaking, the methods for translating sacred texts could be of two types: on the one hand, the literal translation, with the only intent to help understanding the original text with precision. This type of translation responds to their purpose as closely as they adheres to the texts and reproduce the smallest details, albeit to the detriment of the purity of the Aramaic language. The other method is the purely interpretative one, whose aim is to expose the interpretation of the text given in the Jewish schools (see the halakhah and the haggadah traditions) rather than the text verbatim.

The Targums used to prefer this second method: in fact, beside a verbatim translation, these texts are marked by expansions given by explanatory glosses often characterised by the replacing of one concept with another, for a result that turned out to be a paraphrase rather than a translation.⁴⁰ Nonetheless, an increasing number of scholars tends to depart from defining the Targum as a mere, free and interpretative translation of the text; in fact, nowadays many assume that the expansions of these Aramaic translations should be considered simple additions to a high literal translation; Morrison in his review of Flesher and Chilton, *The Targum: A Critical Introduction*, tackles the issue very clearly: "It is my hope that their definition of Targum will

---

³⁹ Morrison writes this way on the matter "Così, come anticipato, l'idea che la Sinagoga fosse il Sitz im Leben in cui i Targumim videro la luce non è ormai più sostenibile, in quanto molti ebrei continuavano a comprendere la Bibbia ebraica nelle loro sinagoghe. En. Thus, as anticipated, the idea that the Synagogue was the Sitz im Leben in which the Targumim saw the light is no longer sustainable, as many Jews continued to understand the Hebrew Bible in their synagogues" (Morrison 2014, 433).

⁴⁰ See 'Targūm' in *Enciclopedia Italiana* (Cassuto 1937).

eliminate the popular but erroneous use of the term ‘targumic’ to refer to a sort of free translation. Such usage has nothing to do with Targums”.

Therefore, the targumist, with his broad role of interpreter, exegete, discloser of mysteries, witness and voice of tradition, used to reveal the targum during the liturgical celebration, for the purpose of educating, instructing, those who were participating in it. Hence, the Targum was not the equivalent of the Word, and especially during its oral period, it is set as opposed to the Scriptures, of which it represents one of the most important instruments of interpretation and understanding. Hence, first of all, the targumist had the need to expose a paraphrase that naturally integrated with the biblical text, in order to give the right meaning; R. Le Déaut described the main features that distinguish a Targum:

1. it is clear and understandable to the common people;
2. it introduces explanatory glosses;
3. it is an exegesis at a popular level;
4. it tends to eliminate any contradictions;
5. it combines different passages of the Bible, detaching them from their context in order to better implement their meaning;
6. it actualizes historical and geographical data;
7. it reflects the ideas of the time and the translator environment;
8. it introduces moral paraphrases and exhortations (Le Déaut 1963, 58–62).

The language of the Targums not quite resembles the kind of Aramaic they would speak; being texts born within an erudite environment and for a precise purpose, they were characterised by an artificial language, filled with Hebraisms, terms in disuse and expressions used in a different space and belonging to a time before their creation.

For a long time the Targums were handed down orally, and this helped give them a shape and a content that was never the same from time to time. It was only at a later time that these translations were written down in order to facilitate their study and

memorization,⁴¹ even though any manuscripts showed its own identity and features – even if related to the same biblical text. Levine (1996, 326) gives us a brilliant description of the phenomenon:

It [a Targum] is a multivocal, dialectical “conversation” with the Hebrew Bible involving a miscellany of people of various sophistication, of diverse postures and historical circumstances, widely separate in place and time, yet constituting, through process rather than specific content, a community of letters. Their creativity provided a functioning aggregate of concepts, values, metaphors, symbols and behavioural norms providing biblical-based Judaism with evolving integrity and coherence.

It will be needed to wait until Aramaic turned to be a disused language and the Targums crystallised over time to witness to the mechanical copying of the manuscripts, phenomenon that gave rise to a targumic tradition characterised by texts—more or less—fixed in their shape and content. To date, we know that for each book of Scripture we have the corresponding Targum, with the exception of Daniel and Ezra-Nehemiah, being them partially written in Aramaic (cf. P. S. Alexander 2003, ix). While there are three versions of the Pentateuch (cf. Neri 1993, 16) and two official versions of the Book of Esther: Targum Rishon and Targum Sheni (cf. Damsma 2014, 129). The hypothesis of a third Targum to Esther had already been disproven by Le Déaut and Grossfeld.⁴²

Nevertheless, this literature is anonymous in its large part;⁴³ hence, despite it is rich of theological issues, and very wide and heterogeneous in its contents, it is

---

⁴¹ As Neri stressed, in some pre-Christians documents can be already found Aramaic Targums of a part of Leviticus and the Book of Job (cf. Neri 1993).

⁴² (Le Déaut and Grossfeld 1991).

⁴³ Neri, in order to substantiate the argument of the anonymity, took into account the Targum of the Torah and that of the Prophets, respectively attributed to Onqelos and Jonathan ben Uziel; in fact it turned out that this tradition, historically handed down according to ancient Jewish sources, is actually unreliable since Onqelos and Jonathan are nothing but respectively the transliteration and the translation of the names of two ancient authors of Old Testament translations from Hebrew to Aramaic and Greek: Aquila and Theodotion (cf. Neri 1993).

wrapped in a veil of mystery and still poorly studied; that's why nowadays it seems still hard to determine the author, the date and the exact writing place of these texts.

During the last twenty years, decisive steps have been taken forward in the field of study related to the targumic tradition, which is getting the interest of Bible scholars and others. Despite critical introductions like the one of Roger Le Déaut (1966) and John Bowker (1969) have been inaugurating new lines of enquiry for more than forty years, they are considered—wholly or partially—obsolete to this day (cf. Morrison 2014). However, some points are still discussed by scholars, such as the issue of the *Sitz im Leben* and the definition of “Targum” itself (is it a free translation or a verbatim one with additions?). Nowadays, the eloquent introduction to the Targumic Tradition by Smelik in *The Targum of Judges* (1995) as well as the studies by Flesher and Chilton (2011) are among the most complete resources for a critical introduction to this literature. Significant are also the studies of Levine, who in *The Aramaic Version of the Bible: Contents and Context* (1988) develops the most important themes of the targumic literature. Mc Namara in *Targum and Testament Revisited: Aramaic Paraphrases of the Hebrew Bible: A Light on the New Testament* (2010) sheds a light on the emergence of this literary phenomenon and then analyses the Palestinian Targums in relation with the liturgy. In “Il cuore perfetto (לבה שלימה) di Abramo nella letteratura targumica e cristiana antica” (2014), Morrison develops the matter of the “virtue” introduced by the Targums, with explicative references to the figure of Abraham linked to the concept of “salvation” as we find it in the Targum of the Song of Songs and elaborates the issue by framing the targumic tradition as part of the “Reception History”, meaning the history of the reception of the biblical text within the Aramaic language.⁴⁴

---

⁴⁴ “Reception history is the study of how biblical texts have changed over time in different cultures and communities, through transmission, translation, or reading, retelling, and reworking. In other words, reception history explores all the different ways that people have received, appropriated, and used biblical texts throughout history” (Breed 2014).

Introductions to individual Targums can be found within their modern translations.⁴⁵

1.1.1 The Targum of the Song of Songs: status quaestionis

To date, it is possible to classify the texts of the targumic literature as follows, considering that except for Targum Jonathan which consists of the translation of the Prophets all of the other Targums are translations of the Pentateuch:

1. “Official Targums”:⁴⁶ the Targum Onkelos and the Targum Jonathan ben ‘Uzziel;
2. Palestinian Targums: the Targum Neofiti, the Targum of Pseudo-Jonathan,⁴⁷ the Fragmentary Targum⁴⁸ and the Fragments of the Cairo Genizah;
3. Other Targums: The Writings (the Targum of Psalms, Job, Proverbs, Targum Chronicles and of the five scrolls).

To date, the Official Targums are collected in the Sperber’s edition.⁴⁹ This edition, although often criticised, still remains one of the most cited. As McNamara stated, the targumic tradition has started to capture the attention of Christian scholars during the early Renaissance (cf. McNamara 2010); among the different purposes, Targums have been studied and cited during the controversy between Christianity and Judaism (13th

---

⁴⁵ See for instance *The Targum of Canticles* by P.S. Alexander (2003).

⁴⁶ Even if they are considered eastern (Babylonian) they are both probably of Palestinian origin, written in what J.Fitzmyer (1979) in *The Phases of the Aramaic Language* has categorized as Middle Aramaic (cf. Morrison 2007).

⁴⁷ Also known as Jerusalem Targum I.

⁴⁸ Also known as Jerusalem Targum II, III.

⁴⁹ (Sperber 1992).

century) in line with the Anti-Judaism position (first in line Raymundus Martinus with his *Pugio fidei adversus Mauros et Judaeos*).⁵⁰

As expected, Targums became highly usable and easily available with the advent of the press. The very first editions were printed since 1492, often translated into Latin; in fact, starting from the 16th century scholars rediscovered the importance of this literary tradition under the theological and exegetical field and as part of the interpretation of the texts of the New Testament.

Among all Targums, the Song of Songs is the most largely studied and widespread; to the present day it survives in more than sixty manuscripts of various date and origin, scattered all over the world, and since ancient times it has been translated into a number of languages like Ladino, Yiddish, Judeo-Arabic, Judeo-Persian, etc. which shows us the strong desire to make this work universally understandable (cf. P. Alexander 1994).

Although the issue of its dating and origin is still a debated matter, scholars agree in placing the Targum of the Song of Songs in the period following the writing of the Babylonian Talmud (likely 8th century) (cf. Melamed 1920). If Targums to the Pentateuch and to the Prophets were mostly intended for the oral recitation in the synagogue, those of the Hagiographers were mainly used during the celebration of Jewish holidays, and for this reason they lack of the same normative character (cf. Manns 1991).

The Targum of the Song of Songs was printed for the first time within the first rabbinical Bible (Venezia, D. Bomberg, 1517), and then reproduced in a second version eight years later (Venezia, D. Bomberg, 1525); B. Arias Montano's (1568-73) and J. Buxtorf's (1618-19) versions followed the first two. The first modern edition is by P. de Lagarde (*Hagiographa chaldaice*, 1873). More recent editions are those of R. H. Melamed (1921-22), A. Fontela (1987), A. Sperber (1968), I. Jerusalmi (1993) (cf. McNamara 2010).

---

⁵⁰ See J. De Voisin's edition (Martinus 1687).

Within the Jewish tradition the Song of Songs, its Targum represents an extremely important text, considered from ancient times belonging to the canon of the inspired Scriptures (cf. Neri 1993). The Song speaks about love and desire between a man and a woman: it appears as a bridal song and can be described as love poetry written in the form of a lyrical poem where the two protagonists exchange love verses.⁵¹

The text sings the human love in its erotic reality; because of its content, this book appears not only far from the other sacred books, but its extremely passionate nature has made it difficult to interpret. The history of the interpretation of the Song of Songs is widely known such that commentators continue to provide a new interpretation to the poem.⁵² Broadly speaking, two different interpretations divide the commentators;⁵³ on the one hand the literal-naturalistic one that intends the Song of Songs as a purely series of love poems, as they exist in all literatures: a very literal meaning of the exaltation of human love. According to this interpretation the Song of Songs is nothing but the song of the beauty of spousal love. The second interpretation is symbolic-allegorical whereby love would be between God (him) and humanity (her); this reading would use a realistic language to allude to the religious and spiritual experience that links man to God.⁵⁴ Considering the nature of this research, which looks at a translation and commentary of a text to collocate within an exegetical context, we are operating in the framework of the second interpretation which sees God in the figure of the lover and the congregation of Israel in that of the bride. Nevertheless, an insight into the structure of the poem and its historical origins will be review throughout the next

---

⁵¹ See *infra* for a more accurate discussion on the interpretative problems related to the literary structure of the work.

⁵² Roberts (2007) notes that modern studies put forward until six approaches of interpretation, from an allegorical to an anthological approach.

⁵³ As far from the primary focus of this work, the history of the interpretation of the Song of Songs will not be treated exhaustively here. Instead, the topic shall be illustrated in principle to contextualize the object of the research effectively. Among the main commentaries and work of interpretation of the Song of Songs see Murphy (1990), Pope (1977), Ginsburg (1857).

⁵⁴ For further details see Ricciotti (1928) and Castelli (1892).

chapters, where the poem will be contextualized within a more historically reasonable and wider (both geographically and temporally) cultural tradition.

In any case, in line with the theological principles underlying the targumic tradition, the Targum of the Song of Songs, just like the Song of Songs itself, reflects the extreme awareness of the glory of God, as well as his uniqueness, extraordinariness and infinite disproportion existing between Him and his creature (cf. Neri 1993). The Targum of the Song of Songs interprets the biblical text as an allegory: if all Targums need to be read according to a dialogic relationship with the biblical text, it holds also true as far as the Targum of the Song of Songs is concerned. It emerges in that strong attention towards the Hebrew text which is treated with remarkable respect and reverence by the translator: every single word of the biblical text is recorded in its Targum, often in the same order, placing itself as a text of an extremely exegetical integrity (cf. P. S. Alexander 2003).

Even though the Targums are not comparable with the Midrash and the Mishnah (the two representative rabbinic forms), Targums are treated as fundamentally rabbinic, just because of the extensive parallels between them and the Midrash—and just like it happens in the case of the *Piyyutim*, the liturgical poems usually recited on the Sabbath and on Jewish religious festivals. (cf. P. S. Alexander, Lange, and Pillinger 2010). According to the Orthodox Judaism, in fact, there is a sort of hierarchy among the literary texts:

- 1) Talmud;
- 2) Midrash;
- 3) Other texts (including Targums).

The idea behind is that the Targums borrow from the Midrash, reason why they are considered hierarchically inferior (concerning authoritativeness) but still valid right because of this textual derivation.

1.2 Commentaries and Targums of Targums

The 9th and the 10th centuries have been years of great social transformations and of an extraordinary cultural ferment for Jewish communities, due in particular to the new intellectual environment which was “Moslem in religion and Arabic in vernacular” (Halkin 1949, 784). From then on, Jewish literature witnessed the most flourishing period ever; intellectually speaking, in fact, the most important works of Jewish literature date back to the Middle Ages. This literature stands out for its multidisciplinary character: it is in this period that we witness the main creativity and intellectual expression of Jewish authors who, confined for years to religious topics, started to develop a decidedly heterogeneous literature. From medical texts to philosophical and grammar treatises, book of history, law, mathematics and other sciences.

One field that has been influenced by this scientific development was definitely that of the biblical sciences: Jews began to write verse-by-verse commentaries on the Bible and to compose new tools for biblical study such as dictionaries, grammars and word lists (cf. Goldstein 2011). Disciplines like grammar, lexicography, phonetics, and phonology started to develop during this period thank to the influence of the Arabic linguistics, a scientific discipline prosper and flourish since the 8th century among Arabs; in fact, the grammatical study of the Scripture turned to be particularly important among Jewish scholars with the main aim of interpret and transmit the sacred texts properly. Olszowy-Schlanger pointed out this issue in her inspirational essay on the science of language among the Jews:

Many passages of the Bible, the early rabbinic literature, and commentaries are language oriented [...] It was later, however, in the Gaonic period that the Hebrew language became an independent object of study [...] The main stimulus for the birth and early development of this discipline was undoubtedly Arabic linguistics (Olszowy-Schlanger 2011, 366).

Large extents of the literature produced between the 9th and the 14th century among Jewish communities has been written in Arabic, including Bible commentaries and

exegetical treatises. Furthermore, a number of ancient works has been translated into Arabic during this period; it happened not only because of authors' desire to reach a wider audience, but simply because it was felt as the most natural and effortless thing to do, and if we consider that Arabic became Jews' vernacular, used by them both in its oral and written form, it should not surprise us.⁵⁵

With respect to the development of thought and philosophical works On its turn, Jewish philosophy has been dominated since the 13th century, by Maimonides' thought and the Arabic philosophical literature, which were both benchmarks for most thinkers; translations of these texts, as well as the several philosophical treatises, vehicle of interpretation for various tradition texts, have turned out to be significant for the developing of the biblical exegesis during this period.⁵⁶

As to commentaries, many of the most representative Jewish authors between the 12th and the 15th century lived in Egypt and Yemen,⁵⁷ some of their names are well known to the point that philologists might even attribute anonymous commentaries to famous authors through the interpretation of exegetical comments.

Among those authors, the philosopher and poet Joseph Ben Judah Ben Jacob Ibn Akin (c. 1150-1220)⁵⁸ dealt in his works with various topics covering aspects of Jewish law, moral issues, psychology doctrines, and beliefs. His work *The Divulgence of Mysteries and the Appearance of Lights*⁵⁹ is an Arabic commentary on the Song of Songs, explained in light of the Arab Aristotelianism. As pointed out by Sirat (1990,

---

⁵⁵ In the next chapters the phenomenon of Judeo-Arabic, as defined by Blau: "Arabic written by Jews for Jews" will be treated more specifically. Its linguistic features and its historical and literary environment will be tackled.

⁵⁶ For instance the school of Maimonides exegesis in Provence which arose with Samuel Ibn Tibbon – the Hebrew translator of the *Guide of the Perplexed*. Samuel and his pupils accomplished a great deal of translations of scientific works composed either by Arab authors or transmitted by them; among them, the Muslim Andalusian philosopher Averroes (cf. Sirat 1990, 205).

⁵⁷ As pointed out by Fishbane in his argument relating to the philosophical commentaries in the East during the 13th-15th century (2015, 283).

⁵⁸ See "Akin, Joseph Ben Judah Ben Jacob Ibn" (Skolnik 2007, 1:569).

⁵⁹ *Inkišāf al-Asrār wa-Zuhūr al-Anwār*. Ed. and Hebrew translation by A.S. Halkin. Jerusalem, 1964.

207), the author gives an explanation of each verse according to three different exegeses:

- a literal meaning according to grammarians' explanations;⁶⁰
- a rabbinical meaning (through the presentation of the historical and eschatological sense of the connection between God and the people of Israel);
- an allegorical meaning (a scientific explanation given through a logical, psychological and philosophical perspective).

Aknin's work looms like a unique contribution since he himself claimed to be the first writer to provide a philosophical commentary to the entire text (cf. Cohn-Sherbok 1996). Nonetheless, Saadiah ben Joseph al-Fayyumi wrote both a translation and a commentary of the Song of Songs⁶¹ but the relationship between anonymous commentaries, translations, and those texts ascribed to Saadiah is still not clear, just like it is doubtful whether the commentaries on the Song of Songs that have been preserved under the name of Saadiah are genuine or re-workings of an original Saadian text⁶² (cf. P. S. Alexander 2002). Nevertheless, Maimonides himself –who can also be considered the mentor of the author Joseph Ben Judah Ben Jacob Ibn Aknin– whilst celebrating his work gave the first place to Saadiah whose commentary would have served as model for the composition of Aknin's work (cf. Malter 1921, 590). As a matter of fact, if the direct quotations from the commentaries are very insufficient and not reliable, in order to prove the existence of a commentary on the Song of Songs

---

⁶⁰ According to this exegesis, the main sources have been the works of Saadiah, Judah Ibn Balaam and other Spanish grammarians (cf. Sirat 1990, 207).

⁶¹ Saadiah Gaon (882-942) seems to have rendered into Arabic all the texts of the Bible, nonetheless just a small part of his work is known nowadays.

⁶² A more exhaustive debate on the attribution to Saadiah of the Judeo-Arabic translation of the Song of Songs and its commentary will be tackled in conjunction with the description of the text under investigation (see chapter 3). General details on the Bible commentaries erroneously attributed to Saadiah by various scholars and editors can be found in *Saadiah Gaon: His Life and Works* (Malter 1921).

written by Saadiah Gaon, the most genuine testimony is that of Aknin who stated to be in possession of his work (cf. Malter 1921).

Many other commentators followed Joseph Ben Judah: in Provence Samuel Ben Judah Ibn Tibbon (died c. 1230); his son Moses ben Samuel Ibn Tibbon (flourished 1240-1283) who completed the work started by his father; the Italian poet and philosopher Immanuel ben Solomon of Rome (c. 1261-1328); Gersonides Levi ben Gershom (1288-1344); Isaac Ben Moses Arama (c. 1420-1494) and others (cf. Sirat, 1990).

The goal of this first chapter was to take into account the literature beneath the texts of the two manuscripts that have been analysed within this project. The main purpose was to shed light on the literature that has been studied so far by scholars in order to deal with those satellite-texts that traditionally have been turning around the Scripture. As we can see, scholars make diverse terminological decisions to describe such a literary phenomenon and to better place the different type of texts within the history of literary tradition—also taking into account their degree of authoritativeness within the rabbinic tradition; among them, ‘paratexts’, ‘intertexts’, ‘Scripture-based texts’, ‘rewritten Scripture’, ‘rewritten Bible’, and so forth.

As a matter of fact, the research that is being conducted –even if featured by particular attention to the linguistic peculiarities of the texts under discussion– cannot be accomplished without considering the literary and cultural environment of texts.⁶³ Further investigations on the specific extent of the examined manuscripts will be discussed in the following dedicated chapters.

---

⁶³ See the literary genre beginning in the 15th century and called *šarḥ* (pl. *šurūḥ*) in Judeo-Arabic: the literal translation of sacred texts, biblical or liturgical from Hebrew into Judeo-Arabic.

2 Judeo-Arabic: linguistic, historical and literary background

In this chapter, we will focus on the history and linguistic background of Judeo-Arabic. The variety will be defined according to its linguistic framework, such as the so-called Middle Arabic dialects developed after the great Arab-Islamic conquests.

A first digression on the terminology adopted by scholars to describe the linguistic situation in the Arabic-speaking world will help us frame the phenomena in the perspective of a linguistic continuum. The second part of the chapter is devoted to investigating the origin and development of Neoarabic dialects (in general) and Judeo-Arabic varieties (in particular). A focus on the linguistic features of Judeo-Arabic will be followed by an insight into its orthographic peculiarities.

2.1 The formalisation of Arabic within ‘Diglossia’ and ‘Multiglossia’

As we shall see further,⁶⁴ although Judeo-Arabic maintains its own specificity, from both cultural and linguistic viewpoints (e.g., the use of Hebrew instead of Arabic characters, the occurrence of Hebrew and Aramaic elements within the texts, the preference for literary themes related to the Jewish religious community, etc.), the historical-linguistic context in which it is analysed is definitely that of the emergence and development of varieties other than the so-called Classical Arabic. As a matter of fact, Arabic language is typically described according to a diglossic model. The

---

⁶⁴ See § 2.3.

concept of Arabic diglossia was first elaborated in a formal way by Ferguson, back in the 1959; in his article he provides a socio-linguistic description of the Arabic language on the foundations of studies on bilingualism usually depicted with the French term *diglossie*⁶⁵ (cf. Ferguson 1959, 325). Ferguson's model is characterised by a clear distinction between a 'High' (H) variety, identified with Classical Arabic, and a 'Low' (L) one, associated with the regional dialects. In line with this view, in another article from 1959, he identifies the fourteen features shared by the Arabic dialects and that would differentiate them from Classical Arabic.⁶⁶ Ferguson outlines eight main features/reasons that would determine the phenomenon of diglossia in the Arabic-speaking world:

1. function of the language;
2. prestige;
3. literary heritage;
4. acquisition;
5. standardisation;
6. stability;
7. lexicon;
8. phonology.

The main problem with Ferguson's assessments is the sharp distinction among the linguistic varieties as if there were two separated classes (namely H and L) and nothing in the middle. Since its very first elaboration, this model has been subject of criticism; as a matter of fact, Ferguson's language model based on the H and L varieties is clearly prestige-oriented⁶⁷ and seems not to take into account the variegated Arabic linguistic situation, that we prefer to consider as a whole linguistic system instead; in this regard Al-Wer's description of the Arabic linguistic situation represents an important

---

⁶⁵ Marçais was the first scholar who applied the term 'diglossie' to the Arabic linguistic situation (Marçais 1930). That said, Ferguson first elaborated a systematic model.

⁶⁶ See "The Arabic koine" (Ferguson 1959a).

⁶⁷ "Even where the feeling of the reality and superiority of H is not so strong, there is usually a belief that H is somehow more beautiful, more logical, better able to express important thoughts, and the like. And this belief is held also by speakers whose command of H is quite limited" (Ferguson 1959b, 370).

contribution to the process of shedding light on the confusion arising from a misleading interpretation of the socio-linguistic variation in the Arabic-speaking world.⁶⁸ Thus, it would not be right to view the variation as a reflection of the approximation to Classical Arabic; rather, variation would be the result of the interaction among the linguistic varieties. Nonetheless, the prestige associated with Classical Arabic among Arabic-speaking communities is evident and derives from the weight of its literary heritage; according to Arabic grammarians who first started the process of language standardisation back in the 8th century, the major sources to studying Classical Arabic were: the Bedouins' language (the so-called *kalām al-'arab*), the Qur'an, and pre-Islamic poetry;⁶⁹ on the other hand, the *ḥadīths* would be referred to only in later works (for instance, quotations from the *ḥadīths* in the *Kitāb Sībawayhi* are very few).⁷⁰ Thus, Classical Arabic is characterised by a singular staticity and it appears as a strongly unified language that, since its standardisation, has practically remained unchanged to date.⁷¹

According to a diglossic model, we would say that nowadays Classical Arabic is the only language used for written communication, in politics, literature, and for religious purposes, while the dialects (never been subject to a standardisation process because of their status of 'inferiority') would represent the oral language, solely used in everyday life. Nevertheless, Ferguson's prototype has the disadvantage to be far too 'dichotomic'; in fact, we prefer to take into consideration a more 'fluid' model that would interpret the Arabic linguist situation as a 'continuum'. If the existence of a number of varieties (less or more colloquial) within the Arabic linguistic system is true, it is also true that the nuances in the actual use of the former can vary and be far

---

⁶⁸ See Al-Wer (1997).

⁶⁹ Sībawayhi and al-Ḥalīl are considered the pioneers of the discipline who laid the foundations of Arabic grammar. On the early Arabic grammar sources and codification, see Olivieri (2018).

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ "L'arabo classico, per definizione, costituisce non un punto dell'evoluzione della lingua araba fotografato in un certo momento e rimasto cristallizzato e immutato per quindici secoli, bensì un aspetto qualitativo dell'arabo (quello 'classico' o 'eloquente': *fushā*) regolarizzato *a posteriori* come lingua di comunicazione 'universale'" (Mascitelli 2006, 20).

from being fixed. In the mid 90's Hary suggested his own formalisation of Arabic diglossia, proposing terms such as 'continuoglossia' and 'multiglossia' instead;⁷² it reads in the first paragraph of his 1996 article "I prefer to use the term 'multiglossia', a linguistic state in which different varieties of a language exist side by side in a language community and are used under different circumstances with various function" (Hary 1996c, 69). The notion of a diglossia-cum-continuum rejects the idea of two opposite and poorly-connected linguistic registers which alternate, and supports the view of two varieties within the same system that rather interact with each other. As a matter of fact, it seems that a large part of the functional elements of the language are shared by the varieties within the whole linguistic system, and that what may change the most are the lexical elements.

Hary's idea of a continuum to describe the Arabic linguistic situation came to him after Badawi's crucial work on the linguistic situation in Egypt *Mustawayāt al-'arabiyya al-mu'āšira fī Miṣr* (A.-S. M. Badawi 1973). The main challenge set by Badawi consisted in suggesting a 'multi-stratic' conception of Arabic diglossia, a model based on continuity and interaction, two notions later re-elaborated by Hary with his model of multiglossia-cum-continuum. Badawi's sociolinguistic analysis concerned the spoken Arabic used in Egyptian media; in his work he assumed five levels of Arabic:

- a) *fuṣḥa al-turāt*: identifiable with Classical Arabic;
- b) *fuṣḥa al-'aṣr*: 'contemporary Classical Arabic', identified with the concept of Standard Arabic;
- c) *'āmmiyya al-muṭaqqafīn*: colloquial Arabic spoken by the intellectuals;
- d) *'āmmiyya al-mutanawwirīn*: semi-literate dialect;
- e) *'āmmiyya al-'ummiyyīn*: illiterate spoken Arabic.⁷³

Among the limits of Badawi's formalisation there are the boundaries that inevitably have to be established among varieties just by naming them (an issue that was

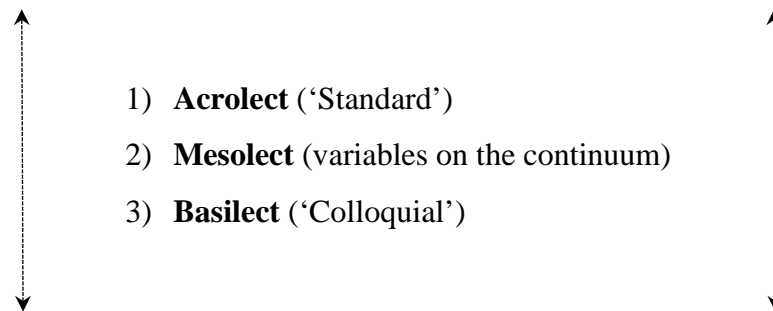
---

⁷² See Hary (1992; 1996c).

⁷³ For further details and specific English terminology employed by the author see E. M Badawi (1985).

somehow overcome with the postulation of ‘Bn’ variety in Hary’s prototype).⁷⁴ Nevertheless, Badawi’s elaboration represents by any measure a significant breakthrough in the attempts to go beyond a linguistic model based on dichotomy and forward an interaction-based model.

Rather than a black-or-white system type, Hary suggests a model made by nuances, where the boundary between Classical and Colloquial does not exist (or is variable). According to the idea of a continuous shifting from Classical to Colloquial (i.e. from what he calls variety ‘A’, to variety ‘C’ respectively), Hary conceived a variety ‘Bn’, namely ‘everything in the middle of the continuum’; thus, according to Hary’s model there would be three ‘-lects’ place on the continuum:⁷⁵

As we can observe, this model is made by two extremes: the ‘acrolect’ identified with Standard Arabic and the ‘basilect’, namely the Colloquial. According to this perspective, people can (and usually do) speak using all the possibilities available on the continuum (namely, the ‘mesolect’); thus, the two extreme ends would have to be interpreted as mere ideal types: “[...]‘pure’ standard or ‘pure’ Colloquial Arabic in reality do not exist [...] even in the most ‘pure’ standard text, oral or written, we may find some colloquial elements” (cf. Hary 1996c, 72). Moreover, according to the author, the varieties that are found in the middle of the continuum don’t operate

---

⁷⁴ See *infra*.

⁷⁵ The terminology that has been used to formalise this model is borrowed from creole and pidgin studies.

randomly, but on the basis of a certain systematic order, which would make possible the postulation of a unique grammar able to describe such one-system model.⁷⁶

The mainstay of this prototype is the focus on the idea of dynamicity and variability—two notions relating to human beings by definition. The dynamicity of the interaction is based on both linguistic and sociolinguistic variables. Hary listed some of them:

- Setting (formal vs informal);
- Topic (more vs less ‘serious’);
- Speakers’ skills in Classical (Modern Standard) Arabic;
- Emotional state of the speakers;
- Degree of education of the speakers;
- Function of the speech;
- Personal relationship with the audience.

Hary’s formalisation—and particularly his notion of continuum—appears notably meaningful to us; Judeo-Arabic is a language variety that results from the interaction between different cultures, a combination of diverse languages, traditions and literary heritages. For all these reasons, variability is part of its existence by definition, just like any linguistic non-standardised variety whose main peculiarity is the collection of all its nuances itself.⁷⁷ Hence, studying Judeo-Arabic within a linguistic model which provides for crucial notions like dynamicity and interaction would be decisive in this context.

---

⁷⁶ More details on the degree of regularity are shown in Hary (1996c, 83).

⁷⁷ With ‘standardised’ we mean here a language with its own defined identity and whose forms have been formalised naturally or by a purposeful intervention of the community which may establish a dialect as the official language.

2.2 Judeo-Arabic as a reflection of a linguistic continuum in a multiglossic system

It is difficult to precisely establish when Judeo-Arabic first appeared. As a matter of facts, and despite we have no written evidence of this early stage of the language, it may be assumed that Jews who lived in the Arabian peninsula before the Islam era used to speak (and write) Arabic. Apparently, they used to do it in a form that was perceived as different from that of their Arab neighbours, and this is also substantiated by considering that the latter used to call their dialect *al-yahūdiyya* ('Jewish speech') (cf. B. Hary 2018, 41; Stillman 2010). Hence, because of the lack of a significant tradition of written witnesses, this distinctive Arabic variety remains unknown for its large part; nonetheless, what seems to distinguish this early Judeo-Arabic from the language of their Arab nearest, was the occurrences of Hebrew and Aramaic (probably mostly lexical) elements, strictly needed in order to express concepts and ideas related to the cultural and religious Jewish sphere (cf. Stillman 2010, 2); furthermore, these distinctive elements are the same that will characterise Judeo-Arabic during its later development. According to indirect indications in early Muslim sources, it seems that Jewish communities used to write their Arabic vernacular (as well as other vernaculars) in Hebrew characters since ancient times. Likewise, this assumption would be corroborated by the fact that before the Islam era, Arabic writing was not so common yet (cf. Newby 1971, 220 and Tobi 2011). We should take into account that during the pre-Islamic era (we are considering the period between the 2nd and 4th century CE), the Arabic-speaking people did not have a distinctive standardised writing system yet; in such a context, the employment of other traditionally recognized writing systems was common practice among them (like Aramaic and Greek in the north of the Arabic peninsula, and Sabaic in the south). As a matter of fact, the first linguistic witnesses that can be considered truly 'Arab', are to be dated back to a period which follows the 5th century CE, after almost one century of totally absence of Arabic

linguistic evidence, namely the period from the half of the 4th to the end of the 5th century.⁷⁸

Pre-Islamic Judeo-Arabic did not leave literature traces behind; the earliest Judeo-Arabic documents date to the 8th-9th century CE (by way of early papyri and Biblical translations). Nonetheless, it was only during the 10th century, that Judeo-Arabic became the standardised language of Jews;⁷⁹ such a recognition mostly results from Saadiah's Bible translations and commentaries written and divulged from the 10th century.⁸⁰

Even though pre-Islamic Judeo-Arabic was indirectly attested, what is important to consider in this respect is that the historical fact that ultimately brought to the growth of Arabic-speaking Jews was the great Islamic conquests. Evidently, the spread of Arabic-Islamic cultures out of the Arabian Peninsula from the 7th century CE has led to dramatic consequences on many fronts in every respect; since the beginning of the period of the great Arab-Islamic conquests there has been a tremendous cultural movement inside and among the new societies that engaged with each other within the Empire. This was the result of the encounter between the Arabs, the Christian West, and the Persian cultures that firstly brought to a significant development of scientific disciplines (medical studies, astrology, astronomy, and alchemy to mention some of them). Moreover, the important activities of translation led to a rediscovery of the Hellenistic thought and the emergence of new philosophic works among the intellectuals. In such a context of cultural ferment, the Jews have played an important

---

⁷⁸ For further details, and an insight into the historical and socio-economic aspects at the origin of this linguistic development, see Mascitelli's reconstruction (2006, 35–42).

⁷⁹ It is noted that Judeo-Arabic acquired the status of 'language'—terminologically among the scholars, but it is significant considering that until then it was defined a 'vernacular', a 'jargon' (cf. Blau 1965; Newby 1971)—only at the end of the last century. It was Blau himself who in his 1988 work began to address Judeo-Arabic as a 'Jewish Language'. The same did Stillman (1988), and then Hary who explicitly attributed to Judeo-Arabic the status of 'language' (cf. B. H. Hary 1992).

⁸⁰ As we will see in more detail in the part of the work dedicated to Judeo-Arabic orthographies, the so-called 'Classic' or 'Arabized' orthography developed in the 10th century right in the wake of Saadiah's works.

role in terms literature development; in fact, primarily as a consequence of certain social norms that emerged in that period—such as a prohibition for them to pursue a number of occupations—they began to deal with all the so-called ‘liberal professions’.⁸¹

Such a new cultural environment inevitably affected the emergence and the development of new linguistic forms that were originated, first and foremost, from the mutual contact among different populations. In this context, the permanent standardisation of Judeo-Arabic was one of those linguistically relevant phenomena underlying this historical background; therefore, it has to be analysed within the broader phenomenon of the Arabic multiglossia as well as the emergence of those new dialects that developed as the most commonly spoken varieties within the Arabic-speaking Empire after the great conquests.

2.2.1 The Emergence of Arabic Multiglossia⁸²

From a terminological standpoint, in order to define Arabic and its chronological development, we tend to make a distinction between an ‘Old’ (*Altarabisch*) and a ‘New’ Arabic (*Neuarabisch*). The term ‘Old Arabic’ refers to the ensemble of material from the pre-Islamic era, writing evidence of that variety of Arabic spoken in the Arabian Peninsula in the *ġāhiliyya*;⁸³ consequently, we mean the collection of those

---

⁸¹ Professions related to the arts and the literatures, or more in general to intellectual works. See Botticini and Eckstein (2007).

⁸² In the light of what stated in the first part of the chapter, and the debate concerning theories and terminologies chosen by scholars to depict the Arabic linguistic situation, we shall adopt the term multiglossia (instead of diglossia) that, in our view, supersedes a dichotomic model describing the variation in the Arabic-speaking world in a more suitable way.

⁸³ *Ġāhiliyya* Ar ‘ignorance’. It refers to the period before the revelation of Islam, traditionally dated 622 CE. See Jastrow and Fischer (1980).

pre-Islamic documents produced before the Islamic conquests.⁸⁴ Old Arabic in the light of the pre-Islamic evidence can be distinguished into two types:

- Epigraphic Old Arabic
- Literary Old Arabic

Epigraphic sources are indirect for their large part; the main epigraphic evidence concerns Arabic texts transcribed in other language alphabets, and lexical elements incorporated within texts written in other languages. While epigraphic Old Arabic evidence has survived independently, literary Old Arabic has been passed on by Islamic scholars during the first centuries of Islam: it consists in texts originally transmitted by oral tradition that were put in writing after the revelation. The corpus of this literary Old Arabic is made of pre-Islamic poems, the Qur'ān, and *Ayyām al-'arab*.⁸⁵ Arabic grammarians and philologists during the 8th century made of the literary Old Arabic the basis for the standardisation of the Arabic language;⁸⁶ such a formalisation resulted in the *al-'arabiyyah al-fuṣḥā*, the so-called 'Classical Arabic'.

On the other hand, with 'New Arabic' or 'Neo-Arabic' we refer to the colloquial varieties of Arabic that (back to an uncertain time) emerged and developed as spoken languages, and whose main evolution and representation result in the Modern Arabic dialects.

The issue of the emergence of Arabic multiglossia, namely these new Arabic dialects which differentiate themselves from the standard, has always been a matter of controversy among scholars. Two divergent theories have been developed so far concerning the origin of the Arabic dialectal forms; they are based on two theoretical assumptions:

- 1) Arabic multiglossia emerged after the great Arabic conquests;⁸⁷

---

⁸⁴ On 'Old Arabic' and its main sources see Al-Jallad (2017).

⁸⁵ See "The evidence for Old Arabic", Macdonald (2008, 464–66).

⁸⁶ Cf. *supra*.

⁸⁷ Among scholars who supported this theory, see Blau (1986; 1977), and Levin (1998).

- 2) There was a coexistence of a prestigious variety alongside the dialectal vernaculars already in the Pre-Islamic period.⁸⁸

Terminology should help us outline the difference between the two types of Arabic as usually defined by scholars (namely ‘Old’ and ‘New’). However, this subdivision should fall outside the dispute over the coexistence or not of these dialectal forms during the *ġāhiliyya*. Hence, strictly terminologically speaking, New Arabic so defined has to be considered in contrast with Old Arabic by a chronological point of view; thus, it would refer to that new linguistic forms that became of current use from the period of the great Arab-Islamic conquests.⁸⁹

The lack of documents from the pre- and early Islamic period makes it factually difficult to approach the issue in a comparative way. The large part of information that we have, in fact, comes from Arabic grammarians, going back to the period when the process of standardisation of the language was already happening. Nonetheless, according to the scholars who investigated the development of Arabic since its origin, it would seem that its earliest testimony already show some non-Classical features.

The idea of ‘one language of the Arabs’ would postulate the existence of a unique language widespread across the Arabic Peninsula, a language spoken by the Prophet and his people in everyday communications, the same identical language of both the Qur’ān and the pre-Islamic poems.⁹⁰ Nonetheless, this vision would clash with the hierarchy of the speech that grammarians have postulated describing the linguistic differences between the tribes; such a perspective, in fact, implies the existence of different varieties by definition, “otherwise no hierarchy would be possible. Indeed, although the general opinion was that in the *ġāhiliyya* Arabic [*al-‘Arabiyya*] was the language of all Arabs alike, the grammatical literature records regional differences between the tribes, the so-called *luġāt*” (Versteegh 1997, 39). In this work, Versteegh attempts to postulate the existence of different linguistic varieties before the advent of

---

⁸⁸ See Corriente (1973), Vollers (1906), Fischer and Jastrow (1980).

⁸⁹ Old and New Arabic differ according to several linguistic elements. These features will be discussed in the following sections.

⁹⁰ See Versteegh (1997, 37–52).

Islam; in this way he softens his statements on the subject compared to what he claimed in his previous *Pidginization and Creolization: the Case of Arabic* (1984). In this contribution, in fact, Versteegh argued the existence of a single Arabic language before Islam. Such a unity, according to him, would have been interrupted only after the conquests, when Arabic dialects appeared alongside the literary standard. Nonetheless,

This does, however, not exclude the existence of regional or social variants [and] Whatever our views on the nature of the colloquial of tribes, whether we regard it as identical with the poetic koine or not, it must have been that very same colloquial that constituted the basis for the Arabic language as it was taken over by the inhabitants of the conquered territories (Versteegh 1984, 22–23).

Despite all the disputes that have taken place since the early years of the 20th century, the idea that it must have been some form of dialectal variants in the early Islamic period seems to be shared by the majority of scholars to date. Addressing the question, Mascitelli pointed out that the most significant elements that should persuade us to hypothesise the existence of some dialectal forms spoken alongside the Classical already in the pre-Islamic era are, in summary: i) linguistic traits on evidence collected by Islamic philologists dated back to a period before the 8th century which would exhibit dialectal features, ii) phonological variants attested in early Islamic inscriptions, and iii) different readings of the Qur’ān that have been attested (cf. Mascitelli 2006, 56).

Regardless of the scholars’ view on the origin of the Arabic dialects (whether it was a sudden transition or a gradual development), we should better focus on the fact that these dialectal forms somehow established themselves as the most common in the Arabic-speaking territories; we are interested here in investigating how and how much these new forms differ from the so-called Classical Arabic. Accordingly, we agree with Versteegh on this point: “every theory about the origin of the modern dialects has to take into accounts those features that set apart the modern dialects from the literary language” (Versteegh 1984, 22).

Joshua Blau’s contribution has been particularly significant within the debate on the origins of Neoarabic that developed during the second half of the last century. He

has always firmly stated that no dialects existed before Islam and that diglossia emerged as a result of the great Arab conquests. According to him, the changes occurred with the new social conditions after the 7th century inside and outside the Arabian Peninsula have been the cause leading to the emergence of Neoarabic; he claimed that the dialectal forms of the early Islamic period didn't differ too much from the literary language, and that Standard Arabic—as a super-tribal language—was similar in every respect to the various spoken dialects. “The great Arab conquests served as catalyst to change Old Arabic dialects into Neoarabic ones” (Blau 1977, 17).

During the years of the great conquests, the Arabs spread at a fast pace, bringing with them their language and traditions. After only fifteen years from Muḥammad's death, they had already conquered all the centres of civilization in the Near and Middle east, subdued the great Persian power and reduced the political force of Byzantium. In such a short time they reached a territorial expansion equal to that of Rome at its height. In a period of only a hundred years the Muslim armies expanded eastward to the lands of the Indian subcontinent, Central Asia and Southeast Asia, and to the west conquering all of northern Africa, part of the Iberian Peninsula, and Sicily. The territorial expansion of the Arabs brought about deep socio-cultural changes, dictated in the first place by mutual contact with the language, culture and traditions of the subjugated populations. From the first century of the great conquests, therefore, the social and mental reality of the Arabs changes, and unconditionally, so did their language. In fact, the geographical boundary of the territories that shared the same linguistic traits became decreasingly marked. Islamic conquests brought inevitably to a process of Arabization: the standardisation and conservation of Classical Arabic in contraposition to the other ‘corrupted’ languages. Arabic became the vehicular language of the empire, and, as a consequence, underwent several changes. Hence, according to Blau (and others), the new linguistic forms are the straightforward outcome of the encounter and the mutual exchange between Arabic and the languages of the conquered communities.

According to the tradition, the term that was widely used to describe this new linguistic environment is ‘Middle Arabic’. The term stands for the description of those new linguistic varieties that differ at various levels from Classical Arabic and

Colloquial; the same term, however, has been largely contested and questioned by scholars so far, mostly because of its ambiguity; some suggested an alternative terminology to describe that multiglossic linguistic situation typical of Neoarabic. Nonetheless, when addressing the matter, it is still used by scholars in scientific research to date.

Blau identified a number of case studies, shared linguistic elements aimed at demonstrating the deep similarity between the vernaculars arisen during the first century of the great conquests; these elements consist in common trends of development, “[...] structurally and even in many details identical with the linguistic type exhibit by modern Arab dialects” (Blau 1977, 17).⁹¹ His study derived from the investigation of Christian Arabic texts copied in the second half of the 8th century; these documents would exhibit a dialectal language that Blau named ‘Substandard Middle Arabic’; it was made up of a combination of pseudo-corrections, Standard forms and Neoarabic elements. Moreover, the study of early papyri dated back to the first century AH—usually written in Standard Arabic since containing official documents—began to record the presence of linguistic elements that deviated from the standard. This would prove the fact that the main characteristics of Neoarabic were already in use in the language at the beginning of the 2nd Islamic century. The most significant change that was observed was undoubtedly the one concerning the flexion system.⁹² The phenomenon derived from factors both internal and external to the language; if, on one hand, the evolution of spoken language, redundancy, and the increasing use of analytical constructions contributed to the progressive loss of the final cases, on the other hand, the use of Arabic as a language of communication among non-Arab speakers was equally decisive. This assumption derived from the idea that the increasingly frequent contact with languages that did not have the flexion system was crucial for the development of the language in that direction. Likewise, Fück (1950) supported the same hypothesis; according to him, the subjugated populations,

---

⁹¹ Studies on the general trends shared by the various dialects of Middle Arabic, represent the basis for investigations into Modern Arabic dialects.

⁹² See Blau (1965, 2).

who had already lost their own system of inflections, when coming into contact with the complex syntax of Arabic, naturally began to drop the inflected endings.

Among the most significant linguistic deviations identified by Blau and common across the Neoarabic vernaculars we see:

- the disappearing of short vowels in open syllables;
- the merger of *dād* and *zā*’;
- the loss of glottal stop:
- the disappearing of *verba tertiae wāw*;
- the restriction of dual;
- a substantial change in the numerical system;
- a preference for asyndetic object clauses rather than syndetic ones.⁹³

Moreover, the gradual disappearance of the final cases would have led to a fundamental change in the order followed by the words within the sentence, which became basically fixed. In order to avoid ambiguity, the tendency was to mark the subject in initial position, before the verb –and by contrast with the unmarked syntactic order of Standard Arabic (VSO). Therefore, the preverbal position of the subject (resulting in sentences tendentially SVO) became typical in Middle Arabic forms. According to the same principle, even in sentences in which the verb precedes the subject, the former was usually conjugated to avoid ambiguity.⁹⁴ The issue of the loss of inflection system, and the crucial change from a synthetic to an analytic system, was the mainstay of Corriente’s arguments to prove the existence of dialects already before the advent of Islam.⁹⁵ By the analysis of pre-Islamic texts, he assumed that the lack of case-endings in dialects was a phenomenon already present in documents before the period of the Arab conquests. In these texts, in fact, the use of desinences would appear insufficient and erroneous at times. Since in the writing activity of epigraphic-type the language is usually less controlled if compared to that of the literary works,⁹⁶ the fact

---

⁹³ We will see that Judeo-Arabic shares most (if not all of them) of these features.

⁹⁴ See Blau (1988, 2).

⁹⁵ See Corriente (1973).

⁹⁶ See Versteegh in Grande (2006, 55).

that the early witnesses analysed by Corriente showed a deficient use of the declension system would prove that, in the oral use of the language, the inflection system was totally absent. According to him, however, the dialects (in terms of analytic-type of Arabic) used to coexist together with a literary language (synthetic-type of Arabic) which, instead, preserved its inflection system.

The development of the dialects of New Arabic type still remains an unsolved issue. Nonetheless, it is important to note that despite the lack of a dominant linguistic centre (which contributed to the developing of these tangled situation), it is evident that back to the early centuries of Islam there were common trends and patterns among the emerging new dialects. According to Blau, among the reasons behind this shared linguistic scenario, there would be a number of factors; among them, the presence of a military *koine* that brought to level out different languages, the preservation of Classical Arabic as a mean of literary expression, the mutual contact among the vernaculars, a more general tendency that leads the languages to change, regardless. Blau's idea that at the base of the dialects of Middle Arabic there is a general tendency to change, which connects different but geographically close languages, underlies the wave-theory (ger. *Wellentheorie*).⁹⁷ It is the theory of linguistic variation that dealt with the transformation of languages in space; it was first promulgated by Johannes Schmidt (1843-1901) and stood in contrast to the family-tree theory by August Schleicher (1821-1868). The wave-theory is based on the awareness of the limitations of the genealogical tree-model to explain the phenomenon of linguistic change. Traditionally, the family-tree model has been invoked for a representation of the genetic relationships between languages, rather than typological. However, the weakness of this model lies in considering the languages which –from a phonological, morphological, syntactical and lexical point of view – change, as increasingly distant from the protolanguage from which they derive. Rather, the wave-model differed from the previous one, close to a mechanistic-type determinism, and instead related to the intuition that in physics had led to the transition from the idea of *action by contact* to

---

⁹⁷ See Blau (1965, 15).

that of *force field*. After all, the concept of *action-at-a-distance* had not convinced Newton himself:

That gravity should be innate, inherent, and essential to matter, so that one body may act upon another at a distance through a vacuum without the mediation of anything else, by and through which their action and force may be conveyed from one to another, is to me so great an absurdity that I believe no man who has in philosophical matters a competent faculty of thinking can ever fall into it (Newton 1756, 25–26).

Thus, the concept of linguistic mutation in line with the wave-theory takes into account those changes due to the spatial diffusion of innovations. Accordingly, geographically close languages tend to share common features (hence, the idea that changes propagate like a wave with concentric circles). This theory was conceived by overcoming the idea of language as an isolated and autonomous organism, independent from the speakers and the environment in which it evolves; this approach to the study of languages dictated the foundations for dialectology and geolinguistics disciplines.⁹⁸ From this perspective, the similarities among languages are explained by taking into account all the changes that tend to spread through different linguistic areas, and not only according to a common origin (genealogical model).

Blau established his idea of *koine* in the framework of the wave-theory and of the idea of mutual contact between dialects, which would define linguistic changes. Accordingly, he outlined the idea of Arabic *koine* as the consequence of a development, rather than a starting point as intended by Ferguson. “Despite the common basic stratum of Old Arabic there existed in the beginning no Arabic *koine* from which, it is alleged, the modern Arabic dialects descended. It emerged only as the consequence of a long and intricate process, involving the above-mentioned unifying factors” (Blau 1965, 14–15). Ferguson (1959a), for his part, postulated the existence of an initial colloquial *koine*, which laid its foundations in the militia language. According to Hary (1992), the historical fact that the Arab conquests have caused the development of Neoarabic is out of question. Yet, this latter has with every

---

⁹⁸ *Linguistic geography* or *Areal Linguistics* is the discipline that studies the diffusion of linguistic phenomena in spatial terms.

probability already lost its inflectional system and was developing towards a more analytic direction. Notwithstanding, according to him, the phenomenon began to be more and more analysed by scholars during the 9th century not because people suddenly stopped speaking Old Arabic, but because the Neoarabic features increasingly penetrated the written language (see Middle Arabic evidence).

According to our perspective, the investigation of the emergence and development of Neoarabic underlines the need to consider a theory of linguistic change based on proximity and mutual contact; such a perspective would contemplate the succession of the events within a distinctively spatiotemporal approach.

Judeo-Arabic is the language of Arabic-speaking Jews, a mixed language resulting from the mutual contact between Arabic and Jews cultures –mostly developed in the century that followed the Arab conquests– and therefore to be analysed in the context of Arabic multiglossia spectrum. Judeo-Arabic shares some of those features common to Neoarabic dialects, like hypo- and hypercorrections and the weakening of the inflection system, but it will preserve its own, such as the almost absolute use of Hebrew characters and the occurrence of Hebrew and Aramaic elements (in term of propositions or single terms), in texts written in Arabic.

2.3 Judeo-Arabic and its linguistic features

2.3.1 Periodisation of Judeo-Arabic

It may be anomalous that suddenly, and in such a short time, the Jews would replace their linguistic heritage. In reality, the phenomenon has historical roots: Arabic (or more properly, Neoarabic) had already replaced Aramaic as the current language in Palestine, Syria and Babylon. Since Aramaic was the most common language for writing Jewish sacred texts, these latter began to be written in the new dominant

languages, the Arabic dialects. The process was apparently automatic and natural.⁹⁹ Because of its long period of development, it appears more correct to speak about Judeo-Arabic in term of varieties rather than a single unique variety. As a result of the increasing isolation of the Jews, and the less contact with the Muslims' language and culture, Judeo-Arabic was subjected to a dramatic change during the 15th century. From there onward the orthography and the entire linguistic system changed and reshaped into a steadily more "Hebrew-like" variety. Moreover, the authors started to write their works in Hebrew rather than in (Judeo-)Arabic more often.

In order to describe this watershed, created by the expulsion of Jews from the domains of the freshly united Spanish state, we use to divide the history of Judeo-Arabic into two main periods: Medieval and Post-Medieval Judeo-Arabic, namely before and after the 15th century, respectively. Notwithstanding, scholars agree that the big shift occurred during the 15th century, they use to employ different terminology in order to describe the phases of Judeo-Arabic historical development. Stillman (2010), for example, tends to prefer the dichotomy Classical/Modern. Hary chooses the definition 'Medieval' and 'Late', and suggests an additional and more specific subdivision; in fact, he identifies five phases in the history of Judeo-Arabic that he named, respectively: Pre-Islamic Judeo-Arabic (Phase I), Early Judeo-Arabic (Phase II), Classical Judeo-Arabic (Phase III), Later Judeo-Arabic (Phase IV), Contemporary Judeo-Arabic (Phase V) (cf. Hary 1995).

The temporal extension of Judeo-Arabic, was particularly wide as—if we consider the more contemporary and folkloristic uses—it developed for a period of fourteen centuries; this, together with the wide geographical areas that this language variety have touched during its development, and the huge amount of significant literature that has been written in Judeo-Arabic during the centuries, are the reasons why it occupies

---

⁹⁹ However, it seems that this linguistic new phenomenon –that extended to all fields, from prose to sacred texts– did not affect poetry. For this type of literature, in fact, Jews continued to write in Hebrew. Among a number of factors, because poetry required a high knowledge of Classical Arabic. See Blau (1988, 98).

a special place among the entire spectrum of the Jews languages (which includes Yiddish, Judeo-Persian, Judeo-Greek, Ladino, just to cite some of them).

Of special interest to us is the new literary genre that arose among the intellectual arabophone Jews in the 15th century, namely when the great socio-political changes that result in the transition from Medieval to Post-Medieval Judeo-Arabic occurred. It is the literary genre called *šarḥ* (pl. *šurūḥ*), which consists in Judeo-Arabic translations of the Hebrew Bible;¹⁰⁰ it seems that the emergence of these type of translations derived from two main factors: the pedagogical need to provide elementary education for children and, more generally, the urge to make the holy texts more comprehensible for the Jewish audience who had no adequate knowledge of either Hebrew or Aramaic; such *šurūḥ* belonged to both the oral and the written. Among the scholars who have dealt with this literary genre, Blanc (1964), Bar-Asher (1988) and Hary (2009; 2000). This latter dedicated an entire volume to the Egyptian Judeo-Arabic *šurūḥ*.¹⁰¹ In his contributions, Hary suggested a model to look at these translation;¹⁰² it is based on an analysis of the linguistic features performed through a ‘head-to-toe’ scanning at four linguistic levels: the phrase level, the word level, the morphosyntactic level, and the segment level; (cf. Hary 2009, 74) in his opinion, these types of texts¹⁰³ would be characterised by a constant linguistic tension between the translator’s desire to translate the sacred texts verbatim, and the necessity to produce an understandable product for the Jewish public. As a result, many *šurūḥ* exhibit a non-Arabic structure.

The desire for literal translation was so compelling for Judeo-Arabic authors that they were willing to violate rules of Arabic linguistic structure, to the point of assigning new functions to prepositions (/ila/ ‘to,’ for example) in order to produce a text that imitated the sacred Hebrew original as literary as possible (B. H. Hary 2009, 58).

---

¹⁰⁰ Sometimes, the *šuruḥ* translated stories from biblical and midrashic literature, and literature of moral and religious philosophy. See Hary (2000).

¹⁰¹ Translating Religion. Linguistic Analysis of Judeo-Arabic Sacred Texts from Egypt (2009).

¹⁰² We will give particular emphasis to Hary’s model as it has been taken as a guideline for our analysis.

¹⁰³ He extends this description to other cases of translations of sacred texts into Jewish religiolects, such as the *tefila* (Judeo-Italian), the *tamsir* (Jewish Malayalam), *ladino* (Judeo-Spanish). Ibid. (p. 52).

The classic structure of a *šarḥ* –that was already used within the Targumic literature–¹⁰⁴ consists of a word-for-word translation, and a constant need to interpret the text and represent it according to the Judeo-Arabic syntax. The analysis of 18th-19th century Egyptian Judeo-Arabic *šurūḥ*, Hary has demonstrated that the aforementioned linguistic tension (between the interpretative and the literary translations) ends up affecting nine linguistic categories: word order, paraphrase, definite direct object, prepositions and particles, tense-mood-aspect, definite article, negation, gender and number, Hebrew elements. According to the scholar, any of these linguistic features need to be analysed according to an interpretative/literary continuum; in fact, very often, the different linguistic categories, even within the same sentence, are influenced at different levels.¹⁰⁵

2.3.2 Judeo-Arabic according to a Middle Arabic continuum

According to what we have stated about the need to analyse Judeo-Arabic within the wider context of Middle Arabic and the new dialects emerged alongside the spread of Arabic out of the Arabian Peninsula from the 7th century on, we need to clarify what we intend with Multiglossia in Middle Arabic. In reality, the situation that has been depicted about diglossia-cum-continuum related to the modern Arabic dialects does not fully fit that of the Neoarabic in its early stages. If we referred to a continuum made by an x-number of intermediate variants that exist and interact according to two poles, namely the standard variety and the Colloquial, in Middle Arabic the situation is somewhat different. In fact, in Middle Arabic the Arabic standard *tout court* isn't part of the language by definition; it rather represents the authors' linguistic model that they aim to follow when writing. Accordingly, texts in Middle Arabic are characterised by a mixed Arabic full of pseudo-corrections, because of the authors' attempts to write as 'correctly' as possible.

---

¹⁰⁴ Cf. *supra*.

¹⁰⁵ Further examples of this type of literature are found in chapter 4.

As said, the term Middle Arabic has been largely contested, and several attempts have been made to find more suitable terms; it has, first and foremost, to be considered the varieties included in Middle Arabic itself; in the first place, it should be taken into account its diachronic development which resulted in a number of varieties that gradually emerged, also according to its diatopic development; besides, the limit of the term derives from its ambiguity in terms of description of a ‘language form’; with such an ambiguous term, it has put every record on the same level, without specifying if it is about an either oral, written, literary, or documentary representation of language.

Hence, on the light of our idea of continuum, leitmotiv of this research on language and language varieties, we shall avoid to adopt Blau’s terminology, which seems to be too strict when it comes to describing Middle Arabic categories. In fact, he depicted Middle Arabic as a wide language variety, subdivided into two neat categories:

- i) Middle Arabic Standard;
- ii) Middle Arabic Substandard.

According to the scholar, the two varieties are related to the percentage of Classical features found in the Middle Arabic texts. Hence, Middle Arabic Standard would be closer to Classical Arabic; Middle Arabic Substandard, instead, would include a large number of colloquial elements in it. Again, the concept of continuum comes in handy in order to avoid the misconception that Middle Arabic (like every language variety) consists of definite and marked sub-varieties confined in their own definition cell; instead, we would rather consider Hary’s formalisation that sees—as far as Arabic modern dialects are concerned (or Arabic multiglossia)—a unique language to be defined in the context of the new dialects.¹⁰⁶ This language¹⁰⁷ is made of a number of varieties, which go from less to more colloquial forms. More specifically, the

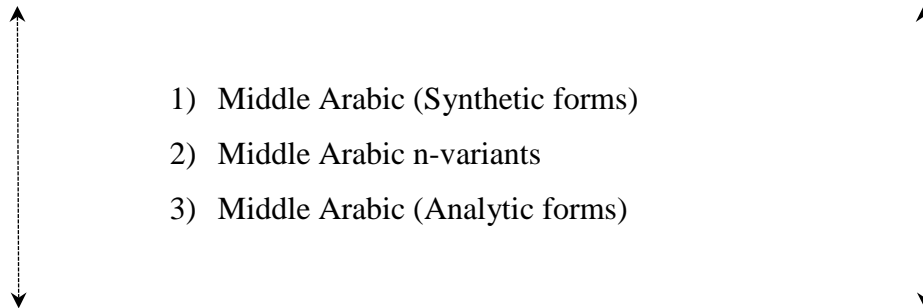
---

¹⁰⁶ See Hary (1989).

¹⁰⁷ We underlined the terminological limit of the term ‘Middle Arabic’, but since the inability to find a more suitable term so far by scholars we would keep naming it this way.

continuum in Middle Arabic consists in a spectrum of language forms that shared a system linguistic closer or further either to a synthetic or to an analytic variety.¹⁰⁸

We suggest here a model in line to that previously provided for the description of Arabic diglossia-cum-continuum, but redesigned in order to describe the continuum in Middle Arabic.

The most relevant Judeo-Arabic linguistic features underlie those already mentioned for the new dialects of Middle Arabic; among them, the weakening of the inflection system, and the tendency towards a more analytical structure of language, which resulted in fixed elements within basically asyndetic sentences. Nonetheless, Judeo-Arabic exhibits distinctive peculiarities, first and foremost its orthographic system. Broadly speaking, the language of Judeo-Arabic texts consist of a mixture of Classical and Middle Arabic elements; according to Blau, the lack of knowledge of Classical Arabic itself was what has led to a Judeo-Arabic literature to categorise in the Middle Arabic context, because full of Middle Arabic elements; the main evidence would be the fact that “*no texts are written in pure Middle Arabic* [the emphasis is Blau’s]” (Blau 1965, 24).¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ To be consistent with Blau’s terminology.

¹⁰⁹ In reference to the occurrence of Classical elements in every Judeo-Arabic text, Blau identifies three types of texts, according to the degree of Classical Arabic and Middle Arabic elements these texts

Blau points out that authors' desire to write in a correct Classical Arabic may have been the cause for the emergence of pseudo-corrections in Judeo-Arabic texts. Thus, other important features of Judeo-Arabic, to be analysed within the context of the emergence of these dialectal forms, are that defined by Blau as pseudo-Classical features (cf. Blau 1965, 28): the authors of the Judeo-Arabic texts, in fact, aimed at writing in Classical Arabic, so they tended to correct some forms that were incorrect in their eyes, giving rise to hyper- and hypo- corrections. In the first case, these are forms emerging due to the desire to approach another linguistic register, imitating the forms of Classical Arabic. The resulting cases are excessively correct forms (no dialectal elements appear in this kind of forms). The hypo-corrections derive instead from a limited control of Classical Arabic grammatical rules; therefore the resulting corrections are not complete, and the presence of dialectal elements is constant. These pseudo-Classical forms appeared to be evident in both orthography and syntax.¹¹⁰

2.3.3 The orthographies of Judeo-Arabic

Before analysing the main features that characterised the orthography of the witness Jewish Theological Seminary, NY, Ms. 5491, which is being investigated, we will sum up the various forms of orthographies that distinguish Judeo-Arabic and that have been succeeded during the long history of this religiolect. This framing does not expect to be exhaustive, rather it should help us contextualise our manuscript in the right

---

exhibit. He points out that the texts containing the highest number of Classical features were those addressed to an audience outside the Jews community, and vice versa (cf. Blau 1965, 24–26).

¹¹⁰ In his work Blau presents some examples found in the texts he examined; for instance, he points out the occurrence of a 'semi-correct dual'. The use of a pattern *yaf'lā* instead of that of the plural (*yaf'lū*, which had already replaced the use of the dual in the current language) for the dual. The use of this 'not-enough-correct' forms (*yaf'lāni* is supposed to be the correct form for the dual according to Classical Arabic) derives from an awareness about the use of certain forms that deviated from the Classical—that were meant to be avoided—but at the same time from a deficient knowledge of Classical Arabic itself (cf. Blau 1965, 28)

spectrum of analysis, namely that of the ‘Hebraized’ orthography.¹¹¹ The orthographic system of Judeo-Arabic cannot be defined as a stable organism, rather it fluctuated over time, and this is undisputed. We will outline the development of Judeo-Arabic script throughout its history in accordance with its more or less continuity with the Classical Arabic system.

As a general point, one of the basic features of Judeo-Arabic, together with the occurrence of Hebrew and Aramaic elements embed within the Arabic text and the mixture of Classical and dialectal elements is the use of Hebrew characters, “including final form of the letters and, sometimes, their vocalic System” (B. H. Hary 2009). The underlying principle at the basis of this correspondence system is: whenever an Arabic consonant phonetically corresponds to a Hebrew allophone, that allophone is used to mark the Arabic sound.¹¹² This tendency, however, collides with a factor: the Arabic alphabet has more letters than the Hebrew, and the twenty-two Hebrew letters could not substitute the twenty-eight of the Arabic alphabet straightforwardly. To compensate this lack, Judeo-Arabic authors used to mark the missing consonants or, more precisely, the missing phonemes, with diacritical marks. It is the case of the Hebrew graphemes *gimel*, *dalet*, *he*, *ṭet*, *kaf*, *pe*, *ṣadi*, *qof* and *tav*, typically marked in accordance with the type of orthography employed by the author.¹¹³ Sometimes it was done by imitation of the Arabic system and sometimes the underlying principle was phonetic; occasionally, the use of the diacritical marks was haphazard, as well as they could sometimes vary in their shape and position. The fact that Jews chose to maintain their writing system, tells us how they sought to preserve a distinct cultural identity—despite the proximity to the Arab and Islamic culture. In fact, and although their mutual contact, a barrier between Jews and Arabs has always been retained. The preservation

---

¹¹¹ Since the second half of the last century, ample space has been devoted to the description of Judeo-Arabic script by scholars; many of whom have also provided the description with samples of early papyri and more or less late manuscripts. Noteworthy in this respect are the studies of Hopkins and Blau (1984; 1987), and Hary (1992; 1996a; 2017). The work of years by Blau has led to his *magnum opus A Dictionary of Mediaeval Judaeo-Arabic Texts* (Blau 2006).

¹¹² See “General Introduction” (Blau 2002).

¹¹³ Cf. *infra*.

of Jews characters for writing texts in Arabic, as well as the tendency to transliterate Muslim work in Hebrew script are some evidence of that (cf. Blau 1965, 35–36).

2.3.3.1 Historiographical sheet

As mentioned, the very first factor worth to be taken into consideration is the main historical change occurred in the 15th century, when the Jewish world severed its contact with the Muslim world and its Arabic language and culture. This big change set the watershed between Medieval and Late Judeo-Arabic.

Nevertheless, until the early eighties the only orthography that was formally identified and categorised was the so-called ‘Classical’ Orthography, or ‘Arabized’ Orthography (as Hary will define it later). The studies by Simon Hopkins and Joshua Blau were the first to shed light on the early development of Judeo-Arabic orthography by defining what is known as ‘Phonetic’ Orthography. In 1984 they conducted their research by investigating the earlier stage of Judeo-Arabic script; their studies resulted in 1987 in the publication of an important collection of Judeo-Arabic early papyri and the description of this system of writing, which they called EVJAS ‘Early Vulgar Judeo-Arabic Spelling’. The common denominator of these texts, most of them of a documentary nature, was the completely lack of Classical Arabic orthography influence: the script was mainly based on the phonetic transcription of Judeo-Arabic with Hebrew characters.

Furthermore, for a long time and due to the lack of data, it was common knowledge that the Phonetic Orthography had developed in the 8th- 9th century and then stopped in the 10th century after Saadiah Gaon translation of the Pentateuch and the development of the so-called Classical Orthography. Nowadays we have data enough to claim that the Phonetic Orthography started around the 8th century and the Arabized around the 10th, but it does not mean that it suddenly fell into disuse; we would say more accurately that the Arabized just turned into the most used one because of the prestige of the Saadiah commentaries that have been scattered among the Jewish communities in the Arab world. In the same way, scribes educated in Classical Arabic

used to comply with the so-called Classical Judeo-Arabic spelling, based on the “mechanical transfer of classical Arabic orthography into Hebrew letters” (Hopkins and Blau 1984, 26). Again, this consideration stresses the need to look at the phenomenon in terms of a continuum.

In the early nineties Benjamin Hary¹¹⁴—through the analysis of later texts like *šurūḥ* and biblical *megillot*—added a third category to the two already formalised, that he called ‘Hebraized’ Orthography. This is characterised by a remarkable influence of Hebrew and Aramaic on spelling, and describes, in particular, that script developed after the 15th century when the big change in Judeo-Arabic history occurred. The Hebraized Orthography can be broadly described as a combination of the Phonetic and the Classical Orthographies.

We can summarise the development of the Judeo-Arabic orthography according to the most recent studies as follows:

- Phonetic Orthography: 8th- 9th (-10th) century
- Arabicized/Classical Orthography (10th century)
- Hebraized Orthography (15th - 16th century)

2.3.3.2 *Phonetic, Arabized, and Hebraized Orthography*

We will now summarise the main characteristics of each orthographic tradition with a number of examples taken from original texts. Example for Hebraized orthography will be provided at the time of analysis of the text (chapter 4). At the end of this paragraph, a table that schematically presents the discussion is made available.

---

¹¹⁴ He first started to conceptualize this third stadium of Judeo-Arabic spelling by analysing the orthography tradition in respect of its historical periodization in the work *Multiglossia in Judeo-Arabic: with an edition, translation and grammatical study of the Cairene Purim scroll* (1992).

- Phonetic Orthography

This type of spelling is characterised by an almost absolute absence of elements of Classical Arabic. As its definition suggests, this type of spelling graphically marks the sound of words rather than morphological elements. Typical of texts written with this type of spelling is the phenomenon of graphic elision of the article in the context of assimilation. A distinctive peculiarity of this type of spelling is the alternation of *scriptio plena* and *defectiva*, which is expressed, for example, in the use of the semi-consonant ʾ and ɾ to mark the short Arabic vowels /u/ and /i/ (*scriptio plena*) and, on the contrary, in the frequent phenomenon of dropping the medial *ā* (*scriptio defectiva*).

In sum, the main features of the Phonetic Orthography are as follows:

- Marking of both *ḍād* and *zā* with *dālet*;¹¹⁵

הפדך ‘may he preserve you’ for *حفظك*;¹¹⁶

- Phonetic representation of the definite article;

הלקרייה ‘the village’ for *القرية*;¹¹⁷

- *Plene spelling* of short *u* and short *i*;

Example 1. וקולת ‘and you told’ for *قلت*;¹¹⁸

Example 2. בילקמח ‘with the grain’ for *بالقمح*;¹¹⁹

---

¹¹⁵ Since *dālet* is the closest phoneme to both *ḍād* and *zā*. It should also be noted that with the emergence of Arabic dialects and the development of Arabic multiglossia the two phonemes *ḍād* and *zā* merged into one. In particular, they are pronounced *ḍ* in Egypt but *z* in Iraq (cf. Hary 1992, 84).

¹¹⁶ From papyrus Ann Arbor P. Mich. Inv. 6710 verso (Blau 2002, 139).

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ In Hary (1996b, 157).

- Defective writing of medial *ā*;

ועפך 'and protect you' for وعافاك¹²⁰ (root عفو, third form);

- Spelling of '*alif maqṣūra bi-ṣūrat al-yā*' with א;

עלא 'on, above' for على.¹²¹

- Arabized Orthography

This script is based on the imitation of Classical Arabic spelling and became the standard (by replacing the Phonetic orthography) after Saadiah translation of the Pentateuch.¹²² To succumb the lack of a number of Arabic phonemes the letters were marked with diacritical dots, which most of the time imitated that of the Arabic alphabet. Arabic short vowels /u/, /i/, and /a/ were rarely represented graphically by the use semi-consonants (as was the case of the Phonetic spelling). Semi-consonants, instead, were often used for gemination representation and for marking long vowels. Definite article was represented morphologically. Although this type of spelling is typical of the Judeo-Arabic Classical period, it was used to a lesser extent even later, alongside the Hebraized orthography.

The main characteristics of the Classical orthography are as follows:

- Long vowels marked with vowel letters

פקאל 'and he said' for فقال;¹²³

---

¹²⁰ From papyrus Ann Arbor P. Mich. Inv. 6710 verso (Blau 2002, 139).

¹²¹ Ibid.

¹²² Saadiah's translation acquired a great prestige and was widespread all over the Jewish Arab world. Further details in Hary (2018).

¹²³ From Saadiah's Tafsīr. 1. Genesis xliii 29 – xliiv 20 (Blau 2002, 100).

- Morphophonemic representation of the definite article

אלצגיר 'the little' for الصغیر¹²⁴;

- Use of Arabic markers over the Hebrew letters for *tašdīd* and short vowels.¹²⁵

תם 'afterwards' for ثم¹²⁶.

- Hebraized Orthography

The Hebraized orthography is distinguished as a combination of both Phonetic and Arabized spelling. Moreover, it distinguished by being influenced by Aramaic and Hebrew in script. It developed alongside the Classical orthography in the 15th century, hence is representative of the *šarḥ* literature.

In sum, the main characteristics of this orthography are as follows:¹²⁷

- 'Alif *maqṣūra bi-šūrat al-yā*' spelled with ה or with א;
- Final 'Alif spelled with ה and feminine nouns with א;
- *Scriptio plena* of short *u* and *i*;
- Spelling of *w* and *y* with וּ and יִ respectively;
- Phonetic representation of the article;
- Phonetic representation of the *tanwīn* with ך.

In light of the above, it follows a chart that summarise the Judeo-Arabic Orthographic Traditions in relation to Classical Arabic spelling.

---

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Further details in chapter 4.

Phonetic Orthography	Classical Orthography	Hebraized Orthography	Classical Arabic
-	-	-	ء
א	א	א \ ה	ا
ב	ב	ב	ب
ת	ת	ט \ ת	ت
ת	ת	ת	ث
ג	ג	ג \ ג	ج
ח	ח	ח	ح
כ	כ	כ	خ
ד	ד	ד	د
ד	ד	ד \ ד	ذ
ר	ר	ר	ر
ז	ז	ז	ز
ס	ס	ס	س
ש	ש	ש/ס	ش
צ	צ	צ	ص
ד	צ	צ/ד	ض
ט	ט	ט	ط
ד	ט	ט/ד/צ	ظ
ע	ע	ע	ع
ג	ג/ע/ג	ג/ג	غ

פ	פ \ פ	פ \ פ	ف
ק	ק	ק	ق
כ	כ	כ	ك
ל	ל	ל	ل
מ	מ	מ	م
נ	נ	נ	ن
ה	ה	ה	ه
ו	ו	ו	و
י	י	י	ي
א	י	ה/א/י	ى
ה	ה	א/ה	ة
-	א/אָ	ן	أ

Table 1- The orthographies of Judeo-Arabic compared with Classical Arabic Orthography

3 Šîr ha-šîrîm: the case of Jewish Theological Seminary, NY, Ms. 5491

In this chapter, we will focus on the witness which is the main object of this research project, namely the Jewish Theological Seminary, NY, Ms. 5491;¹²⁸ the main themes will be addressed in two sections, so as to provide an extensive description of the manuscript ranging from its external qualities to its textual features.

More specifically, in the first part of the chapter, a general description of the manuscript will be laid out according to its most significant palaeographical and codicological features. Then, considering that the witness consists of a 15th century miscellaneous containing several biblical books, an outline of its general content will be provided. Considering that the work of edition and linguistic analysis of the text¹²⁹ revolves around one of the texts contained in the book (namely the Song of Songs), a general presentation of the latter will be provided. Although the specific literary framework of the manuscript here analysed—Bible translations and the relative commentaries has been tackle in chapter one—we think it is relevant to focus on the studies carried out so far on the Song of Songs historical origin (some of the studies that will be presented are quite recent); such an insight aims at placing the text within the wider context of the Near East literary tradition before it was formalised and acknowledged as a sacred book by the Jews.¹³⁰

---

¹²⁸ Henceforth ‘ms. 5491’.

¹²⁹ The results of the linguistic analysis will be discussed in the following chapter.

¹³⁰ Our contribution on the subject is far from being exhaustive, in light of the extent of the studies that have been conducted on the Song of Songs by scholars. Due to its particular relevance within the Jewish canon, several exegetical studies have been carried out on the Song of Songs book and commentaries by scholars. Some of the theories postulated on its interpretation and origin will be outlined in this work. For a more exhaustive insight, please refer to the main titles of the reference literature; among them, Budde (1894), Carr (2003), Bloch and Bloch (1995), Keel (1994).

In the second part of the chapter the text will be analysed according to its internal structure—which is of particular interest because of its multilingual shape—with a focus on the portion of the text that has been linguistically investigated, namely that written in Judeo-Arabic.

3.1 General features

Manuscript 5491 is preserved in the library of the Jewish Theological Seminary of New York.¹³¹ The book dates back to 15th century and its origin is Yemenite. The binding is posthumous if compared to the actual writing of the book and is registered under the James MacDonald company's name (New York). Foliation has been added in pencil on the upper-left corner of each recto page. The manuscript consists of 160 leaves (written on paper), but many pages of the book are missing. The paper of the leaves is quite thick and generally speaking well-preserved. The first and last leaves of the book look particularly damaged, and evidence of modern conservation work is visible on the edges. Moreover, it has been observed an older type of reuse for preservation made by the insertion of extra-leaves; in fact, it can be noted an added reuse leaf that exhibits a text in Arabic on both sides (fig. 1). The *mise en page* looks regular, the notes in the margin are limited in number and there are approximately 21 lines per page. The script is accurate, and text alterations and corrections are very rare; the handwriting looks similar all over the work. No illustration or miniatures are present in the work, but it does exhibit simple random decorations in the margin, and within the text with the purpose of highlighting some of the titles (fig. 2-3).

No colophon is present, but indication on the script—a brief description of characters shape—is found in the first page, together with information on the *atbaš*, a type of Hebrew

---

¹³¹ Present shelf-mark and volume number: The Jewish Theological Seminary of America, New York, NY, USA Ms. 5491.

code writing based on letter inversion; this brief initial note appears in a different handwriting from the rest of the text and it probably belongs to a different hand (Fig. 4).¹³²

The present-day title of the work (shown on the binding) is *Hagiographa with Arabic and Aramaic Translation. Yemen, 15th cent.* It is acknowledged that originally the book belonged to the Schwager Collection, Vienna (item nr. 148), probably acquired in 1922-23.¹³³ Subsequently, the manuscript was purchased by Adler Elkan Nathan and sold in 1947 to the Jewish Theological Seminary, where is currently preserved.¹³⁴

Figure 1 - Preservation system

---

¹³² This code has been pointed out in the Book of Jeremiah to encrypt the word 'Babel'. Perani in *Lettere ebraiche come simboli* described how this code-writing has been employed (Perani 2012, 145–46). I thank Dr. Silvia Di Donato for suggesting this contribution.

¹³³ Lipa Schwager and David Frankel were booksellers and Hebrew manuscripts collectors.

¹³⁴ Information retrieved in the Rabbinic Mss Catalog, (Brumer 1984).

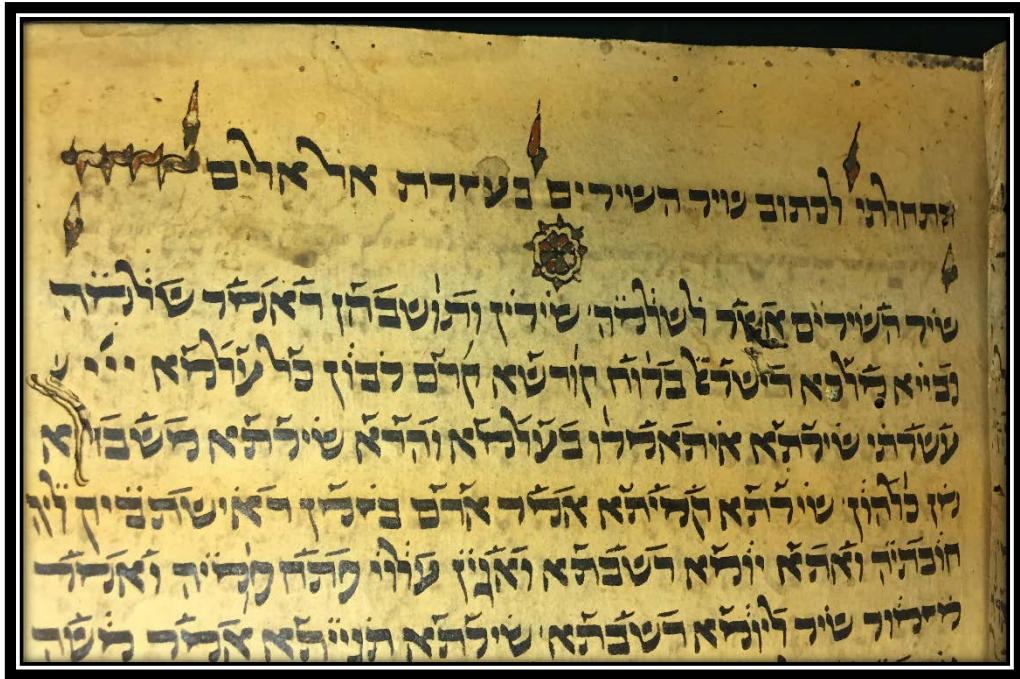

Figure 2 - Heading

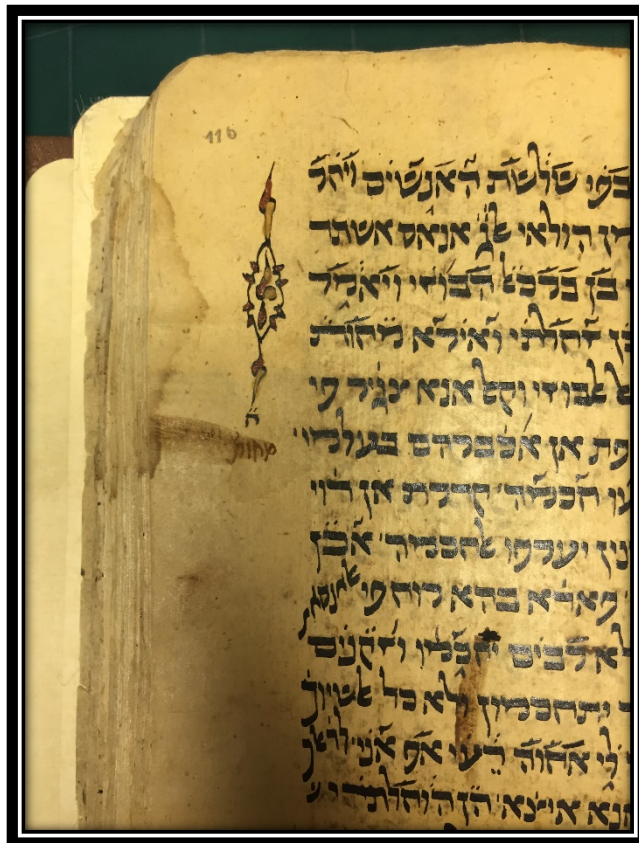

Figure 3 - Decoration example

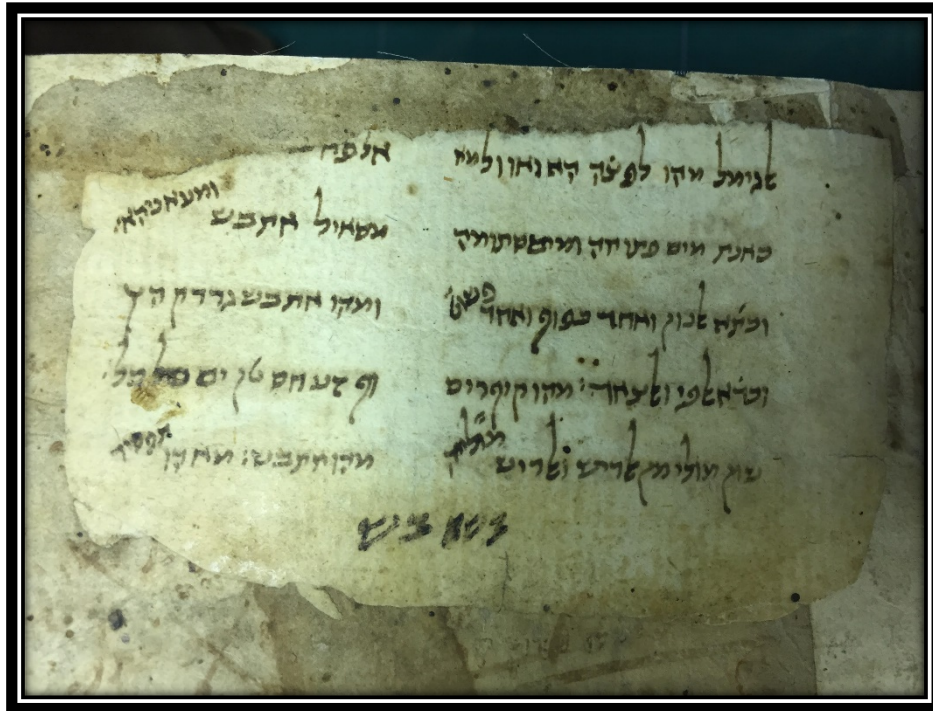

Figure 4 - Information on the script

3.1.1 Content

The text consists of a miscellaneous containing several biblical books and commentaries. The fact that the sections succeed each other suggests that the work was conceived as a unit since the beginning. The book is organized as follows:

- Pages 1-12b: The Book of Ruth with an Aramaic translation and Saadiah translation into Arabic;
- Page 12b: The Book of Psalms (1:1- 1:3) with Saadiah translation;
- Pages 13a-53a: The Song of Songs with the Aramaic translation and the Arabic translation and commentary;
- Pages 53a-69b: Ecclesiastes;
- Pages 69b-83a: The Book of Esther;
- Pages 83b-131a: The Book of Job;
- Pages 131a-160b: The Book of Daniel (1:1- 11) with the translation of Saadiah Gaon.

The portion of the book that has been taken into account for the digital edition ranges from page 13a to 53a, namely The Song of Songs with the Aramaic Targum and the Judeo-Arabic translation and commentary. The manuscript is unpublished to date.¹³⁵ With regard to the linguistic enquiry, we have focused on the Judeo-Arabic text of the aforementioned portion, whose orthography and meaningful linguistic features have been investigated in the light of the studies carried so far on this linguistic variety.

In order to frame the text that has been investigated within its literary context, a brief digression that aims to give a general description of the Song of Songs will follow.

3.1.2 The Song of Songs: some issues on its origin, composition, and style

Song of Songs is the literary translation of the Hebrew *Šîr ha-šîrîm*. The work is also known as “Canticle of Canticles”¹³⁶ or “Song of Solomon”.¹³⁷ The utterance *Šîr ha-šîrîm*, together with an attribution of the work to Solomon, appears in the superscription that actually reads: “The Song of Songs, which is Solomon’s” (SoS, 1:1). The Song occupies an exceptional position among the books of the Bible: it is part of the Canon both Jewish and Christian from the earliest times of which we have any record.¹³⁸ In the Hebrew canon it is classified as one of the “Five Scrolls” (the *Megillot* of the Bible), along with Ruth, Lamentations, Ecclesiasts

---

¹³⁵ The edition, as a digital resource can be found further, Appendix A.

¹³⁶ According to Latin tradition (*Canticum Canticorum*).

¹³⁷ In the AV tradition as well as in the RSV, the book is known as “Song of Solomon”. The attribution to the king that appears in the very first verse of the work, and the name of Solomon is mentioned in 1:1, 5; 3:7, 9, 11; 8: 11, 12 (cf. Kugler and Hartin 2009, 219; Murphy and McBride 1990, 3). In addition, it should be noted that in antiquity it was common to attribute literary works to important characters of the past. Effectively, the figure of Solomon, well-known to be a poet, a glorious and sage king within the traditional imagery, came to be associated to several books of the Bible: the Book of Proverbs, the Ecclesiastes and, of course the Song of Songs (cf. Bloch and Bloch 1995).

¹³⁸ It was recognised as sacred book by the Jews already two century before the Christian era, and it is attested by its place in the Septuagint (cf. Littledale 1869, ix).

and Esther. Among the Five Scrolls it occupies the first place, and it is usually read on the Shabbat at the Passover, the most solemn Jewish celebration of the year.¹³⁹

The Song of Songs consists of eight chapters, which include a series of monologues and dialogues between the groom and the bride. Even if according to the tradition the work is attributed to the wealthy king Solomon, no scholar considers this attribution an educated guess nowadays, and the reference to Solomon does not exclude the possibility of placing the date of composition after the Solomonic age. To date, we can easily assume that the Song is a text written by anonymous authors, presumably during the 3rd century B.C. In fact, even though there is no general consensus among critics on the date and origin of the Song of Songs, a post-exilic date of origin seems to be likely, and the language is the most reliable indication to justify this hypothesis. Eissfeldt (1965) points out that the occurrence of Aramaic elements as well as the presence of Persian and Greek loan-words within the text are clear evidence of the appearance of the book during the 3rd century, in the surroundings of Jerusalem; Hunt (2008) himself supports the same opinion, and in order to validate this hypothesis stresses the fact that more or less the 13% of the lexicon employed in the Song can be found only in later books of the Hebrew Bible. Likewise, Bloch and Bloch (1995) share the idea that the Song was written around the 3rd century B.C. This assumption, according to them, relies on three main linguistic reasons: the similarity to Mishnaic Hebrew,¹⁴⁰ the presence of loan-words from Persian and Greek and, finally, the resemblance of the text to a vernacular idiom.

Comparative studies have demonstrated the belonging of the Song to the Near East literary tradition. To corroborate this thesis, two are the most significant parallelisms that have been set forth by scholars: one between the Song and Egyptian love poetry, and another between the Song and Mesopotamian literature. Moreover, it seems that some of the motifs that the Song shares with both the old Egyptian and the Mesopotamian tradition would strengthen the hypothesis that the Levant was the meeting point of this mutual exchange of literature (cf. Keel 1994; Fox 2016, 13). The main similarity emerging from a comparative observation between

---

¹³⁹ Passover, or Pesach. He פסח *Pesah*. According to the tradition, the festival commemorates the liberation of the Israelites from the Egyptian (the Exodus). See Morris Faiersstein 'Passover' (Hundert 2008, 2:1333–35).

¹⁴⁰ Namely the occurrence of many new Hebrew words that are found in the texts.

the Song and the surviving Egyptian love poetry from the period of the New Kingdom¹⁴¹ is the celebration of human love: an exchange of love verses by no means related to religious topics.¹⁴² Along with his studies on the literature of the ancient Egyptians, Erman (1927) is among the first to draw a parallelism between the Song and the ancient Egyptian love poetry; his main argument based on the observation that the lovers address themselves with the epithets “brother” and “sister” in the love songs of Egypt, just as the lovers do in the Song of Songs. A few years later, is Hermann’s (1959)¹⁴³ the first important investigation into the Egyptian love song poetries, a work which will represent a common starting point for all the most recent analyses on the topic; in his study he proposes a classification of forty-seven meaningful units dating from the 19th century B.C. onwards. As pointed out by Murphy (1990), Hermann’s system of classification was useful as a reference for the following studies, even though other scholars used to adopt a different numbering of the material.¹⁴⁴ In particular, if we take into consideration Fox’s analysis in his 1985 study, he translated and analysed these texts, suggesting a comparison with the Songs. As a matter of fact, by the analysis of the Egyptian sources, a quantity of motifs and features that the Song shares with Egyptian love lyrics have been identified. The witnesses that have been investigated are (or include) love poetry; they mainly consist of four collections, whose material vehicle goes from ostraca to papyri. The main corpus includes the following:¹⁴⁵

- Pap. Harris 500¹⁴⁶ (literary anthology);

---

¹⁴¹ The origins of the Egyptian love literature has placed to the period of the 18th Dynasty, the beginning of the New Kingdom which is reflected in a flourishing of literature and arts in general (White 1978, 38:161).

¹⁴² “Although ancient cultures would not have distinguished sharply between sacred and secular literature, it is clear from their worldly content that [...] they have nothing to do with worship and are not about gods. As far as we know, they were not associated with cultic activities” (Exum 2005, 63).

¹⁴³ With a following translation in English of the texts of the units by Simpson (1973, 296–326).

¹⁴⁴ We have preferred here Fox holistic approach to the genre; he analyses the stanzas as a whole rather than independent songs “A song cycle is a group of separate and individually complete songs designed to be performed as a unit” (cf. Fox 1985; 2016, 10). Differently, Hermann (1959) had made his classification by enumerating each unit and treating all of them independently.

¹⁴⁵ In addition to the following four main sources, the corpus includes some Ostraca fragments. Study and classification in Mathieu (1996).

¹⁴⁶ BM 10060: Budge, HPBM, Ser. II, pls. XLI-XLVI).

- Pap. Chester Beatty I¹⁴⁷ (three groups of love songs);
- Pap. Turin¹⁴⁸ (a three-stanza song);
- The Cairo Love Songs¹⁴⁹ (multi-stanza songs –held on a jar).

The most relevant *topoi* that the Song of Songs lyric and the old Egyptian texts have in common are:

- The title and the ascription;¹⁵⁰
- Creative forms of dialogues (very usual is the alternation of speeches in order to express the mutual feelings);¹⁵¹
- praise of the beloved (tendency to express words of admiration, by referring to the beloved in the third person);¹⁵²
- description of love (mostly by introspective monologues);
- *Paraklausithyron*¹⁵³ (narrative device typical of Classical poetry: the theme consists of a youth standing outside the beloved's house, waiting to be let in).¹⁵⁴
- Use of *wasfs*¹⁵⁵ (tendency to describe the body of the lover in a minute and detailed way, by the use of similes with other elements not belonging to the human body);

---

¹⁴⁷ Gardiner, 1931: pls. XVI- XVII- XXVI, XXIX- XXX.

¹⁴⁸ Turin Cat. 1966; Scamuzzi, 1964: pl. LXXXIX Nos. 28-30.

¹⁴⁹ Deir el-Medineh 1266 + Cairo Cat. 25218.

¹⁵⁰ The parallelism is with Pap. Harris 500. The superlative title שִׁיר הַשִּׁירִים (“Song of Songs”) followed by the ascription to Solomon אֲשֶׁר לְשֹׁלֹמֹה (“which is Solomon’s”) form a title that, according to some scholars, would sound like a sort of introduction to a wider collection. Indeed, the same editorial device is found in some old Egyptian love poems. For instance poem number nine and poem number eighteen of the Pap. Harris 500 begin with a title that, similar to the Song of Songs, would introduce following poems: “The Beginning of the Praise of Pleasures”. Same scheme can be found in Harris 8 1-2, Harris 14/3 and in Beatty collection as well: “The Beginning of the Utterance of the Great Pleasure” (Beatty, C/1); “The Beginning of the sweet saying found while holding a scroll composed by the writer Nakht-Sobek of the necropolis” (Beatty R/9). References in White (1978, 38:128).

¹⁵¹ Nevertheless, as pointed out by Fox, no “pure” dialogical devices in a form of a dialogue where the lovers speak to each other as they do in the Song of Songs are found in the Egyptian love poems (Fox 1985, 259–65).

¹⁵² See White (1978) and Fox (1985).

¹⁵³ From Greek παρακλαυσίθρον, *paraklausithyron* ‘to lament beside’.

¹⁵⁴ See Fox (1985, 282–83).

¹⁵⁵ *Wasf* Ar ‘description’: term for a mimetic feature in Arabic Poetry (cf. Nissinen 2016, 156).

- Use of epithets “brother” and “sister” to address the beloved.

That said, we will notice how some of the devices in common between the Song of Songs and the Egyptian poetry are found in other literary traditions as well, which would corroborate the hypothesis of a common literary substrate shared by a number of Near East communities along a quite wide timeframe. With reference to the connection that has been made with the Mesopotamian literary tradition, the Song has been analysed by focusing on the Sumerian sources for its large part.¹⁵⁶ As pointed out by Nissinen in his recent article published in *Zwischen Zion und Zaphon. Studien im Gedenken an den Theologen Oswald Loretz (14.01.1928–12.04.2014)*, the net of transmission of these ancient texts cannot be demonstrated with certainty, but “its existence can be seriously imagined given the overall influence of Mesopotamian culture on the Hebrew Bible and even to early Jewish literature” (Nissinen 2016, 10). The greatest part of Mesopotamian texts that have been compared by scholars in order to find similarities with the Song of Songs deal with the themes of marriage, the god Innana and her consort Dumuzi and love songs relating to the Sumerian King Shu- Suen; these, in addition to the Sumerian Message of Lu-dingir-ra to His Mother and the Akkadian Love Lyrics of Nabu and Tashmetu (cf. Exum 2005, 49–50).

By way of example, we shall focus on the recent Nissinen’s study (2016) and on the convergences that have been found through the analysis of eighteen Akkadian texts from different historical periods; Nissinen’s recent study on the Akkadian sources shed a light on the parallelisms between the Song and the Mesopotamian literature such as this idea of literary continuity, even if impossible to take for granted, is yet fostered by actual similarities. The corpus consists of:

- 9 Old Babylonian texts¹⁵⁷
- 1 Old/Middle Babylonian text¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ Among scholars who have investigated motives and translation issues within Sumerian poetry and Mesopotamian literature see in particular the studies by Jacobsen (1987), Nissinen (1998), and Leick. (1994).

¹⁵⁷ “Faithful Lover” published in (von Soden 1950; Held 1962); “Nanaya and Muati” (Lambert 1966); “Nanaya and Rim-Sin” published in (van Dijk, Goetze, and Hussey 1985; Sigrist, Westenholz, and Goodnick 2008); “Kiš Love Song” published in (Westenholz 1987); “irtum Songs” (Groneberg 1999); “Oh Girl, Whoopee!”; “I Shall Be a Slave to You”; “A Field Full of Salt”; “In the Light of the Window” (George 2009).

¹⁵⁸ “Pārum of Ištar” published in (von Soden and Oelsner 1991).

- 2 Middle Babylonian texts¹⁵⁹
- 3 Middle Assyrian texts¹⁶⁰
- 1 Neo-Babylonian text¹⁶¹
- 2 Neo-Assyrian texts¹⁶²

Nissinen highlights three main motifs that can be observed both in the Song and in the Akkadian love poetry and that would substantiate the idea of a relationship based on a continuous tradition:

- the preference for dialogues in the narration (most of the times made by a juxtaposition of monologues rather than an actual back-and-forth kind of talk);
- the use of parallelistic verse;¹⁶³
- Use of *wašfs* (literary pattern well-known beside the ancient Egypt and Mesopotamia)¹⁶⁴

The issue of the origin and date of the text, as well as the idea of unicity of the Song, are not shared by all commentators, and the history of the composition of the work is still a matter of discussion. Scholars are divided between those who support an idea of unicity of the work and those who, on the contrary, don't see any coherence and consider the Song as a mere collection of different love poems.¹⁶⁵ According to the latter, what would emerge clearly is an evident

---

¹⁵⁹ “Babylonian Ballad” published in (Black 1983); “Fragment of a Song List” published in (Finkel 1988).

¹⁶⁰ “Middle Assyrian Song List” published in (Ebeling 1922); “Ištar and Tammuz” published by Simo Parpola in (Nissinen 2001); “Royal Love Duet” published in (Frahm 2009).

¹⁶¹ “Banitu and Her Consort” published in (Deller 1983).

¹⁶² “Triangle Drama” published in (Lambert 1975; 1959); “Love Lyrics of Nabû and Tašmetu” published in (Matsushima 1987; A. Livingstone 1989).

¹⁶³ The chiasmic structure of the Song of Songs has been extensively discussed by critics so far. Among them, see (Webster 1982; Elliott 1989; G. Lloyd. Carr 1984; Exum 1973; Shea 1980). For a comprehensive study on the topic see Davidson who outlines his own analysis of the structure of the Song in the light of the previous studies (Davidson 2003). According to Nissinen, the parallelism with the literary structure of Akkadian love poetry and the Song of Songs is an evidence to state the belonging of the texts to the same stream of tradition.

¹⁶⁴ According to Nissinen, the occurrence of the *wašf* type of description is among the most significant features to prove the relation between the Song and the Akkadian poems “[...] especially because the same kind of description is known from the so-called god description texts that belong to mystical and cultic explanatory works and mention items having a cultic function and symbolizing the presence of the divine” (cf. Nissinen 2016, 157).

¹⁶⁵ According to some scholars, the love poems might be even assembly together over time and through the process of formation of the complete work without any specific logic order.

flaw within the narrative progression of the plot, which appears inconsistent especially in the sudden changes of scene, shift of the narrating voice and change of topic (cf. Exum 2005, 33). Critics who sustain the idea of the Song being an anthology of love poetry usually identify twenty-five or even more different poems within the text.

It remains in many cases uncertain how the individual songs are to be separated from one another and how many there are of them. But the division of a whole series of passages is reasonably certain, and the *right assumption* [emphasis mine] is that there are about 25 – Gordis finds 28 (Eissfeldt 1965, 489–90).

Furthermore, according to Exum (2005), the lack of unicity is particularly evident in the difficulties that have been encountered along the various attempts of translation of the text. As pointed out by her, many terms of the book would be unclear in their meaning, and the 11.3 % of its vocabulary is unique to the Song (as compared to the 13.3 % in Jobs, also known for its ambiguous lexicon).

If the study on the vocabulary of the Song of Songs still represents a challenge, the same cannot be said about the identity of the speakers who alternate during the dialogic narrative sequences. There are three clear identifiable voices that respectively belong to a man, a woman, and a group of people identified as “Daughters of Jerusalem”; again, the shift as speakers from the bride to the bridegroom, from the two lovers to the daughters and vice versa has been made obvious by linguistic evidences. In fact, the use of masculine or feminine (singular or plural) nouns, pronouns, pronominal suffixes, verbs and epithets, which are employed throughout the whole narration, makes the identification of the speakers very clear (cf. Exum 2005, 29).

According to those who sustain the idea of the Song as a single, unified work, the redundant alternation of voices, together with repetitions and similarities among parts of the Song would be valid reasons to support their thesis.

Repetition exist in many forms and operates at different levels simultaneously: alliteration and assonance; meter and rhythm; words and phrases; themes and motifs; images and symbols. Verbal repetitions are the most important criterion for discerning the limits of poetic units in Hebrew verse (Elliott 1989, 371:36).

Supporters of this idea, in fact, besides those who analyse and interpret the Song of Songs from an allegorical point of view,¹⁶⁶ are the critics who view the Song as belonging to the dramatic genre (cf. Barbiero 2004). Nonetheless, it seems that the lack of unicity of the Song is still evident in the structure of the composition itself, which does not exhibit an overt literary structure.

3.1.2.1 The structure of the poem

Several attempts have been made by critics to give a rational sense to the Song in terms of narration development and delineation of its structure so far; first of all, in order to define the literary structure of the Song, an enquiry into its poetic features beyond any interpretative reading *stricto sensu* is mandatory. Besides, the Bible is literature itself, and therefore it is supposed to be approached both aesthetically and ethically in order to understand its veiled meanings. From a strictly literary point of view, we could define the Song of Songs as a lyric; in fact, characterised by dialogues for its main part, the poem does not have the typical plot of a narrative genre nor of a drama.

Until Exum (1973), only few commentators before her used to pay attention to the poetic devices of the poem; in fact, they rather used to study the Song by focusing on its interpretation or, according to its style, merely looking at its meter. Despite the little agreement on the results, the following division of the book's literary units seems to be the most acceptable according to the widespread and modern tradition:¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ We refer to the Patristic and Rabbinic exegesis.

¹⁶⁷ Elaboration mine; based on the arguments supported by Murphy, Kugler, Dorsey, Elliot (Murphy 1990; Kugler and Hartin 2009; Dorsey 1999; Elliott 1989).

Macro-structure	Song's Units	Micro-structure	Motifs
Prologue	1:1	Superscription	Opening scenario: mutual yearning and words of love
	1:2-6	Introduction. The speaker is the woman and the main subject is her yearning for her love	
	1:7-2:7	Dialogue between the man and the woman. Those verses set down the background of the entire poem; the lovers exchange words of mutual admiration (through similes and metaphors) Adjuration to the daughters of Jerusalem	
Part I	2:8-17	The memory of a visit; the woman recalls a visit from her lover	The search motive
	3:1-5	The woman searches for the man Adjuration to the daughters of Jerusalem	
Part II	3:6-11	Observation of the wedding processional	The wedding day
	4:1-5:1	Contemplation of the bride: the man describes the beauty of his lover	
Part III	5:2-6:4	The woman looks for the man; arousal of the interest of the other women	Speeches of the lovers and questions from the Daughters of Jerusalem

Part IV	6:5-12	The man describes the beauty of his lover	Contemplation, desire, union
	6:13-8:4	Spectators describe the woman's beauty and the man joins the choir Adjuration to the daughters of Jerusalem	
Epilogue	8:5-14	Closing words of desire	Love awareness

In conclusion, according to a number of studies on the Song of Songs, its origin and literary features carried out so far by scholars, we would have reasons enough to affirm that:

- a) it did not emerge as a religious book, bearer of a theological message (or, at least, that the religious topics, if somehow present, did not constitute the primary message of the poem);
- b) the Song of Songs has its roots in the deep antiquity of diverse love lyric anthologies where these lyrics are (very likely) to be of Egyptian and Mesopotamian origin, and where the Levant was (likely) to be the meeting point of these cultural traditions;
- c) the main peculiar literary features of the Song (namely the lack of a linear plot, the dialogical narration in a form a juxtaposition of monologues, the tendency to describe the beloved by minute similes with non-human elements, and the chiasmic structure), not only have to be analysed in the light of assertion a) and b), but they should also be considered as evidence validating them.

3.2 The Song of Songs in ms. 5491

3.2.1 *Textual tradition and authorship issues*

The issue of the authorship of the text is still a matter of discussion and disagreement. According to the Yemenite tradition, this Judeo-Arabic translation and commentary is generally attested to Saadiah; nonetheless, in the light of the studies carried out so far, this attribution seems to be erroneous. As far as we know, Saadiah translated into Arabic all Bible books; likewise, we know with certainty that he prepared both an Arabic translation and a commentary of the Song of Songs. Nonetheless, only a part of his works is known to date, and the various ascriptions to Saadiah do not seem to be fully convincing—also considering the number of anonymous works and commentaries ascribed to him as a consequence of being preserved under his name.

According to the Judeo-Arabic translation of the Song of Songs Merx (1882) provided an edition of the text transcribed into Arabic characters, and based on the Yemenite manuscript London, BL, Or, 1476 (cat. 150).¹⁶⁸ What can be said by the observation of the Arabic translation is that the text in ms. London, BL, Or, 1476 seems to be comparable to the one analysed by us—both lexically and syntactically. Nevertheless, according to the information found in the apparatus and by the observation of the transcription system that has been adopted by Merx, some interesting orthographic issues can be noted. For instance, if we look at the second verse of the first chapter of the Song, we would notice some inconsistencies between the texts. If we analyse the two sentences, they look practically the same if we consider syntax and semantic. However, if we look at the Arabic orthography—assuming that Merx had faithfully transcribed the original Hebrew without adopting any alternative choices—it clearly turns out that some elements in ms. London, BL, Or, 1476 are written differently from those in ms. 5491.

---

¹⁶⁸ Since in Merx edition the original text is not included, it is not straightforward to postulate meaningful remarks on its textual tradition. However, and despite a critical edition is not the ultimate goal of this research, further investigation in this direction may be possible with future studies on the matter.

In the table below, we provide a couple of examples to illustrate this textual and orthographic differences; we underline how the full production of a critical edition is well beyond of the goal of this work.

ללחמור	מודה	מן	אחיר	מודתך	לאן	פאה	קבל	מן	יקבלני	London, BL, Or, 1476
אלחמר	מודה	מן	אזיר	מודתך	לאן	פאיה	קבלאת	מן	יקבלני	JTS, ms. 5491
לחמר	מודה	מן	אחיר	מודתך	לאן	פאיה	קבלת	מן	יקבלני	JTS, ms. 5491. Transcription mine
x	√	√	√	√	√	x	x	√	√	
of wine	Love	than	is better	your love	as	of his mouth	kisses	With	Let him kiss me	

As for ‘kisses’, it clearly emerges that two different plurals are used in the two texts: Ar ^{قُبَل} [qubal] in the first case and ^{قُبَلَات} [qubalāt] in the second one. As far as ‘of his mouth’ is concerned, the issue is more problematic. Assuming that Merx arabized his transcription according to the correct Arabic spelling, the difference in the orthography could not be relevant in this case. In fact, our transcription has never been normalized by purpose; we wanted to remain as faithful as possible to the Judeo-Arabic script, by keeping a trace of the original spelling in Hebrew character. As a result, the term as converted into Arabic script is misspelled here, because of the tendency of the author to mark vowels with semivowels—see the use of *yod* in this case (פאיה). As for ‘of wine’, two aspects emerge. Firstly, the two words are differently spelled; in fact, it seems that in the case of ms. London, BL, Or, 1476 has been used the plural form (الخمور), unlike ms. JTS, ms. 5491, where the singular of the term has been

chosen (الخمر/אלכמר). At the same time this divergence can be attributed to the difference use of *scriptio plena/defectiva* of the short vowels. The second divergence, although it could easily result from a copying error, is worth highlighting in order to exemplify any discrepancies between the texts; it consists of the unequal use of the preposition: in the first case, we notice the use of the preposition ٱ preceding the word الخمر which, instead, is missing in JTS, ms. 5491.

According to Merx, this translation has to be attributed to Saadia; such a hypothesis was subsequently disputed¹⁶⁹ but later supported by Ratzaby; this latter in his 1998 article argues that the Yemenite text of the Judeo-Arabic translation of Song of Songs edited by Merx is a later recension of Saadia's original translation.¹⁷⁰ André Caquot in his "Notes philologiques sur la traduction arabe du Cantique des cantiques par Saadya Gaon" provides some general findings concerning the attribution of the Judeo-Arabic translation of the Song to Saadia according to what defined in Qafih edition (1962).¹⁷¹ Qafih Yosef provided an edition of the Five Scrolls, including the Masoretic text and a Judeo-Arabic translation that he attributes to Saadia. Judeo-Arabic translations are based on a number of generally Yemenite manuscripts from the 14th-15th centuries, several of them from Qafih's family collection. The manuscripts analysed in Qafih's edition are: Berlin, SB, Or. fol. 1203 (cat. 129); Jerusalem, Kapah 4; Oxford, Bodl., Opp. Add. 4to. 139 (cat. 2333). The Judeo-Arabic translation provided in Qafih's edition seems to belong to the same tradition—according to both, text translation and commentary—of that in ms. 5491, object of investigation of this research project. However, the attribution to Saadia of the Song of Songs and Ruth remains in question. Instead, Qafih attribution of the Ecclesiastes to Saadia has been eventually disproved (cf. Vajda 1967, 518).¹⁷²

---

¹⁶⁹ See Loevy (1851, 33–41) and Bacher (1883).

¹⁷⁰ See Ratzaby (1998).

¹⁷¹ ראשונה על פי שיר השירים, רות, קהלת, אסתר, איכה – עם פירושים עתיקים היוצאים לאור פעם – חמש מגילות כתבי יד בצירוף מבואות הערות והארות [The Five Scrolls—Song of Songs, Ruth, Ecclesiastes, Esther, Lamentations—with Old Commentaries Published for the First Time according to Manuscripts, together with Introductions, Notes, and Elucidations]. Jerusalem: Ha-Āguddā lē-Haṣṣālat Ginzē Tēmān, 1962.

¹⁷² I would like to thank professor Ronny Vollandt for giving me helpful indications to shed light on the authorship issues. The bibliography he has shared with me—some of it not online yet—helped me clarify aspects related not only to the problem of the attribution of the text, but also to its textual tradition *stricto sensu*.

3.2.2 *Structure and language(s)*

The text of ms. 5491 conveys three languages, and its internal structure conforms to a fixed pattern. The Hebrew text of each Song of Songs verse is followed by the Aramaic Targum related to the specific verse; this latter, is followed by the Judeo-Arabic translation of the Hebrew verse accompanied by an exegetical commentary, in Judeo-Arabic as well. This same schema is being repeated as a recurring pattern all over the text; thus, it is applied for each verse of the eight chapters. Practically, the chapters of the Song succeed throughout the whole text by the alternation of the verses and the related translations/exegesis in two languages different from the original text. The aforementioned schema, however, is interrupted at times; for some verses, in fact, the author translated in (Judeo-) Arabic the Hebrew Song only. In those cases, a longer section will be dedicated to the commentary of a group of verses in a subsequent section. For illustrative purposes, a chart of the fixed pattern of the internal structure of the text, together with a sample of the original manuscript where the internal subdivisions have been highlighted—related to its multilingual shape—will follow.

(Book, chapter: verse)	Language
Song of Songs, 1:1	Hebrew
Targum of the Song, 1:1	Aramaic
Translation of the Song, 1:1	Judeo-Arabic
Commentary of the Song, 1:1	
Song of Songs, 1:2	Hebrew
Targum of the Song, 1:2	Aramaic
Translation of the Song, 1:2	Judeo-Arabic
Commentary of the Song, 1:2	

Figure 5 - Internal structure—languages (Fol. 13r)

Figure 6 - Internal structure—languages (Fol, 13v-14r)

The verses and the chapter of the Song succeed each other without any editorial expedient but a small dot after the last word of each section (followed, at times, by a blank space); likewise, the passage from one language to another is marked. Hebrew and Aramaic portions of the text

are fully vocalised; on the contrary, the Judeo-Arabic portion doesn't provide any vocalisation, but some letters carry diacritical marks in line with the Judeo-Arabic alphabetic system.¹⁷³ Hebrew occurrences, in term of either biblical quotations or lexical elements within the Judeo-Arabic portion of the text, are occasionally—and apparently without any definite pattern—vocalised.

---

¹⁷³ Detailed information on the Judeo-Arabic orthography in ms. 5491 will be given in chapter 4.

4 Research method

In this chapter, we will move into the real core of the research. In the first part, the methodology that has been applied for the work of text encoding and tagging will be presented. The real innovation consists in applying the Information Technology (IT) methodologies—which generally correspond to the use of the computer to analyse or retrieve texts and data—for pursuing the investigation on a medieval Judeo-Arabic document, an approach certainly rarely conducted on this type of literature. The method adopted will be accurately outlined; accordingly, we will explain the process of textual encoding and tagging carried out with the purpose of i) build a digital edition, and ii) extracting relevant information from the text.

In the second part of the chapter, the general findings that have been generated through the research will be highlighted. We will provide an analysis of the language in the light of to the main peculiarities that have been outlined about Judeo-Arabic varieties in literature.¹⁷⁴

4.1 Methodology

4.1.1 Encoding and tagging (1): the TEI standard

In order to produce a digital text that is navigable, the first step that has been taken was the punctual digitalisation of the interested portion of the text.¹⁷⁵

---

¹⁷⁴ See chapter 2.

¹⁷⁵ It has to be considered that unlike the Aramaic and the Judeo-Arabic, the Hebrew portion of the text is fully vocalised, but no vocalisation has been reported in the digitalisation of the text. The reasons behind this choice are related to the actual purpose of the research that was not the analysis of the Hebrew portion of the text. Nonetheless, the digital material provided can be enriched and integrated at some later stage.

The format that has been chosen to encode the text is the *Text Encoding Initiative* (TEI). It is a consortium that has been established in 1994 with the purpose of defining a standard for the representation and the encoding of machine-readable texts. The Consortium developed a set of Guidelines (regularly updated with the support of the TEI community)¹⁷⁶ expressed as a modular, extensible XML schema. The Guidelines give instructions on the specific markers—*tags*—to insert within the digital text with the aim of analysing the structure or highlighting other features. The TEI has been chosen because it provides an encoding standard internationally-recognised and largely used in the humanities and social science. It is vital in order to interchange documents and provide sharable resources within the national and international scientific scenario.

It is to be noted that the guidelines provide instructions to tag a large number of text types (from dictionaries to manuscripts), as well as a variety of structures that we could deal with when approaching documents (from theatrical works to the representation of a critical apparatus); the last version (TEI P5 3.6.0) is a 1934-page guide. See the homepage of the online guidelines to figure out the extent of the standard according to its main chapters:

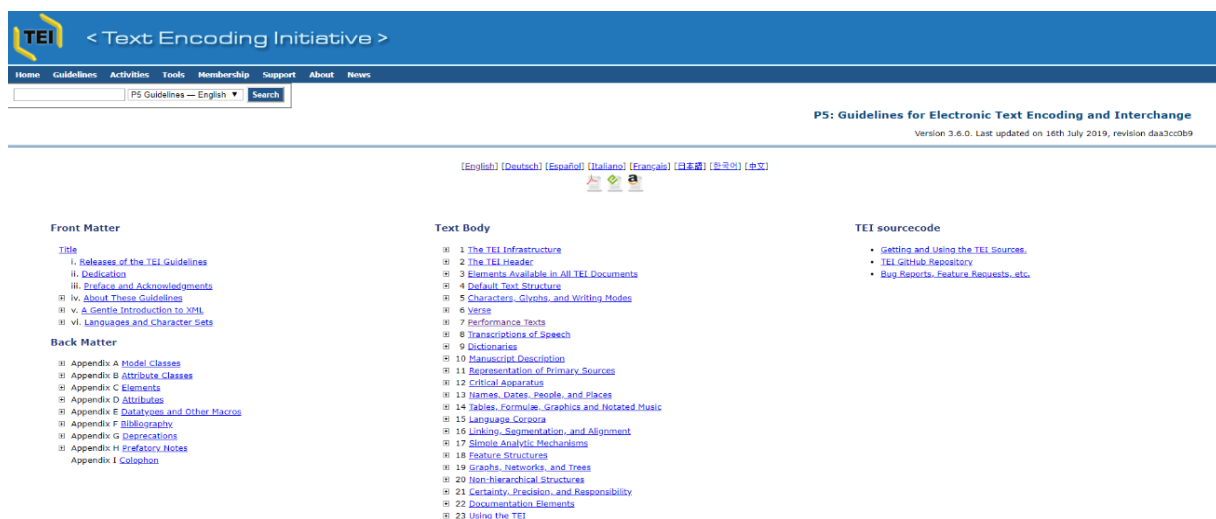

Figure 7 - TEI Guidelines—Index.

¹⁷⁶ The latest version of TEI Guidelines is known as P5; its first release was in November 2007, and it has been updated every 6 months up to now. The online version is available on <https://www.tei-c.org/release/doc/tei-p5-doc/en/html/index.html>.

4.1.2 Encoding and Tagging (2): text structure and languages

The tags that have been applied within the text with regard to, in the first place, the encoding of the text structure and internal subdivisions.¹⁷⁷ Hence, we have started with the annotations of the more general but nevertheless fundamental features for the purpose of the digital edition, such as:

- Beginning of the paragraph;
- Page number (*recto* and *verso*).

The element employed to tag the beginning of a new paragraph in prose is typically `<p>`; moreover, `<pb>` is a *milestone* element—an element usually used to mark the points where individual parts starts (or ends)—used to mark the beginning of a new page. A milestone element is not commonly employed to represent a hierarchical structure, and it rather “marks a boundary point separating any kind of section of a text, typically but not necessarily indicating a point at which some part of a standard reference system changes, where the change is not represented by a structural element” (Sperberg-McQueen and Burnard 2019).

Furthermore, in order to enumerate the pages, we have specified the `<pb>` element with the attribute `@n` (number). We let it follow the foliation of the manuscript, where, as a miscellaneous, the text investigated starts at page 13 of the latter. Hence, the first page that has been tagged is 13r (*recto*), to be exact. These subdivisions are embedded within one of a broad-type tag which allows a low-level structural items, namely `<div>`. The `<div>` element enables to divide the body of the text, whether in a hierarchic way or not; nonetheless, as a neutrally named element, it may got an attribute `@type` to categorize what genre/sort of text we are dealing with. In our case, We have named with the term ‘canto’ the `@type` in `<div>`; the `<div>` element, together with its `@type` ‘canto’ specification, has been repeated to tag the beginning of each new Song (from Song 1 to 8). Contextually, we have identified each Song with the corresponding number, by using the attribute `@n`, as follows:

---

¹⁷⁷ It is noteworthy that, as a rule, in TEI an *element* is marked with `<>`, and have to be close with `</>`. An *attribute* is marked with `@`; it is a class which is contained in some elements; milestones (see *infra*) are marked with `</>`. It has a unique code that only need to be put within the text, and not to be open and closed (as rather ‘element’ classes do).

E.g.,

```
<div n="1" type="canto">
```

```
  <p> <pb n="13r"/>
```

Further milestone elements have been applied to annotate the beginning of each verse of the Song. Accordingly, the attributes @unit and @n have been used to categorize the type of section (the verse, indeed) and its number, respectively. Afterwards, the milestone element <lb/> has been applied to tag each line beginning, with the purpose of faithfully reproduce the formal organization of the manuscript, according to its *mise en page*.

E.g.,

```
<milestone n= "1" unit= "verse"/>
```

```
<lb n= "1"/> [...text...]
```

```
<lb n= "2"/> [...text...]
```

```
<lb n= "3"/> [...text...]
```

(etc.)

As described in the previous chapters, the document is made of a text written in three different languages, namely Hebrew, Aramaic and Judeo-Arabic. Hence, in the original text, they succeed each other with no graphic representation; they are merely juxtaposed, and the end and the beginning of the text in another language is not marked. In order to represent the language change, we have encoded the text with a specific tag; this sort of encoding will graphically result in the final edition as a textual segmentation, which allows the reader to keep trace of the transition from one language to another that happen within the text. Thus, the tag that has been chosen is <seg> (arbitrary segment), used to embed the relevant portions of the text; then, the different languages of the (previously segmented) text, have been specified by an @xml:lang attribute. Its value identifies the language within the text to which it relates. The three languages

existing in the text have been encoded with the codes 'he', 'jpa', and 'jrb' that stand for Hebrew, Aramaic (Jewish Palestinian Aramaic), and Judeo-Arabic, respectively.¹⁷⁸

E.g.,

```
<lb n= "21" ><seg xml:lang="he">קורות בתינו ארזים רהיטינו ברותים</seg>
```

```
<seg xml:lang="jpa">אמר שלמה</seg>
```

```
<pb n="18v"/>
```

```
<lb n= "1"/>נבייא כמה יאי בית מקדשא דיי דאתנבי על ידוי מן קוסי
```

```
<lb n= "2"/>גולמיש אבל יתיר יהא יאי בית מקדשא דעתיד לאתבנאה ביומי
```

```
<lb n= "3"/><seg>מלכא משיחא דכשורוהי יהויין מן בראתי בראתי ושאגי ושורביני</seg>
```

```
<lb n= "4"/><seg xml:lang="jrb">כשב ביותנא ארז ואהואצנא שרבין</seg>
```

The last example shows the segmentation and marking of the text according to its language, with the values 'he', 'jpa' and 'jrb', respectively associated to the attribute @xml:lang.

---

¹⁷⁸ The sub-tags for identifying languages have been elaborated by the *Internet Assigned Numbers Authority* (IANA); the authoritative sub-tags list as finalised by IANA is available at <http://www.iana.org/assignments/language-subtag-registry> and in the TEI Guidelines (Sperberg-McQueen and Burnard 2019, xlvi).

4.1.3 *Judeo-Arabic: encoding internal features*

The Judeo-Arabic text is marked by a number of linguistic features, most of which will be outlined in the following paragraph; among them, as we have seen, the occurrence of non-Arabic (mostly Hebrew) elements is a recurrent phenomenon. In order to analyse them, and be able to retrieve relevant information on their orthography, grammar and semantic area in case of lexical elements, they have been tagged with a specific marker, namely <foreign>.

E.g.,

a) p. 15r l. 9

```
<foreign corresp= "dict.xml#10hdbrut">עשר הדברות</foreign>
```

b) p. 14v l. 19

```
<foreign corresp= "dict.xml#10hdbrut">עשרת הדברות</foreign>
```

This feature has been marked thoroughly in the text, because separating consistently the different linguistic strata in texts gives information that is not available as such in traditional editions. This is one of many advantages electronic editions may have over printed ones: namely, the possibility to mark portions of text for different research purposes, even potential ones. As a general principle, everything that is marked can be used.

The utterance ‘Ten Commandments’ was written in Hebrew by the author in some cases – although it is placed within the Judeo-Arabic portion. The attribute @corresp related to the <foreign> element and specified by the value ‘dict.xml’, links to another xml file where we prepared a sort of dictionary of the foreign words that have been found within the Judeo-Arabic text. These words have been gathered also considering their different spelling—for example, if the same word has been written with or without the (Arabic or Hebrew) article. The entries in the dict.xml file have been encoded as follows:

E.g.,

```
<entry xml:id="10hdbrut">
```

```

<gramGrp>

  <pos>n</pos>

</gramGrp>

<form xml:lang="he">

  <orth>עשר הדברות</orth>

  <orth>עשרת הדברות</orth>

</form>

<sense>Ten Commandments</sense>

</entry>

```

As we can see, in this document we have specified the part of speech (pos), the orthography (orth, with possible additional spelling variants) and the meaning of the non-Arabic word.

Beside the non-Arabic elements, other types of occurrence that have emerged are biblical quotations within the Judeo-Arabic commentary. These have been marked with the <quote> element.

E.g.,

```

<quote corresp= "bibl.xml#Ez_16_14">ויצא לך שם בגוים בייפוך כי כליל הוא בהדרי</quote>. 179

```

The quotations have been specified in the same way as in the case of the foreign elements, namely with the @corresp attribute whose value is a 'bibl.xml' that link to another xml file. In this latter a kind of bibliography made by the internal quotations has been prepared, in order to sort and analyse them. The quotations in the bibl.xml file have been encoded according to the

---

¹⁷⁹ The reference is to *Ezekiel 16:14*.

name of the biblical book (<title>), the chapter and the verse quoted (sorted by a colon), as follows:

E.g.,

```
<bibl xml:id="Ez_16_14"> <title>Ezekiel</title>
```

```
    <citedRange unit= "chapter:verse">16:14</citedRange>
```

The encoding of the text, including its structure and the marking of the languages as depicted in the previous section, has been accomplished on the whole document. Encoding the text with the tags related to the occurrence of non-Arabic elements, including quotations and the correspondent dict.xml and bibl.xml files has been carried out on a portion of the text that has been studied as a sample.

In the following section of the work the general findings resulting from the observation of the text—together with the information emerged by the analysis of the encoded data) will be outlined.

The linguistic analysis that follows is mainly based on the Judeo-Arabic translation of the Hebrew text and anonymous commentary of the Song. All the example in Arabic and English that will be provided are based on mine translation of the text.

4.2 Presentation of the general results

The general findings that will be outlined in this section reflect an analysis of the text which has been carried out taking into account Judeo-Arabic linguistic variety and its description according to the literature. The main linguistic features of the text will be described according to i) the orthography, ii) the spelling of the definite article, iii) the marking of vowels, iv) the occurrence of non-Arabic elements, and v) the syntax. To accomplish this part of the research, the digital edition and the work of tagging previously implemented helped making the text usable and easy to investigate.

4.2.1 Syntax and style

There is a neat divergence between the syntax of the Judeo-Arabic translation of the Hebrew text, and that of the commentary. In the first case the Arabic syntax clearly merges with that of the Hebrew, and very often the Arabic text results as a word-for-word translation of the Bible text. As said, this type of translation is typically of the *šarḥ* genre, and more generally of those text written after the 15th century in the so-called Hebraized orthography.¹⁸⁰ Already from a preliminary analysis of the translation, it is clear that the Judeo-Arabic author had clear in mind the Hebrew text, and translated in Arabic according to his original model.

Sos 1:1 ‘The Song of Songs which is Solomon’s’

שיר השירים אשר לשלמה	He
תסביח אלתסאביח אלדי לסלימאן	Jrb

---

¹⁸⁰ Cf. *supra*.

In the following examples, some devices used by the author who aimed to faithfully translate the Hebrew text may be noticed; similarities between Hebrew and Judeo-Arabic in the *šarḥ* syntax will be underlined>.

E.g.,

Sos 1:6 ‘Don’t stare at me because I’m dark; because the sun has burned me; my mother’s sons were mad at me and made me keeper of the vineyards, but my own vineyard I have not kept’

אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נוטירה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי	He
לא תרוני אן אנא מסודה פאן אלשמס אשחבני ובני אמי תולעו בי צירוני אחפץ כרום גירי כמא כרמי אלדי לי לם אחפצה	Jrb

- ‘Don’t stare at me because I’m dark’ (אל תראוני שאני שחרחרת) is literary translated in Judeo-Arabic: לא תרוני אן אנא מסודה; Hebrew syntax has been maintained unaltered;

- The Hebrew שאני becomes in Judeo-Arabic אן אנא [’an ’anā];¹⁸¹

- The verb used for translating ‘to look’ derived from the same root in the two languages He רָאָה, [ra’ah]; Ar رأى [ra’ā].

- ‘blackish’ Jrb מסודה [*musawwada]: this hypothetical reading is the most likely in a Judeo-Arabic context (although it has no equivalent neither in Classical Arabic nor in spoken varieties); however, the more Classic reading [muswadda] (participle, IX form) is not excluded.¹⁸²

¹⁸¹ A possible reading would be [’in], but [’an] seems to be the most likely in this context (I thank Professor Olivier Durand for helping me pose this question).

¹⁸² I thank professor Mascitelli for the suggestion on the second possible reading of the term.

- 'the sun has burned me/ has gazed upon me'. He פאן אלשמס אשחבני השמש; Jrb ששזפתני השמש, in Judeo-Arabic is has been used a verb derived from the Arabic root شحب [šahaba] 'to have the colour altered'.¹⁸³ The chose probably derived from the need to disambiguate the sense with a verb bearing a less metaphorical meaning. Nonetheless, syntax and word-order have been maintained in translation.

- 'my mother's sons were mad at me'. He ובני אמי תולעו בי Jrb; בני אמי נחרו בי He. Outright example of word-for-word translation from the biblical Hebrew to (Judeo-) Arabic. 'To be angry, mad' He וְלַע בִּי, Ar [wali'a bi-].

- 'She made me keeper of the vineyards'. The object is, by the rule, marked with the particle את [t] in Hebrew. It is not rare to find this kind of calques in Judeo-Arabic texts of the same period. Nonetheless, this feature isn't present in this translation; as can be noted –as expected according to the Arabic syntax– the object is not marked (Jrb צירוני אהפן כרום [ובני אמי]).

- 'I don't have my own vineyard'. The syntax has been altered in this sentence; in accordance with the Hebrew text, which is very concise, Judeo-Arabic author added a few elements; the result sounds unnatural and redundant: גירי כמה כרמי אלדי לי למ אהפצה.¹⁸⁴

With regard to the commentary, we move in the context of the Parabiblical literature that has been investigated in the first chapter of this work. The style within the commentary portion of text looks 'more Arabic' compared to the one that can be observed in the direct translation of the Hebrew. As a matter of fact, in the case of the *šarḥ*, authors' goal is to translate the original text as literally as possible. For these reasons, the *šarḥ* is syntactically very close to Hebrew; very often, the result is the occurrence of 'Hebraized' sentences that sound unnatural in Arabic. Therefore, literary translation, namely that's belonged to the *šarḥ* genre, are perceived within the Jewish traditions more sacred then the *tafsīr* (the commentaries) just

---

¹⁸³ See Lane (Lane 1863, 1511).

¹⁸⁴ Ar. script غيري كما خرمي الذي لي لم احفظه

because of their verbatim style.¹⁸⁵ As for a commentary, the goal is to explain and interpret the biblical text, by the use of internal and external quotations at times.¹⁸⁶

Broadly speaking, a Judeo-Arabic commentator has not to be worried to maintain the sacredness character of the text, as does the translator instead; rather, he would tend to write more comprehensible as possible in order to make his exegesis as unambiguous as possible for the readers. Accordingly, the style of a *tafsīr* doesn't result to be fixed and frozen (as instead does a *šarḥ*), but it will reflect the linguistic features (in term of orthography, morphology, syntax, and lexicon) underlie the context of writing of the text itself.¹⁸⁷

That said, if we look at the portion of our text providing the commentary in Judeo-Arabic, calques and hybrid forms are found, but not in syntax, which, instead, shows that the author knew Arabic grammar. Nonetheless, we shouldn't forget that since we move in the context of the Middle Arabic, typical linguistic forms of the Neoarabic can be found. Some remarkable examples will be presented hereafter.

4.2.1.1 Word order and agreement

Despite a tendency has been highlighted for a SVO structure in modern dialects, our text results to be particularly faithful to Standard Arabic in that respect, and the VSO structure is preserved. Thus, verb tends to precede their subjects as a rule; however, in line with another (but resulting and underlying from the previous one) widespread tendency of Judeo-Arabic and Middle Arabic in general, that being a typically analytic and progressive languages aim to hyper-conjugate the verb. As a result, this latter tends to agree in number with the subject even when not required by Classical Arabic grammar.

---

¹⁸⁵ As outlined by Hary, a clear example that denote the less sacredness of the commentaries is given by Rabbi Issachar ben Susan introduction of his 16th century Judeo-Arabic translation of the Bible; he criticized Saadiah “for having written in a language that was difficult to understand”, and underlined the need for a new translation. See Hary (2009, 56).

¹⁸⁶ Cf. *infra*.

¹⁸⁷ For instance, the commentaries produced during the 10th century have been influenced by Saadiah style (both according to orthography and syntax).

E.g., 'so that people wished to join our religion'

דיאנתנא ¹⁸⁸	אלי	אלדכול	פי	ירגבון	אלאמם	צארו
------------------------	-----	--------	----	--------	-------	------

- The principal verb צארו agrees in number with the plural subject (not needed according to Classical Arabic grammar). This is a clear example of hypocorrection, as the final 'alif that should be part of the verb conjunction, has dropped. In Arabic characters, the verb would result written as صارو* instead of صاروا.

- The verb in the subordinate clause ירגבון is agreed and spelled according to the Classical Arabic system.

4.2.1.2 Spelling of the definite article

The definite article is spelled morphophonematically, namely by *álef* and *lamed* notwithstanding the actual pronunciation. As a rule, in fact, cases in which the representation of the article is based on its pronunciation,¹⁸⁹ seems to be completely absent in this text. Nevertheless, even if morphophonematically spelled, the article is used to be written attached to the following word. Nonetheless, in Later Judeo-Arabic texts we could also find cases where the morpheme אל is written detached from the following word.¹⁹⁰

---

¹⁸⁸ Ar. script صارو الامم يرغبون في الدخول الي ديانتنا

¹⁸⁹ Typical phenomenon of the Early Judeo-Arabic orthography. The main features of this orthography –mainly based on the Blau and Hopkins studies (1984)– have been previously summarized.

¹⁹⁰ See, for example Cairo Genizah Ms. T-S Ar. 30.113 recto in Hary (1996a, 732).

E.g.,

14r l. 3-4	<p>מִן אֶלְרֵאֵס אֵלֵי אֶלְקֵדֵם</p> <p>morphophonemic representation of the definite article with sun and moon letters</p>	<p>‘from the head to the feet’</p> <p>من الراس الى القدم Jrb</p>
------------	---	--

4.2.2 Orthography: phonetics and phonology

As mentioned in the previous paragraph, the system of correspondence among the two alphabets, namely Hebrew and the Arabic, is not standardised within the Judeo-Arabic documents that have been investigated so far; the variability of the system depends on several factors, but in principle it varies according to the historical period in which the text was written.

In the light of what it has been said in the previous chapters concerning the features of the three main Judeo-Arabic orthographies, here follows a table that describes the actual use of Hebrew characters and diacritics within our text, compared with the Classical Arabic orthography.

Jrb in ms. 5491	Classical Arabic
א	ع/ى
ב	ب
ת	ت
ת	ث
ג	ج
ג	غ

ח		ح
כ	ך	ك
כ	ך	خ
ד		د
ז/ז		ذ
ר		ر
ז		ز
ס/ש		س
ש		ش
צ	ץ	ص
צ	ץ	ظ/ض
ט		ط
ע		ع
פ	ף	ف
ק		ق
ל		ل
מ	ם	م
נ	ן	ن
ה		ه/ه
ו		و
י		ی/ي

Table 2 - The orthography of ms.5491

Since the actual date of writing of the text can be traced back to the 15th century, the text ought to be analysed within the context of those texts collected after the historical dramatic change that occurred in the 15th century and that was watershed between Medieval and Late Judeo-Arabic.¹⁹¹ The main emerged peculiarities concern the use of some diacritics used to mark Arabic letters not present on the Hebrew system, and some inconsistencies related to the variable use of some characters.

4.2.2.1 Inconsistencies in representation of characters

As shown in table 2, it can be noticed that different characters can be employed in order to depict the same Arabic grapheme. It is the case of the Arabic ذ whose representation fluctuates from the use of ז to ד (at time even within the same line as can be seen in the first following example) and of س which is mostly represented with ס, but at times with ש.

E.g.,

18r l. 5	זהב [...] זהב Spelling of Ar ذ /dh/	'gold' Ar. script ذهب *זהב [...]
15v l. 9 18r l. 9	סיידנא אלמשכן Spelling of Ar س /s/	'our Lord' Ar script سيدنا 'habitation' Ar. script المسكن

¹⁹¹ See chapter 2.

As to the switch between ש and ס, it is interesting the case of the word אלשכינה (18r l. 15) that can be translated in English as ‘Divine Presence’. This is one of those cases in which the linguistic proximity between Arabic and Hebrew makes it challenging to determine the actual linguistic entity of the term. In this case, for instance, אלשכינה could be the Arabic word سَكِينَة [sakīna] where a switch among letters (ש instead of ס) has taken place (as in the previous examples), or the Hebrew word שְׁכִינָה determined by the Arabic morpheme אֵל.¹⁹² Even though the second case seems to be the least likely (considering that our text tends to follow the Arabic grammatical structure and the occurrence of hybrid forms is pretty rare), these are the types of problems that can be encountered and have to be taken into consideration in the analysis; indeed, the occurrence of foreign (mostly Hebrew and Aramaic) elements is not only very recurring in Judeo-Arabic texts, but is one of the main features of this language variety.

On the other side, another phenomenon that occurs is the use of the same Hebrew characters to represent two different Arabic letters; it is the case of the Hebrew ז that is here employed to mark both Arabic ض /d^ʕ /, and ظ /ð^ʕ /.

E.g.,

15v l. 4	אחפן	‘I keep’ Ar. script احفظ
19r l. 14	מריצה	‘sick’ Ar. script مريضه

The case of the He ה is similar: it is used both to represent ه and, when in final position of the word, *tā marbūṭa* (e.g., 1). Nonetheless, the *tā marbūṭa*, even if quite infrequently, can be represented with ת, probably as an imitation of Hebrew, or, at times, as a result of the

¹⁹² Anyhow, the word שְׁכִינָה, (Post Biblical Hebrew word) in Hebrew has the same meaning as in Arabic and Aramaic; “Properly the verbal n. of שָׁכַן (= he dwelled, abode), and lit. meaning ‘the dwelling place (of God)’. Aram. שְׁכִינָתָא, and Arab. sakīna (= the Divine Presence) are Heb. loan words”. Source *Klein Dictionary* (Klein and Sarel 1987).

pronunciation of the female morpheme in context (for instance when the term is in the construct state: e.g., 2).

E.g., (1)

13v l. 16	הלה אלצפה Use of ם to mark both ם and ם	‘this characteristic’ Ar. script هذه الصفه
-----------	--	---

E.g., (2)

16r l. 2	אחבת נפסי Use of ת to define <i>tā marbūṭa</i>	‘love of my soul’ Ar. script احبه نفسي
----------	---	---

4.2.2.2 *Matres lectionis and the marking of vowels*

The following features can be observed in the text, as far as the use of semivowels to mark long and mid vowels, and the representation of short vowels, are concerned.

- *Scriptio* of medial *ā*

Scriptio plena of medial long *ā* is usually marked with *ālef*, as it can be seen in the following examples.

13v l. 10	אלנאס	‘people’ Ar. script الناس
13v l. 19, 21; 14r l. 6, 18 and others	קאל	‘to say’ Ar. script قال

An orthographic feature is worth to be noticed in this respect. *Álef* used to occur in some words that in Arabic are properly written with *dagger 'alif*,¹⁹³ is the case of words where the long vowel *ā* should be written with the ‘miniature’ *'alif*.

E.g.,

14r l. 12	פלדאלך	‘Therefore’ Ar. script *فلذالك
-----------	--------	-----------------------------------

Nevertheless, this orthographic peculiarity is not a fix rule, and inconsistencies are found in this respect; is the case of the words *هذا* and *هذه* ‘this’ (masculine and feminine) where the dagger *'alif* is usually unwritten in the text. Thus, the regular forms, that can be found are *הדא* and *הדה* respectively. The same happens with the word for God, as *الله* is typically written *אללה*.

- Spelling of *'alif maqṣūra bi-ṣūrat al-yā*

Spelling of ending long *ās* typically spelled in Classical Arabic with *'alif maqṣūra bi-ṣūrat al-yā* is usually marked with *yod* in nouns as in *אלמעני* Ar *المعنى*, Eng ‘the meaning’,¹⁹⁴ and prepositions as in *חתי* Ar *حتى* Eng ‘until’,¹⁹⁵ and *אלינא* Ar *اليينا* Eng ‘to us’.¹⁹⁶ Nonetheless, even though less common, cases where *'alif maqṣūra bi-ṣūrat al-yā* is marked with *álef* can be found, and the inconsistency occurs even within the same page.

E.g.,

13v l. 13	עלי	‘on, upon’ Ar. script على
13v l. 14	עלא	

¹⁹³ ‘Dagger *'alif*, Ar. *ألف خنجرية*.

¹⁹⁴ In 18r l.1; 20r l.12 and others.

¹⁹⁵ In 14v l.4; 34r l.14 and others.

¹⁹⁶ In 14r l 13.

- *Scriptio* of short vowels

As a rule, the occurrence of *scriptio plena* of short vowels is very uncommon, and the orthography of the text uses to follow that of Classical Arabic. By the way, some exceptions take place in that respect; some examples will follow.

E.g.,

15v l. 6	חסינה <i>Scriptio plena</i> of short <i>a</i> , marked with <i>yod</i>	‘any good’ Ar. script ¹⁹⁷ * حسنه
13v l.15	היא <i>Scriptio plena</i> of final short <i>a</i> , marked with <i>álef</i>	‘she’ Ar. script [*] هيا
14v l. 4	אהבוך <i>Scriptio plena</i> of short <i>u</i> , marked with <i>waw</i>	‘to love you’ Ar [*] احبوك

As can be noticed, the spelling of short vowels is not consistent in this text. In fact, despite short vowels seems not to be marked very frequently, *scriptio plena* of the letters is not completely absent.

Furthermore, in some cases the *matres lectionis* are employed no matter the actual vocalisation of the word, according to the Classical standards (as for the *yod* in חסינה).

---

¹⁹⁷ Another possible reading for this term – which so spelled is very uncommon in this context– is the diminutive [husayna]. This last hypothesis has been outlined by the suggestion of Professor Mascitelli.

4.2.2.3 *The disappearance of the hamza*

In line with the majority of texts written in Middle Arabic, here, too, we may notice the dropping of the *hamza*. The disappearance of the *hamza* is seen in the orthography; the *hamza* is usually replaced with the semi-consonant corresponding to the short vowel that originally followed it.

E.g., /'a/ > /ā/

אלאול

Ar. script الأول Ar الأُول [al-'awwal]

E.g., /'i/ > /ī/

אלי

Ar. script الي Ar إلى ['ilā]

4.2.3 *Lexicon*

4.2.3.1 *Occurrence of non-Arabic elements*

The occurrence of Hebrew and Aramaic elements embedded in the Arabic text is one of the main features of Judeo-Arabic texts. More specifically, these items can be lexical (terms) or grammatical (morphological elements); in the latter case, the resultant form is usually a hybrid, derived from Arabic and Hebrew morphological interference (for instance, it can be found a Hebrew word determined by the Arabic article الـ [al-]).

The text that has been analysed has plenty of Hebrew words incorporated within the Judeo-Arabic text's portion. What can be observed is that from a grammatical point of view the text is not altered and no hybrid form is present. In this respect, the only hybrid phenomena that can be found are orthographic, but they are to be analysed within the frame of the so-called

Hebraized orthography, which results from a mixture of Classical Arabic and Hebrew elements by definition. Concerning the presence of Hebrew elements, two cases of occurrence recurring in the text and can be highlighted:

- a) single Hebrew words;
- b) quotations.

- Occurrence of Hebrew lexical elements

This Judeo-Arabic commentary on the Song of Songs is full of Hebrew words embedded within the text. As a rule, these words are not orthographically marked in any way, but they are just juxtaposed to the previous and following (Judeo-) Arabic words. Most of the Hebrew terms are proper nouns; nevertheless, it is worth pointing out that we may find the same proper nouns spelled in Arabic within the text, albeit with lesser occurrence (e.g., ‘Solomon’ is spelled both סלימאן and שלמה). Some examples will follow. 13v l. 6; 38v l. 6; and others.

E.g.,

- Solomon	שלמה	(36 occurrences)
- Moses	משה	(21 occurrences)
- Aaron	אהרן	(17 occurrences)
- Mariam	מרים	(6 occurrences)
- Isaiah	ישעיה	(4 occurrences)

The occurrence of some proper nouns within the Judeo-Arabic text is by the rule higher in percentage as compared with the same nouns spelled according to Arabic. In addition to proper nouns, other Hebrew words, are found in the text. As a rule, these are related to important elements/concept for the interpretation. E.g., ‘the two cherubs’ ושני כרובים, ‘ten Commandments’, found with different spelling in the text עשרת הדברות and עשר הדברות

‘Seventeenth of Tammuz’ שבעה עשר בתמוז. It is of interest to note that, considering the proximity of the two languages, the occurrence of Hebrew words within the Judeo-Arabic text may involve several problems of analysis and interpretation of the evidence. See for example, the case of the word אלתורה (13v l.15); apparently, two possible ways might be postulated to analyse this term according to its orthography:

- 1) it is an hybrid form made by the Hebrew word determined by the Arabic article;¹⁹⁸
- 2) it is an Arabic word in which the 'alif has dropped and the *tā' marbūṭah* is rendered by *he*.¹⁹⁹

Nevertheless, the second hypothesis has to be rejected if we consider that in Quranic Arabic the word is spelled with *yā'* for long 'alif (cf. Aḥmad Muḥtār and 'Abd al-'Āl 1988, 2:39).²⁰⁰

- Quotations

Another common phenomenon that has been enquired is the occurrence of quotations; these are incorporated in the Judeo-Arabic text but usually preceded by expressions such as וקאל and לקולה²⁰¹ (or their abbreviations, בקו, לקו).²⁰²

The quotations are of two types: internal (references to the Song of Songs), and external (references to other biblical texts). In the first case, a certain verse of the Song (in its original language) is quoted within the Judeo-Arabic commentary for explanatory purposes.

E.g., 15v l. 9 אל תראוני קאל פלדאלך 'So he said, *Don't stare at me*'.²⁰³

אל תראוני	קאל	פלדאלך	
(He) אל תראוני			فذلك قال (Jrb)
<i>Don't stare at me</i> (SoS 1:6)			So he said

¹⁹⁸ He תוֹרָה [torah].

¹⁹⁹ Ar توراة [tūrāh].

²⁰⁰ I thank Professor Mascitelli for suggesting me this last cue of analysis on the matter.

²⁰¹ Ar لَقْوْ لَهُ [liqawlihi].

²⁰² This kind of expressions are common in Judeo-Arabic commentaries. The same use is described in the Judeo-Arabic translation and commentary on the Book of Esther by Saadiah Gaon edited by Wechsler (2015).

²⁰³ The emphasis of the quotation is expressed in *italics* in this and the following examples.

In the case of external references that have the purpose of interpreting and explaining eventual passages of the commentary, the practice is to cite part of a verse of a bible book; several examples from the text will follow.

E.g.,

- Exodus 24:7 כקֹּדֶשׁ וַיִּקַּח אֶת סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם (18r l.4);
- II Kings 2:11 לִקְדֹּשׁ וְהִנֵּה רֹכֵב אֵשׁ וְסוֹס אֵשׁ (16v l.11);
- Psalms 106:20 כִּי וַיִּמְרֹדוּ אֶת כְּבוֹדֵם בְּתִבְנִית שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב (15v l.8);
- II Samuel 12:12 כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ בְּסִתְרֵי וְאֵנִי נֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל וְנֹגֵד הַשֶּׁמֶשׁ (15r l.14);
- Isaiah 5:7 וְקָאֵל כִּי כְרָם יְיָ צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה (13v l.19);

5 The manuscript Cod. Sim. Heb. 90: a case study

The manuscript Cod. Sim. Heb. 90²⁰⁴ belongs to the collection of the Judeo-Arabic manuscripts of the *Royal Library* (National Library of Denmark and University Library of Copenhagen), and is part of the Jewish Collection of David Simonsen (the manuscript is unpublished to date). It is a 17th-century manuscript (from Eastern origin) and consists in the Song of Songs, its Targum, and a Judeo-Arabic translation of the latter.

The investigation on ms. Heb. 90 that will be outlined is not intended to be exhaustive; however, since it is particularly interesting either from a palaeographical and orthographic angle, we found it relevant to present it as a case study. Moreover, the document is interesting in our perspective since can be framed within the Parabiblical literature, investigation context of our research. Unlike ms. 5491—where we found a Judeo-Arabic translation of the Song and a commentary,—in the case of ms. Heb. 90, Judeo-Arabic is used to translate the Targum itself. As has been previously outlined,²⁰⁵ a Targum consists of a verbatim translation of the Bible in Aramaic with eventual explications (expansions made by explicative glosses). As we will see in several examples that follow, the character of both palaeographic features and style in ms. Heb. 90 differs from that of ms. 5491.

The main linguistic and orthographic features that came to light following the translation and analysis of the text will be outlined; we will focus on:

- 1) Alphabetic features;
- 2) Spelling of the definite article;
- 3) Using of *matres lectionis* and marking of vowels;
- 4) Numerals;
- 5) Gender and number in nouns and pronouns.

---

²⁰⁴ Henceforth ‘ms. Heb. 90’.

²⁰⁵ See Chapter 1.

Furthermore, in the last part of the chapter, we will describe the most important characteristics of the manuscript from a palaeographic point of view; every peculiarity will be shown accompanied by an image.

5.1 General features

The title of the work is **שִׁיר הַשְּׁרִירִים** (Heb. *Šīr Haššīrīm*) and it contains the Song of Songs, its Targum and the Judeo-Arabic translation of the latter. The manuscript consists of 36 sheets, 16 cm high and 11 cm wide. The last part of the Judeo-Arabic translation is missing in the manuscript; it is acephalous and without colophon, leaving out any information about the author, the place and the exact date of transcription. As to the *mise en page*, the text contains approximately 25 lines per page; the material of the writing surface is paper.²⁰⁶

5.2 Linguistic and orthographic features

The text shows all the typical characteristics of a *šarḥ*,²⁰⁷ the literary genre of verbatim translations of sacred texts into Judeo-Arabic. For example, the text of the Targum is translated word-for-word into Judeo-Arabic, shaping, sometimes, un-Arabic sentences. Therefore, unless few exceptions (e.g., the postponement of the demonstrative adjective: תוסביהא האדי), in this text it is possible to observe dialectal features mostly in the orthography, rather than in the syntax and in the morphology, which gives us useful hints on phonology. Furthermore, the text is written in a Hebraized orthography, another specific features of the *šurūḥ*;²⁰⁸ as we have seen, the influence of Hebrew in this writing is found not only in orthography: one of the common features, in fact, is the use of *'ilā* (here spelled אילא) to mark the direct object, as in

---

²⁰⁶ Other specific codicological features (achievable with the material analysis of the manuscript) are not retrievable.

²⁰⁷ See § 2.3.1.

²⁰⁸ See § 2.3.3.

imitation of the Hebrew particle 'et אַת. The most significant linguistic and orthographic features of the text will follow.

1. Alphabet and diacritical marks

In line with the majority of Judeo-Arabic manuscript witnesses, the text adopts the characters of the Hebrew alphabet (including the final forms of the letters) which are marked with diacritical dots according to phonetic principles or by imitation of the Arabic alphabet. As to the correspondence system of the alphabets, the diacritical marks are used inconsistently, meaning that the same letter is at times marked with a diacritical and at times is not (as it is the case of א \ א̣ and פ \ פ̣ for ج /g/ and ف /f/ respectively).

ש is made with ש or with ש interchangeably, ט and ז are always represented with ט and ז respectively, without dots. ח is made with ח. צ stands for both ظ and ص and א stands for both غ and ج.

The *hamza* is always dropped e.g., ביר אל מא (بیر الماء²⁰⁹).

2. Spelling of the definite article:

In most cases the definite article is spelled morphophonematically, regardless of the actual pronunciation, and is written detached from the corresponding word. The only exception is in the spelling of the article when it follows the preposition *fī-*. In this case, it is represented phonetically.

E.g.,

Figure 8 - אל עאלם

²⁰⁹ Ar بئر الماء [bi'r al-mā'].

Figure 9 - פיל

3. *Matres lectionis* and the marking of vowels: phonetic principles and inconsistencies

The text shows, in general, a tendency in the *scriptio plena* of short /u/ and /i/; nevertheless, this tendency appears sometimes inconsistent within the text, where the same word appears occasionally spelled perfectly in line with the Classical Arabic spelling.

E.g., Ar العالم [al-‘ālam]²¹⁰ אל עאלם vs אל עאלים

Figure 10 - אל עאלם

Figure 11 - אל עאלים

Phonetic principles are also pursued in the *scriptio plena* of medial *ā* in the cases where the Classical Arabic system would use a *scriptio defectiva* e.g., אהאדא.²¹¹

Inconsistencies are found in the spelling of *‘alif maqṣūra*, marked with both ה and א, even in the same word e.g., מוסה / מוסא ‘Moses’.

²¹⁰ We deduce that here the meaning is that of [al-‘ālam] (‘world’) and nothing else from the comparison with the Aramaic text (Cf. P. S. Alexander 2003).

²¹¹ About the phenomenon in the Early Judeo-Arabic orthography cf. Hopkins and Blau (1984, 20).

In general, the spelling shows a clear preference for the vowel /u/; this preference is seen in particular in vowel shifts such as /a/ > [u]: תוסאביה (Ar تَسَابِيح [tasābīḥ]).²¹²

Consonantal *w* and *y* are marked with וו *ww* and יי *yy* respectively.

4. Numerals

Ten songs are presented in the first part of the manuscript, chosen here as a sample. Something interesting happens with the numerals: some of them are correctly spelled according to their feminine ordinal form, but others are misspelled.²¹³ Interesting is the case of אל אוולאנייה *Jrb* الاولانية ('The first'), due probably to a hypercorrection based on the spelling of the word 'the second' אל תאנייה, on the other hand properly spelled. In אל כמסא ('the fifth') the long *ā* is lacking. In אל סאתתיה ('the sixth') it seems that the form used is that of the cardinal number instead of the ordinal one. In אל עסרא ('the tenth') the long *ā* is missing as well.

The 10 songs, as written in the text:

אל תוסביחא אל אוולאנייה "The first song"

אל תוסביחא אל תאנייה "The second song"

אל תוסביחא אל תאלתא "The third song"

אל תוסביחא אל ראבעא "The fourth song"

אל תוסביחא אל כמסא "The fifth song"

אל תוסביחא אל סאתתיה "The sixth song"

אל תוסביחא אל סאבעא "The seventh song"

אל תוסביחא אל תאמניה "The eighth song"

---

²¹² This linguistic phenomenon, very common among Jews, was examined by Hary in the context of the written forms of Spoken Late Egyptian Judaeo-Arabic (B. H. Hary 2017, 17).

²¹³ Even though, in the Middle-Arabic context, we prefer to use the term "deviation" (from the Classical Arabic system) rather than misspelling.

אל תוסביחא אל תאסעא “The ninth song”

אל תוסביחא אל עסרא “The tenth song”

5. Gender and number: nouns and pronouns

The enclitic -הון is used within the text when referring to any plural subject, both masculine and feminine. Final -ו or final -ה are interchangeably used for the possessive masculine, singular pronoun, evidence of the mixture of the Phonetic and the Arabicized orthography within the text. Final -הא stands for the feminine, singular possessive pronoun.

The feminine nouns are interchangeably marked with ה , א and ת .

E.g.,

Figure 12 - לילית Ar *ليلة*

Figure 13 - נבזרה Ar *نُبُوَّة/نبوءة* Ar *נבווה*

Figure 14 - תאלתא Ar *ثالثة*

5.3 Further comments on palaeography

In this section some selected figures will show the main peculiarities of this manuscript from a palaeographic point of view, e.g., script, ligature, and so forth (we will also outline a codicological example).

- 1) The beginning of a new paragraph is usually marked with a bigger script:

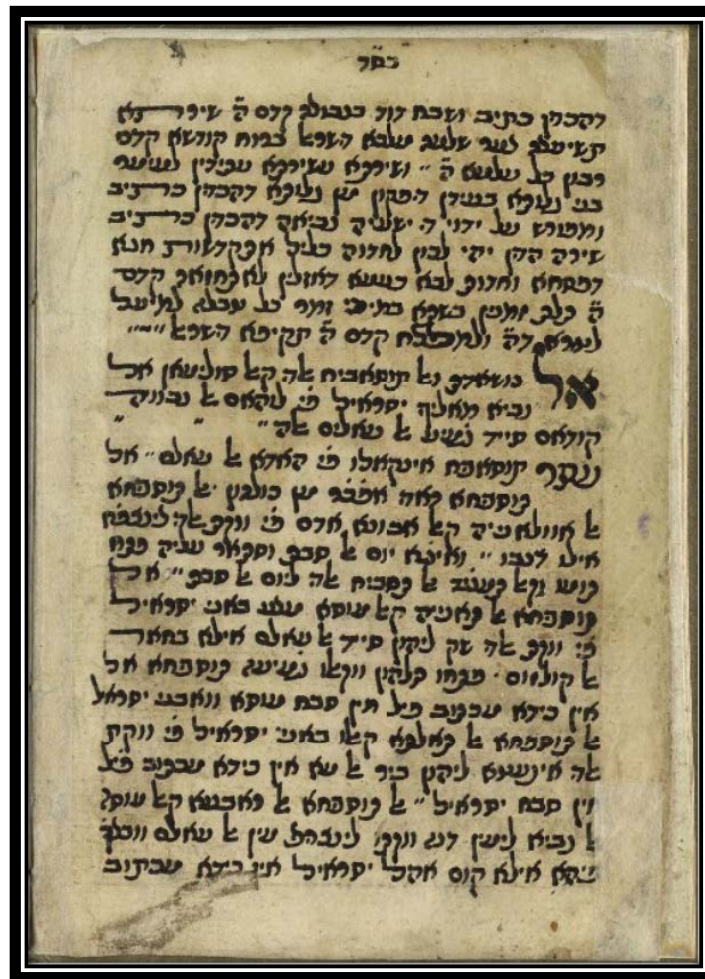

Figure 15 - אל—Incipit of a paragraph

- 2) The author used to stretch some letters at the end of the line, in order to make the *mise en page* look better:

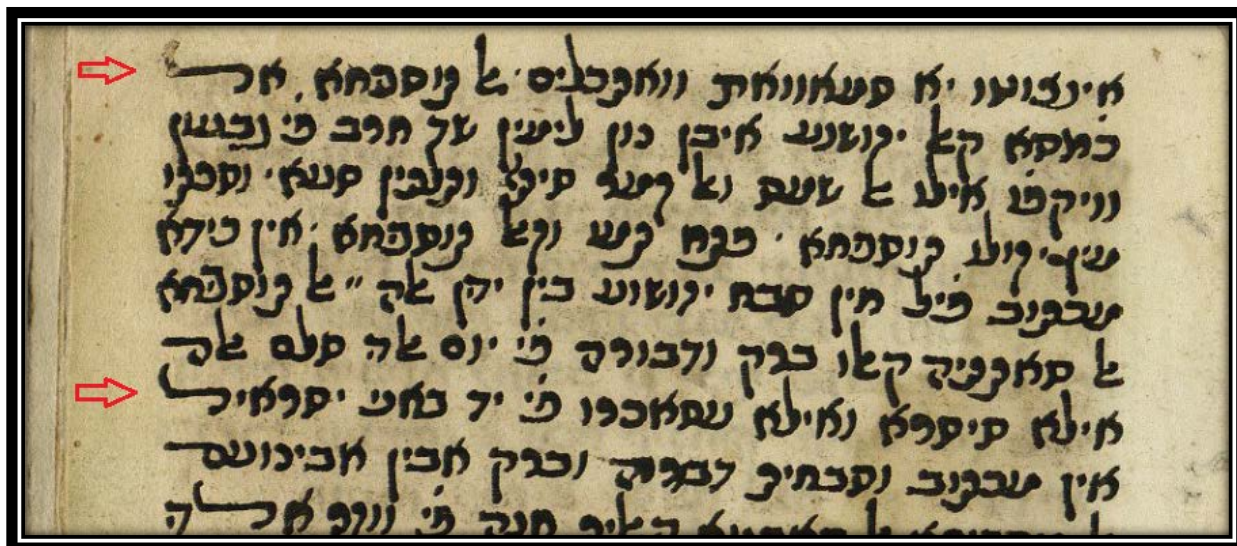

Figure 16 - Stretched lamed

- 3) The *'alif-lam* ligature is quite frequent:

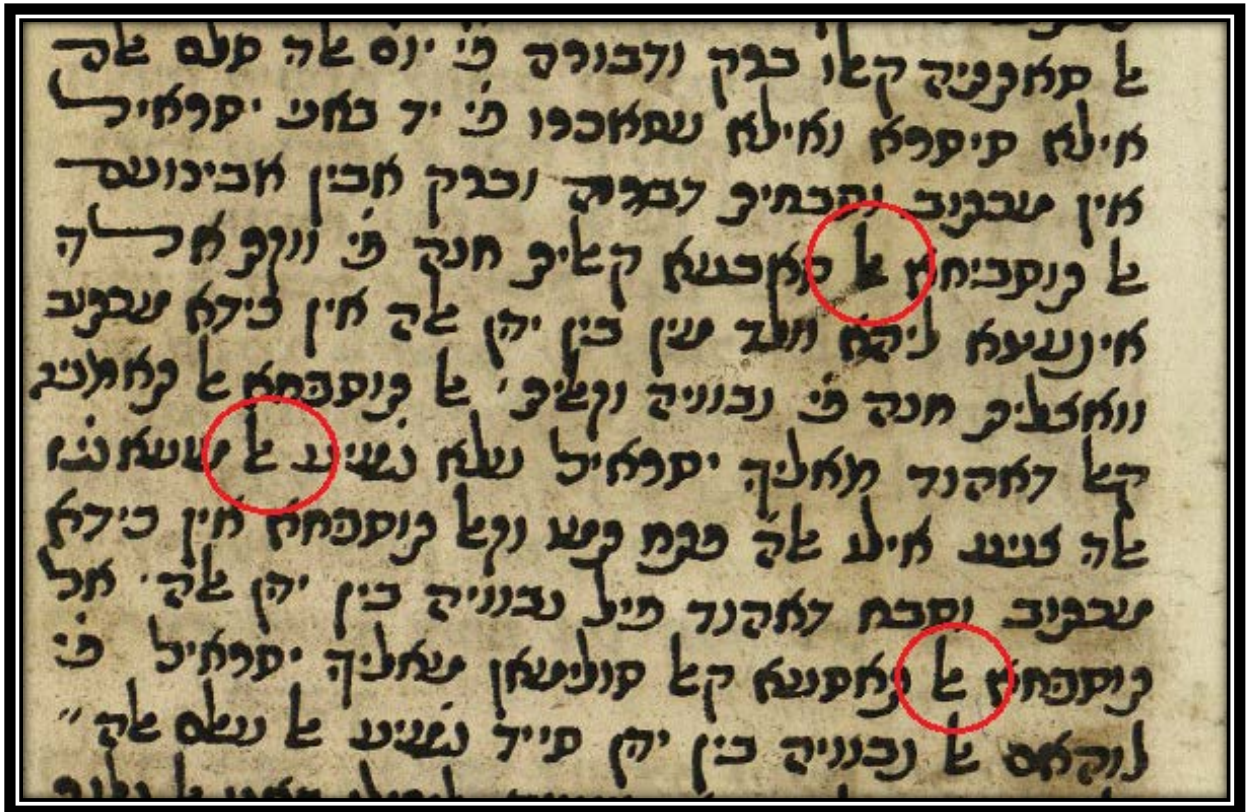

Figure 17 - 'alif-lam ligature

4) The use of *signes-de-renvoi*:

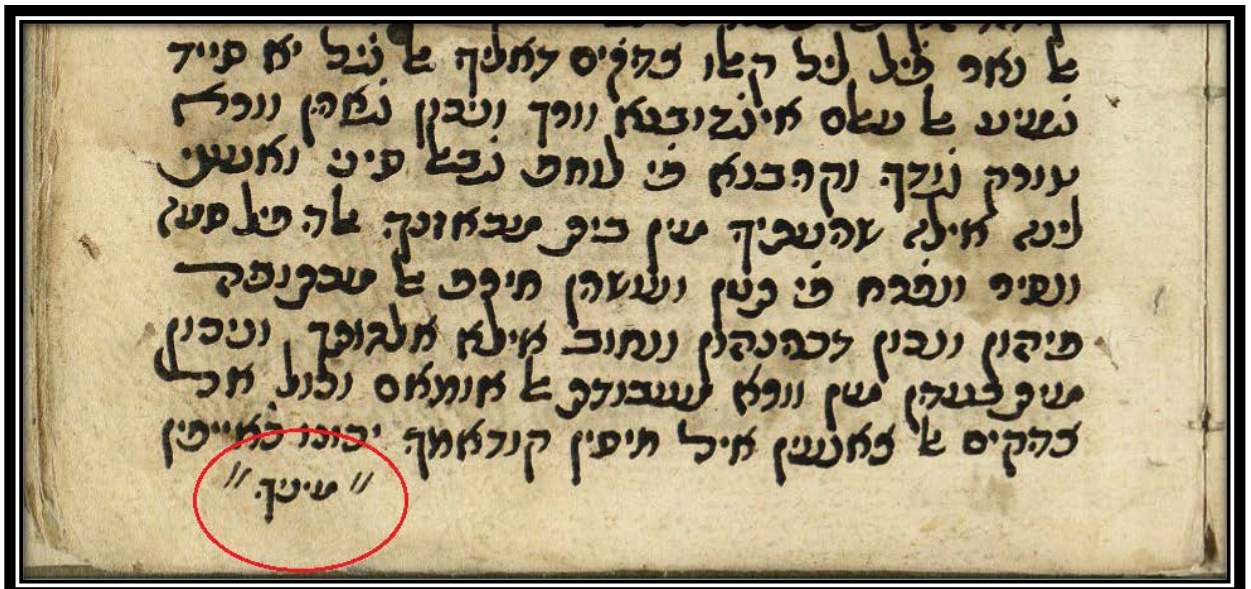

Figure 18 - Signe-de-renvoi

- 5) Some letters appear to be written in different ways, no matter the position they occupy within the word:

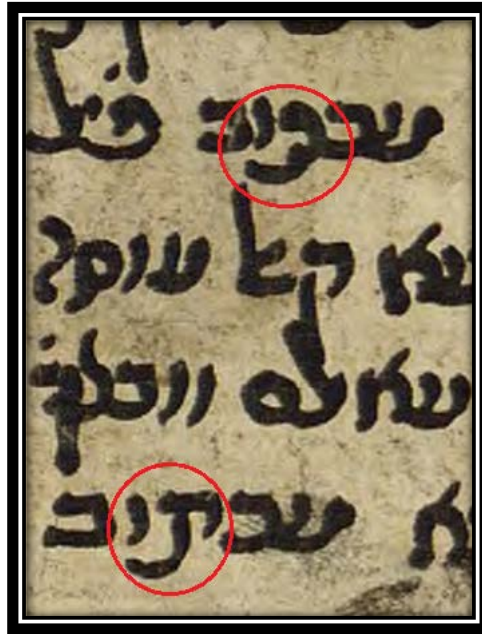

Figure 19 - Letter ת

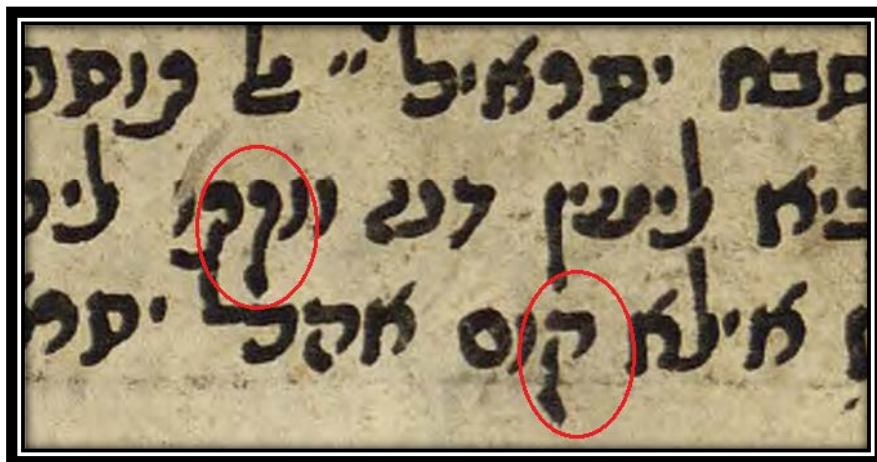

Figure 20 - Letter ק

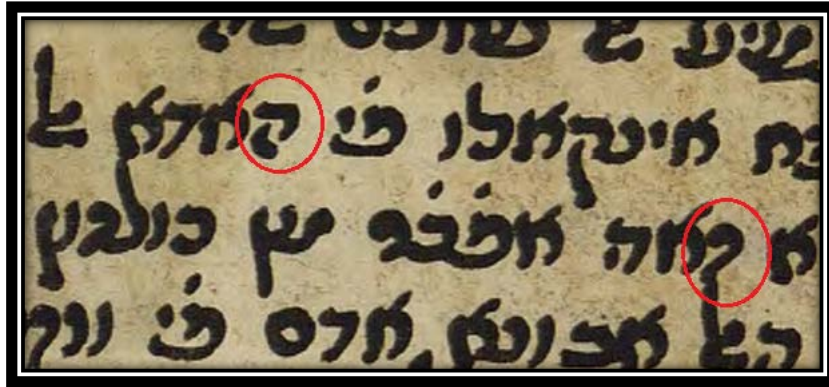

Figure 21 - Letter ח

6 Conclusions and final remarks

The present work aims to shed light on Judeo-Arabic as a linguistic variety arisen in the context of Neorabic, i.e. after the 7th century CE, and on the progressive spreading of Arabic outside the Arabian Peninsula. More specifically, the language was investigated taking into account the—divergent at times—theories that have been outlined on the emergence and development of the dialectal forms of Arabic by scholars. The leitmotiv of the entire work was the concept of *continuum*, a key-word that was useful to tackle several points. Some of the crucial issues will be summed up hereunder.

- 1) The importance to analyse Judeo-Arabic in a cross-cutting way, i.e. within the wider context of the *script-language-allography*, which corresponds to the graphemic variation of ‘one language written with the script of another’.
- 2) In sociolinguistics, the need to look at the phenomenon of diglossia in the Arabic-speaking world according to a less dichotomic and more flexible model and from a sociolinguistic perspective. This type of perspective, formalised in academia as diglossia-cum-continuum, seems more suitable to describe the variation within the authentic linguistic environment.
- 3) In the light of 2), the urge to describe the Middle Arabic dialects, and consequently Judeo-Arabic, as language varieties that move on a continuum. More specifically, the continuum of Middle Arabic languages is made of infinite numbers of forms, providing x-percentage of analytic/-synthetic structures, colloquial/-standard styles, hypocorrect/-hypercorrect forms.
- 4) Investigating Judeo-Arabic on the basis of two distinct, but interdependent, levels of analysis:
  - a) as part of the linguistic continuum outlined in 3);

- b) as a consequence of a distinctive socio-linguistic environment which sees the Arabic-speaking Jews as principle actors in a Muslim Arabic-speaking community. The historical developments that have taken place over the years determined crucial changes within the linguistic system. The result of these developments will be visible in the texts and in orthographies variations in particular.

This research brought out the necessity of working on Judeo-Arabic texts through a way of going that takes into account, above all, what it is characterised for; such a feature is, according to us as Arabists, their script.²¹⁴

In the attempt to delineate the guidelines for teaching Judeo-Arabic to Arabist learners (cf. Lanza 2018), we imagined a ranking of difficulties that an Arabist would face in approaching this variety. Surely, the first obstacle would be dealing with a different orthography. Then, we assumed that the occurrence of non-Arabic elements embedded within the text underlie the need for some knowledge of Hebrew and Aramaic. Finally, a knowledge of Classical Arabic may not be enough, but a certain familiarity with the dialectal forms seems to be necessary in order to identify hypo- and hypercorrections in the light of Middle Arabic uniqueness.

Accordingly, we hardly believe that a Judeo-Arab student should learn how to deal with Judeo-Arabic in its own script as a first step. In this respect, we think that any normalisation (in terms of transcription or standardisation) of the text should be avoided, because the document would be compromised. The reason is simple, and concerns the distinctiveness of the variety itself: broadly speaking, it is a non-standard language in transcription by definition,²¹⁵ and a work of edition should keep trace of its originality.

---

²¹⁴ It is taking for granted that the mandatory requirement for those whom undertake the study on Judeo-Arabic is to have knowledge of Arabic language.

²¹⁵ As we have seen, the system of transcription between the Arabic and the Hebrew alphabets is not univocal.

An evidence in support of what we are claiming can be found in the brief analysis of Ms. London, BL, Or, 1476;²¹⁶ the edition shows the text transliterated in Arabic characters only, and this made it difficult for us to deal with the exact reconstruction of the text in a comparative perspective. As a matter of fact, assuming that the orthography, more than semantics especially if we analyse biblical translations, is the most relevant mark of Judeo-Arabic texts, inconsistencies in the spelling could be a relevant indication of a different date of origin or a different literary tradition of the texts. So, for reconstructing author intentions in writing, it must to be considered the importance of taking a trace of the original (even if it is not in line with the standard).

In this perspective, we would suggest a stratified model for the text's editions. This model is made of one mandatory (below emphasized in bold face) and n optional levels.

Level 1. Digitalisation of the original manuscript text

Level 2. One-to-one conversion of the word letters (Hebrew to Arabic)

Level 3. Arabization (Normalization to Classical Arabic)

Level 4. Others (e.g., transcription in IPA, gloss, and so forth)

E.g.,

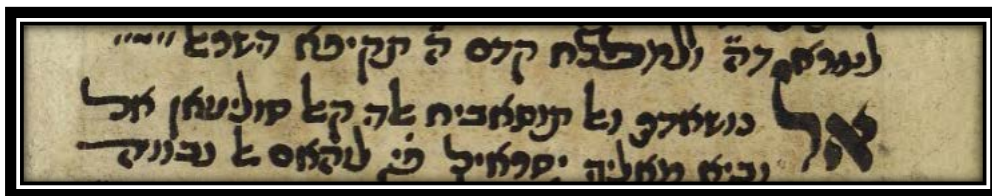

Figure 22 - Incipit Judeo-Arabic Song of Songs Targum translation ms. Heb. 90

---

²¹⁶ See chapter 2.

Level 1. Digitalisation	אל נושאדת ואל תוסאביח אלדי קאל סולימאן אל
Level 2. Transcription	ال نوحدات وال توسايح الذي قال سوليمان ال
Level 3. Normalisation	النشيد والتسايح الذي قال سليمان ال
Level 4. Others	---

Ms. 5491 has been investigated in the light of the previous assumptions. Several linguistic and stylistic evidences resulted from the analysis of the Judeo-Arabic portion of the text which has been undertaken according to its literary context:

- the orthography of the text does not deviate from that of other Judeo-Arabic 15th-century texts written in a Hebraized orthography;
- the style of the *šarḥ* portion of the text differs from that of the commentary in terms of syntax. It underlies the 15th-century common practices among intellectual Jews to translate verbatim (in order to maintain the sacredness of the texts); hence, the syntax of the commentary is ‘more Arabic’, and common features of the Middle Arabic sentence structure can be found in it;
- many non-Arabic words and Hebrew quotations are embedded within the Arabic text; these latter consist in Bible internal (relating to the Song of Songs) and external (references to other passages of the Bible) citations, for exegetical purposes;
- the text exhibits several noteworthy features, mostly related to its lexicon and syntax as far as word-for-word translation of the Bible is concerned, and to the exegetical interpretation portions, filled with Hebraisms. Yet, in terms of phonetics and phonology, it does not exhibit particular deviations from 15th-century Judeo-Arabic commentaries written within the *šarḥ* literature. As a matter of fact, since the standard was already widespread, it is rare that these

types of texts would differ greatly from each other in terms of style and text structure.²¹⁷

Ms. Heb. 90 (17th century), on its part, shows interesting features, both linguistic and palaeographic. In the present research, it was meant to represent a case study aiming at shedding light on diverse devices that can be found in this type of ‘translations of translations’ (to stick to our concept of satellite-texts of the Scripture).

Orthographically, this text is written in a Hebraized orthography; however, unlike ms. 5491, the influence of Hebrew and Aramaic is found here in grammar as well as, for instance, in the common use of *'ilā* (here spelled אילא) to mark the direct object, as in imitation of the Hebrew particle *'et* את, or the final א as, probably, an influence of the Aramaic orthography (emphatic state); e.g., נביא (Ar نبي [nabī]). Although both texts are written in a Hebraized orthography (that, as we know, is a mixed of the Arabized and the Phonetic one), the author of ms. Heb. 90 tended to a more phonetic representation, e.g., פיל נבויה (ms. Heb. 90) פי אלעאלם (ms. 5491). Furthermore, ms. Heb. 90 exhibits interesting calligraphic and palaeographical peculiarities that have been illustrated in the dedicated chapter (§ 5.3).

In conclusion, we would like to stress the IT methodologies that have been employed to first encode the text and finally extract useful information. The potential of such a methodology is noteworthy if we consider the possibility to extend the standard to other Judeo-Arabic translations and commentaries (where lexicon features or other peculiarities can be marked) with the aim of building a significant network among the texts.

Moreover, the semi-automatic transcription of the text into Arabic characters elaborated by the Python interpreter²¹⁸ shows the possibility of creating an updated code able to make this transduction truly effective (for the purpose of make these literatures finally more accessible). The idea for further research on the topic is to

---

²¹⁷ See chapter 1 for further details on the different text standard in use in the Middle Age.

²¹⁸ See Appendix C.

increment the code on the basis of a Finite State Automaton (FSA);²¹⁹ this structure would thus be able to produce an algorithm dependent on different variables, including the input and output characters and the functions that regulate the transitions. The idea is to generate a starting pattern, to map a source symbol sequence (that should, of course, include all types of variants) in order to let the program derive all the possible combinations and “translate”, or better, generate, the equivalent string of words in Arabic.

---

²¹⁹ An automaton usually employed for dealing with Type-3 Languages (‘Regular Languages’ according to Chomsky typology of grammars).

References

- Ackroyd, Peter R. 2001. *Exile and Restoration: A Study of Hebrew Thought of the Sixth Century B.C.*
- Aḥmad Muḥtār, ‘Umar, and Sālim mukarram ‘Abd al-‘Āl. 1988. *Muḡ‘Am al-Qirā’Āt al-Qurāniyya. Ma‘ Muqaddima Fī al-Qirā’Āt Wa ’ašhar al-Qurrā.* Vol. 2. Kuwait: Kuwait University.
- Alexander, Philip. 1994. “Tradition and Originality in the Targum of the Song of Songs.” In *The Aramaic Bible: Targums in Their Historical Context*, edited by Derek Beattie R.G. and Martin McNamara J., 318–39. Sheffield, England: Sheffield Academic Press.
- Alexander, Philip S. 1988. “Retelling the Old Testament.” In *It Is Written: Scripture Citing Scripture: Essay in Honour of Barnabas Lindars*, 99–121. Cambridge: University Press.
- . 2002. “Notes on Some Targums of the Targum of the Song of Songs.” In *Targum and Scripture: Studies in Aramaic Translation and Interpretation in Memory of Ernest Clarke*, 2:159–74. Leiden: Brill.
- , ed. 2003. *The Targum of Canticles*. The Aramaic Bible, v. 17A. Collegeville, Minn: Liturgical Press.
- Alexander, Philip S., Armin Lange, and Renate Pillinger, eds. 2010. *In the Second Degree: Paratextual Literature in Ancient Near Eastern and Ancient Mediterranean Culture and Its Reflections in Medieval Literature*. Leiden; Boston: Brill.

- Al-Jallad, Ahmad. 2017. "The Earliest Stages of Arabic and Its Linguistic Classification." In *The Routledge Handbook of Arabic Linguistics*, edited by Elabbas Benmamoun and Reem Bassiouney, Routledge, 315–31. London.
- Al-Wer, Enam. 1997. "Arabic between Reality and Ideology." *International Journal of Applied Linguistics* 7 (2): 251–65.
- Bacher, W. 1883. "Die Saadjanische Uebersetzung Des Hohenliedes Bei Abulwalid Merwān Ibn Ganāh Nebst Einigen Bemerkungen Zu Merx' Ausgabe Derselben." In *Die Saadjanische Uebersetzung Des Hohen Liedes Ins Arabische*, 202–11.
- Badawi, As-Said Muḥammad. 1973. *Mustawayāt al-'arabiyya al-mu'ašira fī Miṣr*. El Cairo: Dār al-Ma'ārif.
- Badawi, ElSaid M. 1985. "Educated Spoken Arabic: A Problem in Teaching Arabic as a Foreign Language." In *Scientific and Humanistic Dimensions of Language*, edited by Kurt R. Jankowsky, 15. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/z.22.09bad>.
- Bar-Asher, Moshe. 1988. "The Šarḥ of the Maghreb: Judeo-Arabic Exegesis of the Bible and other Jewish Literature. Its Nature and Formulation." In *Studies in Jewish Languages. Bible Translations and Spoken Dialects.*, 3–34. Jerusalem: Misgav Yerushalayim.
- Barbiero, Gianni. 2004. *Cantico Dei Cantici. I Libri Biblici. Primo Testamento 24*. Milano: Paoline.
- Black, Jeremy A. 1983. "Babylonian Ballads: A New Genre." *Journal of the American Oriental Society* 103: 25–34.
- Blanc, Haim. 1964. "Notes on the Literary Idiom of the Baghdadi Jews." In *For Max Weinreich on His Seventieth Birthday: Studies in Jewish Languages, Literature, and Society*, 18–30. London: The Hague.
- Blau, Joshua. 1965. *The Emergence and Linguistic Background of Judaeo-Arabic: A Study of the Origins of Middle Arabic*. London: Oxford University Press.

- . 1977. “The Beginnings of Arabic Diglossia. A Study of the Origins of Neorabic.” *Afroasiatic Linguistics* 4: 175–202.
- . 1986. “The Jahiliyya and the Emergence of the Neo-Arabic Lingual Type.” *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 7: 35–43.
- . 1988. *Studies in Middle Arabic and Its Judaeo-Arabic Variety*. Jerusalem: Magnes Press, Hebrew University.
- . 2002. *A Handbook of Early Middle Arabic*. Jerusalem: Max Schloessinger Memorial Foundation, Hebrew University of Jerusalem.
- . 2006. *A Dictionary of Mediaeval Judaeo-Arabic Texts*. Israel: Israel Academy of Sciences and Humanities.
- Bloch, Ariel A., and Chana Bloch, eds. 1995. *The Song of Songs: A New Translation with an Introduction and Commentary*. 1st ed. New York: Random House.
- Botticini, Maristella, and Zvi Eckstein. 2007. “From Farmers to Merchants, Conversions and Diaspora: Human Capital and Jewish History.” *Journal of the European Economic Association* 5 (5): 885–926.
- Bowker, John. 1969. *The Targums and Rabbinic Literature: An Introduction to Jewish Interpretations of Scripture*. London: Cambridge U.P.
- Breed, Brennan W. 2014. *Nomadic Text: A Theory of Biblical Reception History*. Indiana University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt16gh7bm>.
- Brumer, Judah. 1984. *The Jewish Theological Seminary of America Library. Rabbinic Mss Catalog 1801-2100*. Vol. 1. New York.
- Budde, Karl. 1894. “The Song of Solomon.” *New World* 3: 56 ff.
- Bussmann, Hadumod, Gregory Trauth, Kerstin Kazzazi, and Hadumod Bussmann. 1996. *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Routledge Reference. London ; New York: Routledge.

- Carr, David McLain. 2003. *The Erotic Word: Sexuality, Spirituality, and the Bible*. New York: Oxford University Press.
- Carr, G. Lloyd. 1984. *The Song of Solomon : An Introduction and Commentary*. 1st. The Tyndale Old Testament Commentaries. Leicester: InterVarsity.
- Cassuto, Umberto. 1937. "TARGŪM." In *Enciclopedia Italiana*.
- Castelli, David. 1892. *Il Cantico Dei Cantici. Studio Esegetico, Traduzione e Note*. Firenze: Sansoni.
- Cohn-Sherbok, Dan. 1996. *Medieval Jewish Philosophy: An Introduction*. Curzon Jewish Philosophy Series. Richmond, Surrey: Curzon.
- Corriente, F.C. 1973. "Again on the Functional Yield of Some Synthetic Devices in Arabic and Semitic Morphology." *Jewish Quarterly Review* 64: 154–63.
- Cowley, A. E. 1929. *A Concise Catalogue of the Hebrew Printed Books in the Bodleian Library*. Oxford: Clarendon Press.
- Crawford, Sidnie White. 1998. "The Rewritten Bible at Qumran." In *The Hebrew Bible and Qumran*, 173–95.
- Crystal, D. 1991. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell Reference. B. Blackwell.
- Damsma, Alinda. 2014. "The Targums To Esther." *European Judaism: A Journal for the New Europe* 47 (1): 127–36.
- Davidson. 2003. "The Literary Structure of the Song of Songs Redivivus." *Journal of the Adventist Theological Society* 14: 44–65.
- Deller, Karlheinz. 1983. "STT 366. Deutungsversuch 1982." *Assur* 3, 139–53.
- Dijk, J. van, A. Goetze, and I. Hussey. 1985. *Early Mesopotamian Incantations and Rituals*. Vol. 11. Yale Oriental Series, Babylonian Texts. New Haven: Yale University Press.

- Docherty, Susan E. 2004. "Joseph And Aseneth": Rewritten Bible Or Narrative Expansion?" *Journal for the Study of Judaism in the Persian, Hellenistic, and Roman Period* 35 (1): 27–48.
- . 2014. *The Jewish Pseudepigrapha: An Introduction to the Literature of the Second Temple Period*. London: Society for Promoting Christian Knowledge.
- Dorsey, David A. 1999. *The Literary Structure of the Old Testament: A Commentary on Genesis-Malachi*. Grand Rapids, MI: Baker Books.
- Ebeling, E. 1922. *Ein HymnenKatalog Aus Assur*. Berliner Beiträge Zur Keilschriftforschung. Selbstverlag.
- Eissfeldt, Otto. 1965. *The Old Testament: An Introduction*. Translated by Peter R Ackroyd. New York: Harper and Row.
- Elliott, Mary Timothea, 1938-. 1989. *The Literary Unity of the Canticle*. Vol. 371. Europäische Hochschulschriften. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Erman, Adolf. 1927. *Die Literatur Der Aegypter*. Translated by Aylward M. Blackman. London: Methuen & Co.
- Exum, J. Cheryl. 1973. "A Literary and Structural Analysis of the Song of Songs." *Zeitschrift Für Die Alttestamentliche Wissenschaft* 85 (1): 47–79.
- . 2005. *Song of Songs: A Commentary*. 1. ed. The Old Testament Library. Louisville, Ky: Westminster John Knox Press.
- Fassberg, Steven, E. 2012. "Which Semitic Language Did Jesus and Other Contemporary Jews Speak?" *The Catholic Biblical Quarterly* 74 (2): 263–80.
- Ferguson, Charles A. 1959a. "The Arabic Koine." *Language* 35 (4): 616–30.
- . 1959b. "Diglossia." *Word* 15 (2): 325–40.
<https://doi.org/10.1080/00437956.1959.11659702>.
- Finkel, Irving L. 1988. "A Fragmentary Catalogue of Love Songs." *American Studies Journal* 10: 17–18.

- Fishbane, Michael A., ed. 2015. *Song of Songs: The Traditional Hebrew Text with the New JPS Translation*. JPS Bible Commentary. Philadelphia: The Jewish Publication Society.
- Flesher, Paul Virgil McCracken, and Bruce Chilton. 2011. *The Targums: A Critical Introduction*. Leiden; Boston: Brill.
<http://dx.doi.org/10.1163/9789004218178>.
- Fox, Michael V. 1985. *The Song of Songs and the Ancient Egyptian Love Songs*. Madison, Wis: University of Wisconsin Press.
- . 2016. “Rereading ‘The Song of Songs and the Ancient Egyptian Love Songs’ Thirty Years Later.” *Die Welt Des Orients* 46 (1): 8–21.
- Frahm, Eckart. 2009. *Historische Und Historisch-Literarische Texte*. Wiesbaden: WVDOG 121/KAL 3.
- Frankel, E. 1851. *Monatsschrift Für Geschichte Und Wissenschaft Des Judentums / Herausgegeben von E. Frankel*. Dresden: Kunze.
- Freedman, David Noel. 1992. *The Anchor Bible Dictionary*. Vol. 2. New York: Doubleday.
- Fück, Johann. 1950. *Arabiya: Untersuchungen Zur Arabischen Sprach-Und Stilgeschichte*. Berlin: Akademie-Verlag.
- Garbini, Giovanni, and Olivier Durand. 1994. *Introduzione alle lingue semitiche*. Brescia: Paideia.
- George, Andrew R. 2009. *Babylonian Literary Texts in the Schøyen Collection*. Manuscripts in the Schøyen Collection. Cuneiform Texts. Bethesda: CDL Press.
- Ginsburg, Christian D. 1857. *The Song of Songs. Translated from the Original Hebrew, with a Commentary, Historical and Critical*. London: Longman, Brown, Green, Longmans, and Roberts.

- Goitein, Shelomo Dov. 1991. "Geniza." In *The Encyclopaedia of Islam*, edited by H. A. R. Gibb and B. Lewis, Fourth impression, 2:987–89. Leiden: Brill.
- Goldstein, Miriam. 2011. *Karaite Exegesis in Medieval Jerusalem: The Judeo-Arabic Pentateuch Commentary of Yūsuf Ibn Nūḥ and Abū al-Faraj Hārūn*. Texts and Studies in Medieval and Early Modern Judaism 26. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Grande, Francesco. 2006. "Diglossia araba tra passato e futuro: cause, contesti, prospettive." *Kervan. International Journal of Afro-Asiatic Studies* 5: 41–70. <https://doi.org/10.13135/1825-263X/972>.
- Groneberg, Brigitte. 1999. "'Brust'(Irtum)-Gesänge." In *Munuscula Mesopotamica. Festschrift Für Johannes Renger*, edited by Barbara Böck, Thomas Richter, and Eva Cancik-Kirschbaum, AOAT 267, 169–95. Münster.
- Halkin, Abraham S. 1949. "Judeo-Arabic Literature." In *The Jews: Their History, Culture, and Religion*, edited by Louis Finkelstein, 784–816. v. 2. New York: Harper & Brothers Publishers.
- Hary, Benjamin. 2018. "Judeo-Arabic in the Arabic-Speaking World." In *Languages in Jewish Communities, Past and Present*, edited by Benjamin Hary and Sarah Bunin Benor, 35–69. Berlin, Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9781501504631-003>.
- Hary, Benjamin H. 1989. "MIDDLE ARABIC: Proposals For New Terminology." *Al-'Arabiyya* 22 (1/2): 19–36.
- . 1992. *Multiglossia in Judeo-Arabic: With an Edition, Translation and Grammatical Study of the Cairene Purim Scroll*. Etudes Sur Le Judaïsme Médiéval, t. 14. Leiden ; New York: E.J. Brill.
- . 1995. "Judeo-Arabic in Its Sociolinguistic Setting." Edited by Shlomo Izre'el and Rina Drory. *Language and Culture in the Near East*, Israel Oriental Studies, 15: 73–99.

- . 1996a. “Adaptations of Hebrew Script.” In *The World’s Writing Systems*, edited by Peter T. Daniels and William Bright, 727–34, 741–42. New York: Oxford University Press.
- . 1996b. “The Ġīm/Gīm in Colloquial Urban Egyptian Arabic.” In *Studies in Modern Semitic Languages*, edited by Shlomo Izre’el and Shlomo Raz, 153–68. BRILL.
- . 1996c. “The Importance of the Language Continuum in Arabic Multiglossia.” In *Understanding Arabic. Essays in Contemporary Arabic Linguistics in Honor of El-Said Badawi*, edited by Alaa Elgibali, 69–89. Cairo, Egypt: The American University in Cairo Press.
- . 2000. “Egyptian Judeo-Arabic Šarḥ. Bridging the Cultures of Hebrew and Arabic.” In *Judaism and Islam: Boundaries, Communication and Interaction: Essays in Honor of William M. Brinner*, 395–407. Brill.
- . 2009. *Translating Religion: Linguistic Analysis of Judeo-Arabic Sacred Texts from Egypt*. Études Sur Le Judaïsme Médiéval, t. 38. Leiden; Boston: Brill.
- . 2011. “Religiolect.” *Jewish Languages*, 43–45.
- . 2017. “Spoken Egyptian Judaeo-Arabic as Reflected in Written Forms.” *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 44: 11–36.
- Heijer, Johannes den, Andrea B. Schmidt, and Tamara Pataridze, eds. 2014. *Scripts Beyond Borders: A Survey of Allographic Traditions in the Euro-Mediterranean World*. Publications de l’Institut Orientaliste de Louvain 62. Louvain-la-Neuve: Leuven: Université catholique de Louvain, Institut orientaliste ; Peeters.
- Held, Moshe. 1962. “A Faithful Lover in an Old Babylonian Dialogue (JCS XV, Pp. 1-26): Addenda et Corrigenda.” *Journal of Cuneiform Studies* 16 (2): 37–39.
- Hermann, Alfred. 1959. *Altägyptische Liebesdichtung*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

- Hopkins, Simon, and Joshua Blau. 1984. "On Early Judaeo-Arabic Orthography." *Zeitschrift Für Arabische Linguistik*, 1984.
- . 1987. "Judaeo-Arabic Papyri - Collected, Edited, Translated and Analysed." *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 9: 87–160.
- Hundert, Gershon David, ed. 2008. *The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. Vol. 2. New Haven: Yale University Press.
- Hunt, Patrick. 2008. *Poetry in the Song of Songs: A Literary Analysis*. Vol. 96. Studies in Biblical Literature. New York: Peter Lang.
- Jacobsen, Thorkild. 1987. *The Harps That Once. Sumerian Poetry in Translation*. New Haven: Yale University Press.
- Jastrow, Otto, and Wolfdietrich Fischer. 1980. *Handbuch Der Arabischen Dialekte*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Keel, Othmar. 1994. *The Song of Songs: A Continental Commentary*. 1st Fortress Press ed. Continental Commentaries. Minneapolis: Fortress Press.
- Klein, Ernest, and Baruch Sarel. 1987. *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for Readers of English*. Jerusalem: Carta Jerusalem; University of Haifa.
- Kugler, Robert A., and P. J. Hartin. 2009. *An Introduction to the Bible*. Grand Rapids, Mich: W.B. Eerdmans Pub.
- Lambert, Wilfred G. 1959. "Divine Love Lyrics from Babylon." *JSS* 4: 1–15.
- . 1966. "Divine Love Lyrics from the Reign of Abi-Ešuh." *MIO* 12: 41–51.
- . 1975. "The Problem of Love Lyrics." In *Unity and Diversity. Essays in the History, Literature, and Religion of the Ancient Near East*, edited by Hans Goedicke and J. J.M. Roberts, 98–135. Baltimore.

- Lane, Edward William. 1863. *An Arabic-English Lexicon Derived from the Best and Most Copious Eastern Sources*. 8 vols. London ; Edinburgh: Williams and Norgate.
- Lanza, Valentina B. 2018. “Giudeo-Arabo: Ipotesi per Un Apprendimento Graduale per Discenti Arabisti.” In *Didattica Dell’arabo e Certificazione Linguistica: Riflessioni e Iniziative*. Roma: Roma TrE-Press.
- Laras, Giuseppe. 1975. “Rassegna Del Libro ‘Targum Shir Ha-Shirim (Parafraresi Caldaica Del Cantico Dei Cantici)’ Di Abramo A. Piattelli.” *La Rassegna Mensile Di Israel* 41 (11/12): 585–86.
- Le Déaut, Roger. 1963. *La Nuit Pascale : Essai Sur La Signification de La Paque Juive a Partir Du Targum d’Exode XII, 42*. Rome: Institut biblique pontifical.
- . 1966. *Introduction à La Littérature Targoumique*. Rome: Pontifical Biblical Institute.
- Le Déaut, Roger, and B. Grossfeld. 1991. “The Origin and Nature of the Esther Targum in the Antwerp Polyglot: Exit Targum Esther III?” *Textus*, 1991.
- Leick, Gwendolyn. 1994. *Sex and Eroticism in Mesopotamian Literature*. London ; New York: Routledge.
- Levin, Aryeh. 1998. *Arabic Linguistic Thought and Dialectology*. Max Schloessinger Memorial Series 1. Jerusalem: Hebrew University.
- Levine, Étan. 1988. *The Aramaic Version of the Bible: Contents and Context*. W. de Gruyter.
- . 1996. “The Targums: Their Interpretative Character and Their Place in Jewish Text Tradition.” In *Hebrew Bible, Old Testament: The History of Its Interpretation*, edited by Magne Sæbø. Vol. 1. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Littledale, Richard, Frederick. 1869. *A Commentary on the Song of Songs: From Ancient and Medieval Sources*. London: Joseph Masters and Son.

- Livingstone, Alasdair. 1989. *Court Poetry and Literary Miscellanea*. Helsinki: SSA 3.
- Livingstone, Elizabeth, ed. 2006. *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford University Press.
- Macdonald, M.C.A. 2008. "Old Arabic." In *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, 3:464–77. Leiden ; Boston: BRILL.
- Malter, Henry. 1921. *Saadia Gaon: His Life and Works*. Philadelphia: Jewish Publication Society of America.
- Manns, Frédéric. 1991. "Le Targum Du Cantique Des Cantiques: Introduction et Traduction Du Codex Vatican Urbinati I." *Liber Annuus*, 1991.
- Marçais, William. 1930. "La Diglossie Arabe Dans l'enseignement Public." *Revue Pédagogique* tome CIV, 12: 401–9.
- Martinus, Raymundus. 1687. *Pugio fidei adversus Mauros et Judaeos*. Sumpt. haeredum F. Lanckisi.
- Mascitelli, Daniele. 2006. *L'arabo in epoca preislamica: formazione di una lingua*. Arabia antica Philological studies 4. Roma: L'Erma di Bretschneider.
- Mathieu, Bernard. 1996. *La poésie amoureuse de l'Égypte ancienne. Recherches sur un genre littéraire au Nouvel Empire*. Bibliothèque d'étude 115. Le Caire: Institut français d'archéologie orientale.
- Matsushima, Eiko. 1987. "Le Rituel Hiérogamique de Nabû." *ASJ* 9: 131–75.
- McNamara, Martin. 2010. *Targum and Testament Revisited: Aramaic Paraphrases of the Hebrew Bible: A Light on the New Testament*. Grand Rapids, Mich: William B. Eerdmans Pub.
- Melamed, Raphael Hai. 1920. *The Targum to Canticles According to Six Yemen MSS. Compared with the "Textus Receptus" (Ed. de Lagarde)*. The Jewish Quarterly Review. <http://archive.org/details/jstor-1451264>.

- Merx, Adalbert, ed. 1882. *Die Saadjanische Uebersetzung Des Hohen Liedes Ins Arabische*. Heidelberg: Winter.
- Morrison, Craig, E. 2007. “The Aramaic Versions of the Bible and Their Exegesis.” *Ethos and Exegesis*, 2007.
- . 2014. “Il Cuore Perfetto (לבה שלימה) Di Abramo Nella Letteratura Targumica e Cristiana Antica.” *Ricerche Storico Bibliche*, 2014.
- Murphy, Roland E. 1990. *The Song of Songs: A Commentary on the Book of Canticles or the Song of Songs*. Edited by S. Dean McBride. Hermeneia--a Critical and Historical Commentary on the Bible. Minneapolis: Fortress Press.
- Neri, Umberto, ed. 1993. *Il Cantico dei cantici: Targum e antiche interpretazioni ebraiche*. Roma: Città Nuova.
- Newby, Gordon D. 1971. “Observations about an Early Judaeo-Arabic.” *The Jewish Quarterly Review* 61 (3): 212–21.
- Newton, Isaac. 1756. *Four Letters from Isaac Newton to Doctor Bentley. Containing Some Arguments in Proof of a Deity*. London: R. and J. Dodsley.
- Nissinen, Martti. 1998. *References to Prophecy in Neo-Assyrian Sources*. State Archives of Assyria Studies 7. Helsinki: Neo-Assyrian Text Corpus Project.
- . 2001. “Akkadian Rituals and Poetry of Divine Love.” In *Mythology and Mythologies. Methodological Approaches to Intercultural Influences*, edited by Robert Whiting, 93–136. Helsinki: Melammu Symposia 2.
- . 2016. “Akkadian Love Poetry and the Song of Songs: A Case of Cultural Interaction.” Edited by Ludger Hiepel and Marie-Theres Wacker. *Zwischen Zion Und Zaphon : Studien Im Gedenken an Den Theologen Oswald Loretz*, June, 145–70.
- Olivieri, Simona. 2018. “Early Arabic Grammar: Sources and Codification.” In *Dal Medio All’Estremo Oriente: Studi Del Dottorato Di Ricerca in Civiltà*

Dell'Asia e Dell'Africa, edited by Marina Miranda, 63–74. Collana Biblioteca Di Testi e Studi - Civiltà Orientali. Roma: Carocci.

Olszowy-Schlanger, Judith. 2011. "The Science of Language among Medieval Jews." In *Science in Medieval Jewish Cultures*, edited by Gad Freudenthal, 359–424. Cambridge: University Press.

Perani, Mauro. 2012. "Lettere ebraiche come simboli: ideologia e simbolica della lingua parlata da Dio nel suo viaggio da simbolo a lettera e ritorno." In *Lettere come simboli: aspetti ideologici della scrittura tra passato e presente*, edited by Paola Degni, 119–70. Italy: Forum.

Pope, Marvin H. 1977. *Song of Songs: A New Translation with Introduction and Commentary*. New York: Doubleday.

Qafih, Yosef. 1962. *חמש מגילות – שיר השירים, רות, קהלת, אסתר, איכה – עם פירושים עתיקים היוצאים לאור פעם ראשונה על פי כתבי יד בצירוף מבואות הערות והארות*. Jerusalem: Ha-Āguddā lē-Haṣṣālat Ginzē Tēmān.

Ratzaby, Yehudah. 1998. "תרגום מגילת 'שיר השירים' לרב סעדיה." *Beit Mikra* 43: 256–62.

Reif, Stefan, Miriam Frenkel, Meira Polliack, Ben Outhwaite, and Esther-Miriam Wagner. 2010. "Cairo Geniza." *Encyclopedia of Jews in the Islamic World*. https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-jews-in-the-islamic-world/cairo-geniza-COM_0004800.

Ricciotti, Giuseppe. 1928. *Il Cantico dei cantici. Versione critica dal testo ebraico con introduzione e commento*. Torino: Società Editrice Internazionale.

Roberts, D. Phillip. 2007. *Let Me See Your Form: Seeking Poetic Structure in the Song of Songs*. Lanham; Boulder; New York: University Press of America.

Shea, Williams H. 1980. "The Chiastic Structure of the Song of Songs." *Zeitschrift Für Die Alttestamentliche Wissenschaft* 92 (3): 378–96.

- Sigrist, Marcel, Joan Westenholz, and Joan Goodnick. 2008. "The Love Poem of Rīm-Sîn and Nanaya." In *Birkat Shalom. Studies in the Bible, Ancient Near Eastern Literature, and Postbiblical Judaism Presented to Shalom M. Paul on the Occasion of His Seventieth Birthday*, edited by Cohen and Chaim, 2:667–704. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Simpson, William Kelly, ed., ed. 1973. *The Literature of Ancient Egypt : An Anthology of Stories, Instructions, and Poetry / Edited, with an Introduction by William Kelly Simpson with Translations by R.O. Faulkner, Edward F. Wente, William Kelly Simpson*. New edition. New Haven: Yale University Press.
- Sirat, Colette. 1990. *A History of Jewish Philosophy in the Middle Ages*. 1st pbk. ed. Cambridge ; New York : Paris: Cambridge University Press ; Editions de la Maison des Sciences de l'Homme.
- Skolnik, Fred, ed. 2007. *Encyclopaedia Judaica*. 2nd ed. Vol. 1. Detroit: Thomson Gale.
- Smelik, Willem F. 1995. *The Targum of Judges*. Oudtestamentische Studiën, d. 36. Leiden ; New York: E.J. Brill.
- Soden, Wolfram von. 1950. "Ein Zwiegespräch Ḥammurabis Mit Einer Frau." *ZA* 49: 151–94.
- Soden, Wolfram von, and Joachim Oelsner. 1991. "Ein Spät-Altbabylonisches Pārum-Preislied Für Ištar." *Orientalia* 60 (4): 339–43.
- Sperber, Alexander, ed. 1992. *The Bible in Aramaic*. Leiden: Brill.
- Sperberg-McQueen, C.M., and Lou Burnard, eds. 2019. *TEI P5: Guidelines for Electronic Text Encoding and Interchange. Version 3.6.0. Last Updated on 16th July 2019*.
- Stevenson, Angus, ed. 2010. *Oxford Dictionary of English*. 3rd ed. New York, NY: Oxford University Press.

- Stillman, Norman A. 1988. *The Language and Culture of the Jews of Sefrou, Morocco: An Ethnolinguistic Study*. Journal of Semitic Studies, no. 11. Manchester: University of Manchester.
- . 2010. “Judeo-Arabic - History and Linguistic Description.” *Encyclopedia of Jews in the Islamic World*.
- Tobi, Yosef. 2011. “Literature, Judeo-Arabic.” In *Encyclopedia of Jews in the Islamic World*, 3:271–78. Leiden ; Boston: BRILL.
- . 2012. “Written Judeo-Arabic: Colloquial versus Middle Arabic.” In *Middle Arabic and Mixed Arabic: Diachrony and Synchrony*, edited by Liesbeth Zack and Arie Schippers, 265–77. Leiden: Brill.
- Vajda, Georges. 1967. “Quelques Observations En Marge Du Commentaire d’Isaac Ibn Ghiyāth Sur l’Ecclésiaste.” In *The Seventy-Fifth Anniversary Volume of the Jewish Quarterly Review*, 518–27.
- Vermes, Geza. 1961. *Scripture and Tradition in Judaism*. Leiden: Brill.
- . 1983. *Scripture and Tradition on Judaism*. 2nd ed. Leiden: E.J. Brill.
- Vermès, Géza, and József Zsengellér, eds. 2014. *Rewritten Bible after Fifty Years: Texts, Terms, or Techniques? A Last Dialogue with Geza Vermes*. Supplements to the Journal for the Study of Judaism, volume 166. Leiden ; Boston: Brill.
- Versteegh, Kees. 1984. *Pidginization and Creolization: The Case of Arabic*. Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science, v. 33. Amsterdam ; Philadelphia: J. Benjamins.
- . 1997. *The Arabic Language*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Vinograd, Y. 1993. *Thesaurus of the Hebrew Book: Listing of Books Printed in Hebrew Letters since the Beginning of Hebrew Printing, circa 1469 through 1863*. Vol. 1–2. Jerusalem.
- Vollers, Karl. 1906. *Volkssprache Und Schriftsprache Im Alten Arabien*. Strasburg: K. J. Trübner.

- Webster, Edwin C. 1982. "Pattern in the Song of Songs." *Journal for the Study of the Old Testament* 22: 73–93.
- Wechsler, Michael G., ed. 2015. *The Book of Conviviality in Exile (Kitāb al-Īnās Bi-'l-Jalwa): The Judaeo-Arabic Translation and Commentary of Saadia Gaon on the Book of Esther*. Biblia Arabica 1. Leiden ; Boston: Brill.
- Weinreich, Max. 1945. "Der Yivo Un Di Problemen Fun Undzer Tsayt." *Yivo-Bleter* 25: 3–18.
- Westenholz, Joan. 1987. "A Forgotten Love Song." In *Language, Literature, and History: Philological and Historical Studies Presented to Erica Reiner*, edited by Francesca Rochberg-Halton, 415–25. American Oriental Series 67. New Haven, Conn: American Oriental Society.
- White, John Bradley, 1947-. 1978. *A Study of the Language of Love in the Song of Songs and Ancient Egyptian Poetry*. Vol. 38. Society of Biblical Literature. Dissertation Series. Missoula, MT: Scholars Press.
- Zahn, Molly M. 2011. *Rethinking Rewritten Scripture: Composition and Exegesis in the 4QReworked Pentateuch Manuscripts*. Brill.

APPENDIX A – Edition of ms. 5491

Appendix A consists in the digital Edition of ms. 5491. It was prepared with the TEI encoding standard, according to the methodology outlined in § 4.1 ff.

Editorial notes:

- Song number is displayed between { curly brackets }.
- Verse number is superscripted.
- Indication of language is superscripted in uppercase, before the beginning of the verse.
- The following abbreviations was used to mark the languages:

H Hebrew

ARM Aramaic

JRB Judeo-Arabic

The text in **Hebrew** is displayed in boldface, that in *Aramaic* in italics, Judeo-Arabic is not marked.

{1} [1] H התחלתי לכתוב שיר השירים בעזרת אל אלים
שיר השירים אשר לשלמה ^{ARM} שירין ותושבחן דאמר שלמה
נביא מלכא דישראל ברוח קודשא קדם רבון כל עלמא ייי
עשרתי שירתא איתאמרו בעלמא והדא שירתא משבחה
מן כלהון שירתא קמיתא אמר אדם בזמן דאישתביק ליה
חובתיה ואתא יומא דשבתא ואגין עלוי פתח פמיה ואמר
מזמור שיר ליומא דשבתא שירתא תנייתא אמר משה
עם בני ישראל בזמן דבזע להון מרי עלמא ית ימא דסוף
פתחו כולהום פומהון כחדא ואמרו שירתא דהכין כתיב
אז ישיר משה ובני ישראל שירתא תליתיתא אמרו בני
ישראל בזמן דאתיהיבת להון בירא דמיא דהכין כתיב
בכין שבח ישראל ית תשבחתא כו שירתא רביעתא אמר
משה כד אתא למפטר מן עלמא ואוכח בה עמא בית ישר
דהכין כתיב אציתו שמיא ואמליל שירתא חמישיתא
אמר יהושע בר נון כד אגח קרבא בגבעון וקמו ליה שמשא
וסיהרא תלתין ושית שען ופסקו מלמימר שירתא פתח
פומיה ואמר שירתא דהכין כתיב בכין שבח יהושעק ייי
שירתא שתיתיתא אמר ברק ודבורה ביומא דמסר
יי ית סיסרא וית משריתיה ביד בני ישראל דהכין כתיב ושבחת
דבורה וברק בר אבינועם שירתא שביעתא אמרת
חנה בזמן דאתיהיב לה בר מן קדם ייי דהכין כתיב וצליאת

חנה ברוח נבואה שירתא תמינתא אמר דויד מלכא דישר
 על כל ניסא דעבד ליה ייי פתח פומיה ואמר שירה דהכין
 כתיב ושבח דויד בנבואה קדם ייי שירתא תשיעיתא אמר
 שלמה מלכא דישראל ברוח קודשא קדם רבון עלמא ייי
 שירתא עשירתא עתידין למימר בני ישראל בעידן
 דיפקון מן גלותהון דהכין כתיב ומפרש על ידי ישעיה שירא
 הדין יהי לכון לחדוא כלילא יתקדש חגא דפסחא וחדות
 ליבא בעמא דאזלין לאיתחזאה קדם ייי תלת זמנין בשתא
 במיני זמר וקל טבלא למיעל לטורא דיי למפלח קדם תקיפא
 דישר^{JRB} תסביח אלתסאביח אלדי לסלימאן פראית אלנאס
 יכוצון ויפסרוה ויחק להם אן יכוצון לאנה אנמא שבה בקפל
 תלף מפתאחה או בגוהרה פאקת ען אלקימה פקום יקולון אנמא
 רפע ען אלאה ישר פקט וקום יקולון עלי איאם אלמסיח וקום
 יקולון מא רפע אלא עלא אלדולה ואלגלות ואלמסיח גמלה פקום
 יקולון דודי הו אלמסיח ויקולון כלה היא אלתורה והדא כטא
 שאהר וראס אלכפר אלמסיח דון הזה אלצפה ואמא אלצחיח
 פיה לאן דודי הו אלכאלק גל גלאלה ותעאלת אסמאה לקולה
 אשירה נא לודודי שירת דודי לכרמו ופסרה ישעיה עליה
 אלסלאם וקאל כי כרם ייי צבאות בית ישראל ואיש יהודה כו
 פזכר שלמה פיה מן כרוג ישראל מן מצר אלי כרוג איאם
 אלמסיח אלאול באלאול וקאל איצא שבהו ישראל מעא אלכאלק
 מתל רגל ערוס תזוג ערוסה והי קריבה אליה והו קריב אליהא

פאול מא גא בהא ען בית אביהא אלי ביתה סמאהא צאחבתי
 פלמא וצל בהא אלי ביתה סמאהא ערוסי פענד מא צלחת
 וגאדת סמאהא אכתי אלערוסה פוצפהא פי אקבאלהא מן
 אלראס אלי אלקדם תם רגע אליהא וצפהא וצפה תאניה פענד מא
 יקבל תאניה צחבה אלערוס אלא בכתאב וצדאק ושהד
 וביינה פלדאלך אול מא בדאה שלמה מן אלכלאמ וקאל
 [2] ^H ישקיני מנשיקת פיהו כי טובים דודיך מיין ^{ARM} אמר שלמה
 נבייא בריך שמיה דיי דיהב לן אוריתא על ידוי דמשה ספרא
 רבא כתיבא על תרין לוחי אבנא ושיתה סדרי משנה ותלמודא
 בגרסא והוה מתמליל עמן אפין באפין כגבר כנשיק לחבריה
 מן סגיאות חיבתא דחביב יתיר מן שבעין אומיא ^{JRB} יקבלני
 מן קבלאת פאיה לאן מודתך אכיר מן מודה אלכמר
 אלמעני פיה מא הו אלדיואנין אלדי וצלא אלינא עלי ידי
 משה ואהרן ומרים אלאחבאב והו אלמכתוב ואלמנקול אעני
 אלתרה ואלמשנה אלדי כרג לנא אסם כביר עצים פי אלעאלם
 בעלמה לקולה ויצא לך שם בגוים בייפך כי כליל הוא בהדרי
 חתי צארו אלאמם ירגבון פי אלדכול אלי דיאנתנא והם אלערב
 ויתרו וגיר דאלך פלדאלך קאל [3] ^H לריה שמניך טובים שמן
 תורק שמידך עלכן עלמות אהיבוך ^{ARM} לקל ניסך וגבורתך דעבדת
 לעמך בית ישר זעו כל עממיא דשמעו ית שימע גבורתך
 ואתותך טביא ושמך קדישא אשתמע בכל עלמא דהוא
 בחיר ממשח רבותא דהוה מתרבי על רישי מלכין וכהנין

ובגין כין רחימו צדיקיא לימהך בתר אורח טובך בדיל
 דיחסנון עלמא הדין ועלמא דאתי ^{JRB} אשתקת לשמאים ראיחת
 אדהאניך אלחסנה וטיב אסמך כטיב דהן כאלץ מרווק צאפי
 לזאלך אחבוך אלאחדאת חתי גלבנא רבנא תב ותע
 ארמה מן מצר אלי אלשאם כלף טאעתה כקו לכתך אחרי
 במדבר פלזאלך קאל ^{H [4]} משכיני אתריך גרוצה הביאני המלך
 חדריו נגלה ונשמחה בך נזכירה דודיך מייך מישרים
 אהבוך ^{ARM} כד נפקו עמא בית ישר ממצרים הות מדברא שכינת
 מרי עלמא קדמיהון בעמודא דעננא ביממא ובעמודא
 דאישתא בלילא אמרו צדיקי ההוא דרא קדם רבון כל עלמא
 נגידנא בתרך ונהי רהטין בתר אורח טובך וקריב יתן
 לשפולי דטורא דסיני והב לן ית אוריתך מן גנוך דרקיעא
 ונחדי ונדבח בעשרין ותרתינ אתין דמתכתבא בהון ונהי
 דכירין יתהון ונרחים ית אלהותך ונהי מתרחקין מבתר
 טעות עממיא וכל צדיקיא דעבדין דתקין קדמך יהון
 דחלין מינג ורחמין ית פקודך ^{JRB} סוקני וראך נחאצר אדכלוני
 אלמלך כדורה נסר ונטרב בך נזכר ודידך אלדי הו אכיר
 מן אלכמר עלי זאלך אלמסתקימין אחבוך פוצף
 טאעת אלאמה כיף סמעת עשר הדברות פי שבעה עשר
 בתמוז פעגב וקאל ען אלאמה ^{H [5]} שחורה אני ונאה
 בנות ירושלים כאהלי קדר כיריעות שלמה ^{ARM} כד עבדו
 עמא בית ישר ית עגלא אתקדרו אפיהון כבני כוש דשרין

במשכני קדר וכד תבו בתיובתא ואשתביק להון סגא
 זיו יקרא דאפיהון כמלאכיא ועל דעבדו יריעתא למשכנא
 ושרת ביניהון שכינתא דיי ומשה רבהון סליק לרקיעא
 ויהב שלמא ביניהון ובין מלכא ^{JRB} אנא סודא ומליחה תקול
 בנאת מדינה אלסלאם כאכביה אלערב כשקאק סלימאן אלביץ
 פהדה סורא אנא וגמילה לאן כנת מתגיירה פאני
 גמילה תקול בנאת דאר אלסלאם ואן כאן צאהרי כאכביה
 אלערב פבאטני כשקאק סלימאן אלביץ סודא פי עבאדה
 אלעגל וגמילה פי סמאעי עשרת הדברות פקאלאת אלמה
 אנמא חמלני עלא עבאדה אלעגל אלא אלתאלתה אלאלף אלדין הם
 אשראר ישׁר והם אלדין וקעו דאלך אליום באלסיף אלדי אמר
 בקתלהם סיידנא משה כקולה ויפול מן העם ביום ההוא
 כשלשת אלפי איש חק עבדוה אלעבאדה אלשאהרה קדאם
 אלשמס אלמנירה והו אקוא ללמעצייה כקן כי אתה עשית
 בסתר ואני נגז כל ישׁר ונגד השמש פגעלוני יעני אולאיך
 אלאשראר אזהד פי עבאדה רבי ואעבד גירה

[6] ^H אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו

בי שמוני נוטירה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי ^{ARM} אמרת
 כנישתא דישראל כל קביל עממיא לא תיבזון יתי על דאנא
 קדירתא מינכון על דעבדית כעובדיכון וסגידית לשמשא
 ולסיהרא דנביאי שקרא אינון גרמו לאיסתקפא תקוף רוגזא

דייי עלאי ואלפינן למפלה לטעותדון ולהלכא בנמוסיהון
 ולמרי עלמא דהוא אלהי לא פלחית ולא אזלית בנמסוי
 ולא נטארית פקודיה וית אוריתיה ^{JRB} לא תרו אן אנא מסודה
 פאן אלשמס אשחבני ובני אמי תולעו בי צירוני אחפץ כרום
 גירי כמא כרמי אלדי לי לם אחפצה אד לם
 תערפי אלמוצע יא חסינה מן אלנסא ולעמרי אנה לם יערף
 אכרגי לך פי אעקאב אלגנם וארעי גדיאתך עלי מראעי
 אלרעאה אלסאבקין כקוֹ וימירו את כבודם בתבנית שור
 אוכל עשב פלדאלך קאל אל תראוני פוצף טלב סיידנא אלי אלכאלק
 כטאב אלאמה לאלאמם אן ירד עליהם אלוקאר אלדי רפע
 אלדי שייעהם מן כרוגהם מן מצר אלי אלצהור פאתי וקאל
 לסיידנא משאהז לם תערפוא מא אנתם יקול ללאמה
 ליס ימצי וקארי מעכם פאמשו מע הולאי אלרעאה
 יעני משה ואהרן ומרים פהלא מעני אלפסוקין
[7] ^H הגידה לי את שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ
בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חביריך ^{ARM} כד מטא
 זמניה דמשה נבייא למפטר מן עלמא אמר קדם ייי
 גלי קדמי דעמא הדין עתידין למיחב ולהלכא בגלותא
 כען חוי קדמי איכדין יתפרנסון ואיכדין ישרון ביני
 עממיא דקשין גזירתהון כחמתא וכשרבי שמשא
 דטיהרי בתקופת תמוז ולמא דין יהון מיטלטלין ביני

עדרי בנוי דעשו וישמעאל דמשתתפין לך טעוותהון לחבריא
 JRB אכבריני יא אלדי אחבת נפסי אין תרעי ואין תרבין פי אלצהירה
 באלסלאמה לאכון כאלמשתמל עלי קטעאן אצחאבך ^H [8] אם לא
 תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי גדיתך
 על משכנות הרועים ^{ARM} אמר קודשא בריך הוא למשה נביא
 אי בעיא לך למחזי בגלותא כנישתא דישר מתילא לרביא
 שפירתא תפשי יהי רחים לה כד תהי מהלכא באורחהון
 דצדיקיא ותהי מסדרא צלותהא על פום כרזילהא לבי
 כנשתא ולבי מדרשא ובהיא זכותא יהון מת ומדברי
 דרהא ותהי מאלפא לבנהא דמתילין לגדיי דעזין לימהך
 לבי כנשתא ולבי מדרשא וביהיא זכותא יהון מתפרנסין
 בגלותא עד זמן דאשלח להון מלכא משיחא ויהא מדבר
 יתהון בניח על משכניהון הוא בית מקדשא דבנן להון
 דויד ושלמה רעוואתא דישראל ^{JRB} אן לם תערפי לך יא גמילה
 מן אלנסא אכרגי לך פי אתר אלגנם וארעי גדיאתך עלא
 מסאכן אלרעאה ^H [9] לסוסתי ברכבו פרעה דמיתך רעיתי
^{ARM} כד נפקו בית ישראל ממצרים רדפו פרעה ומשריתיה
 בתריהון ברתכין ובפראשין והות אורחא סגירא להון מן
 ארבע סטריהון מן ימינא ושמאלא ההו מדבריא דמליאן
 חיוין קלן ומבתריהון פרעה רשיעא ומשריתיה ומן
 קדמיהון הוא ימא דסוף מא עבד קודשא בריך הוא אתגלי

בכוח גבורתיה על ימא ונגיב ית ימא וית טינא לא נגיב
 אמרו רשיעיא וערבאין נכראין דביניהון ית ימא יכיל לנגבא
 וית טינא לא יכיל לנגבא ביהיא שעתא תקוף רגזא דיי
 עליהון ובעא לשנקותהון במוי דימא הא כמא דאשתנקו
 פרעה וסוסותיה רתכוי ופרשוי אלולי משה נבייא דפרס
 ידוי בצלו קדם ייי ואתב רוגזא דיי מנהון ופתח איהו וצדיקי
 דרא ית פומהון ואמרו שירתא ועברו בגו ימא ביבשתא
 בגין זכותא דאברהם יצחק ויעקב רחימא דיי JRB לפרס
 פי רכבאן פרעון שבהתך יא צחבתי תם קאל פי מחב
 מלאיכתה והלכא מראכב פרעון כדאלך שבהת צותך יא
 צחבתי יעוי ישראל ומערוף לאלמלאיכה כיוול מן נאר לקו והנה
 רוכב אש וסוס אש ומערוף אצטחאב אלמלאיכה מעי
 אלשכינה לקו דרכת בים סוסיך תם קאל ^{H [10]} נאוו להייך
 בתורים צוארך בחרוזים ^{ARM} כד נפקו למדברא אמר יי
 למשה יאי עמא הדין לאתיהבא להון פתגמי אוריתא
 ויהון כזממין בליסתהון דלא יעדון מן אורחא טבא
 הי כמא דלא עדי סוסיא דזממא בליסתיה וכמא יאי
 קדלהון לסוברא ניר פקודי ויהי עלויהון כנירא על תורא
 דהוא חריש בחקלא ומפרניס יתיה וית מריה JRB חסנא
 כדיך באלשרין וענקך באלכרוז ^{H [11]} תורי זהב נעשה לך נקודות
 הכסף ^{ARM} בכין אתאמר למשה סק לרקיעא ואתן לך תרין

לוחי אבנין חציבין מספיר כורסי יקרי בהיקן כדהב טב
 מסדרן בשיטין כתיבין באצבעי גליף בהון עשרתי דביריא
 זקיקין יתיר מן כסף דמזקק שבע זמנין ובעא דסכום
 עניינין דמתפרשין בהון ארבעין ותישע אפין ואתינינון
 על ידך לעמא בית ישר^{JRB} שמאריך אלזהב נעמל לך מע
 אקראט אלפצה^{H [12]} עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו
^{ARM} ועד דהוא משה רבהון ברקיעא לקבלא ית תרין לוחי
 אבניא ואוריתא וית תפקדתא קמו רשיעי ההוא דרא
 וערבובין דביניהון ועבדו עיגל דדהב ואסירו עובדיהון
 ונפקו להון שום ביש בעלמא דמן קדמת דנא הוה ריחיהון
 נדיף בכל עלמא ובתר כין סריאו כנרדא דריחיה ביש
 לחדא ונחת מכתש סגירו על ביסרהון^{JRB} מא דאם אלמלך
 פי אתכאיה ורסי אעטא ראייתה^{H [13]} צרור המור דודי לי
 בין שדי ילון^{ARM} אמר ייי למשה איזיל חות ארום חבילו עמא
 פסק מני ואשיצינון בכון תב משה ובעא רחמין קדם
 ייי ודכיר ייי להון עקידות יצחק דכתפיה אבוהי בטור
 מוריה על מדבחא ותב ייי מרגזיה ואשרי שכינתיה
 ביניהון כמלקדמין^{JRB} צרה אלמסך כלילי בין תדיי יבית
^{H [14]} אשכל הכופר דודי לי בכרמי עין גדי^{ARM} הא בכון נחת משה
 מן טורא ותרין לוחי אבנין בידוי ובגין חובי ישר אתיקרו
 ידוי ונפלו ואתברו בכין אזל משה ושף ית עגלא ובדר
 ית עפריה לנחלא ואשקי ית בני ישר וקטל ית כל מא

דאתחייב קטול וסליק זימנא תניינא לרקיעא וצלי קדם יי וכפר
 על בני ישר בכין איתפקד למעבד משכנא וארונא ביהי זימנא
 אוחי משה ועבד משכנא וית כל מנוהי וית ארונא ושוי בארונא
 תרין לוחיא אוחרנין ומני ית בני אהרן כהניא למיקרב קורבנא
 על מדבחא ולנסכא ית חמרא על קרבנא ומניין הוא להון
 חמרא לנסכא הלא אינון במדברא לא אתר כשר לבית
 זרע ואף לא תינין וגופנין ורמונין אילא הוו אזלין לכרמי
 עין גדי ונסבין מתמן אתכלין דענבין ועצרין מנהון חמר
 ומנסכין יתיה על מדבחא רבעות הינא לאימרא חד

JRB ענקוד אלחנא כלילי לי פי כרום עין גדי ^{H [15]} הנך יפה רעיתי הנך

יפה עיניך יונים ^{ARM} כד עבדין בית ישר רעותא דמלכהון הוא
 במימריה משבח יתהון בפמליא דמלאכיא קדישא ואמר
 כמא יאי ברתי חביבתי כנישתא דישר בזמן דאנת עבדא
 רעותי ועסיקא בפיתגמי אוריתי וכמה תקנין עובדיך
 ועוניך כגוזלין בני יונתא דמיתכשרין לאיתקרבא על

מדבחא ^{JRB} הודאך גמילה יא צאחבתי הודאך גמילה עיניך

כעיני אלחמאם ^{H [16]} הנך יפה דודי אף נעים אף ערשינו רעננה

^{ARM} אתיבת כנישתא דישר קדם רבון עלמא וכין אמרת כמה
 יאי שכינת קודשך בעידן דאת שרי בינא ומקבל ברעוא צלותנא
 ובעדן דאת משרי בפריאנא חיבתא ובננא סגיאן עלוי
 ארעא ואנחנא פשין וסגיאן כאילן דנציב על עינא דמיא
 דיעופיה שפיר ואינביה סגיא ^{JRB} הודאך יא ודידי תם לדיך

וסרירנא ריאן אלמעני פי הדא סמע ישראל בעד
 עבאדה אלעגל ספר הברית וקולהם לה נסמע באלאדן פנקלד
 אענאקנא הדא אלעקד מתל אלשמאריך לאלדן ומתל אלכרז
 לאלענק כקו ויקח את ספר הברית ויקרא באזני העם ומטני
 תורי זהב קול אללה להם יעמלו אואני מן זהב פי אלמשכן והי
 אשרף מא פיה והי כפרת וארון ושני כרובים ושלחן ומנורה
 ומזבח ונקודות הכסף תם אלמאיה אלקאעדה פצה לקו
 מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן ומעני שהמלך
 במסיבו דכולה פי אלוקאר פי אלמשכן ובכור אלכהנים והם
 אלאאימה יפוח פיה לקו ויכס הענן את אהל מועד ומעני צרור
 המור דודי סמאע וכטאב אלכאלק פי אלמשכן אלי משה וחדיה
 מבין שני הכרובים כקו וישמע את הקול מדבר אליו מיעל
 הכפרת מבין שני הכרובים ולם ירא לה צורה כמא ישם
 אלמסך מן אלצרה ולא ירא ומעני אשכל הכפר נצר ישראל
 כלהם אלשכינה צאהרה מאהרה לאעיאנהם כקו וראה כל
 העם את עמוד הענן ומעני בכרמי עין גדי לקו כי כרם ייי
 צבאות בית ישר והם בני יעקב אלדי אלבס ידיה גלוד אלגדיאן
 כקו ואת עורות גדיי העזים תם הנך יפה רעיתי הולדאך
 גמילה יא צאחבתי עינאך אלמליחתאן הנך יפה דודי גמיל
 מליח יא ודידי תם נעים תם פראשנא גץ יעני אכצרי
^H [17] קורות בתינו ארזים רהיטינו ברותים ^{ARM} אמר שלמה

נבייא כמה יאי בית מקדשא דיי דאתנבי על ידוי מן קוסי
 גולמיש אבל יתיר יהא יאי בית מקדשא דעתיד לאתבנאה ביומי
 מלכא משיחא דכשורוהי יהויין מן בראתי בראתי ושאגי ושורביני
 JRB כשב ביותנא ארז ואהואצנא שרבין {2} [1] H אני הבצלת השרון
 שושנת העמקים ARM אמרת כנישתא דישר בעידן דמרי
 עלמא משרי שכינתיה בינאי אנא מתילא לדנקיס רטיב
 מן גינתא דעדן ועובדוי יאין כורדא דבמישר גינתא דעדן
 JRB אנא נרגסה אלסהל סוסנה אלמרוג [2] H כשושנה בין החוחים כין
 רעיתי בין הבנות ARM ואי הוה מסליק שכינת קודשיה מניאי
 אנא מתילא לורדא דמיבלבלא ביני סלויא דנעיצן עופהא
 ובזיען הי כדין אנא נעיצא ובזיעא מגזירן בישין בגלותא
 פילכי עממיא JRB כאלסוסנה בין אלשוך כלאך צאחבתי בין
 אלבנאת [3] H כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי
 וישבתי ופריו מתוק לחכי ARM הי כמא דיאי מטרונא ומשבח
 ביני אילני סרק וכולי עלמא מודעין יתיה בין רבון עלמא
 יאי ומשבח ביני מלאכיא בעידן דאיתגלי על טורא דסיני
 ביזמן דיהב אוריתא לעמיה ביהי שעתא ביטלל שכינתיה
 רגגית למיתב ופיתגמי אוריתיה בסימן על מוריגי ואגר
 פקודי נטירין לעלמא דאתי JRB כאלתפאח בין עידאן אלשערא
 כלאך צאחבי בין אלבנין פי צלה אנעמת וגלסת ותמרה
 חלו פי חנכי [4] H הביאני אלבית היין ודגלו עלי אהבה ARM אמרת

כנישתא דישראל אעיל יתי לבית מתיבת מדרשא דסיני
 למילף אוריתא מפום משה ספרא רבא וטיקס פיקודוי
 קבילית עלאי בחיבתא ואמרית כל דיפקיד ייי אעביד ואשמע
 JRB אדכלני אלי בית אלכמר ומרכזה עליי מחבה ^H [5] סמכוני באשיות
 רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני ^{ARM} ובעדן דשמעית ית
 קליה דמתמלל מגו שלהובית אישתא רעית ורתעית
 בתראי מן רתיתא בכון קריבית לות משה ואהרן ואמרית
 להום קבילו אי אתון ית קל פיתגמא דקודשא בריך הוא מגו
 אישתא ואעילו יתי לבי מדרשא וסעודו יתי בפיתגמי
 אוריתא דעלויהום אית בסיס עלמא והבו רדידין על צוארי
 מפרש מליא קדישין דמתיקן על מוריגי כתפוחי גנתא
 דעדן ואנא עסיקא בהון מא אים אתסי בהון ארום מרעית
 חיבתא אנא ^{JRB} אסנדוני באלקנאני ארפדוני באלתפאפיה אנא
 מריצה מן אלחב ^H [6] שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקיני
^{ARM} כד הוו עמא בית ישר אזלין במדברא הוו ענני יקרא
 מסחרן להום ארבע מארבע רוחי עלמא בגין דלא ישלוט
 בהום שרבא ושמשא ואף לא מיטרא וברדא וחד מלרע
 להום דהוא מסובר יתהום הי כמא דמסובר תורבינא
 ית ינקא בעיטפיה וחד הוא רהיט קדמיהון מהלך תלתה
 יומין למככא טוריא ולמידלי מישריא וקטיל כל חיוין
 קלן ועקרין די במדברא והוה אליל להום אתר כשר למבת
 בגין דהוו עסיקין באולפן אוריתא דאיתיהיב להום ביד ימינא

קיי JRB פאלא בשמאלה תהת ראסי וימינה תעאנקני ^H [7] **השבעתי**
אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו
ואם תעוררו תה האהבה עד שתחפץ ^{ARM} **בתר כין איתאמר**
למשה בנבואה מן קדם ייי למשלח איזגדין לאללא ית ארעא
וכדו תבו מאלליא ואפיקו שום ביש על ארעא דישראל
ואיתעכבו ארבעין שנין במדברא פתח פומיה משה רבהון
דישר וכין אמר אשביעית יתכון כנישתא דישר דלאתזידון
למיסק לארעא דכנען עד דיהי רעוא מן קדם ייי ויסופון כל אנשי
קרבא ליממת מגו משריתא היא כמא דזדן אחיכון
בני אפרים דנפקו קדם תלתין שנין ממצרים אלהון אוריוכו
עד זמן ארבעין שנין ובתר כין ייעלון ביניכון ויחסנון יתה
 JRB **אקסמת עליכם יא בנאת מדינת אלסלאם באלצבא או באיאל**
אלצחרי אן לם תצהרי ותנבהי אלמחבה אלי אין תריד ^H [8] **קול**
דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות
^{ARM} **אמר שלמה מלכא בעידן דהוו פלחין עמא בית ישראל**
במצרים סליקת קבילתהום לשמי מרומא הא בכון אתגלי
יקרא דיי למשה על דחורב ושדר יתיה למצרים למפרק
יתכון מגו דחוק מרות מצראי וטפא על קיצא בגין
זכותא דאבהתהכון דמתילין בטוריא ושווך על זמן
שעבודא מאה ותשעין שנין על צדקותא דאימהתן
דמתילן לגיבעתא ^{JRB} **צות מחבי הודא קד גא מתצפר עלא**
אלגבאל מתקפז עלי אלרואבי ^H [9] **דומה דודי לצבי או לעופר**

האילים הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות
 מציץ מן החרכים ^{ARM} אמרת כנישתא דישר בזמן דאתגלי
 יקרא דיי במצרים בלילא דפסחא וקטל כל בוכרא רכב
 על חזיזא קלילא ורהט כטביא וכאורזילא דאילא ואגין
 על בתיא דאגן תמן ואיתעדת בתר אשיאתא ואשגח מן
 כואתא ואסתכל מן חרכיא וחזא דמא דניכסא דפסחא
 ודמא דגזירת מיהולתא דחקיק על תרענא וחש מן שמי
 מרומא וחס וחזא לעמיה דאכלין ית ניכסת חגא טוי נור
 על תמכה ועולשין ופטיר וחס עלן ולא יהב רשותא למלאך
 מחבל לחבל בן ^{JRB} שבה ודידי לצבי או לגפר אלאיאל הודא
 הו ואקף ורא חיטאננא מתטלע מן אלטאקאת מתזהר
 מן אלכוא הדא אלמעני קול הנך יפה רעיתי ואללה
 אעלם וככרירה מרתין אלאקרוב אן תכון אלחסנתין אלדי
 עמלוהמא ישר פי מצר וכאטרו פיהמא בארואחהם
 מחבה פי טאעה אללה והמא דם פסח ומילה וקו עיניך יונים
 והם שיוך ישר אלדי אערץ עליהם מוסי אלרסאלה לקו וילך
 משה ואהרן ויסמון אלזקינים כקו אם מעיני העדה ומעני
 הנך יפה דודי אף נעים אדא אופאהם אללה עהד אבאיהם
 לקו ויזכור אלהים את בריתו ואתצאלה אף נעים אנה יופיהם
 באסאם היכלה ובני אן מקדסה נעמא לקו דוד עליה אלסלאם
 לחזות בנועם יי ולבקר בהי כלו ומעני קורות בתינו איובני

מקדסה איצא שלמה באלארז ואלברותא וקוֹ אני חבצלת השרון
אז מן אלנרגס ואלסוסן לא יתבת אלא עלא אלמא שא מגרוס ושא
מקטוע וכדאלך אצול אלאמה ואמא אבינו אברהם פעלי עקב
אלמא בשר ביצחק לקוֹ יקח נא מעט מים ויצחק אבינו סכן
איצא עלי ה אבארמא גלט נסב דאלך אלא לקוֹ אפרים ומאת
מנהם כמי הו מערוף פי דבדי הימים ופי תלים כקוֹ בני
אפרים נושקי רומי קשת נהפכו ביום קרב ומעני צבאות
ואילות השדה יעני ג אבא אברִ יצִ ויִ ונסאהם לקבהם
בשדה אנהם ישיני מערת המכפלה ותסביקה בצבאות
קבל ואילות מואפיק אלתאנית מן שיר השירים לאנה לשון
נקבה תם קאל דודי צית ודודי הודא קד גא מתערג עלי
אלגבאל דומה אלמעני פיה ואללה אעלם קול אללה תע לישראל
הודא אוגה רסולי אלמלקב בזה לקוֹ כי זה משה האי
ומעני מדלג מקפץ יריד בה קטע להם אלקץ אז דכל
קהת מצר וכרג משה רבינו פלם יקימון במצר אלא באקי
עמר קהת ועמרם ובאקי עמר משה עליו השלום ומעני
דומה דודי לצבי לאן מן שאן אלצבי בסרעה אלגרי כדאלך
אלכאלק גלועז אסרע במשה עליו השלום אלי פרעון לכלאץ
ישִרִ וכרוגהם לקוֹ לך אלפרעה בבקר כא אלפרעה
בבקר ומעני משגיח מציץ לאן מן שאן אלדי ידכל מן
אלבוא ואלטאקאת אן יכון באלאסחאר גדוה לקוֹ השכם בבקר

יכאן אלכטאב קריב מן אהל מצר לדאלך קאל אחר כותלינו
 תם קאל ^H [10] ענה דודי ואמר לי קומי לכי רעיתי יפתי
 ולכי לך ^{ARM} ובעדן צפרא אתיב רחומי ואמר לי קומי ליך
 כנישתא דישר רחמיית מילקדמין ושפירת עובדין איזילי
 נפקי מן שעבוד מצראי ^{JRB} אבתדי ודידי וקאל קומי יא צאחבתי
 יא גמילתי ואמצי לך ^H [11] כי הנה הסתיו עבר הגשם חלף הלך
 לו ^{ARM} ארום זמן שעבודא דדמילסתוא פסק ושניא דאמרית
 לאברהם ביני פלגיא איתקטעו ומרות מצראי דמתיל
 למיטרא טרידא חליק ואזל ולא תוספון למחזיהון עוד עד
 עלמא ^{JRB} אן הוא אלשתא קד גאז ואלגית מצא ואנטלק לסבילה
^H [12] הנצנים נראו בארץ ועת הזמיר הגיע וקול התר נשמע
 בארצינו ^{ARM} ומשה ואהרן דאימתילו ללוליבו תמר איתחזו
 למעבד נסין בארעא דמצרים ועידן קטוף בוכראי מטא
 וקל רוחא דקודשא דפורקנא דאמרית לאברהם אבוכון
 כבר שמעתין מא דאמרית ליה ואף ית עמא דיפלחון
 בהון דאין אנא ובתר כין יפקון בקנינא סגיא וכען למעבד
 כמא דקיימית ליה במימרי ^{JRB} אלנואר נצרו פי אלארץ ווקת
 אלזבאר קד דנא וצות אלשפאנין קד סמע פי בלאדנא ^H [13] התאנה
 חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לכי רעיתי יפתי
 ולכי לך ^{ARM} כנישתא דישר דמתילא לבכורי תינין פתחת פומה
 ואמרת שירתא על ימא דסוף ואף עולימיא וינקיא שבחו

למרי עלמא כלישנהון ומן יד אמר להום מרי עלמא קומי
 ליך כנשתא דישר רחמימתי ושפירתי ואיזילי ליך מיכא לארעא
 דקיימית לאבהתיך ^{JRB} אלתינה קד עקדת פגהא ואלגפן אלסמנדר
 קד אעטת ארואחהא קומי אמצי יא צאחבתי יא גמילתי
 ואנטלקי לך אלמעני בקו ענה דודי ואללה אעלם הו קול אללה
 תע לסיידנא משה ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים
 וקאל לה לך ואספת ומעני כי הנה הסתיו עבר אלעבודייה
 אלאולה אלדי מן קבל אן יקע אלכטאב לאנה כאן ארוח מן
 אלאכר וכדאלך שתא בלא גית אקל מן שתא בגית ותלויג קו
 הגשם חלף הוא טלב אלכדמה אז קאל אתם לכו קחו לכם תבן
 מאשר תמצאו הנצנים נראו בארץ יריד מא נבת מן
 אלצאלחין פי אלאמה וקו עת הזמיר הגיע אד קו דנא הלאך
 אלמצריון לקו את ידי והכיתי את מצרים ומתל אלהלאך
 באלזמיר כקו זמר עריצים וענה קאל איצא וזמורת זר
 תזרענו וקו התור נשמע בארצו והו צהור אלכטאב
 לסיידנא משה במצר כקו ויאמר יי אל אל משה ואל אהרן
 בארץ מצרים לאמר וקו התאנה חנטה תצח עהד
 אבר יצח ויע ומתלות אלאבא באלתאינה כקו כבכורה
 בתאינה ובגפנים סמדרהם באלתחקיק לקו כי כרם יהוה
 צבאות בית ישר תם קאל ^H [14] יונתי בחגוי הסלע בסתר
 המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך

ערב ומראך נאוה^{ARM} כד רדף פרעה רשיעא בתר עמא
 בית ישראל הות מתילא כנישתא דישר ליונתא דסגירא
 בחגוי טינרא וחויא מעיק לה מגוי ונצא מעיק לה מברא
 כדין הות כנישתא דישר סגירתא מארבע סטרי דעלם
 דמן קדמיהון ימא ומן בתריהון סנאה ומן סטריהון
 מדברא מלין חיוין קלן דנכיתן וקטלין באירסיהון ית
 בני אנשא מן יד פתחת פומה בצלו קדם יי ונפקת ברת קלא
 מן שמי מרומא ואמרת כנישתא דישר דמתילא
 ליונתא דכיא ומטמרא בסגור חגוי ובחביוני דריגתא
 אחזיני ית חזוניך וית עובדיך תקנן אשמיעיני ית קליך
 ארום קליך מערב בצלותא בבית מקדשא וחזויך
 שפיר בעובדין טבין^{JRB} יא חמאמתי פי כהף אלצכר פי
 סתר אלדרגה אריני מנצרך אסמעני צותיך אן צותך
 עלב ומנצרך חסן^{H [15]} אחזו לנו שועלים שועלים קטנים
 מחבלים כרמים וכרמינו סמדר^{ARM} בתר דעברו ית
 ימא אתרעמו על מיא ואתא עליהון עמלק רשיעא
 דנטר להון דבבו על עיסק בכירותא וברכתא דשקל
 יעקב מן עשו ואתא לאגחא קרבא בישר דבטילו
 מפתגמי אוריתא והוה עמלק רשיעא גניב מתחות
 גדפי ענני יקרא נפשתא בשבטי דדן ומקטיל יתהון
 על דהוא בידיהום פיסליה דמיכה בההיא שעתא

אתחיבו עמא בית ישר דמתילין לכרמא לאתחבלא אילולי
צדיקי דרא ההוא דמתילין לבסם טב ^{JRB} אצבטו לנא תעאלב
תעאלב סגאר מפסדין אלכדום יכרומנא סמנדר ^H [16] דודי לי
ואני לו הרועה בשושנים ^{ARM} ביהיא שעתא הדרי בתיוכתא
ואיתעתד משה נבייא וצלי קדם ייי ויהושע משומשניה
אידרוז ונפק מתחות ענני יקרא ועימיה גברי צדיקי דרא
דדמין בעובדיהון לורדא ואגחו קרבא בעמלק ותברו
יתיה וית עמיה בשמתא דיי דקטלא ותברא לפיתגם
חרב ^{JRB} כלילי לי ואנא לה אלראעי פי אלסוסן ^H [17] עד שיפוח היום
ונסו הצללים סוב דמי לך דודי לצבי או לעופר האילים
על הרי בתר ^{ARM} ובזעירות יומא עבדו בית ישר ית עיגלא
ואיסתלקו ענני יקרא דמטללן עילויהון ואשתארו
מפורסמין ואיתרוקיננו ית תיקון זייהון דחקיק בה שמא
רבא מפרש בשבעין שמהן ובעא ייי לאובדא יתהון
מן עלמא אילולי דאידכר קימא דקיים במימריה לאברהם
ליצחק וליעקב דהוי קלילין בפולחניה כטביא וכאורזילא
דאילא ותוקריבתא דקריב אברהם ית יצחק בטור מוריה
ומן קדמת דנא קריב קורבניא ופליג יתהון בשוי ^{JRB} אלא
אן ינבסט אלנהאר ותזול אלצלאל דוד ואשבה יא ודידי צבי
או גפר אלאיאל עלי גבאל אלתצדר ^H [1] {3} על משכבי בלילות
ביקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו ^{ARM} וכד הוון

עמא בית ישר דאיסתלקו ענני יקרא מעלויהום וכלילא
 דקודשא דאיתיהיב להום בסיני איתנטילת מנהום ואשתארו
 חשיכין כלילא ובעו ית כלילא דקודשא דאיסתלק מנהום
 ולא אשכחוניה ^{JRB} עלי מצגעי באלליל בגית אלדי אחכת נפסי
 וטלבתה ולם אגדה ^H [2] אקומה נא ואסובבה בעיר בשווקים
 וברחובות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו
^{ARM} אמרין בית ישר אלין לאלין ניקום וניזיל ונסדר למשכן
 זמנא דפרסיה משה מברא למשריתא וניתבע אולפן
 מן קדם ייי ושכינתא דאיסתלקת מיננא וחזרו בקרוין
 ובפליטתא ובסתואן ולא אשכחו ^{JRB} אקום אלאן ואדור פי
 אלקריח ואלאסואק ואלרחאב אבתגי אלדי אחבת נפסי פטלבתה
 ומא וגדתה ^H [3] מצאוני השימרים הסובבים בעיר את שאהבה
 נפשי ראיתם ^{ARM} אשכחו יתי משה ואהרן וליואי נטרי
 מטרת מימרא דיי במשכן זמנא דמסחרן יתיה חזור
 חזור ושאילת להום על עיסק שכינת יקרא דיי דאיסתלקת
 מניה אתיב משה ספרא רבא דישר וכין אמר איסק
 לשמי מרומא קדם ואצלי ייי מא אם יכפר על חוביכון
 וישרי שכינתיה ביניכון כמילקדמין ^{JRB} צאדפוני אלחראס
 אלדי ידורו פי אלקריה פסאלתהם וקאלת להם אלדי אחבת נפסי
 ראיתם ^H [4] כמעט שעברתי מהם עד שמצאתני שאהבה
 נפשי אחזתיו ולא ארפט עד שהבי אותיו אל בית אמי ואל

חדר הורתי ^{ARM} כזעיר ציב חד הוזה ותב יי מרוגזיה ופקיד
 למשה למעבד משכן זימנא וארונא ואשרי שכינתיה
 בגויה וישר הוו מקרבין ית קורבניהון דעסיקין בפיתגמי
 אוריתא באידרון בית מדרשא דמשה ובקיטונא דיהושע
^{JRB} ען קליל למא גזת ענהם ואדא קד וגדת אלדי אחבת נפסי
 אכזתה ולם ארכיה אלי אלאן אדכלתה אלי בית אמי ואלי כדר
 ואלדתי ^H [5] **השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות**
השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ
^{ARM} כד שמעו שבעת עממיא דבני ישר עתידין למחסן ית
 ארעהון קמו כחדא וקציצו ית אילניא וסתימו ית מבועי
 מיא וצדיאו ית קרויהום וערקו אמר קודשא בריך הוא
 למשה אנא קיימית במימרי לאבהתהום דאלין לאעלא
 ית בניהון לאחסנא ארע עבדא חלב ודבש והיכדין אנא
 מעיל ית בניהון לארע צדיא כען אנא מעכב יתהון ארבעין
 שנין במדברא ותהי אוריתא מיתערבא בגופיהון ואינון
 עממין רשיעין יבגון מא דאצדיאו בכין אמר משה
 לישראל אשביעית לכון לא תזידון למסק לארע כנענאי
 עם משלם ארבעין שנין ויהי רעוא מן קדם יי לממסר
 ית כל יתבי ארעא בידיכון ותהי ארעא כבישא קדמיכון
^{JRB} אקסמת עליכם יא בנאת מדינה אלסלאם באלצבא או
 באיאל אלצחרי אן לם תצהרו ותנבהו אלמחבה אלי אן תריד

אלמעני פי יונתי אן יכון מנתצם פי אלמעני פי אתצאלה
 אלול באלאול כריג ישראל מן מצר ולחק אלעדו ישר בין מגדול
 ובין אלבחר וקד מתלו אלעלמא על אלס ישר זאלך אלוקת בחמאמה
 קד הרבת מן קדאכ כאז ולקיהא גוור תעבאן פחי כאיפה
 מן כלף ומן קדאם לקו אלעלמא על אלס נמשלו ישר באותה
 שעה ליונה שברחה מפני הנץ ופגעה חוד פתן וכין ישראל
 פרעה מאחריהם והים סגור מלפניהם לפי כך ויצעקו אל
 יי ומעני הראיני את מראיך נצרהם אלשכינה פי אלבחר
 ונצרתהם לקו וירא ישר את היד הגדולה וקו השמיעיני את
 קולך אליח אלפסוק אלדי קלו ישר אעני ויושע ואלאקרוב אן יכון
 אחזו לנו שועלים הו פרעה ועסכרה שועלים וקטנים הו
 עמלק ומלך ערד ותלקיבה להם קטנים לאנהם מן אלאמם
 אלצגאר אלדי תואלדו בעז ששים מלך ואהל אלטופאן והם
 אלשמונים אלפילגשים והו קו ותמנע היתה פילגש ומעני וכרמינו
 סמדר חכמה אלאמה ולם תערף עאר אלאדב כאלה עטשאנה
 ולא יתקא מן אלכאלק כקו ואתה עיף ויגיע ולא ירא אלהים
 ומעני דודי לי ואני לווהו קול אללה להם על הר סיני וקו לה כל
 אשר אמר אלהים אליך ושמענו ועשיני עד שיפוח היום
 קול אללה למשה רביני שמור לך את כל אשר אנכי מצוך
 היום הנני גורש מפניך וכו ומערוף אן אלשבעה אלגוים לקבו
 באלצללים והם אלצלאליל לקו סר עלם מעליהם חיניד יסרע

עליהם אלכטאב איצא כמא אסרע במצר אלכטאב כאסראע
 אלצבי ואלאיל כקוֹ ואשלח אליהם את כל עבדי הנביאים יום
 חשכם ושלוח ואלאקרוב אן יכון על משכבי בלילות ענאד
 ישׁר פי וקת אלמרגלים חין ארדו אן ירגמו משה ואהרן לקוֹ
 ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וגצב אללה עליהם
 לקוֹ עד אנה צאצוני העם הזה ומערוף אן כאן בכאהם
 לילא ולזומהם לקוֹ ויבכו העם בלילה ההוא והיא לילה תשעה
 באב לקול אלאואיל אתם בכיתם בכייה שלחנם אקבע עליכם
 ברייה לדורות לאנה פי תשעה באב כרב בית המקדש
 אלכראב אלאול ואלתאני לקוֹ בכה תבכה בלילה אמר ראבא
 אמר רבי יוחנן פי כל סנה אלבכא ואלנדב עלי בית המקדש
 וקאלו רבותינו זלֵ בכה תבכה בלילה אמר ראבא אמר רבי
 יוחנן שתי בכיות הללו בלילה אחת על מקדש ראשון
 ואחת על מקדש שני בלילה על עיסק לילה שׁנ ותצא כל
 העדה ויתנו את קולם וכֹ אמר ראבון אמר רבי יוחנן
 אותו היום טֵ באב היה דבר אחר כל הבוכה בלילה כל
 השומע קולו בוכה כנגדו ומעשה היה בשכינתו שלבית
 רבן גמליאל שמת בנה והיתה בוכה בלילה והיה רבן גמליאל
 שומע קולה ובוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו הבירובו
 עבריו והוצי אוהו משכונה זו ואלמעני פי קולֵ אקומה נא
 נדאמתהם פי אלאכר אד קאלו נמצי אלי אלבלד פי טאעה

אללה וליס ינפעהם שיא כקֹ הננו ועלינו וקֹ סיידנא משה להם
 למה זה אתם עברים ים את פי ייי ואיצא קאל לא תעלו כי אין ייי
 בקרבכם ואיצא קאל ויעפלו לעלות אל ראש ההר ומעני מצאוני
 השומרים כרוג אלעמאלקה ואלכנעניין אליהם כקֹ וירד העמלקי
 היושב בהר ההוא וכֹ ואמא את שאהבה נפשי פהו הלאך
 אלעמאלרה ואלכנעניין בעד דאלך הלאך סיחון ועוג וגירהם מן
 אלאעדא וקֹ כמעט שעברתי מהם הו גואז יהושע וישראל
 אלארדן לקֹ ביבשה עבר ישֹ ושייעתהם אלשכינה בלא זואל
 אלי שילו אלדי הו מקאם בית אל ואלו אלקדס ואלו ירושלם אלדי הוכדר
 ואלדתה וקֹ השבעתי אתכם הו אמסאך אלכאלק ללא יסתיקצון
 אלאמם וינפואם מן אלארץ יצהר דוד אלדי יסתקציהם לקֹ
 אלה הגוים אשר הניח ייי פאלאבתדא אלאול לאלאמה אקאמתהא
 במצר ושעבודהא ופרגהא ואלנקמה מן אעדאיהא ותסביחהא
 עלי אלבחר וסמעהא אלכטאב עלי הר סיני וחואדת וקעת
 להא מן אלאעדא עמלק וסיחון וגירה מגד אללה עליהא
 פי ליאמה אלמרגלים ודאמתהא פי אלסיר וקד כרג אלחכם
 מן אידיהם פבקי אלאן וצף כיף באן כרוגהא וכיף באן תרתיבהא
 הדה אלשכינה וצנעת אלמשכן מן פצה ודהב ותיאבומבאכר
 וכיף כאן מראחלהם ולם יתהיא לשלמה אן יצף אלשרף פי
 מא בין אלדם ולא יתביין פעזל לה מוצע מנפרד ליתביין
 פאנשא וקאל ^H [6] מי זאת עולה מן המדבר כתמרות

עשן מקוטר מור ולבונה מכל אבקת רוכל^{ARM} כד סליקו בית
 ישראל מן מדברא ועברו ית ירדנא עם יהושע אמרו עמי
 ארעא מא היא דא אומא בחירא דסלקא מן מדברא
 מיתגמרא מן קטורת בוסמין וסעידא בזכותא דאברהם
 דפליח קדם ייי בטור מוריה ומתמרקא משח רבותא
 בצדקיה דיצחק דאיתעקד באתר בית מקדשא ואיתקרי
 טור דלבונתא מתעבדין ליה נסין בחסידותיה דיעקב
 דאישתדל גברא עמיה עד מיסק קריצתא ואיתגבר
 מניה הוא ותרי עשר שבטוי^{JRB} מן הדה אלצאעדה מן
 אלבריייה כאפור אלדכאן מבכרה באלמסך ואללבאן מן כל
 גונה עטאר^H [7] הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב
 לה מגבורי ישראל^{ARM} כד בנא מלכא שלמה ית בית מקדשא
 דיי בירושלם אמר ייי במימריה כמה יאי בית מקדשא
 הדין וכמה יאיין כהניא בעידן דפרסין ידיהון וקימין
 על דוכניהון ומברכין לעמא בית ישראל בשתיין אתין
 דמסרית למשה רבהון וההיא ברכתא מסחרא להום
 ותקיפו בה ובה מתגברין ומצלחין כל גברי ישראל
^{JRB} הודא אלסריר אלדי לסלימאן סתין גבאר מסתדיר בהא
 מן גבאכרה אל אסראיל^H [8] כולם אחוזי חרב מלומדי
 מלחמה איש חרבו על יריכו מפחד בלילות^{ARM} וכהניא
 וליואי וכל שבטיא דישר כולהון בפיתגמי אוריתא דמתילן

לחרבא ושקלן וטרן בהון כגברין מאלפי קרבא וכל חד וחד
 מינהון חתימת מילה על בסרהון היא כמא דאיתחתמת
 בבסריה דאברהם אבוהון ומיתגברין בה כגבר דחרבא
 חגירא על ירכיה ובגין כין דחלין מן מזיקיא וטלני דאזלין
 כלייא ^{JRB} כלהם צארבטין צאבטין לאלסיף מתעלמין
 אלמלחמה אלמר סיפה עלי ורכה מן אלפזע באלליל ^H [9] אפריון
 עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון ^{ARM} היכל קודשא בנא
 ליה מלכא שלמה מן אילני דמבליגא ושאגי ושורביני
 דאיתי מן ליבון דחפא יתיה דהב דכי ^{JRB} צנע לה אלמלך סלימאן
 הודג מן עידאן אללבנאן ^H [10] עמודיו עשה כסף רפידתו זהב
 מרכבו ארגמן תוכו רציף אהבה מבנות ירושלם ^{ARM} ובתר
 דאשלים יתיה ושוי בגויה ית ארונא דסהדותא דהוא
 עמודא דעלמא ובגויה תרין לוחי אבניא דהירין מן
 כסף מזוקק ושפירין מן דהב טב פרס וטליל עלוהי ית
 פרוכתא דתכלא וארגונא וביני כרוביא דעלוי כפורתא
 הות שריא שכינתא דיי דשכין שמיה בירושלם מן כל
 כרכי ארעא דישר ^{JRB} צנע אעמדתה מן פצה ורפאדאתה
 מן דהב וגלאגלה ארגואן ווצטה מרצוף מחבה מן
 בנאת מדינה אלסלאם ^H [11] צאנה וראינה בנות ציון במלך
 שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום
 שמחת לבו ^{ARM} כד אתא שלמה מלכא למעבד ית חנוכת

מקדשא כרוזא נפיק בחיל וכין אמר פוקו וחזו יתבי פלכיא
 דעמא דישר ועמא דבציון בחגא ובכלילא דכלילו עמא
 בית ישר ית מלכא שלמה ביום חנוכת בית מקדשא וחזי
 בחדות חגא דמטלתא ארבעת עסר יומין ^{JRB} אכרגן ואנצרון
 יא בנאת ציון אלי אלמלך סלימאן ותבצרן אלי אלתאג אלדי
 תוגתה אמה יום ערסה ויום פרח קלבה **{4}** ^{H [1]} **הנך יפה רעיתי**
הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר שגלשו
מהר גלעד ^{ARM} ובההיא יומא קריב שלמה אלף עלון על מדבחא
 ואתקבל ברעוא קורבניה קד יי נפקת ברת קלא מן שמיא
 וכן אמרת כמא יאיא כנישתא דישר וכמה יאיין אינון
 רברביא וחכימיא דישר סנהדרין דאינון מנהרין לעמא
 בית ישר ודמיאן לגוזלין בני יונתא ואפלו שאר בני כנישתא
 דישר ועמא דארעא אינון צדיקיא כבנוי יעקב דלקטו
 אבנין ועבדו גלשושיתא בטורא דגלעד ^{JRB} הודאך גמילה
 יא עחבתי עינאך כעיני אלחמאם מן ענד נקאבך כקטוע
 אלמאעז אלדי אנחדר מן גבל גרש ^{H [2]} **שיניך כעדר הקצובות**
שעלו מן הרחצה שכולם מתאימות ושכולה אין בהם
^{ARM} מא יאין כהניא וליואי דמקרבין ית קורבניך ואכלין בשר
 קודשא ומעשרא לאפרשותא ודכיאן מכל אונס וגזילה
 היא כמה דהוה דכיאן עדרא דענא דיעקב בעידן דהו
 גזיזין וסליקו מן נחלא דיובקא דלא הוה בהון אניסותא

וגזילה וכולהון דמיאן דא לדא וילדן תאומים בכל עידן
 ועקרא ומתכלא לא הות בהון ^{JRB} אסנאניך כקטיע אלמחדודאת
 אלדין צעדו מן אלרחצה פכלהן צחאח וליס פיהן מתכל
^H [3] **כחוט השני שקתותיך ומדברך נאווה כפלה הרמון רקתיך**
 מבעד לצמתך ^{ARM} ושפתוי דכהנא רבא הוו בעין בצלותא
 ביומא דכפורי קדם ייי ומלוי הוו מהפכין חוביהון דישראל
 דדמיאן לחוט זהוריתא ומחזורין יתהון כעמר נקי
 ומלכא ההוא רישיהון מלי פקודיא כרמונא בר מן
 אמרכלא וארכינון דאינון קריבין למלכא דאנן צדיקיא
 ולית בהון מדעם ביש ^{JRB} ככיוט אלקרמז שקתיך וכלאמך
 חסין כפלל אלרמאן וגנתין מן תחת נקאבך ^H [4] **כמגדל דוד**
צורך בנוי להלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים
^{ARM} וריש מתיבתא דהוא רב דיליך חסין בזכוותא ורב בעובדין
 טבין כדויד מלכא דישר ועל מימר פומיה הוה מתבני
 עלמא ובאולפן אוריתא דהוה עסיק בה רחיצין עמא
 ומנצחין בקרב כאילו אינון אחידין בידיהון כל מיני זינין
 דגברין ^{JRB} ענקך כמגדל דאוד מבני משרף אלף תרס מעלק
 עליח כל קנאדל אלגבאברה ^H [5] **שני שדיך כשני עופרים תאומי**
צבייה הרועים בשושנים ^{ARM} תרין פריקיך דעתידין למפרקיך
 משיח בר דוד ומשיח בר אפרים דמיאן למשה ואהרן
 בני יוכבד דאימתילו לתרין אורזיליא תאומי טביא והוו

רען לעמא בית ישר בזכותהון ארבעין שנין במדברא
 במנא ועופין פטימין ומוי באירא דמרים ^{JRB} כלא תדייך ככלא
 גפרין תימי צבייה אלדי ירעא פי אלסוסן ^H [6] עד שיפוח היום ונסו
 הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה ^{ARM} וכל זמן דהו
 עמא בית ישר אחידין בידיהון אומנות אבהתהון צדיקיא
 הוו ערקין מן מזיקי וטלני דנפרידי וטיהר די מביניהון על
 דהות שכינת יקרא דיי שריא בבית מקדשא דהוה מתבני
 בטור מורייה וכל מזיקיא ומחבליא הוו ערקין מריח
 קטורת ^{JRB} אלא אן ינבצט אלנהאר ותזול ותהרב אלצלאל אנטלק
 לי אלי גבל אלמסך ואלי ראביה אללבנאן ^H [7] כלך יפה רעייתי ומום
 אין בך ^{ARM} ובזמן דעמא בית ישר עבדין רעותיה דמרי
 עלמא הוה מקלס יתהון בשמי מרומא וכין אמר כולך
 שפירתא בת ישר ומחתא לית בך ^{JRB} כלך גמילה יא צחבתי
 וליס פיך עיב אלמעני פי קולה מי זאת עולה וצף
 טלוע אלאמה אלי אלברייה ומעני כתמרות עשן עמודענן
 ועמוד האש אלדי כאן מעהם ווצפו שרפהם באבקת רוכל
 אלתי הי גונה אלעטאר אז כאן פיהם אלכמאל ואלחכמא אלדי
 עמלו דאלך אלמשכן ופיה צנאיע דקאק מתל אלמנורה
 ואלפרוכת ואלכרובים ותיאב אהרן ותלך אלגואהר ותאניה
 כאן פיהם תלך אלצנאיע כאן פיהם אלראקמין ואלטראזין
 ואלכיאטין ואלצבאגין ואלצאגה ונגארין אלגוהד ונגארין אלעוד

ואללפאקין ואלציאקלה וגיר דאלך ואלתלאתה אלדי כאן פיה ואלדי
 אגתמע להם מן נצף מתקאל מאיה קנטאר נחאס ואציב
 ענדהם כשב אלצנד טול כל כשבה י אדרע בדראע אלסודא
 והו דראעין ונצף והדא גריב גדא אן יצאב ענד אלמלוך
 פכיף ענד אלרעייה ואלדִ אלאיאת אלדי צֶהרת להם פי עמל
 אלמשכן אצהר להם בהימה טול גלדהא לִ דראע בדראע
 אלרודא לקוֹ אורך היריעה האחת שלשים באמה מתצלה
 ותם רמת להם אלסחאב תלך אלחגאר אלגוהר פי כל הגד יבִ
 רקעה מתצלה מלונה והי ארבע צנוף לקוֹ וארבעה טורים
 אבן לאן כדאך אצבנא פי אלנקל לאן אלסחאב רמתהא לשרפא
 ישרִ לקוֹ והנשיאים יביאו לאן רמתהא הנשיאים לנשיאים
 ואלהִ עלמהם אלתורה כלהא לקוֹ משה את התורה הזאת
 ביום ההוא וכֹ וקאל ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים
 ואלֹ גברוותהם אלדי יקול כל אנשי המלחמה ואלֹ חסן
 מראחלהם עלי תדביר אלפלך אעני אלנגום פלדאלך אבקת
 רוכל ומעני מטתו שלשלמה אראד בה אלמשכן וקצדה
 שלשלמה ליס אלכלאם ען שלמה ומעני ששים גבורים
 יחתמל אן תכון סתין רבוה גמאעה ישרִ אלדי הם חואליה
 והו פי אלוסט ויחתמל אן יכון אללפצה אלדי פי אפואה אלכהנים
 אעני פי דאלך יברכך יי וכֹ ויחתמלאן יכון אלסתין אלמסכתא
 אלמצדר פי אלמשנה אלמערופה פי אלתלמוד ואמא כולם

אהוזי חרב פהם אנשי המלחמה ואן כאן פי אלברכה פהי
 מלחמות התורה ואן כאן פי אלפקה פהם כדאך ומעני מפחך
 בלילות תחדיר ללא יכון פיהם קצה ואלמקדש פי וצטהם
 וסתחקו אלעקובה אלממתלה באלליל לקוֹ ונשמרת מכל דבר
 רע ומעני אפריון הו אלמקדש בעינה ותמתילה לה באלהודג
 לאנתקאלה ועצי הלבנון הם אלקרסים ימרכבו ארגמן הם
 אליריעות לאנתקאלת ואמא קוֹ מרכבו ארגמן לקוֹ תכלת
 ארגמן עמודין עשה כסף הם קואעד אלפצה לקוֹ מאת
 אדנים ורפידתו זהב אלאואני אלתי זכרנאהם תוכו רצוף
 אהבה יחתמלאן יכון לוחות הברית וקאל סיידנא ירמיה
 על כן נמצאו דבריך ואכלם יקאל סיידנא דויד אל כן אהבתי
 מצוותיך וקוֹ מבנות ירושלם הם שני הלוחות וקאלו אלעלמא
 על־אל־אלתורה אסמת בת מלך כקוֹ כל כבודה בת מלך
 פנימה וקאלו נצבה שגל לימינך הי אלתורה לקוֹ מימינו אשדת
 למו וקוֹ לה צאניה וראינה הו כרוג ישׁר מע משה ואהרן
 ונצרו אלשכינה לקוֹ ויבא משה ואהרן אל אהל מועד וקוֹ
 בעטרה שעטרה לו אמו ולם נגד בת שבע עמלת לשלמה
 תאג גמלה ואמא אמה פהם ישׁר לאן אלעלמא קאלו שבה
 אלכאלק תע־מע ישׁר מתל רגל תזוג באמראה וסמאחא
 צאחבתי בל אזתאד פיהא רגבה פסמאהא אכתי תם
 אזתאד פיהא רגבה פסמאהא אמי לקוֹ שמעו אלי עמי

ילאמי פקאם עאלם מן אלעלמא קבל ראס אלמתיבה קאל
 הלא אלקול אמר רב יצחק חזרנו על כל המקרא לא
 מצאנו בת שבע שעטרה לבנה אלא עטרה אהל מועד
 בתכלת ובאג ובתו הש ובשש אמר רב חונא שאל רבי
 שמעון בן יוסי את רבי אליעזר בן יוסי אמר לו אפשר
 ששמעת מאביך מהוא בעטרה שעטרה לו אמו אמר
 ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך שהיתה לו
 בת יחידה והיה אוהבה יתר מדאי לא זז מאחבתה עד
 שקראה אמי כן בתחלה חיבב הקבה את ישר והיה קורא
 אותן בתי שנ שמעי בת וראי והטי אזנך ולא זז מחבתן
 עד שקראן אחותי ולא זז מחבתן עד שקראן אמי שנ
 אלי עמי ואל אמי כדכתיב עמד רבי שמעון בן יוסי
 ינשקו על ראשו אמר ליה אילו לא באתי לעולם אלא
 לשמוע דבר זה ומעני הנך יפה רעיתי אלאול מרחלה
 ישר פי אלשהר אלתאני פי ואחד מנה וערך משה ואהרן
 באחד לחדש השני וכו שאו את ראש וחסן תרתיבהם
 אלדי הם בני יהודה פי אלמקדמה וצבטין תחתה והו ת
 תאלתהם כמי הו מערוף ועלי אלמימנה בני ראובן תימנה
 ותחתה צבטין והלא תאלתהם כמאהו מערוף ולא נטול
 ופי אלמיסרה בני אפרים לקו דגל מחני בני אפרים צפונה
 ותחתה צבטין והו תאלתהם ועלי אלסאקה בני דן מאסף

לכל המחנות ותחתה צבטין והו תאלתהם ופי וצט אלמשכן עלי
 אלמקדמה מנה רחל משה ואהרן ובניו ועלי אלמימנה רחל
 בני קהת ואלמיסרה רחל בני גרשון וכלף צהרה בני מררי
 וצאר מחנה בתיך מחנה וכאן עסכר פי וסט עסכר וכאנה
 ארבעת אגנאס עלי ארבע בנוד וב עלי אללויים וואחד עלי
 אלמשכן נצר אליהם בלעם הרשע וחאר פי תרתיבהם ורחילהם
 ונזולהם עלי תרתיב אלפלך אלדי יגרי אלשמס עלי אתני עשר
 ברגוהו אלחמל ואלתור ואלגוזא ואלצרדאן ואלאסד ואלסנבלה
 ואלמיזאן ואלעקרוב ואלקוס ואלגדי ואלדלו ואלחות ג מנהא
 נארייה וג ריאחייה וג תראביה וג מאייה והי ארבע מראכז
 אלטאלע ואלראבע ואלסאבע ואלעאשר אלדי הו ותד אלארץ והו
 מערוף ענד אלמנגמין ובעדה יב שהר ג ציפייה וג שתאייה
 וג רביעייה וג כריפייה והדה ד פצול אעני אלארבע אלתיקופות
 וכדאלך אלאנס אן הו עלי יב מפצל ארבעה מלוך ופי ד אקאליים
 ומנהא ד וזרא אלדמאג הו אלאול ווזירה אלכיט אלביץ אלדי
 פי אלסלסלה ואקלימה אלצהר ואלמלך אלב הו אלקלב ווזירה
 אלריה ואקלימה אלצדר ואלמלך אלג אלכבד ווזירה אלוף ואלמלך
 אלד אלכלא ווזירה אלאקבה ואקלימה אלאוראך והלא מערוף
 פי דיואן אלאטכא ובדאלך שבה רחיל ישראל ותרתיבהם ד
 בנוד לכל רוח מתלתין פלדאלך קאל מה טבו אוהליך וקאל וישם
 ייי דבר בפי כלעם רבי אליעזר אומר מדברותיו שלאותו

הרשע אתה למד מה היה בלבו בקש בלעם הרשע לומר
 לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טבו אוה
 יעֵ ביקש לומר לא תשרה שכינה עליהם משכנותיך ישראל
 ביקש לומר לא תהא מלכותם מיושבת אמר כנחלים נטיו
 ביקש לומר לא יהיה ריחן נודף אמר כאהלים ביקש לומר
 לא יהיה להם מלכים בעלי קומה אמר כארזים עלי מים
 ביקש לאמר לא יהיה להם מלך בן מלך אמר יזלמים מדליו
 ביקש לאמר לא תהיה שולטת מלכותן באומות אמר וזרעו
 במים רבים ביקש לומר לא תהיה מלכותן עזה וירם מאגג
 מלכו ביקש לומר לא תהא למלכותן אימה אמר ותנשא
 מלכותו אמר ראבא כולם חזרו חוץ מדתי כנסיות ובתי
 מדרשות דכת ויהפך ייי אלהיך לך את הק לה לברכה ולא
 קללות לברכות אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן
 מאי דכת נאמנים פצעו וכֹ טובה קללה שקלל אחייה השילוני
 את ישׁ מברכה שבירך בלעם הרשע את ישׁ אחייה חשילוני
 אמר והכה ייי את ישׁ כאשר ינוד הקנה במים מה הקנה
 זה גידולי על המים וגזעו מחליף ושורשיו מרובין אפלו
 כל הרוחות באות ונושבות בו הולך ובא עמהן דממו
 הרוחות עומד הקנה במקומו בל עם הרשע בירך ישראל
 ואמר כארזים עלי מים מה ארז אינו עומד במים ואין
 גזעו מחליף ואין שורשיו מרובין אפילו כל רוחות העולם

באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו וכיון שנשבה
רוח דרומית עוקרתו והופכתו על פניו לפי כך זכה קנה ליטול
ממנו קולמוס לכתובבו ספר תורה לדאלך למא ראה בלעם
הרשע נזול ישׁר ותרתיבהם ועסכרהם פאחתאג אן יבארכהם
על כרהו פקאל מה טבו אוהליך יעקב ואמא הנד יפה רעיתי
אלתאני הו רחילהם אלתאני פי עשרין מן אלשהר לקו ויהי בשנה
השינית בחדש השני בעשור כו ונסע דגל מחנה בני יהודה אלי
תמאח ואמא יונים פהם אלע אלזקינים כלפא סיידנא משה
כקו אספה לי שבעים איש וכו ואמא שערך בעדר העזים
הו כמיאן אלשער פכר אלגאריה ועזהא כדאך פכר ישראל
ועזהם אלאנביא ואמא סיידנא משה פהו מקבור פי הר גלעד
ואמא סיידנא אהרן פולד ולדה מתשבי גלעד לקו שגלשו
מן הגלעד ואמא שערך כעדר הקצו פהו וצף אכל זבחי
שלמים פי אלברייה פאן קאל קאיל הזבחים ומנחה הגשתם
לי במדבר וקאל איצא כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים
פהו דאלך מענאה לם אכלפהם קראבין ודבאיח פקט כל כלפתם
מעהם כלף אלתורה ולה נציר פי אלמקרא לא יהיה עוד השמש
לאור יומם פקט אלא יי לך לאור עולם לאן ציא אללה יכון
לה זיאדה עלא ציא אלשמס ואמא יקין אן ישׁר אכלו זבחי
שלמים פי אלברייה לקו ולמלואים ולזבח השלמים בקר
שנים יב מרה ואמא קולהם שכולם מתאימות לאן כאן

יוכלו צחאח אנקיא לקוֹ שכ מתאימות אלדי הי תמאם יעני
 אלא תואלדך בִּב יקאל להם תאומים כקוֹ והנה תאומים בבטנה
 תכון צורתהם תשתבה כדאלך כאנו ישבהון אלכהנים הולאי
 ויאכלון בקייה אלקרבנותיהם טאהרין כקוֹ כל טהור בביתך
 יאכל אותו וקוֹ שכולה אין בהם אועדהם אלכאלק תעֵ אלא
 עלו אלגֵ אלחגוג אן יואסון ויעטון ואגבאת אלכהנים ואללויים
 ויאכלו אלשלמים ולא יכון מתכל ועאקר ותטול אעמארהם
 ומעני מתכל אמראה ימותו אולאדהא אטפאל פי רקץ וגיר
 סקט כקוֹ ולא תהיה משכלה ועקרה וקוֹ כחוט השני אלפאץ
 ישֵר פי אלחגוג פי אלשירות כקוֹ בקול רנה ותורה המון חוגג
 ויחתמל אן יכון אשאר אלי דוד ראס אלמשוררים אלדי בן פרץ
 בן יהודה אלדי קאל פיה ופי זרח ואחר יצא ויחתמל מענא
 תאלתא אלי אלודיו אלדי יקולון ישֵר עלי אלסמיכה לאן יגי אלרגל
 מן ישֵר מן כאן עליה כטייה וגב ענהא יגוב שאה עלא באב
 כבא אלמחצר פיקפו חואליה אלכהנים פיגעלו אידיהם גמיעא
 עלי ראס אלשאה וידכל ידיה בין כפיה ויקול סרא בינה ובין
 כאלקה יא אלהי יא רבי לאני אן אכטית בין ידיך אלכטייה אלפלואנייה
 אואי כטייה כאנת ואנא תאיב ענהא ולא תכון לי עודה
 פאן וגב עלייא אלקתל פתכון הדה אלשאה פי מוצעי ואן וגב
 עליא כרת אלדי הו אלאנקטאע פיכון אנקטאע הדה אלשאה עוצי
 ואן יגב עלייא אלחריק באלנאר פיכון חריק אלשאה הדה ואן וגב

עלייא כִּנְק פִּיכּוֹן כִּנְק הַזֶּה אֶלְשָׂאָה פִּי מוֹצְעֵי וַיִּצְרַעְהָ צֹאחֲבָהָא
 פִּי אֱלוֹקָת וַיִּדְבַּחְהָא לְקָו אֶלְעֶלְמָא הַכֹּל שׁוּחֲטִין וּבְכֹל שׁוּחֲטִין
 וְלַעֲוֹלָם שׁוּחֲטִין וְקָאֵלוּ אֵיִצָּא גַּ אֲשִׂיא יִגְבַּל אֱלֹאֲנִסָּאן לֹא יִסְהֵל
 פִּיָּהָא מִקֵּד אַר סָאֵעָה וְהוּ אֵדָא גִּסְל יִדְיָה יִבְאָרְךָ פִּי אֱלוֹקָת
 וְאֵדָא קָאֵל גָּאֵל יִשְׂרָ יִצְלִי פִּי אֱלוֹקָת וְאֵדָא דְבַח יִבְאָרְךָ פִּי אֱלוֹקָת
 תָּם יִדְפַע אֶלְשָׂאָה אֵלִי אֲלַכְהֵן יִתּוּלָא עֲמֵלְהָא לְקָו שֶׁלֶשׁ תְּכִיפּוֹת
 חֵן תְּכַף לְנִטִּילַת יָדִים בְּרַכָּה תְּכַף לְגֵאוּלָּה תְּפִלָּה תְּכַף לְסִמִּיכָה
 שְׁקִיטָה פִּתְעֵלְמָנָא עֵלָם אֶלְסִמִּיכָה מִן נִקְל אֶלְרַבּוּנֵי עֵלְ אֱלֹס
 וְאַצְבְּנָאָה מִשְׁהוּר פִּי אֲלַכְתָּאֵב לְקָו וְסִמְךָ אֶהְרֵן וְהֵדָא מִן
 אֲלַכְתָּאֵלְק רַחֲמָה וְשִׁפְקָה וְסִתְרָה עֵלִי אֱלֹאֲנִסָּאן לֹלָא יִקְפוּ אֲלַכְהֵנִים
 בְּעַד דְּאֵלְךָ עֵלִי סִהוּה מִקְרוּנָה בְּעִיבָה וַיִּגְפֹּר לָהּ אֶלְמִמְתָּל
 בְּאַלְקֶרְמִז וַיִּרְגַע כְּאַלְתֵּלְג כְּקָו אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג
 יִלְבִּינוּ וְכֹו פִּלְדָּאֵלְךָ כְּחוּט הַשְּׁנֵי שִׁפְתֵי וְאַמָּא כְּפִלַּח הַרְמוֹן
 פְּכִמָּא אֵן פִּלְק אֶלְרִמָּאן תְּגַתְּמַע חֲבָה אֵלִי חֲבָה כְּדָאֵךְ כְּאַנּוּ
 אֶסְבָּאֵט בְּנֵי אֶסְרָאִיל מִגַּתְּמַעִין בְּעִצְהֶם אֵלִי בְּעֵץ עֵלָא
 מָא שְׁרַחֲנָא וְאַגַּתְּמָאֵע אֲלַכְהֵנִים וְאַלְלוּיִם וְאַלְנְבִיאִים לְקָו
 הֵנָּה חֲבּוּ נְבִיאִים וְאַלְסִנְהֵדְרִין כְּמָא סְמוּהֶם גְּאוּנִים גּוֹרֵן
 עֵגוּלָה וְאַמָּא כְּמִגְדֵּל דּוּד צוּאָרְךָ פִּהוּ אֶלְמִשְׁכָּן אֵלְדִי כְּאַן
 יַעֲמִלוּנָה כְּמִסִּין דְּרָאֵע וְטוּלָה מֵאִיָּה דְּרָאֵע וְעֵרְצָה
 כְּמִסִּין פִּי כְּמִסִּין לְקָו אֶוּרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרוּחֵב
 חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָו חֲמִשׁ אֲמוֹת וְהוּ קְבֵלָה אֶלְמוּמֵנִין לְקָו

בניו לתלפיות ופסרו אלעלמא פוריה בל וגה מולי אליה תל לֹ
 שהכל פונין אליו ואמא אלף המגן הו אלף באלתחקיק ולאכן כתיר
 מן אלכהנים ואללויים חואליה גבורי תורה וכל מאפי אלמקרא מן
 שש ושבע ועשר ומאה ואלף יריד בה כתרה לקֹ בשש צרות
 יצי ובשלש לא יגעבך רע יעני כתיר מן שדאיִד לקֹ כי
 שבע יפול צדיק וקם וקֹ יעני בדאלך אן כתיר מא יקע אלצאלח
 ויקום ומתל דאלך כתיר ואמא שני שדיך פהם משה ואהרן
 ותלקיבהם תאומי צביה לאן לם יפוק ואחד מנהמא אלאכר
 הלא תנבא והלא תנבא וכדמו אלגמיע פי ף אלכהנה וסיידנא
 משה כדם שבעת ימי מלואים וחכמו אלגמיע פי ישראל
 ואקיל פיהם הוא אהרן ומשה ואמא קֹ הרועים בשושנים
 לקֹ נחית כצאן עמיך וקֹ עד שיפוח היום הו מתל אלואחד
 ואלתלאתיך מלך עלי ידי יהושע בן נון לקֹ כל המלכים
 שלשים ואחד ומתלהם באלצללים כמי שרחנא ואשאר אלי
 הר המור יעני הר המורייה וגבעת הלבונה יעני גבעתבני
 בנימין מוצע מסתקד אלשכינה דאים לקֹ חופף עליו כל
 היום וכֹ ואלאקרב אן יכון עלי סביל אלאנתצאם אשאר אלי
 דאלך רעיתי אלדי רמאהם אהל עצר יהושע ואלאשיוך אלדי
 הולה כקֹ ויעבד העם את יי כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים
 אשר האריכו ימים אחרי יהושע תם אגמע אכב אר אלברייה
 וצנעת אלמשכן ותרתיב אלמראחל ואגתמאע אלחגוג ואכל

אלקראבין וולאיה סיידנא על־השֵׁ משה ואהרן פאסמית אלאמה
 דאלך אליום רעיתי אז לם תדכל אלי בית אלערוס ענד מא תעאקדו
 פי אלבלד וצפהם סיידנא שלמה באסם אלערוסה אלחאצלה פי אלבית
 פאנשי וקאל ^{H [8]} **איתי מלכנון כלה איתי מלכנון תבואי תשירי**
מראש אמנה מראש סניר וחרמון ממעינות אריות מהררי
נמורים ^{ARM} אמר ייי במימריה עמי תהא יתבא כנשתא דישר
 דדמיא לנינפי דהיא צניעתא ועמי תעלין לבית מקדשא ויהון
 מקרבין ליך דירוון ריאשי עמא דיתבין בראש טור תלגא
 ואומיא דבחרמון ויהון מסקין לך מסין יתבי כרכין תקיפין
 דאנון גיברין כאריון ותקרובתא מן קרוי טוריא דחסינין מן
 נמורין ^{JRB} עודי מן אללבנאן תגין תלמחין מן ראס ברדא מן ראס
 שניר וחרמון מן מואטן אלאסד מן גבל נמורים ^{H [9]} **ליבבתיני**
אחותי כלה ליבבתיני באחד מעיניך באחד ענק מעורונך
^{ARM} קביע על לוח לבי חיבת זוטר רבניך והוא בחד מן רבני סנהדרין
 ובחד מן לנינפי דהיא צניעא קביע על מלכיא דבית יהודה
 דהוא יהיבא כלילא דמלכותא על צואריה ^{JRB} אכלת קלבי יאאכתי
 יא ערוס אכלת קלבי בואחדה מן עיניך במכנקה ואחדה מן
 ענקך אלמעני פי דאלך ואללה אעלם סכנא אלשכינה פי
 סתה מואצע והי לבנון וראש אמונה וסניר וחרמון מעני ואחד
 לקו צידנים יקראו להרמון סריון ומעונות אריות והררי
 נמורים פדאלך סתה מואצע וכדאלך אלשכינה סכנת פי גלגל

וגבעון ונוב ושילו ובית עובד אדום הגתי וירושלם פלקב שלמה
 שילו במעונות אריות לטול מקאם אלשכינה איצא פיהא ושגאעת
 אלשכינה כשגאעה אלנמר ואסתגני ען דכר אלחואדת אלדי כאנת
 פי בין הדה אלמואצע מן גראיב ישר פי איאם אלשופטים
 ופילגש בגבעה וצילם מיכה ואכל אלארון עלי ידי פלשתים
 ואלכי אנה אלדי כאנת פי אנשי כנסת בית שמש וקצה שאול
 ללא יקע פי אלשיר ואמא קן לבבתיני אחותי כלה לבקית בי
 בואחדה מן עיניך בואחרה מלנקה מן ענקך וענד מא
 גאדו פי איאם דוד ושלמה פזאדהם אללה אסס עלי אסמא והם
 אכתי אלערוסה ואמא ליבבתיני אלב פאלאקרוב אן יכון עלי
 סביל אלאנת צאם אלאול באלאול והו אפתראק ישר מן דוד
 פי איאם רחבעם ולם יבקא מנהם מן יטיע אללה ורסולה
 גיר יהודה ובנימין וקאלו אלמפסרין אן אלנסא יעצון רגאלהם
 פי מעשה העגל ועטאיה אלמשכן אלי אבאר אלברייה
 אנקטעת וקאל ^{H [10]} מהיפו דודיך אחותי כלה מה טבו דודיך
 מיין וריח שמניך מכל בשמים ^{ARM} כמה שפירין עליחיבתך
 אחתי כנישתא דישר דמתילא לנינפי דהיא צניעא כמה
 טבין עלי חבתך יתיר מן שבעין אומיא ושם דצדיקין
 נדיף מכל בוסמין ^{JRB} מא אחסן תורדך יא אכתי יא ערוס
 מחבתך איטב מן אלכמר וראיחה אדהאנך אכיר מן
 אלטיאב ^{H [11]} נופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת

לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון^{ARM} ובעדן דמצלין כהניא
 בעזרתא דקודשא ולהון שפוותי כירעת דובשא לישניך כנינפי
 צניעא במלליתך שירין ותושבחן מתילן כחלב ודבש וריח
 לבושי כהנין כריח או לבנ^{JRB} שפתאך תנטף שהדא יא ערוס
 אלעסל ואללבן תחת לסאנך וראיחתה בזיך כראיחה אללבנאן
 [12] ^H גן נעול אחוהי כלה גן נעול מעין חתום^{ARM} ונשין דמיתנסבן
 לגוברין צניען כנינפי צניעא וכגנתא דעדן דלית רשו לגבר
 למיעל לגוה אלהון צדיקיא דנפשיהון משתלחין תמן על יד
 מלאכיא ובתולתיך טמירן כגזון דאלפילין וחתומן תמן
 כמבועא דמיא חיינ מתחות עיקרי אילניא דחיינ בנהרא
 דנפיק מעדן ומתפריש לארבעה רישי נהרין ואלמלי דהוא
 חתים בשמא רבא וקדישא הוה נפיק ומבע ושטיף כל עלמא
^{JRB} יא חמאמתי יא אכתי יא ערוס אנת כגנאן מגלוק ומעין
 מכתום [13] ^H שלחתיך פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם
 נרדים^{ARM} ועולימך מלין פקודיא היא כרמונין ורחמין
 לנשיהון וילדן בנין צדיקין כותהון וריחהון מטול הכי
 כבוסמין טבין דגינתא דעדן כפורין עם רשקין^{JRB} מידאויך
 פרדוס רמאן מע תמרה קרנפל מע זעפראן [14] ^H נרד וברכום
 קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהללות עם כל ראשי
 בשמים^{ARM} רשק ומוריקא וקני בוסמא וקנמון עם כל קיסי
 לבונתא מורא דכיא ואסקי לאלואוון עם כל מיני שבח בוסמין

JRB רד וזעפראן קסט וצנדל מע כל עידאן אללבנאן ואלענבר מע כל
רוס אלאטיאב ^{H [15]} מעין חנים באר מים חיים ינוזלים מן לבנון ^{ARM} ומיא
דשילוח מידברין בנייה עם מותר מויין דנגדין מן לבנון לאשקאה
ית ארעא דישר בגין דאינון עסיקין בפיתגמי אוריתא דאמתילן
לבאר מיין חיים ובזכוותא דניסוך מיא דמנסכין על מדבחא
בבית מקדשא דמיתבני בירשלים ומתקרי לבנון ^{JRB} מעין אלגנאן
ביר מא נאבע והואטל מן אללבנאן ^{H [16]} עורי צפון ובואי תימן
הפיחי גני יזלו בשמיו יבוא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו ^{ARM} ועל
סטר ציפונא הוה פתורא ועלוהי תרי עשר לחמין דאפיא
ועל סטר דרומא בוצינא לאנהרא ועל מדבחא הוו מקרבין
כהניא קורבנא ומסקין עלוהי קטורת בוסמין אמרת כנישתא
דישר ייעול אלהי רחימי לבית מקדשיה ויקבל ברעוא קורבנהון
דעמיה ^{JRB} אנתבהי אלי אלשמאל תם ואקבלי אלי אלדארום ואנפכי
פי בסאתי בסתאני חתי תהטל אטיאבה ידכל כלילי אלי
בסתאנה ויאכל תמר פואכהה ^{H [1]} {5} באתי לגני אחותי כלה אריתי
מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי יוני עם חלבי
אכלו רועים שתי ושכרו דודים ^{ARM} אמר קודשא בריך הוא
לעמיה בית ישר עלית לבית מקדשא דבנית לי אחוותי כנישתא
דישר דאימתילא לנינפי צניעא ואשרי שכינתי ביניך קבילית
ברעוא ית קטורת בוסמין דעבדת דשמי שלחית אישתא
מן שמיא ואכלת ית עלוון וית נכסת קודשין איתקבל ברעוא

קדמי ניסוך חמר סומק וחמר חיור דנסיכו כהניא על מדבחי
 כען אותו כהניא רחמי פקודי איכולו מא דאישאר מן קורבניא
 ואיתפנקו מא דאיתעתד לכוון^{JRB} דבלת בסתאני יא כֹּ אכתי יא
 ערוס גנות מסכי מע טיבי אכלת שהדי מע עסלי שרבת
 כמרי מע לבני כלו יא אצחאבי אשדבו יא אחבאבי ואסכרו
 אלמעני פי מה יפו דודיך מן כאן מן אלצאלחין
 מן מלוך יהודה מתל אסא ויהושפט וחזקיהו ויאשיהו ועל
 אן כאן פי ישראל מתל שבעת אלפים אשר לא כרעו לבעל
 ומתל אלמאיה אלרגל אלדי כבא עובדיה חמשים חמשים
 איש במערה פלם יכון בינהם מלך פיה כיר ולא אמאם ואכתר
 מן דאלך אנהם כאנו יטרדון אלאנביא מן שמרון כקֹּ אמציה
 חזה לך ברח לך ארץ יהודה וקֹּ ושמרון לא תוסיף עוד להנבא
 ואנמא בקא אלרגא פי מלכי והודה לאן באן אכיאר ולהם
 קאל מה יפו דודיך ואמא מה טבו דודיך פאשאר כדאלך אלי
 אלכהנים וקֹּ מיין אד באן מע הולאי תורה ומע הולאי אלמלוך
 משנה תורה הי ממתלה באליין לקֹּ יין וחלב אלדי ואחד חאר
 וואחד בארד ותבדילהם באלחגוג מן חג אלי חג כתבדילהם מן
 תוב פדאלך וריח שמלותיך כריח לבנון ומעני גן נעול וצף
 תחצין אלנסא ללא ינצרון גיר אזואגהן וגן נעול אלתאני תחצין
 אלרגאל ללא ינצרו גיר נסאהם וקֹּ מעין חתום תחצין אלמדאהב
 ומעני שלחיק כתרה אלרסל ואלאנביא כאגתמאע אלרמאן

כדאלך פכרהם אלתוריה אלמתלה באלתמרה לוק טוב פריי מחרוץ
 ומפז וכר ומעני נרד וכרכום והי אגנאס מעמא ינצם אליהא מן
 אלפואסיק אלדי פי אלמק אלואן אלעטר יחתמל אן יכונו שש סדרי משנה
 מע מא ינצם אליהא מן אלפואסיק אלדי פי אלמקרא ואקרוב אן יכון
 מעין גנים תורת משה אד בהא ישרבון כלאמהם גמיע אלאנביא
 לקולהם בתורת משה כמא ישרבון גמיע אלאגנה מע אלעיון ואלצאר
 ומעני עורי צפון לם יריד בה הדין אלרבנין אלא ארבעה ארכאן
 כמי הו פי מגי ישר אלי אלחגוג יהיגו ישר אלי אלשיר לקו הפיחי גני
 יזלו בשמיו ויטלבו מן אלשכינה אן תגתמע מעהם לקו סיידנא
 דוד הדאינו ייי חסדיך בל ידעון אליה פיקול לביכם לקו תשוע
 ויאמר הנני פלדאלך קאל באתי לגני אחתי כלה יבכרון קדאמה
 אלמבאכר ויקרבון אלקראבין ויקבל אללה מנהם לוק אכלתי
 יערי עם דבשי הו מקאם אלקבול וקו אכלו רעים יחתמל אן
 יכון בקייה אלקראבין יאכלונה אלבהנים אלדי הם רעים לקו והנותרת
 ממנה וכר ואמא שתו ושכרו דודים יחתמל אן יכון זבחי שלמים
 לישר ומעני וצף אלסכר אלאולייה הונקץ יעתלי מן באב אלזלל
 כקו פי נח וישת מן היין וישכר וכר ויחתמל אן יכון איצא זלת
 עוזא וכאנת זלה אד כאן אלארון אלדי כאן יגב אן יחמל עלי
 אלאכתאף חמלוה עלי אלעגלה וכדאלך קאל ויכהו שם האלהים על
 השל והו שגגה והו סריאני שלותא ויחתמל אן יכון עוזיהו
 תמת אכבאר אלבית אלאול ואנתקאל אלשכינה סתה מואצע והם

גיל דוד ושלמה ואפתראק אלאסבאט מן תקת יד דוד ובקיו
אלצבטין מעה וכאנו מלוך צאלחין וטאלחין פי מא בינהם אלאנביא
ואגתמאעהם פי אלחגוג ולם יתהייא לה איצא יכפי עיובהם גמלה
פיכון כאדבא פענד מא רגע הולאי אלצאלחין והולאי פי אלעציאן
ופי מא בינהם הולאי אלצאלחין פמע דאלך כאן אלכאלק גל גלאלה
יכאטבהם ירגי מנהם אלרגוע לדאלך אנשא וקאל

[2] ^H אני ישינה ולביעד קול דודי דופק פתהי לי אהותי רעיתי יונתי

תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה ^{ARM} בתר כל פיתגמיא
האלון חבו עמא בית ישר ומסר יי יתהון ביז נבוכד נצר מלכא
דבבל ואובל יתהון בגלותהון כגבר דמוכא דלא יכיל לאיתערא
משנתיה וקל רוחא דקודשא מזהרא להון על יד נבייא והות
עירא יתהון מדמוך ליבהון ענה רבון כל עלמא וכן אמר הדרי
בתיובתא פתחי פומיך ובועי ושבחי לי אחוותי רחימתי כנישתא
דישר דמתילא ליונא בשלימות עובדיך ארום שער ראשי
איתמלי מן דמעתיך כגבר דסער רישיה מצבע מטלא דשמיא
וציצית נזרי כגבר דציצית נזרוהי מלין מטיפי דנחתין

בלילא ^{JRB} אנא נאימה קלב נאבה יא צחיחתי צות כלילי יטרק
ויקול אפתחי לי יאכתי יא צאחבתי יא חמאמתי יא צחיחתי

אן ראסי אמתלי טל ודואבתי מן טש אלליל אמתלת [3] ^H פשטתי
את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפים
^{ARM} ענת כנישתא דישר ואמרת כל קביל נבייא הא כבר אעדיתי

מני ניר פקודי ופלחית לטעות עממיא ואיכדין יהון לי אפין
למהדר לותיה אתיב להון מרי עלמא על יד נבייא ואף אנא הא
כבר קדישית ית רגלוי מסאובתיך והיכדין אטניפינון ביניך
בעובדיך בישיא ^{JRB} סלכת תוניתי כיף אלבסהא ירחצת רגליי כיף
אוסכהא ^H [4] דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו ^{ARM} כד איתגלי
יקרא דיי ל לעמא בית ישר לא צבן למיחרט ולמיתוב
לותיה אושיט ית מחת גבורתיה על שבטא דראובן וגד
ופלגות שבטא דמנשה דמיעברא לירדנא ומסר יתהון ביד
סנחייריב מלכא דאתור ואגלי יתהון ללחלה וחבר נהרי גוזן
קרוי מדי וכבר ודבר מידהון ית עיגל מתכא דשוי ירובעם
חייבא בל שם דן דמיתקריא פמיאס ביומי פקח בר רמליה וכד
שמעית אנא רחמי איתגוללו עליהון ^{JRB} כלילי מד ידה מן אלמשכאה
ואמעאי האגת עליה ^H [5] קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור
ואצבעותי מור עובר על כפות המנעול ^{ARM} וכדו תוקפת עלאי
גבורתא דיי תהית על עובדי וכהניא קריבו קורבנא ואסיקו
בוסמיא ולא איתקבל ברעוא ארי מרי עלמא אחד דשי
תיובתא באנפאי ^{JRB} קמת אפתח לכלילי וידי תנטף מסך ואצאבעי
מסך כאלץ עלי כדור אלמגלאק ^H [6] פתחתי אני לדודי ודודי חמק
עבר נפשי יצאה בדברו ביקשתיהו ולא מצאתיו קראתיו
ולא ענני ^{ARM} אמרת כנישתא דישר צביתי למיתבע אולפן מן
קדם יי ואיהו סליק שכינתיה מיבינאי ונפשי תאיבא לקל מלוי

תבעית שכינתיה ולא אשכחית צלותי קדמוהי ואיהו טליל שמיא
 בעננין ולא קביל צלותי ^{JRB} פתחת אנא לכלילי וכלילי גפאני יגאז
 נפסי כרגת מן ענד כטאבה אבתגיה ומא וגדתה ודעיתה ומא
 אגאבני ^H [7] **מגאבני מצאוני השומרים בעיר הכוני פצעוני נשאו**
את רדידי מעלי שומרי החומות ^{ARM} אדבקוני כסדאי דנטרין
 אורחא ומעייקין חזור חזור על קרתא דירושלם מני קטלו
 בחרבא ומני אובילו בשיביתא נטלו תגא דמלכותא מיעל
 צורא דצדקיה מלכא ואובילוהי לריבלה וסמיו עינוהי עמא
 דבבל דמעייקין על קרתא ונטרין ית שוריא ^{JRB} צאדפוני אלחראס
 אלדאירין פי אלקריה צרבוני שגוני אכדו רדאיי מני חארסי
 אלאסואר ^H [8] **השבעתני אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את**
דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני ^{ARM} אמרת כנישתא דישר
 אשבעית לכון נבייא בגזירת מימרא דיי מא אם יתגלי על
 ידכון רחמנא חויאו קדמוהי דמריעתא מן חיבת רחמוהי
 אנא ^{JRB} אקסמת עליכם יא בנאת מדינה אלסלאם אן וגד תם כלילי
 פקולו לה אני מריצה מן אלמחבה ^H [9] **מה דודך מדוד היפה**
בנשים מה דודך מדוד שככה השבעתנו ^{ARM} עניין נבייא ואמרו
 לבית ישר לאידין אלהא את צביא למיפלה כנישתא דישראל
 דשפירתא מכל עממיא לאידין אלהא אנת בעיא למידחל
 דהכין קיימית עלנא ^{JRB} מא צפת ודידך מן אלודיד יא גמילה פי
 אלנסא מא כלילך מן כליל אד כדא אחלפתנא ^H [10] **דודי צח ואדום**

דגול מרבבה ^{ARM} בכון שריאת כנישתא דישר למישתעי בשבחה
 דמרי עלמא וכין אמרת לההוא אלהא רעותי למיפלה דעטיף
 ביממא באוצטלא חזור כיתלג ועסיק בעשרין וארבעה ספרין
 אוריתא ופיתגמי נבואה וכתביי ובליליא הוא עסיק בשיתה סדרי
 משנה וזיו יקרא דאנפוהי זהירין כנורא מסגיאות חוכמתא
 וסברא דהוא מחדת שמעתן חדתין בכל יומא ועתיד לפרסומינן
 לעמיה ביומא רבא וטיקסיה על ריבוא רבון דמלאכיא ד
 דמשמשיין קדמוהי ^{JRB} כלילי צאפי אלביאץ ילחקה חמרה פי אלבנוד
 מתל עסכר פי רבוה ^{H [11]} ראשו כתם פז קוצותיו תלתלים שרורות
כעורב ^{ARM} רושוי אוריתיה דהיא רגיגא מדהב טב ופירוש מיליא
 דבה דגורין טעמין ופקודין למן דנטרין להון חזירין כתלגא
 ודלא נטרין להון אוכמין כאנפי עורבא ^{JRB} ראסה כפצוץ מן
 פוז דואבתה מסלסל סודא כסואד אלגראב ^{H [12]} עיניו כיונים על
אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מילאות ^{ARM} עינוהי מסתכלן
 תדירא על ירושלם לאיטבא לה ולברכהא מירישה דשתא
 ועד סופהא כיונין דקימין ומסתכלין על מפקנות מיא בגין
 זכוותא דיתבי סנהדרין דעסיקין באוריתא ומנהרין ית דינא
 למהוי שעיע כחלב ויתבין בבי מדרשא ומתינין כדינא עד
 דגמרין יתיה לזכאה ולחיבא ^{JRB} עינאה כחמאם עלי גזראן
 אלמא מגסולה באללבן גאלסאת עלי נצאם ^{H [13]} לחיו כערוגת הבושם
 מגדלות מרקחים שפתותין שושנים נוטפות מור עובר ^{ARM} תרין
 לוחין אבנין דיהב לעמיה כתיבן בעשר שיטין דמין לשטי גינת

בוסמיא מרביין דקוקין הי כמא דיגנוניתא מרביא בוסמין ושפוותוי
 חכימיא דעסיקין באוריתא ולכון טעמין בכל סטר ומימר פומהון
 כמורא בחירא ^{JRB} כדיה כסביבה אלטיב מרבוב את אלעטר שפתיה
 סואסן ינטפן מסך כאלץ ^{H [14]} ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש

מיעיו עשת שן מעלפת ספירים ^{ARM} תרי עשר שבטין דיעקב
 עבדיה גליפן על ציץ כלילא דקוד שא דדקבא גליגן על תרי
 עשר מרגליתא עם תלתה אבהן אבר יצ ויק גליף על אודם
 שמעון גליף על פדטה לוי גליף על ברקן יהודה גליף על נפך
 דן גליף על ספיר יששכר גליף על יהלום גד גליף על לשם גד
 גליף על שבו נפתלי גליף על אחלמה זבולון גליף על תרשיש
 יוסף גליף על שהם בנימין גליף על ישפה דמיאן לתרי עשר
 מזליא בחירן כעששית צחיחן בעובדיהון כשן דפיל כשבזיון
^{JRB} ידיה מתל בכראת אלדהב מרצעה באלגואהר אלבחרייה אמעאה

מעכנה עאג מכללה באלפצוץ ^{H [15]} שוקיו שש מיוסדים על
 אדני פז מראיהו כלבנון בחור בארזים ^{ARM} וצדיקיא אינון עמודי
 עלמא בסיסן על סומכי דהב טב אינון פיתגמי אוריתא
 דעסיקין בהון ומוכחין עמא בית ישר למעבד רעותיה יאי
 הוא מיתמלי עלויהון רחמין כסבא ומחור חוביהון דבית
 ישר כתלג ומיתעתד למעבד ניצחון קרבא בעממיא דעברין
 על מימריה כעילום גיבר וחסין כגולמושין ^{JRB} סאקיה אעמדה
 רכאם מאססה עלי קואעד אלפוז מנצרה כאללבנאן ומכתאר
 כאלארוז ^{H [16]} חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רועי בנות

ירושלם ^{ARM} מליה מוריגי מתיקן כדובשא וכל פקודוי רגיגן על
 חכימוי מדהב דין הוא תושבחתיה דאלהא רחימי ודין הוא
 תקוף חוסניה דמרי חביבי נבייא דמיתנבאין בירושלם ^{JRB} חנכה
 חלו וכלה מנא הדא כלילי וצאחבי יא בנאת מדינה אלסלאם **{6}** ^{H [1]} **אנה**
הלך דודך היפה בנשים אנה פנה דודך ונבקשנו עמך ^{ARM} **אתיבו**
 נבייא וכין אמרו כדו שמעו תושבחתא דיי מפורם כנישתא
 דישר על אידין חובא איסתלק שכינתא דיי אנת דשפירתא
 בעובדיך מכל אומיא ולאן אתר איתפני רחימך באסתל קותיה
 ממקדשיך אמרת כנישתא דישר על חובין ומרודין ואושתדור
 דאישתכחו אמרו נבייא כען הדרי בתיובתא ונקום אנת ואנן
 ונצלי קדמוהי ונבעי רחמין עימך ^{JRB} אין דהב כלילך יא גמילה
 פי אלנסא אין מצא כלילך נבתגיה מעך ^{H [2]} **דודי ירד לגנו לערוגת**
הבוסם לרעות בגנים וללקוט שושנים ^{ARM} ומרי עלמא קביל
 ברעוא ונחת לבבל לסנהדרין דחכימא ויהב רוח לעמיה
 ואפיקינון מן גלוותהון על יד כרש ועזרא ונחמיה וזרובבל
 וסבי יהודאי ובנו ית מקדשא ומניאו ית כהניא על קורבניא
 וליואי על מטרת מימרא דקודשא ושלח אישתא מן שמיא
 וקביל ברעוא ית קורבנא כין וית קטרת בוסמיא וכיגבר
 דמפרניס ית בריה רחימיה בתפנוקי _ ין פניקינון וכיגבר
 דמגבין ורדין מן מישריא כין כנושינון מבבל ^{JRB} ודידי אנחדר
 אלי בסתאנה ואלי סביבת אלטיב לירעא פי אלאגנאן ולילקט סואסן
^{H [3]} **אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים** ^{ARM} ובההוא יומא אנא פלחא

למרי חביבי ורחימי דאשרי שכינת קודשיה ביני וזן יתי בתפנוקין
 JRB אנא לכלילי וכלילי לי אלראעי פי אלסוסן תם קאל מא אלמעני
 פי קוֹ אני ישינה ולבי ער כאנה יעני בה רקאד הולאי והולאי ען
 אלטאעה והם יהודה וישׁ וקוֹ ולבי ער לאן פי ישׁר צאלחין מתל
 שבעת אלפים אלדי זכרו אלצאלחין אלדיי קלנא פוק וכאן פי אליהודה
 צאלחין מתל ישעיה ותלאמידה לקוֹ סיידנא ישעיה הנה אנבי
 והילדים ומתל מא קאל הנאנחים והאנקים פלדאלך טלב אללה
 תעֵ מנהם אן יפתחו באלתובה לקוֹ פתחו לי ותעדידה אחותי
 רעיתי יונתי תמתי מן אלכאלק גל גלאלה בגמיע אסמא אלשרף
 אלדי אסמאהם כמא ראינאה תלטף בהם מן קוֹ אללה תעֵ והו
 קוֹ עמי מה עשיתי לך וקוֹ שראשי נמלה טל מקדמה כלאמה
 אליך באלתלטיף ברטובה אלנדא לקוֹ יזל מים תזל כטל אמרתי
 ואנא איצא ממהל באלגדאה לקוֹ אהיה כטל לישׁר וקוֹ פשטתי
 את כתנתי יחתמל אן יכון יעני ען ישׁר אנהם קאלו אמתלכת
 יעני זאלה ען אלטאעה פי איאם אחז וירבעם ואחאב וגירהם
 פאי וגה לי אטיע אללה פי איאם יחזקיהו ומעני רחצתי את רגלי
 יעני אטעת אללה איאם יאשיהו פכיף אלעציאן פי איאם יחזקיהו
 ויהויקים וגיר דאלך וקוֹ דודי שלח ידו אלאקרב אן יכון ען גמיע
 אלאנביא אלדי ארסל אללה געלה עלי פאה וארסלה ליתכלם
 באלקוארע עלי ישׁר ויהדם בלסאנה מלוך אלמנאפקין ולא יכאף
 והו ירמיה לקוֹ וישלח ייי את ידו ויגע על פי וקאל לנתוש ולנתוץ
 ואבהר אלאמה בכלאמה לקוֹ ומעי המו פי קוֹ מעי אוחילה

וקמתי אני לם אגיד הדה אללפצה אלדי וצף וידי נטפו מור אלא
 פי עצר יאשיהו אלדי אקאמו אלשראיע אכתר מן כל עצר
 לישר כקו כי לא נעשה כפסח הזה ואנמא נפו עב זר לקו וגם
 את האבות ואת הידעונים ואמא קו דודי חמק עבר לאנה
 ליס תנפעהם תלך אלתובה לדפע אלגזירה בל תנפעהם פי אלאכרה
 ואמא פי אלדניא פאן אללה תע הית חכם עליהם באלאגלא
 ואלכראב לקו אך לא ישוב יי מחרון אפו הגדול וקאל נפשי יצאה
 בדברו נציר קו ויאמר יי גם את יהודה אסיר מעל בנו ואמא
 בקשתיו ולא מצאתיו פהו מא קאל אללה תע לירמיה ואתה
 אל תתפלל בעד העם הזה וקאל איצא כי צומו אינני שומע
 אל רנתם ואמא מצאוני פהם בני בבל פי אלאול ובני אדום פי
 אלאכר לאן גמיע כראב אלבית פי נסכה איכה לקו פי בבל
 תשיב להם גמיל וקאל שישי וטמחי בת אדום ופי בבל הכוני
 אך כאן כראב פכיף כאן אדום אך קאל פצעוני אך כאן קתל
 ויחתמל מן יכון השבעתי אתכם יטלב אלאמה והי גי אלגלות
 ואלאנביא אלתי פי אלגלות מתל יחזקאל וחנניה ומישאל ועזריה
 ודניאל ומרדכי הם אלדי מן אללה אלעפו פי אמרהא אה הו לם
 יקבל להא דעא כקו גם כי אזעק ואשוע וכדא נציב פי צלוה
 סיידנא דניאל אך יקול כי שמך נקרא על עירך ועל עמידך
 וסיידנא עזרא קאל ואתפללה לייי אלהי ואתודה חטאתי וחטאת
 עמי ישר וקו מה דודך מדוך ימכן אן יכון אלאנביא אלדי פי

אלגלות סאלו אלאמה אלדי מעהם פי אלגלות אן תחדת באהם אן
רבהם ותצף אחס אנה ליערפנא אלכאלק אנה אחסן אללה אליהא והי
אסת הי אסית לנפסהא פקאלת דודי צח ואדום ענת אנה אלמנתקם
מן אלוים פי אלגלות אלאכר כקו מי זהבא מאדום אלאתמאם
אלקצה וקו ראשו כתם פז הי אלתורה אלדי מעהם פי אלגלות ראש
דבריך אמת והם בתם פז לקו הנחמדים מזהב ומפז רב
ומעני שחורות כעורב סואד אלכתאב וקו עיני יי אל צדיקים
יעני אלאתקיא אלדי פי אלגלות כקו הנה עין יי אל יראיו ענאה
פי גמיע ישראל צדיק וצאלח לקו עיני יי משוטטות בכל
האר צות וקו לחיו כערוגת הבושם יעני אלמכתוב ואלמנקול
לאן אללחיה הי עז אלרגל וקד יקץ מנהא אלמזיין ברצא אלרגל
וכדאלך אלך מיד קום יחללון וקום יחרמון ברצא אלכאלק תטריה
עהדה פי כל וקת כקו מוצא שפתי לא אשנה וקו ידיו גלילי
זהב זכוה אלאנביא אלממתלה באליד לקו יחזקאל היתה עלי
יד יי וקו ויד יי היתה אל אליהו ולבר אן פיהם זהב וגוהר
עלי מא חקקו אלאנביא חקק עלא אנהא אלתוריה לקו הנחמדים
מזהב וקולה מעיו עשת חנתה ורחמתה באקיה אבדא
לאן אלעאג אבקא מן אלעול ומוצוף חנה אללה באלאמעא
לקו על כן המו מעי לו רחם ארח נאום יי וקו שקוו עמודי
שש וקוף סכינתה פי הר סיני מן ו פי סיון פי עשרת הדברות
מקאם עשרה מאמרות אלתי הי פי איאם אלכליקה וקו מראוהו

כלבנון אי אלשכינה אלתי פי יער הל בנון וקוֹ בחור בארזים הו
 אלקדס אלדי הו ספון בארזים וקוֹ חכו ממתקים כתירה אלנחמות
 אלתי סמענאהא בלדה פאגאב זה דודי פי אלדולה וזה רוער
 פי אלגלות יא בנאת ירושלם יא אנביא אללה קד וגב עליהא אן
 תצף וקארהא ופצאילה פי מא בין אלאמם לקוֹ ספרו בגוים
 כבודו ומעני אנה הלך דודך פאנה כאן פי יד אלאמה חסאב
 גלות עֵ פיה פענד מא תמת קאלת אלצאלחין דודי ירד לגנו
 ירידון בדאלך אנה קד קרב אלסכינה אלי אלקדס וקוֹ לרעות בגנים
 עזדא ונחמיא ומספר אנשי עם ישרֹ וקוֹ ללקוט שושנים אלנפר
 אלדי אלתקטו בעד אלתבדד כקוֹ כל הקהל כאחד ארבע רבוא
 פחיניל גאבת אלאמה אלא טאעה אללה קאלת דודי לי ואני לו
 ידל עלי דאלך קוֹ ועתה לכה ונכרתה ברית לאלהינו פקד דכר
 הנא אכבאר עציאן אלאמה ואכתלאפהא ועצר אלצאלחין
 ואלטאלחין מנהם ועצר אלכראב וצלוה אלאנביא פי אלגלות וצפה
 אלאמה בסואל רבהא תעֵ באלאואן אלגמאל ואלחסן ורגוע ישראל
 פי בית שני פי בעץ נפר ואצהאר עהדה פי כל זמאן תם
 אכל פי צפה אפעאלהא פי בית שני איצא וקאל

יפה את רעיתי כתרצה נאה כירושלם איומה כנדגלות ^{H [4]}

^{ARM} אמר ייי במימריה כמה יאי אנת חביבתיך בזמן דצבותיך
 למעבד רעותי שפיר בית מקדשא דבנית לי כמקדש
 קדמאי דבנא לי שלמה ואימתיך על כל עממיא ביומא

דהליכו ארבעת טקסיך במדברא ^{JRB} אנת גמילה יא צחבתי
 מתל צפורייה חסנה מליחה כמדינה אלסלאם מהיובה
 כאלמראכז ^H [5] הסיבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני שעריך כעדר
 העיזים שגלשו מן הגלעד ^{ARM} אסחריק רבניך חכימי כנישתא
 רבתא חזור חזור לקבלי דאנון אמלכוני בגלותא וקבעין
 מדרשא לאולפאן אוריתי ושאר זעטוטין ועמא דארעא
 אצדיקו במימר פומהון דבני יעקב דלקיטו אבנין ועבדו
 גלשושיתא בטור גלעד ^{JRB} אדירי עיניך מן חדאי לאנהמא
 אפתנאני שערך כקטעאן אלמעז אלדי אנגאזו מן גרש ^H [6] שניך
 כעדר הרחילים שעלו מן הרחצה שכולם מתאימות
 ושכולה אין בהם ^{ARM} וכהניא וליואי אכלי קרבניך ומעשר
 קדשא ואפרשותא דכין מכל אנסות וגזילות הי כמא דהוא
 דכין עדרא דענא דיעקב בזמן דסלקן מן נחלא דיובקא
 דלא הוה בהון אנסות וגזילה ביניהון וכולהון דמין דא לדא
 וילדן תאומין בכל עידן ומתכלא ועקרא לא הות בהון
^{JRB} אסנאנך כקטיע אלרכאל אלדי צעדן מן אלרחצה פכלהא
 צחאח ולים פיהא מתכל ^H [7] כפלה הרמון רקתיך מבעד
 לצמתך ^{ARM} ומלכות בית חשמנאי כולהון מלין פקודיא כרמונא
 בר מתתיה כהנא רבא ובנוהי דאנון צדיקין ומקיימין
 פקודיא ופיתגמי אוריתא בצחיהא ^{JRB} כאפלאק אלרמאן
 וגנתיך מן ענד נקאבך ^H [8] ששים המה מלכות ושמונים

פילגשים ועלמות אין מספר ^{ARM} באידין קמו יונאי וכנשו שתין מלכין
 מבני עשו מלובשין שריונין רכבי על סוסון ופרשין ותמנן רוכבנין
 מבני ישמעאל רכיבין על פיליא בר מן שאר עממיא תלית להון
 מנין ומניאו אלכסנדרוס רשיעא עליהום ואתא לאגחא קרבא
 על ירושלם ^{JRB} הם סתין מלכא ותמאנין סרייה וגואר גיר אחצא
 אחת היא יונתי אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה ^H [9]
 ראוה בנות ויאשרות מלכות ופילגשים ויהללוה ^{ARM} ובעדנא ההוא
 הוות כנישתא דישר דמתילא ליונתא שלמתא פלחא בלב
 חד למרי עלמא ויחידא לאוריתא עסיקא בפתגמי אוריתא
 בלב שלים וברירן זכוותהא כיומא דנפקת ממצרים הא
 בכין נפקו בני חשמנאי ומתתיה וכל עמא דישר ואגיהו קרבא
 בהון ומסר ייי יתהון בידיהון וכד חזו יתבי פלכיא אישרו יתהום
 מלכותא ארעא ושלטוניא וקטלו להום ^{JRB} חמאמתי הי וחידה
 צחיחה נקייה הי לואלדתהא ראוהא ווצפואה ואלמלכאת
 ואלסרארי ומדחואה אלמעני פי דאלך וצף שרף אלאמה
 פי רגועהא פי אלחמד ואלדם ועזל לה מוצע כמא עאדתה וקאל
 יפה את רעיתי כתרצה אל כאנת תרצה מוצע עגיב
 יתנחהון אליהא מן ירושלם פי אסרו חג אלדי כרוג אלאעיאד
 באלפרח ואלסרור אלעצים ואמא פסח פבסרור אלקראבין אלדי
 קבלת ואמא פי עצרת וסכות טול איאם ז איאם פלולא מן
 עליה קרבאן יקרבה ובעדה מתל קרבאן העצים ואלמעשרות

וקוֹ כתרצה אד אהתדו אלקום טול מא אקאם פי ירושלם ונעתהם
 בקו כירוש וכיף דאלך והם פי ירוש פנקול אלמרתבה אלדי כאנת
 לה בבגדאד נציר אלמרתבה אלדי כאנת להם פי אלשאם אעני
 ראש ישיבות ואראד בקוֹ איומה כנדגלות תבניד אלאמה גדווה
 ועשייה לאלצלוה ואנתמאעהם לקיום מצוה ומא אשבה דאלך
 מן גיר תעווג בל מן תאהב וכוף מן קודשא ביריך הו לקוֹ עזרא
 ברכו את יי אלהיכם ואקרב אן יכון הסיב עיניך ורוא
 עזרא ונחמיה ודניאל וזרובבל ומרדכי פי אסתדפאע אלבלא
 ען ישר ומגפרה ען דנובהם כמא יקול סיידנא עזרא אלהי
 בשתי ונכלמתי להרים ואסתדראג אלבארי עז וגל אלי אלצפח
 ואלגפראן פאגאב שהם הרהובוני ואמא שערך פהי אלג
 אלאנביא הגי וזכריה ומלכי אמא סיידנא זכריה פזכר
 כבד תושבי גלעד אלדי הו אליהו זל לקוֹ מה נאוו על ההרים
 רגלי מבשר ומלאכי כתם נבוותה אד קאל הנה אנכי שלה לכם
 את אליהו הנביא פלדאלך קאל שגלשו מן הגלעד וקוֹ שניך רגוע
 אלאמה אלי אכל זבחי שלמים וגיר דאלך בטהארה ונצאפה
 כמי שרחנא פוק ומעני כפלח הרמון אגתמאעהם איצא
 כל ואהד פי מרתבה וענד מא כרגת אלאמה אלי אלעראק ואלי
 כראסאן ואלי אלימן ואלי אלפרס ובקית בחאלהא ולם תנחל פי
 מא בין אלאמם ואקאמת אלשראיע עלי אסמהא ולם תתלוות
 בנגאסה אלסתין אלממלכה אלאמם ואלתמאנין גמלה אסמא

תכזהם ומדהם והם איצא מא גרא עלא אידיהם איאת
 ובראהין מתל אלאיאם אלדי באנת עלי עהד חנניה מישאל ועזריה
 פאצהר נבוכד נצר הרשע אן תוראת אללה חק קאל בריך אלההון
 די שדרך משך ועבד נגו וקאל איצא אתוהי כמה רברבין
 ותמהוהי כמה תקיפין וגמיע אלאיאת פי עצר דריוש פי קצה
 דניאל ומא תיהוד מן אלאמם וכדאלך קאל ששים המה מלכות וקו
 אחת היא אלתי אפרדת נפסהא בין אלאמם לאלטאעה וקראת
 אלתוריה אלדי מתלת באלאם לקו כי אם לבינה תקרא פשרפהא
 אלאמם אד סמעו חקאיקהא ומדאיחהא להא לקו כי הי חכמתכם
 ובינתכם לעיני העמים ואשרף מן הדא אנהם כאנו יקרבו
 מעהם מלוך אלאמם אגלאלא לאללה תע ישאבה וגה גלאלתה
 הו איצא עלי ישר יכמא רתב כורש וגירה ומה השהין
 וביתורין ואמריין ודכריין פתמאם הדא וצף כבר אתמאם
 אלאמה פי רגועהא אלי בית שני שרוטהא לרבהא ולכר תרתיבהא
 פי אלעראק כמה רתבת פי אלשאם ואגתמאעהם פי אלול ואדר
 ואכלהא זבחי שלמים ושכר גמיע אלאמם להא פי צחה דינהא
 ודרסהא פי אלמכתוב ואלמנקול פאחתאג איצא סיידנא שלמה
 אן יקאבלה במא צייעת פי מא בין הולאי אלחסנאת מן גראיב
 צנעת ועיוב מתל אכל נשים נכריות וכלאף לסאן אלעבראני
 והעם קצה מדבד אשדודית חתי אלכהנים אלדי פי סנבלאט
 ובדלו אלשבתות לקו גם בימים ההם ראיתי ביהודה דורכים

גגנות פלם ירגעו פוגד אללה עליהם פענד אנתקאלהא מן הדא
אלוסט שבהה שלמה כטלוע אלסחר אלי לא צלאם ולא ציא אז
כאנת חיניל לא עאציה ולא טאיעה פקאל ^{H [10]} מי זאת
הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות
^{ARM} אמארו אומיא עובדי אומא הדא כקריצתא שפירין עולימהא
כסיהרן וברירן זכוותהא כשמשא ואימתהא על כל יתבי
ארעא כזמן דהליכו ארבעת טיקסהא במדברא ^{JRB} מן הדה
אלמתשרפה כטלוע אלפגר באלסחר גמילה כאלקמר נקייה כאלשמס
מהיובה כאלמראכז ^{H [11]} אל גנת איגוז ירדתי לראות באיבי הנחל
לראות הפרחה הגפן הינצו הרמוכים ^{ARM} אמר מרי עלמא
לבית מדרש תנין דאיתבני על ידיוי דכרש אשריתי שכינתי
לממחי עובדין טבין דעמי ולמחמי אזלי פשן וסגן חכימא
דמתילין בגופנא ולביהון מליאן עובדין טבין הי כרמונין
^{JRB} אליגנאן אלגוז אנחדרת לאנצ'ר פי אואן אלואד ואדאד הלתפרעת
אלגפן הל נור אלדמאן ^{H [12]} לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי
נדיב ^{ARM} וכד אתגלי קד יי דאינון עסיקין באוריתא אמר יי
במימריה לא אוסיף עוד למכיכינון ואף לא אעביד עמהון
גמירא אלהין אימליך בנפשאי לאיטבותהון ולשוואה יתהון
גיותנין ברתכי מלכין בגין זכוותא דצדיקי דרא דדמיאן
לעובדיהון כאברהם אבוהון ^{JRB} לא מא עלמת כל נפסי געלתני
מרכב לשבעי אלשריף {7} ^{H [1]} **שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה**

בך מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים ^{ARM} תובי לות כנישתא
 דישר תובי לירשלם תובי לבית אולפן אוריתא תובי לקבלא
 מנבייא דמנבאין בשום מימרא דיי ומא אתון נביי שקרא
 למטעי ית עמא דבירושלם בנבואתכון דאתון ממללין סטיא
 על יי ולאחלא משריתא דישר ויהודה ^{JRB} אל ארגעי יא מעאפאה
 תם עודי חתי ננצר ביך איש תנצרי באלמקדסין כמריצה
 אלעסכרין ^H [2] מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי יריכך כמו
 חלאים מעשה ידי אומן ^{ARM} אמר שלמה מלכא ברוח נבואה
 מן קד יי כמה שפירין רגליהון דישר כד סלקין לאיתחזאה
 קד יי תלת זמנין בשתא בסנדלין ומקרבין נדריהון ונדבתהון
 ובניהון נפקי ירכיהון יאיין כזהרין דקביען על כליא דקודשא
 דעבד בצלאל אומנא לאהרן כהנא ^{JRB} מא אגמל קד מיך פי אלנעל
 יא בנת אלשריף אוראכך אלגאפייה מתל אלכרז צנעת ידי
 אלאסתאד ^H [3] שררך אגן הסהר אל יחסר המזג בטניך ערימת
 תטים סוגה בשושנים ^{ARM} וריש מתיבתיך דבזכוותיה מתפרנסין
 כל עמא הי כמה דעיברא מיתפרניס מפורתיה במעינא
 דאמיה בהיק באוריתא כאוגנא דסיהרא במיתיה לדכאה
 ולסאבה לזכאה ולחייבא ולא חסרין פי תגמי אוריתא
 תדירא מפומיה הי כמא דלא חסרין מי נהרא רבא דנפיק
 מעדן ושבעין חכימין מסחרין יתיה כאדיר כגלגל ואוצריהון
 מליא מן מעשר קודשא ונדריא ונדבותא דסגיאן להון עזרא
 כהנא וזרובבל וישוע ונחמיה ומרדכי בלשון אינשי כנישתא

רבתא דמתילין לורדין בגין דיהי להון חילא למיעסק באוריתא
 יומא וליליא ^{JRB} סרתך מתל דור אלחלאל לא יעוז אלמזאג בטנך
 ערמת חנטה מסווגה באלסואסן ^H [4] **שני שדיך כשני עפריים**
תאומי צבייה ^{ARM} תרין פריקין דעתידין למפרקין משיח בר
 דוד ומשיח בר יוסף דמין למשה ואהרן בני יוכבד דמתילו
 לתרין אורזלין תיומי טביא ^{JRB} כלא תדייך ככלא גפרין תאמיי
צביה ^H [5] **צואריך כמגדל השן עיניך בריכות בחשבון עלשער**
בת רבים עפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק ^{ARM} **ואב בית**
 דינא דדאין דינין חסין על עלמא לכפתא יתהון ולמנגד
 יתהון מאן דאתחייב בדינא לנגדא כשלמה מלכא דעבד
 מגדלא דשן דפיל וכבש ית עמא בית ישר ואהדר יתהון
 למרי עלמא ספרייך מליין חוכמתא כפרקטנין דמיא וידען
 לממני חושבני עובדי ומעברין שנין וקובעין רישי שנין
 ורישי ירחין בתרע בית סנהדרין רבא ורב בית אבא לבית
 יהודה דמי לדוד מלכא דבנא מצדתא דציון דמתקרי
 מגדלא דלבנון דכל מאן דיקום עלוהי יכיל לממני כל מגדלוון
 דבדמסק ^{JRB} ענקך כמגדל אלעאג עינאך כבריך פי חשבון עלי
 מחל אלכתרה אנפך כמגדל אללבנאן נאצר וגה דמסק ^H [6] **ראשך**
עליך ככרמל ידלת כמשך כארגמן מלך אסור ברהטים ^{ARM} **מלכא**
 דאיתמני עלך ברישא צדיקא כאליה נבייא דיקני קנאתיה
 וקטל ית נביי שקרא בטור דכרמל ואתיב עמא בית ישראל
 לדחלתא דייי אלהיה ודלת עמא דאזלין ברישא מכא על

דאינון מסכינין עתידין למלבש ארגונא הי כמא דלבש
 דניאל בקרתא דבבל ומרדכי בשושן בגין זכוותא דאברהם
 דאימליך מן קדמת דנא למריה דעלמא ובצדקותא דיצחק
 דכפתיה אבוהי למיקדיה ובחסידותיה דיעקב דקליף ית
 חוטריא ברטיא ^{JRB} ראסך עליך כאלכרמל וארתפאר ראסך
 כאלארגואן מלך מרבוט באלאחֹ אץ ^H [7] מה יפית ומה נעמת
 אהבה בתענוגים ^{ARM} אמר שלמה מלכא כמה יאי אנת כנישתא
 דישר בעידך דתיסבולי עליך מלכותי בעידן דאנא מוכח
 יתיך באיסורין על חובתיך ואנת מקבלא יתהון ברחים ודמיין
 באנפיך בתפנוקין ^{JRB} מא אגמלך ומא אנעמך יא מחבה באלתדלל
^H [8] זאה קמתך דמתה לתמר ושדיך לאשכוכות ^{ARM} ובעדן דפרסין
 כהניא ידיהון ומברכין לאחיהון בית ישר אצבען ידיהון
 מתפרשן כלולבי דתמר וקומתהון כדיקלא וקהלייך קיימין
 אפין באפין כל קביל כהניא ואפיהון כבישא לארעא כאתכלין
 דענבין ^{JRB} הדה קאמתך תשבה אלנכלה ותדייך כאלענאקיד
^H [9] אמרתי אעלה כתמר אחזה בסנסניו ויהיו נא שדיך כאשכלות
 הגפן ורית אפך כתפוהים ^{ARM} אמר ייי במימריה איסק ואנסיניה
 לדניאל ואחזי אי כהיל לימקם בנסיונא הזין כמא דקם אברהם
 אבוהי דדמי ללוליבא בעשרא נסין ובכין אנסינון לחנניה
 מישאל ועזריה איכהלין למקם בנסיוניהון אפרוק בדיל
 זכוותהון לעמא בית ישר דמתילין לאתכלין דענבין
 ושומהון דדניאל חנניה מישאל ועזריה אישתמע בכל ארעא

וריחהון יהא נדיף כריח תפוחין דגינתא דעדן ^{JRB} קלת אצעד פי
 אלנכלה אצבט באעדאקהא ויכונא אלאן תדיאך כענאקיד
 אלגפן וראיחה אנפך כאלתפאה ^{H [10]} וחכך כייך הטוב הולך לדודי
 למי שרים דובב שפתי ישנים ^{ARM} אמר דניאל וחבריהי קבלא נקביל
 עלנא גזירת מימרא דייי הא כמא דקביל עליה אברהם
 אבונן דמתיל לחמר עתיק ונהך באורחון דתקונן קדמוהי
 הא כמא אליהו ואלישע נבייא דבזכותהון קמו מיתיא דדמין
 ליגבר דמיך וכיחזקאל בר בוחזי כהנא דבנבואת פומיה
 איתערו מיתיא דיבבקעת דורא ^{JRB} וחנכך כאלכמר אלגייד
 אלמנטלק אלי ודידי מסתקים יחרך שפתיי אלנאים ^{H [11]} אני לדודי
 ועלי תשוקתו ^{ARM} אמרת ירושלם בכל זמן דאנא מהלכא
 באורחיה דמרי עלמא משרי שכינתיה בינאי ועלאי מתויה
 ובעדן דאנא סטיא מן אורחתיה מסליק שכינתיה מינאי
 ומטלטיל יתי ביני עממיא ואינון שלטין בי כגבר דשולטניה
 באיתתיה ^{JRB} אנא לודידי ועליי אנקיאדה אלמעני פי
 קוֹ מי דאת כמי דכרנא ולא עאציה ולא טאיעה יפה כלבנה
 אדא הי אקל ציא מן אלשמס כדאלך כאנת קלילה אלטאעה
 לאכן אכתר מן מא כאנת אולא מן אלטאעה תם זאדת
 ברה כחמה וקוֹ איומה כנדגלות אגתמאעהא פי דכ
 לחדש תשרי על מעל הגולה וקוֹ אל גינת איגוז טלב
 אללה מנהם אלאקראר באלדנב פדאלך דכר אלגוז מן בין
 אלפואכה לאן קאלת אלעלמא אן גמיע אלגרוסאת אדא גטת

עדוקהא אנגחת תמרהא ומלאת מא כלא אלגוז אן גטא ת
 עדוקהא לם ינגחו לא ימלא פכדאלך ישר אן גטו דנובהם לם
 ינגחון ואן כשפו ענהא באלאקראר וטלבו אלתגאוז באלתובה
 אנגחו לקו מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוהם והלא
 קו כל הנטיעות אם את מכסה לשורשיו הן מצליחין אבל
 איגוז דה אם מכסה שורשיו אין מצליח יכול כין ישר וקו לראות
 באיבי הנחל אם הם נפר מן ישר וקו לראות מתלו באלואד מתל
 מא מתלו באלבחר ואלואד מן אלבחר בעין בעין בלא שך וקו
 לראות הפרחה קאל אללה אנצר הל תפרעת מן אלאמה צדיק
 אלדי מתלו באלגפן פקאלו אגמעין אנא אליום גיר עארפין וגיר
 צאלחין פלדאלך נחן מדלין תחת אלקום אלנבל אלדי אתקו עלי עברהם
 בלא אנכלא ולא אנתקאל פענד דאלך אגאבהא שובי שובי מכרר
 תכריר חגי וזכריה לישראל עלי אלתובה אד קאלו שובונא מדרכיכם
 הרעים וקאל זכריה שימו נא לבבכם מן היום הזה ותסמייתיהם
 הנא השולמית עלא אלאכתצאר אלאול אלדי פי ירושלם שלום
 כאנת תסמא מן קבל וקו מה יפו פעמיך מסיר ישראל פי
 אלחגוג ג מראת וחמוקי יריכיך משיהם רוידא חתי לא תפרג
 אלשירות לקו אדרם עד בית האלהים וקו שררך אגן הסהר
 אראד בה ארץ ישר אלממתלה באלסרה כקו יושבי על טבור
 הארץ וכמא אן אלסרה יגתדי מנהא אלמולוד פי אלגופ כדאך
 גמיע אלעאלם יגתדי מן ברכאת מטר ארץ ישר לקו כטל

חרמון שיורד עלהררי ציון וקוֹ אל יחסר המזג לאן אלקמר
 רב מא יצבח מדור ולא צקן לצו אלצבח שיא כדאלך אלקדס ועלא
 אנה נקן הֵ אשיא כפרת וארון ושני כרובים וענן ואש מן השמים
 ועלי מא קאלו ארצה ואכברה בלא הו פלא ינקצה מן קבולה
 קראבינה וגמיע ואגבאת אלאול שיא וקוֹ בטנך ערמת קטים
 יעני ישׁר־אלתי לם להא עיד ולא מועד אלא בגמעהם ויומי בשני
 שדיך אלי חגי וזכריה וימתל אלקדס כמגדל השן אלדי עאג אטול
 מן עמד כל עוד ולדאלך עמר אלבית אלתאני ען אלאול עשר סנין
 אד אקאם אלאול תֵ מאיה ועשר סנין אלבֵ תֵ מאיה ועשרין
 ויעין עלי דאלך קוֹ גדול יהיה כבוד הבית האהרין מן הראשון
 וכֹ יכמא אלעאג סאדג מליח ואמא וצפה אלאמה פי אלאול
 בעינין גמילתין ופי אלאכר בעינין כבאר לאן כאנו שיוך אלבית
 אלבֵ אעלם ואבלגֵ ואגהד פי אלתוריה והם אנשי כנסת הגדולה
 פלדאלך קאל עיניך בריכות בחשבון והם בריכת חשבון והו
 שער בת רבים ואנמא אראד מענאה ההנא לקוֹ אלתוריה
 אחרי רבים להטות ומעני אפיך כמגדל הלבנון יחתמל
 אן יכון טבריה ואהלהא אד חזא דמסק ולהם גנס אלקראאת
 וחסן אלקרא ורבוץ תורה וקד יחתמל אן יכון בית תור אלדי
 כאן גיהא כאלף מעלם דו נגמא וחנגרא צואלח מתל אלצאלח
 באלאנף לקוֹ רוח אפיני משיח יי וקוֹ ראשך עליך ככרמל
 אשאר בה אלי ארץ ישׁר־והי בלאד סיחון ועוג אלדי סבנו פיהא

בני ראובן ובני גד והוּ מן וגה פתחהם פתכון ראש לקוֹ והנה
 המקום מקום מקנה ואלדליל עלי טיב כרמל קוֹ ואיש במעון
 ומעשהו בכרמל וקוֹ ודלת ראשך כארגמן יעני שמרון ומלך
 אסור ברהטים אלנאציה אלכברי אלדי פי אלראס והוּ אלקדס ואֵ
 וישמיהא בהזא אלסם אד קאל קרית מלך רב וקאל פי אלואל
 הנך יפה לאלצלחא מנהם אד כאן אלצאלח ואלעאלם עלמא ופי
 אלבית אלבֵּ מה יפית ומה נעמת אד כאנו חכמים מחכימים
 צדיקים ומצדיקים וקוֹ זאת קומחך אראד בה מדה אלאמה
 באלצלחא טול מדה אלנכלה לקוֹ כימי העץ ימי עמי וקוֹ פי
 אלצאלח צדיק כתמר יפרח ויחתמל מן יכון שדיך לאשבולות
 בית שמאי ובית הלל וגמיע תלאמידהם ואקרב אן יכון אעלה
 בתמר אלהלכה אלדי יקול אלאמה מתל רבי עקיבה ונצראיה
 וקוֹ ויהיו נא שדיך מלכי בני חשמנאי וקאל וחכך כיון הטוב אקרב
 אן יכון אלעלמא אלדי דיונו אלתלמוד פי אכר בית שני ואנבהו
 בעלמה כתיר מן אלאמה אלממתלין באלניאם פלדאלך קאל דובב
 שפתי ישינים ולדאלך קאלת אלאמה ועליי אלאנקיאד אליה פי תבאתהא
 פי אלמדהב בלא מלך ולא אמאם לקוֹ כימים רבים ישבו בני
 ישׁר אין מלך ואין שר פקד אנתצם אלי הזא אלפצל מא דכר
 עציאן אלאמה פי אלואל וטאעתהא פי אלאכר ודכר אלבניאן
 וטול עמרה ועמארתה ואנשי בנסת הגדולה וטרף מן
 אכבר אלסאדה אלרבאנין נפענא בהם ולם יזיד יזכר סיידנא

שלמה כבר אלכראב אלתאני ו זכר כבר אלגלות וזכר אלשמד אלדי
 כאן פי איאם יון וקתל עשרה הרוגי מלכות ללא ינכר אלשירה
 גיר אנה אראד יערף אלחאדתה אלדי תכון פי אכר אלזמאן מנהא
 צעבה גדא ויעתרי פיהא שרה עצימה וקד מתלהא ירמיה
 וקאל הל ימכן ילד זכר פמא בל כל רגל ראית ידיה עלי חקויה
 כאלטאלקה ואקבלת גמיע אלוגוה לאלירקאן אלא אן זאלך אליום
 אלתקיל ליום כמתלה והו וקת שדה לאל יעקוב תם מנהא יגאתון
 והו קֹ שאלו נא אם יולד זכר וקֹ הוי כי היום גדול ההוא מאין
 כמהי וקאל סיידנא ישעיה מתל אמראה תטלק ותכון פי
 שדאידהא כדאלך צרנא מן קדאמך יא רב וליס תטלקנא
 לאלולה אלא כאנא קד ולדנא ריחא ולא נרגי אלעגאיב עלי יד
 אחח מן אלבלד הו קֹ כמא הדא תקריב ללדת הרינו חלנו כמו
 ילדנו רוח וכֹ פאצבנא אן נקול רבות זל לאן פי אכר אלזמאן
 ימלך לאלרום מלך יסמא ארמילוס ויכרג מן רומייה מן חארה
 תסמא חארה אלחגל וימלך עלי אלדניא כלהא ולה סת אצאבע
 פי ידיה ופי רגליה ושער ראשו כזהב צבוע וירק עד פעמיו
 רגליו ארך פניו זרת ושתיים עשרה אמה קומתו ועיניו עמוקות
 ושני קדקדים בראשו ויעלה וימלוך וכל ראיו זע ממנו פי צל
 אלי בית אלמקדס וימלכהא טֹ אשהר ויעתריהם פי איאמה
 שדה עצימה עלי ישֹ יסומהם אלכרוג ען אלמדהב פלא תטיע
 אלאמה פינפו ען אלבלד פירכבון אלפחוץ ויצלון אלי ארץ אלתור

מכאן כאנו אבאיהם פחיניד אלאמה מע אלשבטים פיכרג משיח
בן יוסף בן חוש גואל פי אכל מעהם נפר מן אלאמה ויקאבל ארמילוס
אלרשע ולא יקדר עליה פתקע פי ישר הזימה עצימה פיקתל
משיח בן גואל ויגבוה מקתולא אלי ארץ אלברייה פינדבוה ישר
קבילא קבאילא ובעד דאלך יקום משיח בן דוד ואסמה מנחם בן
עמיאל ולא יומנן בה ישר חתי יחיא משיח בן יוסף בחצרתה
ויצהר אליהו זל פי דאלך אלוקת פענד דאלך נצרנא פגאנא אלמכתוב
אתר כלאמהם פאמא כבר ארמילוס והיה בית יעקב אש וכר
ואמא אלשדה אלעצימה אלדי תעתרי אלאמה פי אלמדהב פקול
אלחכמים ויסבר להשניא זמנין ודת ואמא אלחאדתה אלתי תערף
בחאדתה אלחגר כקר כי הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע וכר
ומלכהם ט אשהר כקר לכן אתנים וולדה וולדה וטרד ישראל
פי אלברייה וגסהם פי טריק אלברארי כאלאעמא לם יסלכהא
כקר והולכתי עורים בדרך וקר וחתי תעיש אלבהאים ואלוחוש
פי סבבהם ותכדם אללה אלבהאים אז תציב אלמא ואלמרעא כקר
תכבדני חית השדה פטלב אלאמה מן אללה אן תכון סכינתה
מעהם פי אלבר פלדאלך קאל שלמה ^{H [12]} לך דודי נצא השדה
נלינה בכפרים ^{ARM} כד חבו עמא בית ישר אגלי ייי יתהון לארעא
דשעיר חקלא דאדום אמרת כנישתא דישר בבעו מונך
רבון כל עלמיא קביל צלותי דאנא מצלי קדמך בקרוי גלותא
ופלכי עממיא ^{JRB} אנטלק יא ודידי ונכרג אלי אלצחרי נבית פי אלמחל
נשכימה לברמים נראה אם פרוחה הגפן פיתח הסמדר ^{H [13]}

הינצו הרמונים שם אתן את דודי לך^{ARM} אמרין בית ישר אלין
 לאילין נקדם בצפרא ונהך לבי כנשתא ולבי מדרשא ונבקר
 בספרי אוריתא ונחזי אימטי פורקנא לעמא בית ישראל
 דמתילין כגופנא לאיתפרקא מן גלותהום ונשאל לחכימיא
 אתגלי קד ייי זכות צדיקיא דמלין כרמוניא ואי מטא קיצא
 למיסק לירושלם למיתן תמן שבח לאלה שמיא ולמקרב עלוון
 וניכסת קודשין^{JRB} נדלג לאלכרום ננצר אן כאן קד תפרעת אלגפן
 ואנפתח אלסמנדר ונוור אלרמאן תם אגעל מחבתי מעך
[14] H הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים
 דודי צפנתי לך^{ARM} וכד יהא רעוא מן קדם ייי למפרק ית עמיה
 מן גלותא ואמר למלכא משיחא כבר שלים קיצא דגלותא
 וזכות צדיקיא איתבסם כריח בוסמין וחכימי דריא קביעין
 על תרעי מדרשיא עסיקין בפיתגמי ספריא ובפיתגמי
 אוריתא כענקים קביל מלכותא דגנות לך^{JRB} ואללפאח פאח
 בראיחה ועלי אבואבנא גמיע אלפואכה אלהאדתה ואלעאתקה
 יא ודידי קד זכרת דאלך **{8} [1] H** מי יתנך כאחלי יונק שדי אמי
 אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי^{ARM} ובההיא זימנא מיתגלי
 מלכא משיחא לכנישתא דישר יימרון בית ישר איהא
 תהא לנא כאחא וניסק לירושלם ונהי ינקין עמך טעמי אוריתא
 היכמא דיניק ינוקא בדדיא דאימיה דכל זמן דהויתי מיטלטלא
 לברא מן ארעא כד הויתי זכירא ית שום אלהא רבא ומסרא
 נפשי על אלהותך אף עמי ארעא לא הוה מזבן לי

[2] ^H **אנהגך אביאך אל בית אמי תלמדני אשקך מיין הרקח מעסיס**

רמונים ^{ARM} אדברנך מלכא אעילינך לבית מוקדשי ותאליף יתי

למדחל מן קד יי לימהך באורחיה ותמן נסעוד סעודתא

דלוינתן ונשתי חמר עתיק דאיצטבע בענבוהי מן יומא דאתברי

עלמא ומירמוני ופירי דאיתעתדו לצדיקיא בגינתא דעדן

^{JRB} אקודך אגיבך אדכלך אלי בית אמי תעלמני אסקיך מן אלכמר

אלמעטר מן אלרמאן ^H [3] **שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקיני**

^{ARM} אמרת כנישתא דישר אנא בחירתא מכל עממיא דאנא

קשיא תפלין ביד שמאלי ובראשי וקביעא מזוזתא בסטרי

ימינא דדשי דלתא לקביל תקי דלית רשו למזיקא לחבלא

בי ^{JRB} פאלא בשמאלה תחת ראסי וימינה תעאנקני ^H [4] **תשבעתי**

אתכם בנות ירושלם מה תעירו ומה תעוררו את האהבה

עד שתחפץ ^{ARM} יימר מלכא משיחא משבענא עליכון עמא

בית ישר מא אתון מיתגרן בעממי ארעא למיסק מן ירושלם

ומא דין אתון מרדין בחילוותיה דגוג ומגוג איתעכבו פון

זעיר עד דישתיצון עממיא דעלו לאגחא קרבא על ירושלם

ובתר כין ידכר לכון מרי עלמא רחמי צדיקיא ויהא רעוא

מן קדמוהי למפרקכון ^{JRB} אקסמת עליכם יא בנאת מדינה

אלסלאם מא תנבהו אלמחבה אלי אן תריד קד כנא

שרחנא אנפא קצה ישר פי אגמאעהם אלי פחץ אלתיה לקו

והבאתי אתכם אל מדבר העמים וג' ויגועון ויעטשון

ואצבנא אן יכון מה יומא ודאלך אן יכון טבת ונצף שבט

חתי יכרגון כלק כתיר מן אלדין ויקולון היא אלדי כנא ננצֶר ואלאכיאֶר
 מן ישֶר מן חול אלי חול פי ושֶר ויצברונהם ויקוונהם עלי אלמזהב
 פצרנא אלי אלמכתוב פאצבנא אתאר דאלך אמא גועהם ועטשהם
 פקאל כאשר נשפטתי את אבותיכם ואקרב אן יכון גוע לקוֹ
 להמית את כל הקהל הזה ברעב ואלעטט כקוֹ וברותי מכם
 המורדים והפושעים ביי ויצברון לאיהם פי ארץ גֶרבתהם
 ולא הם פי אלשאם כקוֹ מגוריהם אביא אותם אל ארץ ישֶר
 ותקוית אלאמה קלובהם בעץ לבעץ והו קוֹ חזקו ידים רפות
 פלדאלך קאל נשכימה לכרמים וקוֹ שם אתן את דודי לך כרוג
 אלמסיחין בן יוסף ובן דודי וקוֹ הדודאים אגתמאע אלאמה
 אהל אלגלות גלדאלך קאל חדשים גם ישנים ויצֶהר פיהם אלצאלהין
 ואלעלמא לקוֹ ועל פתחינו חנינד תמתל אלכאלק באלאך אלשקיק
 אלדי אדא אתר אלאנסאן יקול יא אך פלדאלך קאל מי יתנך כאח
 לי פתטלב מנה אן יגמע בינהא ובין אלקדס לקוֹ אנהגך
 אביאך ואן יכון ישֶר תלאמדתך לקוֹ וכל בניך למודי ייי
 פלדאלך קאל תלמדני אן יכון עלמהם באלאצל ולא יכון ואחד
 עאלם וואחד גאהל לקוֹ ולא ילמדו עוד איש את אחיו ואת
 רעהו כוֹ פלדאלך קאל אשקך וקאל שמאלו תחת לראשי פכמא
 שרחנא פיה וקאל כי אני ייי אלהיך מחזיק ימיניך ואמא
 השבעתי אתכם פי היא אלמוצעפהו עגלת משיח בן יוסף
 ויסבק משיח בן דוד ויזחף מעא נפר מן אלאמה ויחארב
 ארמילוס ויקתלה לקוֹ ולקחתי אתכם אחד מעיר ויקתל

משיח בן יוסף מעגמלה אלמקתולין לקוֹ הביטו אל אשר דקרך
 ותנדב עליה אלאמה קבאילא קבאילא כקוֹ וספדה הארץ
 משפחות ויצהר בעדא משיח בן דוד אלדי יגבר כסר אלאמה
 והזימתהא לקוֹ משיח ייי אותי ויקין אנה צהר אליהו זל קבל
 אלישועה פי תלך אלברייה הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא
 לפע בוא יום ייי ויצהר מיכאל השר הגדול פקד אנצם אלי הדא
 אלפצל חואדת תכון קבל אלגאולה וטרד אלאמה אלי אלברארי
 ושדאיד תעתריהא מן עטש וגוע וכראג בעצהם מן אלדין
 וכסרה משיח בן יוסף עלי ידי ארמילוס מלך מן מלוך אלרום
 וצהור אלולי אלמשיח בן דוד בעד אגתמאע אלאמה ואלשבטים
 ואהל אלגלות ועגאיב תכון פי אלברייה ותטלע אלאמה מתמסכה
 בכאלקהא לאצקה בטאעתה פלדאלך סיידנא שלמה קאל

^H [5] מי זאת עולה מן המדבר מתרפקת על דודה תחת

התפוח עוררתיך שמה חבלתיך אמיד שמה חבלה ילדתך

^{ARM} אמר שלמה נביא כד ייחון מיתיא עתיד לאיתבזעא טור

משיחא וכל מיתיא דישר עתידין למיפק מן תחותיה
 ואפלו צדיקיא דמיתו בגלותא עתידין למיתי בניח מילרע
 לארעא ונפקין מן תחות טור מישחא ורשיעיא דמיתו
 ואיתקברו בארעא דישר ועתידין למהוי ייחון דמין היא
 כמא דדמי גבר אבנא באלה בכון יימרון כל דיירי ארעא
 מא היא זכותא דאומא הדא דסלקא מן ארעא רבוא

רבוון כיומא דאיתחתמת תחות טורא דסיני לקבלא אוריתא
 ובהיא שעתא עתידא ציון דהיא אמהון דישר למילד ית
 בנהא וירושלם לקבלא ית גלותא ^{JRB} מן הדה אלצאעדה מן אלברייה
 מתדללה מע ודידהא תחת אלתפאח אנבהתך הנאך מלצת
 בך אמך הנאך מלצת בך ואלדתך ^H [6] שימיני כחותם על לבך
 כחותם על זרועיך כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה
 רשפיה רשפי אש שלהבתיא ^{ARM} אמרין בית בני ישר ביומא
 ההוא לריבונהון בבעו מינך שוינן כיגלף דעזקון על ליבך
 כגלוף דעזקא על אדרעך דלא נוסף עוד למהוי גלין ארום
 תקיפא כמותא אהבת אלהותיך וחסינא כגיהנם קנאתא
 קניתא דעממיא מקנאין לך ודבבו דנטרין לך דמיין
 לגומרין דאישתא דגיהנם דברא יתיה ייי ביומא תנינא
 לברית עלמא לאוקדא בה פלחי פולחן נוכראה ^{JRB} ציירני
 ככאתם עלי קלבך או כאתם עלי זראעך או אלמחבה שדידה
 כאלמות ואלגירה צעבה כאלתרי והגהא והג אלנאר להיבהא
מיום רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה ^H [7]
 אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו ^{ARM} אמר
 מרי עלמא לעמא בית ישר אילולי מתכנשין כל עממיא
 דמתילין למוי דימא דהא אינון סגיאין לא יכלין למטפי
 ית רחמי מניך ואין מתכנשין כל מלכי ארעא דמתילין
 למוי דנהרא דנגדין כתקוף לא יכלין לממחי יתיך מן עלמא

ואילולי יהב גבר ית כל ממון ביתיה למקני חוכמתא בגלותא
 אנא מהדר ליה כפול לעלמא דאתי וכל בותא דבזון משריתא
 דגוג יהא דיליה ^{JRB} אלמיא אלכתירה לא יסתטיעו יטפו אלמחבה
 ואלאנהאר לא תגרי בהא אן אעטא אלמר גמיע מאלה באלמחבה
 אזדראא יזדרא בה אלמעני פי דאלך ענד מא צהרו
 אחבאב אלאמה פי תלך אלברייה אלי מתל מלך אלרום אלא
 ורבהא ראצי עליהא כקן ישמח ייי במעשיו וישמח ישר
 בעשיו פלדאלך קאל מתרפקת וקן תחת התפוח אראד אן
 וערף אלאמה מא תחת דאלך אלגבל הר סיני אלממתל באלתפאח
 לסמאע אלכטאב אלדי אסמעהם פיה לקן ויתיצבו בתחתית
 ההר אנתבהו אלי טאעה אללה וקאלו נעשה ונשמע לדאלך קאל
 עוררתיך פי דאלך אלפואחץ ואללה אעלם וצלת אליהם מחן
 אלממתלה באלטלק מתל תבערה וקברות התאוה ולא שך
 אנהם יעוצו עלי דאלך בכיר אז יקומו קבל דאלך גמיע אלנאס
 פי תחית המתים בעד מגי גוג ומגוג ואוגבהם דאלך למא
 כאלפו לאהבה אלדי הי אלתוריה פכרגת אליה אן יכון ענאיתה
 בהם פאגאבהם וקאל היו עיני ולבי שם כל הימים ואן ירעאהא
 בעד דאלך אדא אלציק ויחמל נשוהא עלי שביה באלזראעין
 כקן כרעה עדרו ירעה בזרועו פלדאלך קאל שימיני כחותם
 על לבך וינתקם אלנקמה אלשדידה מן אלרום כמא אנתקם
 מן נבוכד נצר כקן כי נקמת ייי היא וקאל קנאתי לציון קנאה

בדולה פכדאלך פי אדום אד יקול ונתתי נקמתי באדום ביד עמי
 ישר ועקובתה בשביה חריק אלנאר פלדאלך קאל קשה לשאול
 קנאה רשפיה רשפי אש וכר וקר מים רבים אשאר בה אלי אדום
 ומא אן לאקו מנהם דאלך אלוקת ונהרות אשאר בה אלי ישמעאל
 פאראד לא יוכלו לכבות אעני מנה תזאכר מחבה ישראל
 ואלאבא עלי מא קאל ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי וקד
 אשאר אוקאת באלדוול כמתל הזה אלאשאה אד יקול כי
 תעבור במים אתך אני וישיר באים יתן איש את כל הון
 ביתו אלי המן ואשבאה אלדי אעטא עשרה אלאף קנטאר פלם
 יטפי מחבה הקבד לאמתה פענד מא וצף שלמה גמיע
 שדה אלאמה מן כרוגהא מן מצר אלי איאם אלמסיח ונפק
 כדאלך אלאול באלאול פאשתהא אן יערף מן חצל פי אלגלות
 מן ישר והו קאם בהם והם בלא מדבר והם אלסבטין יהודה
 ובנימין והם אלמדברין פי ארבע ארכאן אלדניא אד יקול
 ואסף את נדחי ישר וכר ואלאסבאט אלבאקיון וגדנא לאנפסהם
 ראס וקאל ען שארית יהודה ובנימין ואזרם במזרה בשער
 הארץ פפצח בין אלגלותין והם יהודה ובנימין פלדאלך קאל
 אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה נעשה לאחותינו ^H [8]

ביום שידובר בה ^{ARM} בעדנא ההוא ימרון מלאכיא אילון לאילין
 אומיא חדא אית לן בארעא וקלילן זכוותהא ומלכין
 ושלטונין אית לה למיפק לאגחא קרבא עם משרית גוג

מא נעביד לאחתנא ביומא דעתידין אומיא למיסק עליהא
 לקרבא ^{JRB} אכת לנא צגירה ליס להא תדיאן מא נעמל לאכתנא
 פי אליום אלדי תכטב פיה ^H [9] **אם חומה היא נבנה עליה טירת**
כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז ^{ARM} יימר מיכאל רבהון
 דישר אין היא מיתעתדא באושא בני עממיא ויהיבא
 כספהא למקני ייחוד שמיה דמרי עלמא נהא אנא ואתון
 עם ספריהון סחרין לה בנדבכין דיכסף ולית רשו למישלט
 בכספא ואפלו היא מיסכינא מן פקודיא נבעי רחמין עלה
 קדם יי וידכר לה זכוותא אוריתא דעסיקין בה ינקיא דכתיבא
 על לוחיא דליבא ומיתעתדא ליקביל אומיא כארזא ^{JRB} אן
 כאנת סור נבני עליהא כניסה פצה ואן כאנת מצראע
 נחצר עליהא לוח ארז ^H [10] **אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי**
בעיניו כמוצאות שלום ^{ARM} מתיבא כנשתא דישר ואמרא
 אנא תקיפא בפיתגמי אוריתא כטורא ובני חסינן כמגדליא
 ובהווא זימנא תהא כנישתא דישר משכחא רחמין בעיני
 מרהא ויהון שאלין בשלמהא כל דיירי ארעא ^{JRB} אנא סור
 ותדיאי כאלמחראב חית כנת פי עיניה מתל אלדי וגד אלסלאמה
^H [11] **כרם היה לשלמה בבעל המון נתן את הכרם לנוטרים איש**
יביא פריו אלף כסף ^{ARM} אומא חדא סליקת בעדביה דמרי
 עלמא דשלמא עמיה דהיא מתילא לכרמא אותיב יתה
 בירושלם מסר יתה ביד מלכיא דבית דוד דיהון נטרין יתה

הוא כמא דאריסא נטר לכרמיה ובתר דמית שלמה מלכא
 דישר אשתארא בידוי דרחבעם בריה אתא ירובעם בר
 נבט ופליג עמיה ודבר מן ידוי עשר שבטין על מימר
 פומיה דאחיה דמין שילה דהוא גברא רבא ^{JRB} כרם כאן
 לסלימאן פיצחאב אלגמהור אעטא אלכרם מן יחפצה
 כאלאמר יאתי בתמרה אלף דרהם פצה ^{H [12]} כרמי שלי לפני האלף
 לך שלמה ומאתים לנוטרים את פרו ^{ARM} כד שמע שלמה
 מלכא דישר ית נבואתיה דאחיה דמין שילה בעא למקטליה
 וערק אחיה ואזל למצרים מן קדם שלמה בההיא שעתא
 איתאמר בנבואה לשלמה למהוי שליט בעשר שבטין
 כל יומוהי ובתר מותיה יהא שליט בהון רחבעם בר שלמה
^{JRB} כרמי אלדי קדאמי לאלאלף אלדי לך יא סלימאן ואלמאיתין למן
 יחפץ תמרה ^{H [13]} היושבת בגנים חבירים מקשיבים לקולך
 השמיעיני ^{ARM} אמר שלמה נבייא בסוף נבואתיה עתיד מרי
 עלמא דיימר לכנשתא דישר דמתילא לגינתא קלילא
 ביני אומיא ויתבא לבי מדרשא עם חברי סנהדרין
 ושאר עמא דציתין לקל ראש מתיבתא ואלפין מן פומיה
 פיתגמי אוריתא אשמיעיני קל מליך בעידן דאת יתבא
 לזכאה ולחייבא ואיהי מסכים לכל מא דאת עבדא
^{JRB} יא גאלסה פי אלגנאן אלאצחאב מצגיין אסמעני צותך ^{H [14]} ברח
 דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים עלהרי בשמים

ARM בהיא שעתא יימרון סבי ישר ערוק לך רחמי מרי
 עלמא מארעא הדא מסאבתא ותשרי שכינתך בשמי
 מרומא ובעדן עתקין דאנחנא מצלן קדמך תהי דמי
 לטביא דבעדן דדמיך עינא חדא קמיץ ועינא חדא פתיח
 או כארזילא דאזלא דבעידן דעריק מיסתכל בתריה
 כין את תהי משגח בן ומיסתכל בצערן ובסיגופן משמי
 מרומא עד זמן דתתרעי ותפריק יתן על טורא דירושלם
 ותמן יסקון כהניא קדמך קטרת בוסמין JRB אהרב יא ודידי
 ואשבה לך אלצבי או גפר אלאיאל עלי גבל אלתעטר
 אלמעני פי קו אחות לנו מא קלנא פי יהודה יבנימין
 ומענאה פי ושדים אין לה לאנהם עוזו מן אלאנביא לקו
 גם נביאיה לא מצאו חזון וקו מה נעשה לאחותינו ידלנא
 אם גוזר המקום אן אכר אכתר מן אלף סנה אלתי הי ענדה
 יום לקו כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול ולם יקול כימים
 פקאלו איש אלחילה אן אתת אלגאולה והם עלי חאל עציאן
 פיאתי משוח בן יוסף פקאל תבארכת אסמאיה אן כאנת
 אלאמה עלי וגה אלתובה לם נחוגהא אלי בן יוסף אלי אן יאתי
 בן דויד יצלח אלקדס ויבניה ואן כאנת עלי עציאן פיאתי
 בן יוסף יפתח מצאריעהא ויחצר עליהא כלקא גבאברה
 ממתלון באלארוז פאגאבת וקאלת אנהא מחצנה בנקל
 אלאנביא ותדיי תעני חכאמהא ועלמאהא מחצנה בתואבהם

וטלבהם ליל ונהאר ודעאהם וקוֹ אז הייתי בעיניו כמוצאות
 שלום אני אסמית בועדהם מן אללה ופרג לי ונגד סלאם וקוֹ
 כרס היה לשלמה ועלי אנה יגוז יכון ישׁר לתמתילה להם פי
 אלכל אלאן תנתקל לצאחב אלגמהור מתל סיידנא משה עליו
 השלום וסיידנא יהושע ואלנביין אצחאב אלגמהור ובעד דאלך
 דפעוהא לאנשי כנסת הגדולה אלדיהם אלרבונין וחפצוהא
 בעלפה פכל ואחד יגיב כתיר מן אלמעאני לאנא נגד אלף
 ושבע יומי אלי כתרה כם ליס אלעדד פקוֹ כרמי שלי אן
 יגיבה אלמעאני אלכתירה אלעגיבה מתל אלאלף אלמדכור פי בני
 נפתלי והו אלמשהור פי דברי הימים ויתלוה מעאני אכר
 מתל אלעבור ומא אשבהה ומתל מא וצף פי בני יששכר
 ומתל מא קאל ראשיהם מאתים פלדאלך קאל כרמי שלי לפני
 מענאה האלף לך יעני אנו קיימה בגמיע לוואזמי פאלאלף ו
 ואלמעני אלתוריה ואלדִ אלואגבאת אלעיאד ואלקסמה לאלנאס
 ומערפה אלפלך ואשבאההא וקוֹ לה היושבת יחתמל אן
 יכון שתי ישיבות אלדי אליהם תצׁהר גמיע מסאיל ישראל
 ויסמעו מנהם גמיע אלחברים ואל בני בי רב פארגבהא
 פיהון מא פיה אלמחצר וקוֹ ברחדודי ליס הו הרוב אלסייד
 אנמא הו אגאבתה פקאלת אהרב אלי ירושׁ ען סריע כאלצבי
 או כשן אלאילה על הרי בשמים אלסאדה ואלאגלא אלדי הם
 מדפונין תם והם כאלטיב אלמחגוב ען כרוג אלראיחה ללא

תתלף וכדאלך הם פי אלִתרא פי רגבו אחיאהם פי רד אלקדס
עלי היאתה ויגוז יכון הרי בשמים אלצאלחין כאלטיב אלעגיב
חתי בניהם לקוֹ וכל בניך למודי ייי התי בנאתהם יקול פיהם
ונבאו בניכם ובנותיכם חתי כדמהם ואמאהם יקול פיהם
וגם כל הגבדים חתי אן כלהם אאימה יקול פיהם ואתם
כהני ייי תקראו ואיצא אנהם יכוננו מקאם אלמלאיכה לקוֹ
משרתי אלהינו וכדאלך כלהם מגפורי אלדנב כמא יקול יבקשו
יבוקש את עון ישראל ואיננו פאהלא אן יסמו בשמים ואמא
תשכיצה הרי יעני פרח אלגבאל בהדא אלסרור אלכאמל כקוֹ
ההרים עסיס והגבעות יהטלא כמרא כקוֹ ההרים עסיס
פרגב אליה אלאמה יגעל בדאלך באסראע יבשר עלי אלגבאל
אד קד ועדהא בדאלך וקאל מה נאוו על ההרים רגלי מבשר
משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון
מלך אלהיך עגל אללה בדאלך סריעא אמן נצח סלה

APPENDIX B – Text encoding with TEI standard: a sample

Appendix B contains a portion of the xml file that was prepared in order to i) build the digital edition of ms. 5491, and ii) investigate the language; the methodology has been outlined in § 4.1 ff. The tagged text that will be displayed, as a sample, is that of the first Song.


```

<title> Targum šîr haššîrîm </title>
</titleStmt>
<publicationStmt>
  <p>Publication Information</p>
</publicationStmt>
<sourceDesc>
  <p>Information about the source</p>
</sourceDesc>
</fileDesc>
<profileDesc>
  <langUsage>
    <language ident="jpa" usage="40"> Jewish Palestinian Aramaic</language>
    <language ident="jrb" usage="40"> Judeo-Arabic</language>
    <language ident="he" usage="20">Hebrew</language>
  </langUsage>
</profileDesc>
</teiHeader>
<text>
  <body>
    <msDesc>
      <msIdentifier>
        <country>United States of America</country>
        <settlement>New York</settlement>
        <institution>Jewish Theological Seminary</institution>
        <idno>Ms.5491</idno>
      </msIdentifier>
    </msDesc>
    <div n="I" type="canto" corresp="traduzione.xml#div_n1">
      <p><pb n="13r"/>

```

<lb n="1"/><milestone n="1" unit="verse"/><seg xml:lang="he" > לכתוב התחלתי </seg>

אלים אל בעזרת השירים שיר

דאמר ותושבחן שירין <seg xml:lang="jpa"> </seg> לשלמה אשר השירים שיר </lb n="2"/>

שלמה

יִי עֲלֵמָא כֹּל רַבּוֹן קִדְמָא בְרוּחַ דִּישְׂרָאֵל מְלַכָּא נְבִיאָא </lb n="3"/>
מִשְׁבַּחַא שִׁירְתָּא וְהֵדָא בְעֲלֵמָא אִיתְאַמְרוּ שִׁירְתָּא עֲשֵׂרְתִּי </lb n="4"/>
לִיָּה דְאִישְׁתַּבִּיק בְּזִמְנָא אֲדָם אֲמַר קִמִּיתָא שִׁירְתָּא כְּלֵהוֹן מִן </lb n="5"/>
וְאֲמַר פְּמִיָּה פִתַּח עֲלוּי וְאֲגִין דְּשַׁבְתָּא יוֹמָא וְאַתָּא חוּבְתִיָּה </lb n="6"/>
מִשָּׁה אֲמַר תְּנִייתָא שִׁירְתָּא דְּשַׁבְתָּא לְיוֹמָא שִׁיר מְזִמּוֹר </lb n="7"/>
דְּסוּפָא יִמָּא יִת עֲלֵמָא מְרִי לְהוֹן דְּבִזַּע בְּזִמְנָא יִשְׂרָאֵל בְּנֵי עַם </lb n="8"/>
כְּתִיב דְּהַכִּין שִׁירְתָּא וְאֲמַרוּ כְּחֵדָא פּוֹמְהוֹן כּוֹלְהוּם פִּתְחוּ </lb n="9"/>
בְּנֵי אֲמַרוּ תְּלִיתִיתָא שִׁירְתָּא יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי מִשָּׁה יִשִּׁיר אִז </lb n="10"/>
כְּתִיב דְּהַכִּין דְּמִיא בִירָא לְהוֹן דְּאַתִּיָּבַת בְּזִמְנָא יִשְׂרָאֵל </lb n="11"/>
אֲמַר רְבִיעִתָּא שִׁירְתָּא כּוֹ תְּשַׁבְּחַתָּא יִת יִשְׂרָאֵל שַׁבַּח בְּכִין </lb n="12"/>
יִשִּׁר בֵּית עֲמָא בַּה וְאוּכַח עֲלֵמָא מִן לְמַפְטָר אֲתָא כַּד מִשָּׁה </lb n="13"/>
חֲמִישִׁיתָּא שִׁירְתָּא וְאַמְלִיל שְׁמִיא אֲצִיתוּ כְּתִיב דְּהַכִּין </lb n="14"/>
שְׁמִשָּׁא לִיָּה וְקִמוּ בְּגַבְעוֹן קִרְבָּא אֲגַח כַּד נּוֹן בַּר יְהוֹשֻׁעַ אֲמַר </lb n="15"/>
פִּתַּח שִׁירְתָּא מְלִמִּימַר וּפְסַקוּן שַׁעֲן וְשִׁית תְּלִתִין וְסִיָּהֲרָא </lb n="16"/>
יִי יְהוֹשֻׁעַק שַׁבַּח בְּכִין כְּתִיב דְּהַכִּין שִׁירְתָּא וְאֲמַר פּוֹמִיָּה </lb n="17"/>
דְּמִסַּר בְּיוֹמָא וְדְּבוּרָה בְּרַק אֲמַר שְׁתִּיתָּא שִׁירְתָּא </lb n="18"/>
וְשַׁבְּחַת כְּתִיב דְּהַכִּין יִשְׂרָאֵל בְּנֵי בִיד מְשִׁרִיתִיָּה וִית סִיסְרָא יִת יִי </lb n="19"/>
אֲמַרְתָּ שְׁבִיעִתָּא שִׁירְתָּא אֲבִינוּעַם בַּר וּבְרַק דְּבוּרָה </lb n="20"/>
וְצִלִּיאַת כְּתִיב דְּהַכִּין יִי קִדְמָא מִן בַּר לַה דְּאַתִּיָּהִב בְּזִמְנָא חֲנָה </lb n="21"/>

<pb n="13v"/>

דִּישִׁר מְלַכָּא דּוּיָד אֲמַר תְּמִינְתָּא שִׁירְתָּא נְבוּאָה בְרוּחַ חֲנָה </lb n="1"/>
דְּהַכִּין שִׁירָה וְאֲמַר פּוֹמִיָּה פִתַּח יִי לִיָּה דְּעַבְדַּנִּסָּא כֹּל עַל </lb n="2"/>
אֲמַר תְּשִׁיעִיתָּא שִׁירְתָּא יִי קִדְמָא בְּנְבוּאָה דּוּיָד וְשַׁבַּח כְּתִיב </lb n="3"/>
יִי עֲלֵמָא רַבּוֹן קִדְמָא בְרוּחַ דִּישְׂרָאֵל מְלַכָּא שְׁלֵמָה </lb n="4"/>
בְּעִידוֹן יִשְׂרָאֵל בְּנֵי לְמִימַר עֲתִידִין עֲשִׁירְתָּא שִׁירְתָּא </lb n="5"/>
שִׁירָא יִשְׁעִיָּה יָדִי עַל וּמְפָרֵשׁ כְּתִיב דְּהַכִּין גְּלוּתְהוֹן מִן דִּיפְקוֹן </lb n="6"/>
וְחֻדוֹת דְּפִסְחָא חֲגָא יִתְקַדֵּשׁ כְּלִילָא לְחֻדוּא לְכוֹן יְהִי הַדִּין </lb n="7"/>
בְּשַׁתָּא זְמַנִּין תְּלַת יִי קִדְמָא לְאַיְתְּחֻזָּאָה דְּאַזְלִין בְּעֲמָא לִיבָא </lb n="8"/>
תְּקִיפָא קִדְמָא לְמַפְלַח דִּיָּי לְטוֹרָא לְמִיעֵל טְבִילָא וְקַל זְמַר בְּמִינֵי </lb n="9"/>
פְּרָאִית לְסִלִּימָאן אֲלֵדִי אֲלֵתְסָאֲבִיָּה תְּסַבִּיָּח <seg xml:lang="jrb"> </seg> דִּישִׁיר </lb n="10"/>

אלנאס

<lb n="11"/> בקפל שבה אנמא לאנה יכוּצון אן להם ויחק ויפסרוה יכוּצון
<lb n="12"/> אנמא יקולון פקום אלקימה ען פאקת בגוהרה או מפתאחה תלף
<lb n="13"/> וקום אלמסיח איאם עלי יקולון וקום פקט רִיש אלאה ען רפע
<lb n="14"/> <foreign >אלדולה עלא אלא רפע מא יקולון</foreign >
corresp="dict.xml#glut">ואלגלות</foreign >
<lb n="15"/> <foreign corresp="dict.xml#dud">דודי</foreign > יקולון
<foreign corresp="dict.xml#klh">כלה</foreign > ויקולון
<lb n="16"/> אלצחיה ואמא אלצפה הדה דון אלמסיח אלכפר וראס שאהר
<lb n="17"/> גלאלה גל אלכאלק הו <foreign xml:lang="he">דודי</foreign > לאן פיה
לקולה אסמאה ותעאלת
<lb n="18"/> <quote corresp="bibl.xml#I_5_1">דודי שירת לודודי נא אשירה</quote >
<foreign corresp="dict.xml#Isaiah">ישעיה</foreign > ופסרה </quote > לכרמו
<lb n="19"/> בית צבאות ייי כרם כי <quote corresp="bibl.xml#I_5_7"></quote > וקאל אלסלאם
<foreign corresp="dict.xml#ku">כו</foreign > <foreign corresp="dict.xml#Isaiah">ישעיה</foreign > ואיש ישראל
<lb n="20"/> מן פיה <foreign corresp="dict.xml#Solomon">שלמה</foreign > פלכר
איאם כרוג אלי מצר מן <foreign corresp="dict.xml#Israel">ישראל</foreign > כרוג
<lb n="21"/> <foreign >שבהו איצא וקאל באלאול אלאול אלמסיח</foreign >
אלכאלק מעא <foreign xml:lang="he">ישראל</foreign >
<lb n="22"/> אליהא קריב והו אליה קריבה והי ערוסה תזוג ערוס רגל מתל
<pb n="14r"/>
<lb n="1"/> צאחבתי סמאהא ביתה אלי אביהא בית ען בהא גא מא פאול
<lb n="2"/> צלחת מא פענד ערוסי סמאהא ביתה אלי בהא וצל פלמא
<lb n="3"/> מן אקבאלהא פי פוצפהא אלערוסה אכתי סמאהא וגאדת
<lb n="4"/> מא פענד תאניה וצפה וצפהא אליהא רגע תם אלקדם אלי אלאס
<lb n="5"/> ושהד וצדאק בכתאב אלא אלערוס _ צחבה תאניה יקבל
<lb n="6"/> <foreign corresp="dict.xml#Solomon">שלמה</foreign > וקאל אלכלאמ מן
<lb n="7"/> <milestone n="2" unit="verse"/> <seg xml:lang="he">מנשיקת ישקיני</seg >
<seg xml:lang="jpa">שלמה אמר</seg > </seg > מיינ דודיך טובים כי פיהו
<lb n="8"/> ספרא דמשה ידוי על אוריתא לן דיהב דייי שמה בריך נבייא
<lb n="9"/> ותלמודא משנה סדרי ושיתה אבנא לוחי תרין על כתיבא רבא
<lb n="10"/> לחבריה כנשיק כגבר באפין אפין עמן מתמליל והוה בגרסא

<lb n = "11"/>מן/seg><seg
 xml:lang="jrb">יקבלני
 <lb n = "12"/>אלכמר מודה מן אכיר מודתך לאן פאיה קבלאת מן
 <lb n = "13"/>ידיי עלי אלינא וצלא אלדי אלדיואנין הו מא פיה אלמעני
 <lb n = "14"/><foreign corresp="dict.xml#Moses">משה</foreign> <foreign
 corresp="dict.xml#Aaron">ואהרן</foreign> <foreign corresp=
 "dict.xml#Mariam">ומרים</foreign> אעני ואלמנקול אלמכתוב והו אלאחבאב
 <lb n = "15"/>אלעאלם פי עצים כביר אסם לנא כרג אלדי ואלמשנה אלתרה
 <lb n = "16"/>שם לך ויצא<quote corresp="bibl.xml#Ez_16_14">
 לקולה בעלמה</quote> בגוים </quote> בהדרי הוא כליל כי בייפך
 <lb n = "17"/>אלערב והם דיאנתנא אלי אלדכול פי ירגבון אלאמם צארו חתי
 <lb n = "18"/>קאל פלדאלך דאלך וגיר ויתרו</seg><milestone n="3"
 unit="verse"/><seg xml:lang="he">שמן טובים שמניך לריח
 <lb n = "19"/>ניסך לקל<seg xml:lang="jpa">איהיבוך עלמות עלכן שמך תורק
 דעבדת וגבורתך
 <lb n = "20"/>גבורתך שימע ית דשמעו עממיא כל זעו ישר בית לעמך
 <lb n = "21"/>דהוא עלמא בכל אשתמע קדישא ושמך טביא ואתותך
 <lb n = "22"/>וכהנין מלכין רישי על מתרבי דהוה רבותא ממשח בחיר
 <pb n="14v"/>
 <lb n = "1"/>בדיל טובך אורח בתר לימהך צדיקיא רחימו כין ובגין
 <lb n = "2"/>לשמאים אשתקת<seg xml:lang="jrb">דאתי ועלמא הדין עלמא דיחסנון
 ראיחת
 <lb n = "3"/>צאפי מרווק כאלץ דהן כטיב אסמך וטיב אלחסנה אדהאניך
 <lb n = "4"/>ותע תב רבנא גלבנא חתי אלאחדאת אחבוך לדאלך
 <lb n = "5"/>כקו טאעתה כלף אלשאם אלי מצר מן ארמה
 "bibl.xml#J_2_2">אחרי לכתך
 <lb n = "6"/>קאל פלדאלך</quote> במדבר</seg><milestone n="4"
 unit="verse"/><seg xml:lang="he">המלך הביאני נרוצה אחרך משכיני
 <lb n = "7"/>מישרים מיין דודיך נזכירה בך ונשמחה נגלה חדריו
 <lb n = "8"/>הות ממצרים ישר בית עמא נפקו כד<seg xml:lang="jpa">אהבוך
 שכינת מדברא
 <lb n = "9"/>ובעמודא ביממא דעננא בעמודא קדמיהון עלמא מרי
 <lb n = "10"/>עלמא כל רבון קדם דרא ההוא צדיקי אמרו בלילא דאישתא
 <lb n = "11"/>יתן וקריב טובך אורח בתר רהטין ונהי בתרך נגידנא

<lb n = "12"/>דרקיעא גנזך מן אוריתך ית לך והב דסיני דטורא לשפולי
<lb n = "13"/>ונהי בהון דמתכתבא אתין ותרתינ בעשרין ונדבחה ונחדי
<lb n = "14"/>מבתר מתרחקין ונהי אלהותך ית ונרחים יתהון דכירין
<lb n = "15"/>יהון קדמך דתקין דעבדין צדיקיא וכל עממיא טעות
<lb n = "16"/>נחאצור וראך סוקני</seg><seg xml:lang="jrb">

אדכלוני

<lb n = "17"/>אכיר הו אלדי ודידך נזכר בך ונטרב נסר כדורה אלמלך
<lb n = "18"/>פוצף אחבוך אלמסתקימין דאלך עלי אלכמר מן
<lb n = "19"/>עשר<foreign corresp="dict.xml#10hdbrut"> סמעת כיף אלאמה טאעת
</foreign> פי<foreign corresp="dict.xml#17thbtmuz"> עשר שבעה
<lb n = "20"/></seg> <milestone n="5" unit="verse"/> <seg xml:lang="he"> ונאה אני שחורה

עבדו

<lb n = "21"/>כד<seg xml:lang="jpa"> שלמה כיריעות קדר כאהלי ירושלים בנות

עבדו

<lb n = "22"/>דשרין כוש כבני אפיהון אתקדרו עגלא ית ישר בית עמא

<pb n="15r"/>

<lb n="1"/>סגא להון ואשתביק בתיובתא תבו וכד קדר במשכני
<lb n="2"/>למשכנא יריעתא דעבדו ועל כמלאכיא דאפיהון יקרא זיו
<lb n="3"/>לרקיעא סליק רבהון ומשה דיי שכינתא ביניהון ושרת
<lb n="4"/>ומליחה סודא אנא</seg> <seg xml:lang="jrb"> מלכא ובין ביניהון שלמא ויהב

תקול

<lb n="5"/>אלביץ סלימאן כשקאק אלערב כאכביה אלסלאם מדינה בנאת
<lb n="6"/>פאני מתגיריה כנת לאן וגמילה אנא סורא פהדה
<lb n="7"/>כאכביה צאהרי כאן ואן אלסלאם דאר בנאת תקול גמילה
<lb n="8"/>עבאדה פי סודא אלביץ סלימאן כשקאק פבאטני אלערב
<lb n="9"/>עשרת<foreign corresp="dict.xml#10hdbrut"> סמאעי פי וגמילה אלעגל

הדברות</foreign> אלאמה פקאלאת

<lb n="10"/>הם אלדין אלאוף אלתאלתה אלא אלעגל עבאדה עלא חמלני אנמא
<lb n="11"/>אמר אלדי באלסיף אליום דאלך וקעו אלדין והם ישר אשראר
<lb n="12"/><foreign> סידנא בקתלהם

<quote corresp="dict.xml:id=Moses"> משה</foreign> כקולה
<bibl.xml#Ex_32_28"> ההוא ביום העם מן ויפול

קדאם אלשאהרה אלעבאדה עבדוה חק <lb n="13"/></quote> איש אלפי כשלשת

<lb n="14"/></quote> כקו ללמעצייה אקוא והו אלמנירה אלשמס

עשית אתה כי <corresp="bibl.xml#IIS_12_12">

<lb n="15"/></quote> השמש ונגד ישׁ כל נגז ואני בסתר

<lb n="16"/></seg> גירה ואעבד רבי עבאדה פי אזהד אלאשראר

<lb n="17"/> <seg xml:lang="he"><milestone n="6" unit="verse"/>

נחרו אמי בני השמש ששזפתני שחרהרת שאני

<lb n="18"/></seg> <seg> נטרתי לא שלי כרמי הכרמים את נוטירה שמוני בי

אמרת <xml:lang="jpa">

<lb n="19"/> דאנא על יתי תיבזון לא עממיא קביל כל דישראל כנישתא

<lb n="20"/> לשמשא וסגידית כעובדיכון דעבדית על מינכון קדירתא

<lb n="21"/> רוגזא תקוף לאיסתקפא גרמו אינון שקרא דנביאי ולסיהרא

<pb n="15v"/>

<lb n="1"/> בנמוסיהון ולהלכא לטעותדון למפלה ואלפינן עלאי דיי

<lb n="2"/> בנמוסי אזלית ולא פלחית לא אלהי דהוא עלמא ולמרי

<lb n="3"/></seg> <seg xml:lang="jrb"> אנה אן תרו לא אוריתיה וית פקודיה נטארית ולא

מסודה

<lb n="4"/> כרום אחפן צירוני בי תולעו אמי ובני אשחבני אלשמס פאן

<lb n="5"/> לם אד אחפצה לם לי אלדי כרמי כמא גירי

<lb n="6"/> יערף לם אנה ולעמרי אלנסא מן חסינה יא אלמוצע תערפי

<lb n="7"/> מראעי עלי גדיאתך וארעי אלגנם אעקאב פי לך אכרגי

<lb n="8"/></quote> <corresp="bibl.xml#Ps_106_20"> כקו אלסאבקין אלרעאה

שור בתבנית כבודם את

<lb n="9"/></quote> קאל פלדאלך עשב אוכל

אלכאלק אלי סיידנא טלב פוצף <corresp="bibl.xml#SoS_1_6"> אל תראוני

<lb n="10"/> רפע אלדי אלוקאר עליהם ירד אן לאלאמם אלאמה כטאב

<lb n="11"/> וקאל פאתי אלצהור אלי מצר מן כרוגהם מן שייעהם אלדי

<lb n="12"/> ללאמה יקול אנתם מא תערפוא לם משאהד לסיידנא

<lb n="13"/> אלרעאה הולאי מע פאמשו מעכם וקארי ימצי ליס

<lb n="14"/></foreign> משה <foreign corresp="dict.xml:id=Moses"> יעני

<foreign corresp="dict.xml:id=Aaron"> ואהרן </foreign>

</seg> אלפסוקין מעני פהדא <foreign corresp="dict.xml:id=Mariam"> ומרים </foreign>

את לי הגידה<seg xml:lang="he"> את לי הגידה
<lb n="15"/><milestone n="7" unit="verse"/><seg xml:lang="he"> את לי הגידה
תרביץ איכה תרעה איכה נפשי שאהבה

כד<seg xml:lang="jpa"> כד
<lb n="16"/><seg xml:lang="jpa"> כד
מטא

<lb n="17"/> יי קדם אמר עלמא מן למפטר נבייא דמשה זמניה
<lb n="18"/> בגלותא ולהלכא למיחב עתידין הדין דעמא קדמי גלי
<lb n="19"/> ביני ישרון ואיכדין יתפרנסון איכדין קדמי חוי כען
<lb n="20"/> שמשא וכשרבי כחמתא גזירתהון דקשין עממייא
<lb n="21"/> ביני מיטלטלין יהון דין ולמא תמוז בתקופת דטיהרי

<pb n="16r"/>

<lb n="1"/> לחבריא טעוותהון לך דמשתתפין וישמעאל דעשו בנוי עדרי
<lb n="2"/><seg xml:lang="jrb"> פי תרביץ ואין תרעי אין נפסי אחבת אלדי יא אלברני
אלצהירה

<lb n="3"/> אצחאבך קטעאן עלי כאלמשתמל לאכון באלסלאמה<milestone n="8" unit="verse"/><seg xml:lang="he"> לא אם

<lb n="4"/> גדיתיך ורעי הצאן בעקבי לך צאי בנשים היפה לך תדעי
<lb n="5"/><seg xml:lang="jpa"> למשה הוא בריך קודשא אמר
נבייא

<lb n="6"/> לרביא מתילא דישר כנישתא בגלותא למחזי לך בעיא אי
<lb n="7"/> באורחהון מהלכא תהי כד לה רחים יהי תפשי שפירתא
<lb n="8"/> לבי כרזילהא פום על צלותהא מסדרא ותהי דצדיקיא
<lb n="9"/> ומדברי מת יהון זכותא ובהיא מדרשא ולבי כנשתא
<lb n="10"/> לימהך דעזין לגדיי דמתילין לבנהא מאלפא ותהי דרהא
<lb n="11"/> מתפרנסין יהון זכותא ובהיא מדרשא ולבי כנשתא לבי
<lb n="12"/> מדבר ויהא משיחא מלכא להון דאשלח זמן עד בגלותא
<lb n="13"/> להון דבנן מקדשא בית הוא משכניהון על בנייה יתהון
<lb n="14"/><seg xml:lang="jrb"> לך תערפי לם אן
גמילה יא

<lb n="15"/> עלא גדיאתך וארעי אלגנם אתר פי לך אכרגי אלנסא מן
<lb n="16"/><seg xml:lang="he"> עלא גדיאתך וארעי אלגנם אתר פי לך אכרגי אלנסא מן
xml:lang="he"> עלא גדיאתך וארעי אלגנם אתר פי לך אכרגי אלנסא מן

<lb n="17"/><seg xml:lang="jpa"> ומשריתיה פרעה רדפו ממצרים ישראל בית נפקו כד

<lb n= "18"/> מן להון סגירא אורחא והות ובפראשין ברתכין בתריהון
<lb n= "19"/> דמליאן מדבריא ההו ושמאלא ימינא מן סטריהון ארבע
<lb n= "20"/> ומן ומשריתיה רשיעא פרעה ומבתריהון קלן חיוין
<lb n= "21"/> אתגלי הוא בריך קודשא עבד מא דסוף ימא הוא קדמיהון

<pb n= "16v"/>

<lb n= "1"/> נגיב לא טינא וית ימא ית ונגיב ימא על גבורתיה בכוח
<lb n= "2"/> לנגבא יכיל ימא ית דביניהון נכראין וערבאין רשיעיא אמרו
<lb n= "3"/> דיי רגזא תקוף שעתא ביהיא לנגבא יכיל לא טינא וית
<lb n= "4"/> דאשתנקו כמא הא דימא במוי לשנקותהון ובעא עליהון
<lb n= "5"/> דפרס נבייא משה אלולי ופרשוי רתכוי וסוסותיה פרעה
<lb n= "6"/> וצדיקי איהו ופתח מנהון דיי רוגזא ואתב יי קדם בצלו ידוי
<lb n= "7"/> ביבשתא ימא בגו ועברו שירתא ואמרו פומהון ית דרא
<lb n= "8"/> </seg> <seg

xml:lang="jrb"> לפרס

<lb n= "9"/> מחב פי קאל תם צחבתי יא שבהתך פרעון רכבאן פי
<lb n= "10"/> יא צותך שבהת כדאלך פרעון מראכב והלכא מלאיכתה
<lb n= "11"/> <foreign corresp= "dict.xml#Israel"> ישראל</foreign> יעוי צחבתי

והנה <quote corresp="bibl.xml#IHK_2_11"> לקו נאר מן לול לאלמלאיכה ומערוף

<lb n= "12"/> מעי אלמלאיכה אצטחאב ומערוף </quote> אש וסוס אש רוכב
<lb n= "13"/> </seg> <milestone n= "10"> קאל תם סוסיד בים דרכת לקו אלשכינה

לחייך נאוו <seg xml:lang="he"> </unit="verse"/>

<lb n= "14"/> אמר למדברא נפקו כד <seg xml:lang="jpa"> </seg> בחרוזים צוארך בתורים

יי

<lb n= "15"/> אוריתא פתגמי להון לאתיהבא הדין עמא יאי למשה
<lb n= "16"/> טבא אורחא מן יעדון דלא בליסתהון כזממין ויהון
<lb n= "17"/> יאי וכמא בליסתיה דזממא סוסיא עדי דלא כמא הי
<lb n= "18"/> תורא על כנירא עלויהון ויהי פקודי ניר לסוברא קדלהון
<lb n= "19"/> </seg> <seg

xml:lang="jrb"> חסנא

<lb n= "20"/> </seg> <milestone n= "11" unit="verse"/> באלכרוז וענקך באלשרין כדיך

<seg xml:lang="he"> נקודות לך נעשה זהב תורי

<lb n= "21"/> </seg> <seg xml:lang="jpa"> בכין אתאמר בכהן

תרין

<pb n="17r"/>

<lb n="1"/>טב כדהב בהיקן יקרי כורסי מספיר חציבין אבנין לוחי

<lb n="2"/>דביריא עשרתי בהון גליף באצבעי כתיבין בשיטין מסדרן

<lb n="3"/>דסכום ובעא זמנין שבע דמזקק כסף מן יתיר זקיקין

<lb n="4"/>ואתינינון אפין ותישע ארבעין בהון דמתפרשין עניינין

<lb n="5"/>לך נעמל אלדהב שמאריך</seg> <seg xml:lang="jrb">

מע

<lb n="6"/>אלפצה אקראט</seg><milestone n="12" unit="verse"/> <seg

xml:lang="he">עד</seg> ריחו נתן נרדי במסיבו שהמלך

<lb n="7"/><seg xml:lang="jpa">לוחי תרין ית לקבלא ברקיעא רבהון משה דהוא ועד

<lb n="8"/>דרא ההוא רשיעי קמו תפקדתא וית ואורייתא אבניא

<lb n="9"/>עובדיהון ואסירו דדהב עיגל ועבדו דביניהון וערבובין

<lb n="10"/>ריחיהון הוה דנא קדמת דמן בעלמא ביש שום להון ונפקו

<lb n="11"/>ביש דריחיה כנרדא סריאו כין ובתר עלמא בכל נדיף

<lb n="12"/>דאם מא</seg> <seg xml:lang="jrb">ביסרהון על סגירו מכתש ונחת לחדא

אלמלך

<lb n="13"/>ראיהתה אעטא ורסי אתכאיה פי</seg> <milestone n="13"

unit="verse"/> <seg xml:lang="he">לי דודי המור צרור

<lb n="14"/>ארום חות איזיל למשה ייי אמר</seg> <seg xml:lang="jpa">ילין שדי בין

עמא חבילו

<lb n="15"/>קדם רחמין ובעא משה תב בכון ואשיצינון מני פסק

<lb n="16"/>בטור אבוהי דכתפיה יצחק עקידות להון ייי ודכיר ייי

<lb n="17"/>שכינתיה ואשרי מרגזיה ייי ותב מדבחא על מוריה

<lb n="18"/>תדיי בין כלילי אלמסך צרה</seg> <seg xml:lang="jrb">כמלקדמין ביניהון

יבית</seg>

<lb n="19"/><milestone n="14" unit="verse"/><seg xml:lang="he">הכופר אשכל

משה נחת בכון הא</seg> <seg xml:lang="jpa">גדי עין בכרמי לי דודי

<lb n="20"/>אתיקרו ישר חובי ובגין בידוי אבנין לוחי ותרין טורא מן

<lb n="21"/>ובדר עגלא ית ושף משה אזל בכין ואתברו ונפלו ידוי

<lb n="22"/>מא כל ית וקטל ישר בני ית ואשקי לנחלא עפריה ית

<pb n="17v"/>

<lb n="1"/> וכפר ייי קדם וצלי לרקיעא תניינא זימנא וסליק קטול דאתחייב
<lb n="2"/> זימנא ביהי וארונא משכנא למעבד איתפקד בכין ישר בני על
<lb n="3"/> בארונא ושוי ארונא וית מנוהי כל וית משכנא ועבד משה אוחי
<lb n="4"/> קורבנא למיקרב כהניא אהרן בני ית ומני אוחרנין לוחיא תרין
<lb n="5"/> להון הוא ומניין קרבנא על חמרא ית ולנסכא מדבחא על
<lb n="6"/> לבית כשר אתר לא במדברא אינון הלא לנסכא חמרא
<lb n="7"/> לכרמי אזלין הוו אילא ורמונין וגופנין תינין לא ואף זרע
<lb n="8"/> חמר מנהון ועצרין דענבין אתכלין מתמן ונסבין גדי עין
<lb n="9"/> חד לאימרא הינא רבעות מדבחא על יתיה ומנסכין
<lb n="10"/><seg xml:lang="jrb">ענקוד אלחנא פי לי כלילי אלחנא ענקוד</seg>

<milestone n="15" unit="verse"/> <seg xml:lang="he">הנך רעיתי יפה הנך
<lb n="11"/><seg xml:lang="jpa">רעותא ישר בית עבדין כד</seg><seg xml:lang="jrb">ענין יפה</seg>
הוא דמלכהון

<lb n="12"/> ואמר קדישא דמלאכיא בפמליא יתהון משבח במימריה
<lb n="13"/> עבדא דאנת בזמן דישר כנישתא חביבתי ברתי יאי כמא
<lb n="14"/> עובדיך תקנין וכמה אוריתי בפיתגמי ועסיקא רעותי
<lb n="15"/> על לאיתקרבא דמיתכשרין יונתא בני כגוזלין ועוניך
<lb n="16"/>גמילה הודאך צאחבתי יא גמילה הודאך</seg> <seg xml:lang="jrb">מדבחא</seg>

ענין

<lb n="17"/><seg xml:lang="he">אלחמאם כעיני</seg> <milestone n="16" unit="verse"/><seg
xml:lang="he">רעננה ערשינו אף נעים אף דודי יפה הנך</seg>

<lb n="18"/><seg xml:lang="jpa">כמה אמרת וכין עלמא רבון קדם דישר כנישתא אתיבת</seg>
<lb n="19"/> צלותנא ברעוא ומקבל ביננא שרי דאת בעידן קודשך שכינת יאי
<lb n="20"/> עלוי סגיאן ובננא חיבתא בפריאנא משרי דאת ובעדן
<lb n="21"/> דמיא עינא על דנציב כאילן וסגיאן פשין ואנחנא ארעא
<lb n="22"/>תם ודידי יא הודאך</seg> <seg xml:lang="jrb">סגיא ואינביה שפיר דיעופיה</seg>

לדיד

<pb n="18t"/>

<lb n="1"/><foreign>סמע הדא פי אלמעני ריאן וסרירנא</foreign>
בעד <foreign>ישראל</foreign><corresp="dict.xml#Israel">

<lb n="2"/>פנקלד באלאדן נסמע לה וקולהם הברית ספר אלעגל עבאדה

<lb n="3"/>אלכרו ומתל לאלדן אלשמאריך מתל אלעקד הדא אענאקנא

<lb n="4"/>הברית ספר את ויקח <quote corresp="bibl.xml#Ex_24_7">קח לאלענק</quote>

ומטני </quote> העם באזני ויקרא

<lb n="5"/> והי אלמשכן פי דהב מן אואני יעמלו להם אללה קול זהב תורי

<lb n="6"/> <foreign corresp=

"dict.xml#arun">וארון</foreign> <foreign corresp="dict.xml#2krubim">כרובים ושני</foreign>

<foreign corresp="dict.xml#shlh">ושלחן</foreign> <foreign corresp=

"dict.xml#mnura">ומנורה</foreign>

<lb n="7"/><foreign corresp="dict.xml#mzbh">ומזבה</foreign> <foreign

corresp="dict.xml#nqudut hksf">לקף פצה אלקאעדה אלמאיה תם </foreign> הכסף ונקודות

<lb n="8"/><quote corresp="bibl.xml#Ex_38_27">ככר הככר למאת אדנים מאת

שהמלך ומעני </quote> לאדן

<lb n="9"/> והם אלכהנים ובכור אלמשכן פי אלוקאר פי דכולה במסיבו

<lb n="10"/><quote corresp="bibl.xml#Ex_40_34">ויכס לקף פיה יפוח אלאאימה

צרור ומעני </quote> מועד אהל את הענן

<lb n="11"/> <foreign corresp=

"dict.xml#Moses">והדיה </foreign> משה

<lb n="12"/><quote corresp="bibl.xml#N_7_89">כקו </quote> הכרובים שני מבין

<quote corresp="bibl.xml#N_7_89">מיעל אליו מדבר הקול את וישמע

<lb n="13"/> ישם כמא צורה לה ירא ולם </quote> הכרובים שני מבין הכפרת

<lb n="14"/> ישראל נצר הכפר אשכל ומעני ירא ולא אלצרה מן אלמסך

<lb n="15"/> <quote corresp=

"bibl.xml#Ex_33:10">כל וראה

<lb n="16"/> <quote corresp=

"bibl.xml#I_5_7">י יי כרם כי

<lb n="17"/> אלגדיאן גלוד ידיה אלבס אלדי יעקב בני והם </quote> ישר בית צבאות

<lb n="18"/> גדיי עורות ואת <quote corresp="bibl.xml#G_27_16">כקו

הודאך רעיתי יפה הנך תם </quote> העזים

<lb n="19"/> <foreign

corresp="dict.xml#dud">דודי</foreign> גמיל

<lb n="20"/> </seg> אלצרי יעני גן פראשנא תם נעים תם ודידי יא מליח

<lb n="21"/> <milestone n="17" unit="verse"/> <seg xml:lang="he">בתינו קורות

שלמה אמר <seg xml:lang="jpa">ברותים רהיטינו ארזים

<pb n="18v"/>

<lb n="1"/> קוסי מן ידוי על דאתנבי דיי מקדשא בית יאי כמה נבייא

<lb n = "2"/>ביומי לאתבנאה דעתיד מקדשא בית יאי יהא יתיר אבל גולמיש
<lb n = "3"/>ושורביני ושאגי בראתי בראתי מן יהויין דכשורוהי משיחא מלכא
<lb n = "4"/>**<seg xml:lang="jrb">**שרבין ואהואצנא ארז ביותנא לשב**</seg></p>**

</div>

APPENDIX C – Judeo-Arabic in Arabic characters: a Sample (ms. 5491, SoS 1)

In Appendix C will be provided a sample of the Judeo-Arabic text, automatically transcribed into Arabic characters (Song 1). The code has been written in Python according to the correspondence system of the two alphabets (Hebrew and Arabic) that has been empirically observed in ms. 5491. In those cases where the correspondence was not univocal –is the case, for instance, of *yā*’ used both for *yod* and *’alif maqṣūra bi-ṣūrat al-yā*, or of *š* employed to mark both Arabic ض /d^s /, and *ṣ*, /ð^s /–, it has been made a choice (the code is based on a one-to-one system of correspondence), dictated by the need to provide for a transcription as standardized as possible.

Eventual misspelled words have not been corrected in the final result by purpose, in order to measure and make visible the actual potential of such an automatic transducer.

Further studies in this direction to implement this type of technology are in progress.

- Hebrew words embedded within the Arabic text will be displayed in <angle brackets>.
- Quotations will be displayed in [square brackets].

تسبيح التسابيح الذي لسليمان فرايت الناس

يخوضون ويفسروه ويحق لهم ان يخوضون لانه انما شبه بقفل

تلف مفتاحه او بجوهره فاقت عن القيمه فقوم يقولون انما

رفع عن الاله يشتر فقط وقوم يقولون علي ايام المسيح وقوم

يقولون ما رفع الا علا الدوله <ואלגלות> والمسيح جمله

يقولون <777> هو المسيح ويقولون <777> هيا التوره وهذا خطأ

شاهر وراس الكفر المسيح دون هذه الصفه واما الصحيح

فيه لان <777> هو الخالق جل جلاله وتعالى اسماء لقوله

[אשירה נא לודודי שירת דודי לכרמו] وفسره <ישעיה> عليه

السلام وقال [כי כרם יי צבאות בית ישראל ואיש יהודה] <כ7>

فذكر <שלמה> فيه من خروج <ישرا7> من مصر الي خروج ايام

المسيح الاول بالاول وقال ايضا شيهو <ישرا7> معا الخالق

مثل رجل عروس تزوج عروسه وهي قريبه اليه وهو قريب اليها

فاول ما جا بها عن بيت ابيها الي بيته سماها صاحبتي

فلما وصل بها الي بيته سماها عروسي فعند ما صلحت

وجادت سماها اختي العروسه فوصفها في اقبالها من

الراس الي القدم ثم رجع اليها وصفها وصفه ثانيه فعند ما

يقبل ثانيه صحبه _ العروس الا بكتاب وصادق وشهد

وبينه فلذلك اول ما بداه <שלמה> من الكلام وقال

يقبلني من قبلات فايه لان مودتك اخير من موده الخمر

المعني فيه ما هو الديوانين الذي وصلا الينا علي يدي

<משה> <ואהרן> <ומרים> الاحباب وهو المكتوب والمنقول اعني

الثره والمشنه الذي خرج لنا اسم كبير عظيم في العالم

بعلمه لقوله [ويصا لך שם בגוים בייפוך כי כליל הוא בהדרי]

حتي صارو الامم يرغبون في الدخول الي ديانتنا وهم العرب

ويثرو وغير ذلك فلذلك قال

اشتقت لشمائم رايحت

ادهانيك الحسنه وطيب اسمك كطيب دهن خالص مرووق صافي

لذلك احبوك الاحداث حتي جذبنا ربنا تبّ وتغ

ارمه من مصر الي الشام خلف طاعته كفو [لכתך אהרי]

[במדב] فلذلك قال

سوقني وراك نحاضر ادكلوني

الملك خوره نسر ونطرب بك نذكر وديك الذي هو اخبر

من الخمر علي ذلك المستقيمين احبوك فوصف

طاعت الامه كيف سمعت <לאשר הדברות> <שבעה עשר>

[בתמוז] فعجب وقال عن الامه

انا سودا وملیحه تقول

بنات مدينه السلام كاخييه العرب كشقاق سليمان البيض

فهذه سورا انا وجميله لان كنت متغييره فاني

جميله تقول بنات دار السلام وان كان ضاهري كاخييه

العرب فباطني كشقاق سليمان البيض سودا في عبادھ -

العجل وجميله في سماعي <לאשרת הדברות> فقالت الامه

انما حملني علا عباده العجل الا الثالثه الالف الذين هم

اشرار يشرّ وهم الذين وقعو ذلك اليوم بالسيف الذي امر

بقتلهم سييدنا <مשה> بقوله [ويقول من העם ביום ההוא]

[كشلت אלפי איש] حق عبروه العباده الشاهره قدام

الشمس المنيره وهو اقوا للمعصيه كقوّ [כי אתה עשית]

[בסתר ואני נגד כל ישר ונגד השמש] فجعلون يعني اولايك

الاشرار ازهد في عباده ربي واعبد غيره

لا ترو ان انا مسوده

فان الشمس اشحبنى وبني امي تولعو بي صيروني احفض كروم

غيري كما كرمني الذي لي لم احفضه اذ لم

تعرفي الموضع يا حسينه من النسا ولعمري انه لم يعرف

اخرجي لك في اعقاب الغنم وارعي جدياتك علي مراعي

الرعاه السابقين كقوّ [ويميرو את כבודם בתבנית שור]

[اوכל עשב] فلذلك قال [أل تراءوني] فوصف طلب سييدنا الي الخالق

خطاب الامه لالامم ان يرد عليهم الوقار الذي رفع

الذي شبيعههم من خروجهم من مصر الي الضهور فاتي وقال

لسييدنا مشاهد لم تعرفوا ما انتم يقول للامه

ليس يمضي وقاري معكم فامشو مع هولاي الرعاه

يعني <مשה> <واהרן> <ومרים> فهذا معني الفسوقين

اخبريني يا الذي احبت نفسي اين ترعي واين تربض في الضهيره

بالسلامه لاكون كالمشتمل علي قطعان اصحابك

ان لم تعرفي لك يا جميله

من النسا اخرجي لك في اثر الغنم وارعي جدياتك علا

مساكن الرعاه

لُفرس

في ركيان فرعون شبهتك يا صحبتي ثم قال في محب

ملايكته وهلكا مراكب فرعون كذلك شبهت صوتك يا

صحيتي يعني <ישראל> ومعروف لالسطحاب الملايكة خيول من نار لِقוֹ [והנה]

[רכב אש וסוס אש] ومعروف اصطحاب الملايكة معي

الشكينه لِقוֹ [דרכת בים סוסיד] ثم قال

حسنا

خديك بالشرين و عنقك بالخرز

شماريك الذهب نعمل لك مع

اقرط الفضة

ما دام الملك

في اتكايه ورسى اعطا رايهته

صره المسك كليلي بين تديي يبيت

عنقود الحنا كليلي لي في كروم عين جدي

هوذاك جميله يا صاحبتى هوذاك جميله عينيك

كعيني الحمام

هوذاك يا وديدي ثم لذيد

وسريرنا ريان المعني في هذا سمع <يشراأل> بعد
عباده العجل سفر هبريت وقولهم له نسمع بالاذن فنقلد
اعناقنا هذا العقده مثل الشماريخ لالذن ومثل الخرز
لالعق كقو^٦ [ويקה את ספר הברית ויקרא באזני העם] ومطني
توري زهب قول الله لهم يعملو اواني من ذهب في المشكن وهي
اشرف ما فيه وهي كفرت <واרון> <وسني كرובيم> <وشلحون> <ومنורה>
<ومزבח> <ونקודות הכסף> ثم المايه القاعده فضه لقو^٦
[مאת אדנים למאת הככר ככר לאדן] ومعني [שהמלך]
[במסיבון] دخوله في الوقار في المشكن وبخور الكهنيم وهم
الايامه يفوح فيه لقو^٦ [ويكس הענן את אהל מועד] ومعني [צרור]
[המור דודי] سماع وخطاب الخالق في المشكن الي <مשה> وحديه
[مבין שני הכרובים] كقو^٦ [ويשמع את הקול מדבר אליו מיעל]
[הכפרת מבין שני הכרובים] ولم يدا له صوره كما يشم
المسك من الصره ولا يرا ومعني [أشكل הכפר] نضر يشرال
كلهم الشكينه ضاهره ماهره لاعيانهم كقو^٦ [ورאה كل]
[העם את עמוד הענון] ومعني بكرمي عين جدي لقو^٦ [כי כרם יי]
[צבאות בית ישראל] وهم بني يعقب الذي البس يريه جلود الجديان
كقو^٦ [ואת עורות גדיי העזים] ثم هنك يفه رعيتي هوذاك
جميله يا صاحبتني عيناك المليحتان هنك يفه <٦١٦> جميل
مليح يا وديدي ثم نعيم ثم فراشنا غض يعني اخضري
خشب بيوتنا ارز واهواضنا شربين

Finito di stampare nel mese di gennaio 2020. Roma, Italia.